ГОЛУБ

лист за српску младеж.

ГОДИНА 35.

Са 14 слика.

Градска библиотека у Сомбору
1859.

Уредио:

КОСТА СТОЈАЧИЋ,

професор срп. учитељске школе у Сомбору.

СОМБОР.

Издање књижарнице Миливоја Каракашевића.

1913.

Ђе је шшо?

I. Песме.

1. Зрнца „Брђанке" М. Павићевић . . . . . 1.
2. Кад би.... † Чика Јова Змај 6.
3. Почетак ратовања Србије, Бугарске, Црне Горе и Грчке са Турском 1912. народна песма . . . . . 15.
4. Косово је ослобођено, н. песма 18.
5. Јетрвица адамско колено, народна песма . . . . 22.
6. Туга и жалост једног миша, † Чика Јова Змај . . . . 23.
7. Сан Краљевића Марка, народна песма . . . . . 28.
8. Улазак српске војске у Призрен, ... 30.
9. Зрнца, Душан Осмокровић, 33.
10. Ја и мој син, Светислав Лазин . . . . . 43.
11. Помрчало сунце, Стеван Зебић . . . . . 43.
12. Беда влада, П. Ј. Бугарски 49.
13. Предсказивање, нар. песма 54.
14. Јовина посла, Миленко Д. Ђурић . . . . . 59.
15. Освајање Битоља, н. песма 62.
16. Зрнца, Мићун Павићевић 65.
17. Српском четнику, Вл. К. К. 72.
18. Полазак у бој, Ристо Ковачић . . . . . 74.
19. Моле се Богу, † Чика Јова Змај . . . . . 80.
20. Покојном Дуду, Жарко . 90.
21. Зрнца, В. Р. Спасић . . 97.
22. Прекомерност, † Чика Јова Змај . . . . . 105.
23. Болесница, К. . . . . 106.
24. Сјени Бранка Радичевића, Миленко Д. Ђ. . , . . 110.
25. Српска мајка тражи сина по разбојишту, нар. песма 113.
26. Лето, П. Ј. Бугарски . . 116.
27. Распуст прође, Б. Р. Спасић 117.
28. Гуслар, Миленко Д. Ђурић 119.
29. Српски хероји, нар. песма 133.
30. Увенуо цвет, П. Младенов 140.
31. Себична пријатељица К. . 141.
32. Ослобођено Косово, Расински 146.
33. Бој на Мишару 1806. народна песма . . . . . 150.
34. Далеко од оца, Драгољуб Петровић . . . . . 157.
35. Савесна гушчарица . . .
36. С Богом завичају! од П. Ј. Бугарског . . . . .
37. Славуј и љубичица, од Вел. Спасића 169
38. Савесна гушчарица, од К. 167.

II. Приповетке.

1. Осветник, приповетка од Душана Ђурића, слике цртао Миленко Д. Ђурић, ђак уметничке школе у Загребу, ... 2., 34., 66.
2. Срећа у животу, од Саве Бошковића . . . . . 7.
3. Марљиви Пајица, од Т. Симендића . . . . . 17.
4. Дедајован, Велислав Спасић 19.
5. Шумарев син, ... 56.
6. Славаму! од К. . . . . 72.
7. Бегунац, од Цветка К. Стефановића . . . . . 106.
8. Кнез Данило и врачара . 108.
9. Игла, од Т. Симендића . 114.
10. Мајчина клетва, „Ђ. В." . 117.
11. Суђено ће бити, народна приповетка „Ђ. В." . . . 120.

12. Љубав се љубављу враћа, од К. . . . . 130.
13. Приче из животињског дарства, од К. . . . . 142.
14. Заслужно дете, Теодор Симендић . . . . . 147.
15. Задње божићно дрвце, П. Ј. Бугарски . . . . . 154.
16. Три гаврана, Алфонс Доде 164.
17. Добро чини, добру се надај, прерадио К. . . .
18. Орао и пчела)
19. Добродушна лисица) басне И. А. Крилова . . . .
20. Башта Ролијалда краља, превео К. . . . . 162.
21. Три гаврана, од Алфонс Доде . . . . . 164.
22. Орао и пчела . . . . 168.

III. Позоришна дела.

1. Младенци Христу на сусрет, божићна игра у две радње, написао Ника Ђ. Вучетић-Бокељски, стр. 44., 76., 111.

IV. Поуке.

1. Каменица, место, где је Чика Јова Змај сахрањен, 21.
2. Здравствена правила при обеду . . . . . 59.
3. Косово „Мала Србадија . 87.
4. Здравствена правила у школама . . . . . 90.
5. Народно здравље . . . 122.
6. Сточарство, од К. . . . 150.
7. Савети, прирадио В. Спасић 161.
8. Народне пословице из збирке М. Стојановића. . . .
9. Савести прибрао В. Спасић 161.
10. Народне пословице из збирке Милоја Стојановића . 169.

V. Цртице из живота знаменитих људи.

1. Југ и Југовићи, од † Станоја Бошковића, . . . 49., 81.
2. Душан Ђурић, дечји књижевник . . . . . 75.
3. Кнежева вечера од † Ст. Бошковића . . . . 98., 135.

VI. Сваштице; шале и забаве.

1. Шума пропала у земљу . 24.
2. Краљ казнио свог сина . 24.
3. Школе у Берлину . . . 25.
4. Шест потковица . . . 25.
5. Будућност Палестине . . 25.
6. Колико има Славена . . 26.
7. Од чега би могле да живе владарке? . . . . . 27.
8. Тајанствена болест . . . 92.
9. Шала: Досетио се, од Сл. Којића . . . . . 123.
10. Колико користи доносе кокоши у Америци . . . . 124.
11. Последњи потомак једног племена . . . . . 125.
12. Најтоплија тачка наше земље . . . . . 158.
13. Браминско рачунање времена . . . . . 158.
14. Привредне школе на манастирским имањима . . 158.

VII.

1. Голубов Гласник, готово у сваком броју.
2. Голубови коштунци; ребуси; загонетке у слову и квадратима; коњички скокови; рачунски задатци и ребуси готово у сваком броју.
3. Голубов писмоноша у сваком броју.
4. Позив на претплиту 32. 159. 172.
5. Нове књиге и листови у више бројева.
6. Решење у сваком броју осим 1-ог и 11-ог.

У СОМБОРУ, 15. фебруара 1913. године.

Год. XXXV. Број 1. и 2.

ЗОРА

ЗРНЦА.

Природа је мајка мудрости и знања;
Зла је душа извор јада и кајања.

Завист је зараза, којој нема лека;
Разбојник је отац плача и лелека.

Храброст је врлина, што слободу краси,
А млакост је слабост што уздање гаси.

Весеље је слатко, њега радост рађа,
Али чешће пута суза ти је слађа.

„Брђанке“.

ЛИСТ ЗА СРПСКУ МЛАДЕЖ.

GRADSKA BIBLIOTEKA 1859 SOMBOR
1069 F 7/1913
INV. br. 7297
E 7/1913

ОСВЕТНИК.

Приповетка за старо и младо са сликама. Приповеда: **Душан Ђурић**, осп. учитељ за више нар. школе. Слике цртао: **Миленко Д. Ђурић**, ђак уметничке школе у Загребу.

I.

Звали га сви у селу „Мрзан“, све док није отишао у бој за род свој, да ослободи браћу своју, из петвековног ропства.

Био је дечак од својих 12 година. По цео дан је знао седети, сам самцит пред кућом, не трпећи никог код себе, не одговарајући ником на питања. Деца, његови вршњаци, окупили би се око њега, звали га, да се сњима игра, али он би само безизразно, укочен поглед бацио на њих и своју навику продужио, говорећи и вичући, на сав глас: „Хеј! О... о... хо! Држ' не дај! Упуј Гароња, Кудроња! Држ' ону црну овцу! Врати ону ежаву! Бр, бр! Кућеш, врат скр'ала. Хајд, само пасите!...

Аца (то му је било право име) је себи представио, да пред собом има велико стадо оваца, па сњим управља, као савестан и добар пастир. Тако је свагда чинио и говорио, у оне дане, кад га отац не хтеде собом повести, на ливаду к овцама. Тада му је било жао и тешко, па није хтео из јогунства по цео дан да се испред куће макне, нити окуси. Мајка (очева мати) доносила би му вруће лепиње, али Аца ни погледао није. Дурљиво би одгурнио мајчину руку и горопадно викнуо: Јок! Носи даље од мене! па би онда наставио: Врати ми моје овце! Ху, држ' не дај!...

Био је Аца особењачке ћуди. Ни ским се није дружио, ни ским није пријатељевао, али није никог мрзио и први вређао. Вазда је био у самоћи, али никад без посла. Непрестано је говорио, живо, ватрено, паметно, па су му се старији дивили и чудили, а лакоумна дерлад ругала и шалу сњим збијала.

Но Ацино бистро око не дозвољаваше обесној дечурлији сњим шалу и лакрдију дуго збијати. Ма да је био телесно слабо развијен, мален узраста, био је бистре памети, осетљив. жесток, срчан. Био је кадар ударити на сву гомилу деце, када би га досадно окупили поругљивим узвиком: „Мали Аца, нема својих оваца!“ Тада би се толико разгоропадио, да је без оклевања зграбио у руке, виле, грабље, лопату, а најрадије жарач, па би љутит повијао децу, немарећи, где ће кога ударити. Наравно, кога нису брзе ноге сретно изнеле, пролио је крви или из носа, или из главе. У таквим неприликама, настала би дрека и дивље бегство испред малог Аце, коме су црне ватрене очи севале као жеравица. После овакове опасне крваве игре, у којој је по који неваљац задобио чворугу на глави за успомену од Аце, настало би суђење Аци, од његових родитеља. Но тешко су га икад могли ухватити, баш у онај тренутак, када им је наврило, да му капут на леђима испрапе.

Свагда се знао муњевном брзином спасти и сакрити, на тако место, где га баш нико није могао наћи. А кад је срџба у родитељском срцу прешла, тада се Аца пред њима у казао, као гром из ведра неба, знајући, да не ће бити кажњен. Једном приликом, кад је свом најбољем другу разбио главу, ударивши га оклагијом, што му се наругао, да је шашав, — у трен ока га је нестало. Сви су га тражили, али га нико није спазио, када се попео у димњак, и тамо цело после подне одстојао, па тек касно у вече, када су свеће биле упаљене, упао у собу, где су га родитељи са страхом ишчекивали.

— Добро вечер, мајко! рече Аца... стрељајући очима десно, лево, посматрајући лице својих родитеља, да позна, е да ли су добро расположени, или су још љути. Тако је Аца више пута радио, па се увек у таким опасним случајевима држао врата, напола отворених, да буду у приправности, за брзи спас, ако би отац показао мрко лице. Редовно се најпре обраћао под заштиту својој старој мајци. Ако га мајка није могла избавити од казни, е онда је Аца или утекао или казну држао. После малотрајног ћутања, за које време се отац мрштио и полако шуњао приближујући се к вратима — бистро око Ацино спази и уочи намеру очеву, окрете се као вихор и кроз отворена врата стругне у помрчину.

— Немаш га више! Протрч' зече! — рече мајка смешећи се сину свом. — Ниси требао Милојко тако на пречац показати намрштено лице. Зна тај мали мудријаш, шта ти мислиш, чим ти у лице погледи! Требао си лепо и умиљато сњим поступати, дати му да вечера, па онда га мало ишчибукати!

— Ех, мати! настави газда Милојко... све је то истина, али кад ми сви живци дршћу од љутине! Докле ћу се натезати сњим. Сви га у селу зову „Мрзан“ понајвише Турци и Арнаути! Страдаћу због њега!

— Немој се љутити сине! настави стара мајка... На мрзану кућа остаје! Нека га мрзе, али и нека га се и боје! Доћи ће време, да ће га сви ти, који га сад мрзе, и волети! Мени се Аца више пута наивно исповедао говорећи: „А знаш мајко, да ме не дирају и да ми се не ругају, не би ја никог никог ни прстом дирнуо! Ја сам на паши с гускама ћутљив и миран. Турска и арнаутска деца дођу, па ме једе и пркосе ми, а кад се мени досади, ја их повитлам дреновим прутом, и онда... криво им је што који добије. Него чујме сине Милојко! Да одбијемо Ацу од куће, па нека оде к овцама, а Милан, који је већ за женидбу, нека дође кући!

— Све је то лепо мила мати! настави газда Милојко, али Аца је нејачак, а Турци и Арнаути радо насрћу на слабе чуваре стада, па плене стадо као вуци!

— Па, ти чини сине, како знаш да је најбоље! одобри стара мајка.

— Камо је сад одлетео? запита отац брижно и баци поглед на пушку, која висаше о клину на зиду.

— Што ће ти пушка? настави стара мајка... не дирај пушку, не излази шњом на улицу. Знаш сине, да је сад опасно ходити с пушком испред Турака и Арнаута. Иди под димњак, тамо ћеш наћи Ацу! заврши стара мајка.

— Истину рече мати, ево га у димњаку! повиче газда Милојко, дошавши под димњак, и поче викати:

— Ацо! О Ацо! Је сил' ту? Сиђи се, не ћу ти ништа!

Дуго је тако газда Милојко довикивао, али одговора није добио. Једва некако се од зове Аца из димњака речима: „Ево ме бабо на врх димњака! Скрио сам се, јер се бојим, да ћу на правди Бога страдати! А поштења ми мога, бабо ја нисам крив што је оно Туре добило жарачем по глави.

— Е нека, нека! Што је тражио, то је и нашао, одговори отац... праштам ти, само се сиђи доле!

— Хоћу дабо сићи ћу се, ама зовни ми стару мајку! рече Аца!

— А што ће ти мајка?

— Треба ми, да јој нешто речем!

— А што ћеш јој рећи, реци мени! Не преостаде друго, отац мораде дозвати матер.

— Дође стара мајка под димњак и рече: „Голубе Ацо, јесил' ти?

— Јесам, мајко јесам! Избави ме од ових мука паклених! Једва се држим за ову греду, ако паднем, распашћу се, или ћу преко крова утећи, међу хајдуке!

— Зла ти срећа голубе! Срце моје, дико моја! Заклињем се богом и светим Јованом, нашом крсном славом, да ти не ће ништа бити! Сиђи се доле!

— Е мајко, нека то и баба каже, па ћу сићи! дода Аца плашљиво, а глас му се већ почео губити.

— И ја се заклињем богом и св. Јованом, да ти не ћу ништа зла учинити; рече отац налазећи се у грозничавом стању.

— Ево ме бабо на твоју поштену реч! говораше Аца, стењући и силазећи се уза прегаче, што су у димњаку понамештане биле.

— Ето ме сад бабо! Ево ме мајко! рече Аца скочивши са последње пречаге, прилично високе, на под, по сред кухине, на банак. Загрливши мајку, љубљаше ју од радости. *Отац срећан и задовољан,** посматрао свог сина мезимца у загрљају, своје старе матере.

Тако сретни, загрљени, уђоше сви у собу, где је Аца слатко вечерао.

— Више не ћеш чувати гуске! настави отац озбиљно говорећи Аци... Милана ћемо дозвати кући, а ти ћеш стричевима на ливаду к овцама! Тамо те не ће турска и арнаутска деца узнемиривати! Само још мораш причекати, док одем у Скопље, да ти купим добар пиштољ! Ове речи беху прави мелем у души његовој. Срце да му искочи од радости.

II.

Године 1389. у уторак на Видовдан 15. јуна, несретном битком на Косову Пољу, погибе српски цар Лазар и турски цар Мурат. Срби изгубише своју власт над Србијом. Исте такове среће бејаху, још пре

* Слику ћемо донети у 3. броју „Голуба".

тога, Грци и Бугари. И они потпадоше под турско господство, и они, као и Срби, цвиљаху и сношаху тешке и смртне окове турске. Од 1389. до 1912. октобра месеца, царовало је турско господарство, па и престало, јер: „Свака сила за времена, а невоља редом иде“. Село П.... недалеко старог цар Душана славног града Скопља, међу врлетним и горостасним горама-незнађаше се ни да је живо, а још мање знађаше ко, или разбираше тко, где је, каково је и колико је? У најзабитнијем куту, где ни сунце Божје не шаље цели дан своје светле и топле зраке, као разасуто крдо свиња, прилепиле се турске и арнаутске худне, свињцу налик, чађаве кућице, над стрмим уским путом, што вођаше испод високе планине. У долу као у коплу, станују Срби, збијено, удружено. Међу Србима мало има властитих поседника непокретна имања, већ само сиротиња, раја турска, који Турцима и Арнаутима кулуче. Скопље је најзнатније место у јужном крају Старе Србије, а још лепши изглед му даје, красна, божанствена природа и околица Вардара. Поред реке Вардара, иде жељезница од Митровице до Скопља, па кроз Маћедонију све до Средоземног мора. Срби су се у гудурама, непроходним и забаченим местима посакривали, одмах после пропасти српског царства на Косову пољу, бежећи испред оштра мача, турских аскера, који немилице секоше и у ропство одведоше Србе.

У Скопљу је цар Душан столовао и у саборној цркви се венчао за цара свих Срба, Бугара и Грка. У Скопљу су краљеви Стеван Немања и краљ Милутин подизали красне цркве, себи задужбине. Ови Срби у селу П..... беху махом бегунци, који живљаху два пуна века скривено закриљени густим шумама, чувајући свој и своје деце живот, хранећи се пројом и пиринџом, животарећи на свом маленом простору земљишта, гајећи овце и козе. Дуго времена нису Турци знали за скривене Србе, који дању не иђаху даље од дома, него што је дуж једне њиве.

Сваки посао радили су Срби тајно, скривено, па поред свега тога, ипак их је турска несит нашла, и открила орловско гњездо. Наравно, да је овај проналазак био по Србе опасан, јер се Турци населише, рају подјармише, да са њиховим зноjем лица, рада и труда, олако и безбрижно живе. Беду, зло и свакојако искушење, исплаћиваху Срби, крвљу, животом и губитком своје слободе. Од неколико породица српских, намножило се за 2 века, 500 душа, са 100 кућа. Они морадоше крчити Турцима шуме, обрађивати необрађене земље, градити куће. Село се развијало природно, неопажено, Турци су се богатили, а Срби сиромашили.

Тек по којем Србину су дозволили да се помогне, а остале држаху Турци на узди у вечитом страху, за опстанак свога живота. Црни и тужни дани настајаху по Србе, кад се у село, насилно насељаваху и Арнаути, полудивљи људи, бескућници.

Селом је господарио ага са не-

ограниченом влашћу, коме су Срби морали зидати од тесанога камена о свом руху и круху конак са 6 кула на врху планине, где су најпре морали шуму искрчити, винову лозу и остале племените воћке засадити. Било је још тужнијих дана, када се место добрих и поштених ага турских, господовали и бездушни Арнаути, који круто и немилосрдно поступаху са рајом. Нико од Срба не смеде имати лепа коња, много оваца, нити се смео и чим поносити, што би изазивало завист у једног Арнаутина. Ни Богу се не смедоше јавно молити, већ ноћу, скривено под земљом у највећој тишини свршаваху вечерња, јутрења и св. литургију. Бивало је још горе. Арнаути присиљаваху Србе, да се одрекну своје вере, да се не називају Срби, већ Арнаути мухамедове вере. Све су Срби чинили Турцима и Арнаутима, кулучили и силом порез у храни давали, само да сачувају свој живот и свој опстанак у орловском гњезду, — само не хтедоше веру и народност ни за које благо, ни за коју силу, изневерити. Због тога су Срби трпели грозне освете од Турака и Арнаута, губећи живот на ломачи, набијени на колац, издисаху у највећим мукама. Турци су као и Арнаути српску децу отимали у робље одводили, српске девојке продавали за харем, по скупе новце. Било је случајева, да су по неки од Срба осветника, љуто се осветили Турцима и Арнаутима, зулумћарима, дахијама, агама. Али у несретним тим данима, било је случајева, да су се неки од страха, само привидно потурчили и Мухамедову веру исповедали, али тајно у својој кући инак Божић, Ускрс славили и кандило своме свецу, крсној слави палили.

(Свршиће се.)

КАД БИ . . .

Кад би јелен имô крила,
То би брза тица била.

Кад би лутка знала шити,
Могла би ми шваља бити.

Кад би хлебац падô с неба,
Свак' би имô, кол'ко треба.

Кад би млеком текла Сава,
Сир би био забадава.

Кад би увек био мај,
Пећима би био крај.

Кад би Дунав био врео,
Свак би рибље чорбе јео.

Кад би, — ал' што не мож' бити,
О том' немој говорити!

Чика Јова-Змај.

СРЕЋА У ЖИВОТУ.

— Приповетка од **Саве Бошковића.** —

У селу Никовици живљаше неки човек по имену Јован иначе су га звали сви сељани „Батом“. Јован је имао једнога сина и кћер, која беше узор њене лепоте и љупкости. Мати ове красне деце за време њиног раног детињства преселила се Богу на истину, са напаћеним животом за навек се раставила. Оставила је за собом неутешну дечицу препуну бола и туге да деле са оцем више зла него добра. Јованова су деца после изгубљене матере одавали највећу пошту своме оцу, јер их је њина добра покојна мати учила да буду честита деца, ваљана Срчад да још за раније младости знају разликовати добро од зла.

Јован је био један од оних људи, који се радо мешао међу безпосличаре, био је средњега узраста, црна намрштена лица, обрве јаке и густе, очи као да ватра сева из њих. Уз његово темељно тело, красили су га још и његови брци, које је умео наместити; када би куда од куће пошао. Често би стао на сокак испред свога дворишта, премишљајући на коју ће страну; тада би се кренуо умереним корацима на ону страну, куда се био решио. Недељом и празником, када се комшије искупе у великом броју испред својих врата, као обично на разговор, ту би се и Јован мало зауставио. После једнодушно изречене добродошлице, упитао би га један од комшија: „А каквим нам се ти добром хвалиш?“ На ово би питање Јован срдито одговорио: „Са каквим ћу добром да се хвалим; имао сам прекључе у своме џепу неколико крунаша, и то сам у заједница са Станком све до једне бирташу морао дати. Био је тај дан 40 мученики, па је ваљало попити 40 чаша вина, које смо ми обичаја ради и учинили. Тиме би Јован завршио, те би се кренуо даље. Јован је био човек, који је за себе умео живети. Знао се показати слободан и мио, на свечари, у сватовима, на баловима, свугде се Јован могао видети, па ма то било и у другом селу. А што се тицало његове сиротиње и деце, о томе и да не говоримо, он је о томе најмање рачуна водио. На себе је пазио, а деци како било.

Кад и кад би отишао код газда Јанка, да узајми мало жита са обећањем, да ће му дуг вратити, јер су му деца код куће без леба. Јанко је био милостив, благ, и врло поштен човек, дуг није могао ни тражити, јер је знао да му Јован нема из чега вратити, удели му две три мерице жита, да се ова јадна деца не пате од глади.

Овакав је живот текао у кући Јовановој годинама, докле деца не дорастише за посао, тада почну одлазити код Јанка у надницу, јер се на оца нису више осврtали. Била им је једина брига да што више зараде, да се од глади спасу. Посао је у Јанка почео с рана пролећа,

све до мртве јесени, докле не би први снег пао. Пера и Злата, деца Јованова, беху вредни и трудили су се да се исхране од својих руку. Како би осванула света недеља дан исплате Јанкових радника, тада би се Пера са Златом спремио, да приме свој шестодневни новац. Што беше нужно купише: опанке, чараше, рубља, и по једну реклицу, тако исто и за храну: пасуља кромпира, зејтина, соли, горива, и т. д. На то би их и Јанко упућивао. Беху они од велике помоћи како за себе, тако и оцу, који се тек трећи четврти дан налазио код куће. Једном дође кући у кући застане своју уморену децу, која су од посла поспала као поклана. Ту би почео бројати уздахе уморне деце. Поче их будити са речима: „На ноге!“ Ни изговорио није, већ су му се нашли на услузи, свлаче му хаљине, изувају обућу, доносе му шта ће вечерати, јер је преостало кувања, што су и сами мало час вечерали. Морали су стајати обоје као осуђени, док оца нису намирили и наместили. Очев долазак није их никад веселио, јер су знали да никад не долази као други честити људи, него увек пијан, љут. У таком стању или ће које од њих двоје изгрдити, ишћушати, или у место да легне, изиће у двориште, ходајући кроз мрак час тамо, час овамо, узбуђен и зао као рис. Никад није имао у себи присебног духа, да када ступи на кућни праг, да деци својој назове Бога, чиме би им утехе пружио, да га могу увек весело дочекрти, а као са оцем мудро прозборити.

Тешкоће, псовке, злостављање од оца, све су они то научили заједнички снашати, имајући увек на уму оне последње материне речи, које је изустила пред онај час, када је видела смрт своју пред очима. Дозове децу Перу и Злату, те им поче овако говорити: „Децо моја Перо и Злато! Ево дошао је последњи час, када се морам растати од вас, знајте да у овом часу губите матер вашу, па вас последњи пут учим и саветујем децо! будите честити, ваљани и послушни — све оне терете које човек мора сносити, сносите и ви сами, имајте увек на уму, да је сваки онај, који трпи, спашен; љубите једно друго, и пазите се, оцу се покоравајте као и другима да вас свако воли и пази као послушну децу“. После тих речи приђоше Пера и Злата руци материној да јој последњи пут, као увек послушни, тужну пошту с рукољубом одаду. Утешена послушношћу своје деце, испустила је своју племениту душу. То су оне материне речи, које су их снажиле, то су оне речи које су дубоко урезане у њихово срце. Сећају се свега што им је препоручила, шта све имају да трпе.

Пера и Злата су неуморним својим радом и међусобним саветом принели многа добра својој кућици, што је целом свету, па и газди Јанку упадало у очи. Свако се дивио слози ове ревносне дечице. Газда Јанко би им и сам више пута и на послу, или на исплати пружао што више воље, за рад, само да се спасу једном колико толико бедне сиротиње.

Једнога дана уговори Станко са Јованом да иду у „Ицбу“ Станковом шураку Митру у госте, јер ће бити и црквена слава Митров дан. Тога је месеца почела и берба кукуруза, у којој су радили опет Пера и Злата, код газда Јанка. Јован немајући ни пребијене паре у своме џепу, реши се да пошље свога сина Перу да иште од газда Јанка заслужени шестодневни новац, под изговором да ће му отац да иде на вашар да купи свиње, те да и на тај начин кућу унапреде. Син Пера не схваћајући очеву намеру, пун радости, оде газда Јанку по новац, који му газда Јанко исплати.

Јован се беше већ спремио, док му је Пера донео новац узе новац и чекаше Станка, који је већ дојурио сколима пред капију Јованову.

Пера и Злата при поласку очеву чекају да ли ће им што отац заповедити. Пре него што пође, окрене се деци и рече: „Ја одлазим са Станком на вашар, ако би могао што купити, па ако би вас когод запитао где сам, ви одговорите, да сам отишао за кућу“. Без збогом ошинуше коње и одоше. Пера и злата гледаху за својим оцем, докле не замаче у један потешњи сокачић, који је водио на друм. Када уђоше у двориште, обоје помислише једно, тек ће једном Пера Злати: „Море Злато од куда ово сада изиђе, да наш отац иде некуда у корист куће? Ја незнам, — одговори Злата, — тако чему нисмо се никад могли надати“. После мале почивке Пера се диже са стола на који је главу спустио, као да дремаше и поче: „Злато, намера је лепа код нашега оца, само ако је буде извршио, јер се бојим да ће сав новац са Станком потрошити, и онда; ди си био? „нигди“, шта си радио? „ништ“.

Станко и Јован су већ стигли тај дан до шогора Митра, који их је лепо дочекао, ту ти се почело спремати, на врат на нос, како би што боље госте прочастили. Шогор Митар пун радости позове своје госте у собу да вечарају. Понамешта се по старешинству и части и отпочеше вечеру. Ту је и оно лепо старо вино, које је Јован очима пио. Када се свршила и вечера, текао је жив разговор између домаћина и гостију, о разним доживљајима у животу.

Пошто седеше при вину, до неко доба ноћи, реше се да иду спавати, јер свима беше доста, а како изгледа „Бати“ Јовану понајвише. Узеше га онако пијана, и одведоше на размештену постељу, пожелише му лаку ноћ, залупе врата од собе, и одоше да се одмарају.

Освануо дан славе. Све је весело куда год погледиш. Изиђеш ли на сокак видећеш кола за колима, где хитају гости из оближњих села, сваки својој родбини. Искупише се до подне у највећем броју.

У овим радосним часовима, подне је брзо наступело и дође време ручку.

У кући Станковог шурака Митра строго се пазило да се овај благи дан изванредним обичајем обави, на томе је настојавао, сам весели и гостољубиви домаћин.

Када све беше доведено у свој ред, тада домаћин позове своје госте, понамешташе се, и отпоче ручак.

Веселом домаћину све беше повољи, као што би се сваки код њега могао задовољити. Нудио је госте са ђаконијама.

У осталом мислим да није нужно све појединости ове славе и гозбе причати, јер драги читатељу можеш и сам знати, данашње наше српске славе, које од памтивека, па све до данас теку весело.

Главно ми овде преостаје, да ти испричам догађај истога дана, који се догодио о слави, које нам нису наши стари оставили у аманет.

Недалеко у црквеном шору, близу куће Станковога шурака, постоји једна биртија „Кузмана Сремца“ код којега се сваке недеље младеж скупља на игру, а људи на чашу пива или вина. Па и данас, на дан славе, када сваки честити Србин са својим домом и породицом, једва чека ову славу, да је проведе у срећи и миру са својим гостима.

Станко и Јован беху понос и дика Митру. Уживао је као домаћин поред својих гостију од ручка па све до вечере. Када и вечера прође, рећи ће Јован своме домаћину: „За Бога пријатељу, докле ћемо седети овде, као осуђени у тамници, зар овде нема људи у овом селу, да би могли у већем друштву ноћ пробавити?!“ На ово се домаћин изненади, те му одговори: „Ми драги мој пријатељу и мили госте, можемо и овде бити задовољни“. Провидећи и Станка да је и он вољан да иде, није их смео пустити саме у биртију, већ се реши да и сам оде сњима. Одоше у биртију код „Кузмана Сремца“.

Јован је био сав блажен што је успео да и у биртију дођу, да погледају осталу несретну веселу браћу. Но после задовољства дође и незадовољство. Већ није седео у миру поред своје чаше, коју је непрестано истресао. Митар, када виде да му је доста, поче свога госта, Јована звати из биртије кући. Но у томе није успео, судбина је решила да ђаво иде по своје. Набра своје обрве, закрвави очима, зграби своју чашу с вином, и удари једнога испред себе у чело, тако силно да је овај готово мртав пао на земљу. Како ово чудо учини Јован, скочише два брата на Јована, бранећи полу мртва кума. Но не могоше у овај пар ништа, јер на страни Јованавој беше Станко и Митар, који нису били ради, да се и више шта догоди. Докле су Митар и Станко умиривали разјареног Јована, дотле се браћа са рањеним кумом изгубише. Када се „Бата“ Јован мало примирио, узеше га Митар и Станко испод руке, те пођоше кући. Дођоше до једне ћуприје, преко које морају прећи. Испод ћуприје указаше се браћа са својим кумом с ножевима у руци. Стадоше пред Јована. „Е драги пријатељу, рече рањени кум, препоручи се данас Богу, да си био код нас на слави, а мене препоручи да сам ти дуг вратио“, и ударивши га ножем посред срца, одоше, а Јован падне на земљу мртав. Шта су сада

Митар и Станко умели чинити, од страха нису знали шта да раде.

Напослетку када се мало прибраше, питаше један другога шта да чине, са Јованом, ако ће кући да га носе, не би био Митар рад, да се у његовој кући налази, нити да буни друштво, које још ништа о томе и не зна. Решише се дакле, да га на истом месту оставе, где ће га и комисија затећи, а они да иду јавити ствар општини.

Освануло појутарје славе. Врви свет са свију страна, на велико чудо, које се десило као никада до сада.

У 9 часова почела је комисија преслушавање. Испиташе прво Митра, који им је све по реду испричао, затим Станка, који је потврдио, а на послетку оне, који су убијство извршили. Ту свршише свој посао, те предадоше општини да Јована сарани, и да трошак сноси Митар Видов.

Одмах га огласише, спремише што беше најпотребније, те га одмах саранише, уз пратњу неколико људи и жена и тако се смрћу Јовановом заврши Митровданска слава у Ицби.

Сутра дан после укопа Јовановог, јавила је општина случај, општини Јовановој, као и његовој породици. Општина Ицба предала је целу ствар своме поверенику, који ће заједно са Станком, предати Никовици, а Никовица породици.

Пера и сестра му Злата, истина нису много полагали на оца, и да ће их с чиме обрадовати, када се кући врати, али се нису ни овоме надали, што их је очева смрт тако потресла. Јер када чуше ову тужну вест, беше им врло жао, јер су тек сада могли осетити големи ударац, јер изгубише и другога родитеља, којега су ипак љубили и поштовали.

Пера и Злата су много брига претурили преко своје главе, ради чега су увек многе сузе лили, али им никако не помогоше. Тако им је и ово ваљало претурити преко главе. Овај бол што су ипак осећали за својим родитељем, ублажили су једино тиме, што им је општина дозволила, да могу оца безплатно огласити, те тиме и последњу му почаст одати, као некад својој покојној матери рукољуб.

Дан за даном, недеља за недељом, све је брзо пролазило, докле се не навршн пуних шест недеља од очеве смрти. За цело ово време нити су радили, нити међу младеж ишли, најпосле ни из куће нису излазили, од силна срама, што им је отац ножем убијен. Ни у овој беди није газда Јанко заборавио за Перу и Злату, и тада их је почео тешити за оцем, и пружити им воље за рад.

Општина Никовица, када се навршило пола године смрти Јованове, преведе оно мало кућице с баштицом, и један комадић парлога, који је обрастао коровом, на Перу и Злату, иако је Пери било тек седамнајест, а Злати шеснајста година. Дадоше им да уживају очевину, како их њина памет учи. И није се општина преварила, што је Перу учинила пунолетним. Пера и Злата истина нису могли, одмах почети радити, са оно мало земљице, него су

и даље одлазили ког газда Јанка у надницу, да би одатле набавили за зиму хлеба, горива, варива и неке ситније ствари за њихову кујну, да ни у чему не оскудевају преко зиме.

Пера и Злата су после смрти очеве живели тако равно годину дана. Дође јесен, а они прибавише себи прилично срестава за свој посао, у двостучиште своју снагу, те превршише парлог за виноград. Лозу и друго за виноград добиће од газда Јанка, који ће им још и човека послати да им виноград у ред доведе. Како сину први пролетњи дани, Перу си одмах могао видети у његовом винограду, прави линије, буши рупе за лозу, сади, креше и улепшава стазе. Злата је остала код куће, она копа башту, улепшава двориште, сеје лукац, салату, пасуљ, кромпир, да свега помало у кући има. Ко прође поред баште Златине, морао се дивити и чудити лепоти, све јој је лепо што год погледиш, а тако исто и Перин виноград с којим је јуче свршио, и стао да мало душом дане. Перина сестра Злата ни прошле зиме није узаман седела, и онда си је могао видети да штрика, шлинга, или везе. Једном речи Пера и Злата су у свачему напредовали, нису се осврtали ни на кога, увек су једно мислили: ради па ћеш имати.

*

Газда Јанко је био први богаташ у селу Никовици. Имао је земље до 15 фртаља, четири пара волова, један пар коња, један леп пар коња за параду, када би куда од куће пошао. Јанко је имао красну жену Даницу и кћер Евицу, која је била прва девојка Никовици.

Беше празник свети Аранђел. У кући газда Јанковој никога нема. Неки слуга код волова, неки код коња, жена Јанкова Даница изишла мало на сокак код жена, на диван, ћерка им је отишла међу младеж у игру. Никога дакле у кући, само се Јанко завукао у своју собу. Раскомоћен седи, пуши, и много замишљен. А кад би пред само вече, рупи Даница у собу, у којој Јанко седи, затекне га тако сама замишљена. Даница није научила на то, да Јанко седи толико сам у соби, па га већ хтеде запитати, кад у том зовне Јанко из собе, Даницу, да се мало разговори.

— Жено — поче Јанко. — Ево пуних двадесет година, како нас двоје заједео живимо у овој кући, и у лепом задовољству, па као што знаш ја нисам све ово што сада имамо наследио од мога оца, него тек једну четвртину, а данас када имамо још три четвртине, знамо да нисмо крали, него стекли нашом муком и штедњом. Па морамо мислити и то, да смо обоје ступили, у старије године, а нисмо још ништа учинили, па држим да би требало да ударимо тврђи темељ овој нашој имовини, те да гледамо каквог ћувегију нашој Евици, да могу и поред нас још учити кућу кућити. Ту мало заћута, па затим отпоче даље: познавајући те целог нашег брачног живота, да се ниси никада противила мојој жељи, па мислим да се не ћеш ни сада противити, бар оном што знам да ће

утицати на твоју душу. Сада Јанко поче износити своје мишљење.

— Прође пуне две године дана, како је „Бата“ Јован убијен. Ти знаш какав је то човек био, па ти знаш и ону његову ваљану децу Перу и Злату, како су се та деца патила, и како се пате, а нама у оваком добру Бог даде једину нашу слатку Евицу. На као што видиш седим и мислим да би и Богу и људима било право, кад би ми то двоје деце довели у нашу кућу, нека проживе као у својој, нека раде а ми ће мо водити бригу о њима. Пристајеш ли Данице?

— Пристајем, — рече она.

Газда Јанко одмах пошаље служавку по Перу и Злату, да им своје мишљење понуди. Не потраја дуго, а на вратима се указаше Пера и Злата румени као две јабуке. Ућоше у нутра пољубише Јанка и Даницу у руку, они њих у чело. Перо и Злато! поче Јанко пред Даницом и Евицом.

Дозвао сам вас ево себи да се с вама мало поразговорим. — Децо! Перо и Злато!

— По жељи мојој и жељи моје Данице, позвасмо вас обоје да дођете овамо код нас у кућу, а ми ћемо водити бригу о вама. Даље насвави Јанко ви знате да немате ни оца ни мајке, знате какав вам је покојни отац био, и како је пролазио. Данас признајте нас за родитеље своје, који ћемо водити бригу о вама. Пристајетел ? упита их Јанко. „Пристајемо“ рекоше обоје. Сада их поче учити какав ред влада у кућу, како посао треба да иде, како се дакле кућа кућа, како једно друго да поштују и љубе. Пера и Злата су пажљиво слушали новога родитеља, и добротвора. Сада идите и донесите све ваше ствари, и са Евицом сместите. Одоше обоје кући мислећи како ће на једаред после толике беде и невоље постати најсретнији у Никовици.

У кући газда Јовановој читаво весеље, сви постадоше радосни, када су чули да Перу и Злату газда Јанко прима под свој кров, и то за навек; да им буде родитељ. Та је вест у Никовици највеселија, али нико веселији од Евице. Куд год је пошла увек је фалила Бога, што јој је доделио Злату за рођену другарицу. Њих су се две увек љубиле и миловале; што је Евица лепо имала, то је сада и Злата имала. Ако су на послу, ако иду по воду, ако по кући спремају, увек си могао видео где се љубе и шале. Веселе су биле обе, што ће заједно од сада свакуд куда год једна крvне.

Газда Јанко од тога дана све мање бриге имао, те је могао спокојније живети поред Пере; коме је предао целу своју управу. Но Пера пун воље и разума почео је мудро водити бригу, ма да му је било не пуних деветнајст година. Посао у кући Јанковој ишао је цело лето и целу јесен, док снег не падне. Бере се виноград, кукуруз, а када престадоше и ти послови, тада почеше Јанко и Даница око Порине женидбе. Јер тек сада има оно да се испуни, што је Јанко са Даницом пожелио;

дозваше једне недеље Перу себи у собу, да му понуде женидбу те да узме Евицу, тако рекопе и Евици за Перу; но ови се обоје пуни поштовања, предали у руке родитељима, па како они реше.

Јанко и Даница углавише свадбу, која ће бити одмах после Божића, када Пера навршн деветнајст а Евица осамнајст година. Прође Божић, па и нова година када се прстеноваше и навестише Пера и Евица. Па дође дан свадбе. Кућа Јанкова пуна гостију. У дворишту пуно младежи, момака и девојака, који дођоше да одиграју Пери и Евици у сватовима. Све ти је окићено год погледаш, чује се песма, свирка, игра, пуцање пушака.

Не потраја ни пуни шест недеља од Периних сватови, ал' ево ти из Приштине пријатеља да проси Злату, која је имала осамнајст година.

Пошто је прилика добра била, газда Јанко у споразуму са својима уда Злату.

Око Златине удаје радило се живо, спремају јој дарове, купује се руво, и друге ствари за намештај. Па дође и тај дан, када беше још и више света, да испрате лепу Злату у Приштину. Пуна кућа младежи, весели се и пева, само је Евица нешто снуждена чекала онај час када ће остати без своје Злате. Па и то је морало доћи. Састаше се последњи пут две посестриме Евица и Злата, да се опросте и изгубе. Њихов су опроштај гледале многе сузе. Љубе се пријатељи и пријс опраштају се, а на послетку кренуше са лепом Златом, којој је цела Никовица пожелила сретан пут, и дуг живот.

Свекар се Златин увек хвалио са својом снахом, којој вели нема пара у целој Приштини, те су сви сњоме били задовољни, у исто толикој мери, колико и Јанко са Пером и Евицом.

Овај сложан и напредан живот у кући Јанковој текао је лепи пар година, све до дубоке старости Јанка и Данице. Бог им је својом пресветом вољом подарио две лепе радости и утехе: малога Гавру и Добру, које си увек могао видети у рукама веселих старина Јанка и његове Данице. Топили су се од силне радости, и благодарише Богу, што су све ово дочекали и очима видели. Нису се тада ни једно плашили, што им је смрт већ почела претити. То су они сада једва чекали, осећали су да сада могу мирно у хладни гроб лећи. Па није дуго ни потрајало а жеља се њихова испуни.

Пера и Евица су и после родитеља, живели добро. У свачему су се могли сложити, дечицу су своју врло пазили. Економију је Пера разумно водио, као и Евица која је кућу држала у реду.

Једнога дана уговори Пера са Евицом, да наруче два лепа споменика за своје родитеље, јер се тада навршило оцу пола године, а матери шест, недеља. Наручише дивне споменике, урезаше слова: да споменике подижу ожалошћени Пера и Евица.

Срећа и задовољство пратили су

Перу Евицу и њихову кућу на сваком кораку, тако исто и све њихове пријатеље, који су се на њих угледали.

У манастиру Кувеждину.

ПОЧЕТАК РАТОВАЊА СРБИЈЕ, БУГАРСКЕ, ЦРНЕ ГОРЕ И ГРЧКЕ СА ТУРСКОМ 1912 ГОДИНЕ.

Боже мили, чуда великога!
Књигу пише краље Фердинанде,
А на руке од Србије краљу,
У књизи му ово поручује:
„Чуј ме, Петре, од Србије главо,
Или чујеш, ил' не чујеш за ме,
У каку сам тугу запануо!
Знаш ли Петре, јада не дочек'о,
А за оне Арнауте љуте,
Крвопије и моје и твоје,
За највише Срба и Бугара,
Ударише Арнаути љути,
Ударише на село Кочане,
Па поклаше што би за поклање,
Покосише старо и нејако —
Не остаде једнога човјека,
Да с' бугарским именом назива.
На глас црни о томе поклању,
Послах књигу доли Цариграду,
И уложих велике протесте.
Мало вр'јеме, за дуго небило,
Глас допаде мени из Стамбола,
Да мој протест оста без успјеха.
Вељи везир, Норандугијани,
Чит'о протест, па се слатко смиј'о
И овако онда говорио:
„Чудна чуда и чудна јунака,
Дебелога краља фердинанда,
Да он протест у Стамбола шаље,
За некол'ке осечене главе!"
То је мени врло криво било,
Па сам ситну књигу отпремио,
А на руке великом Султану.
У књизи сам њему испричао,
Арнаути шта су починили,
И на што се још'те припремају,
Па га молих, да похвата кривце,
И осуди по закону царском.
И ја чеках на одговор царски,
Чеках, јунак до седам мјесеци,
Одговора нема ни од куда.
Па те молим, од Србије главо,
Да ме још'те мало посаслушаш:
Ја овога трпити не могу,
Додија ми љута сиротиња,
Са зулума љутих Арнаута!
Сваког дана, сваке ноћи црне,
По стотине бјеже сиротана
И улазе у земљу Бугарску,
Да сачува своју русу главу.
Чини ми се, како је овамо,
Да је исто тамо у Србији —
Листом бјежи српска сиротиња
И оставља кућу и кућиште,
Па улази тамо у Србију,
Да свој живот спасе и сачува.
Ја не могу ово трпљет' више,
Већ те молим, као брата свога,
Причекајме у свом Биограду,
Ето мене на недјељу дана,
Да се братски поразговоримо,
Ша хоћемо, а шта нехоћемо —
Вако дуго издржат' не могу!"
Истом краље књигу накитио,
Па је посла по своме куриру,
Глас допаде бугарске краљице
Елоноре, сиротињске мајке,
Па улетје у одаје краљу,
И овако она повикала:
„Српски курир дош'о у Софију
И он носи шаровито писмо,
Од нашега Петра пријатеља —
Надати се радосноме гласу!"
Истом она ријеч говорила,
На двору се отворише трата,
Српски курир у двор улазаше

И он носи свога краља писмо,
Па га даде бугарскоме краљу,
Писма дава, вако проговара:
„Поздрављате од Србије глава,
Као свога брата рођенога!“
Краљ Фердинанд писмо пољубио
И на њему печат разломио,
Па кад видје шта у писму пише,
Од радости на ноге скочио,
Па он љуби српскога курира,
Њега љуби, а 'вако говори:
„Боже мили, на свему ти хвала,
Боже мили, чуда великога!
Краљ дочуо за Кочанско клање,
Па он мени ситну књигу пише
И нуди ми сто хиљада војске,
Да ја војском пр'о границе крећем,
Да покорим Арнауте љуте,
Кад већ неће они из Стамбола!
Истом краље ријеч изговори,
Стиже писмо Црногорског краља,
Од онога сокола Николе,
И он краљу сажаљење спрема,
А у књизи овако говори:
„Јесам чуо и дознао љуто,
За бугарску грдну погибију,
А у оном, у Кочану граду.
Већ чули ме, краљу Фердинанде,
Ево теби десет хиљад' војске,
Десет хиљад' правог Црногорца,
Па ти хајде пр'о своје границе,
А на оне Арнауте љуте,
Покори их, не било им трага!“
Истом краље писмо прочитао,
Глас допаде у краљеве дворе:
„Дошло писмо од грчкога краља,
Од онога краља Георгија!“
Краљ бугарски на ноге скочио,
Па дохвати књигу шаровиту,
Књигу чита, сузе пролијева,
Не с' жалости, веће од радости.
Краљ Ђорђије Фердинанду пише,
О зулуму црних Арбанаса.
Још му краље и ово говори;
„Није фајде, чекат' не моремо!
Чекања је и одвише било,
Ако дуже овако потраје,
Нестануће Срба и Бугара
Нестануће и мојијех Грка.
Већ тако ти Бога великога
И живота светитеља Краља,
Што у цркви софијској почива,
Ти устани на ноге лагане,
Па опреми своју силну војску,
На границу турске царевине,
Ја ћу своју покупити војску
И Петар ће покупити своју,
Никола ће љуте Црногорце —
У свем' биће милијон војника,
Тол'ко Турска скупити не може,
Војске наше када се сједине,
По том' биће и побједа наша,
А с побједом нашом нестануће
Робавања наше браће драге!“
Краљ Фердинанд на ноге скочио,
Па у цркву светог Краља крену
И закле се јунак на животу,
Да ће вјерно с браћом ратовати,
Са Грцима и с Црногорцима,
С драгом браћом из земље Србије,
Да ће тако братски сједињени,
Са војскама од четири стране,
Присилити цара од Стамбола,
Да с' праведној жељи одазове.
Не хтједне ли на то пристанути,
Нека страшно оружје ријеши!
Из цркве се краље упутио,
Па он сједе у кола жељезна,
Право оде граду Биограду,
У дворове српског госпора!
Боже мили, да чудна весеља!
Краљеви се братски изљубише
За јуначко питаше се здравље,
А са тврдог биоградског града,
Сто и једног топа испалише,
У поздравље госта високога!
А када се краљи састадоше,
Као браћа вјећу учинише
И један се другом заклињаше,
Да невјеру учинити неће,
Докле једног у животу траје! —
Није прошла ни недјела дана,
Ратно вјеће братски учинише,
Краљ Никола и краљ Георгије —
Сва четири краља са Балкана,
Један другом братску руку даше,

Да ће вјерно завјет испунити.
Што су рекли, то су учинили!
Прва пушка што је испаљена,
Испали је црногорски краље,
И он поче у бој улазити,
С Арнаутим' битке заметати!
Друга пушка што је испаљена,
Испали је краљу од Србије;
Трећа пушка што је испаљена,
Испали је краљу Фердинанде,
А четврту пушку испалио
Краљ све Грчке, граље Георгије!
Све четири када опалише.
Оде абер на све четир' стране —
Да је Балкан на ноге скочио!
Амин Боже на славу нам било!

МАРЉИВИ ПАЈИЦА.

У великој вароши П. становали муж и жена. Беху врло сиромашног стања, а имађаху јединче по имену Пајица. Знојем свога лица зарађиваху насушни хлеб, који је често врло мучан био. Становали беху у неком загушљивом подземном стану.

Док су родитељи зарађивали на једној, Пајица је на другој страни. Пре подне је био у школи, а када би кући дошао, научио би своју лекцију, а пред вече би се и он кренуо на посао — трговину, продавао је новине. Тако је Пајица већ у десетој години зарађивао дневно по који десетак.

Другови су му се често подругљиво смејали, али се Пајица на то није обзирао. Одговор му беше: „ја се не стидим поштена рада". Чим се почело смркават, Пајица би узео своје новине под пазуха, те би трчао од улице до улице, од рогља до рогља, нудећи новине мимопролазећима.

Новац што би пазарио, стиснуо би у своје слабачке ручице и чисту зараду би однео родитељима. Не беше то велика зарада, али је ипак олакшао својим родитељима.

Међутим Пајица није био довољно вешт у продавању, уочна и насртљива деца су више продала од њега. Често је Пајица долазио кући доцкан у вече, јер није могао да прода новине. То је приметио и отац, те му посаветује да промене место продавања и да одсад продаје око Позоришта, можда ће тамо боље пролазити.

Тако и би. Промене место, а са променом места, и трговина пође на боље. Промет је био велик, само је био скопчан с опасностима. Поред позоришта су пролазила електрична кола са многим путницима, којима је Пајица нудио и продавао новине. Често је утрчавао у сама кола, која су се била кренула, из којих би за тренут два искочио са страхом на поље.

Једног дана скочи Пајица у електрична кола, прода новине и хтеде да искочи на поље. У томе тренутку, кола јако тргну, Пајица испаде из кола и паде под кола. Кола на мах стадоше, али Пајица је већ био озлеђен. Баш кад га хтедоше однети у болницу, притрчи колима једна госпођа и замоли, да болесника однесу у њен стан, она ће га неговати и лечити.

Госпођа Михајловићка је познавала Пајицу и његове родитеље, шта више мати Пајицина је често код исте госпође прала и пеглала. Знајући да код куће Пајица неће имати довољно неге и хране, заповеди да се однесе у њен стан.

Доведе лекара, да га прегледа и испита болест. Лекар утврди да се дете јако уплашило, да му је озлеђена нога и да је јако потрешен живчано, стога мора мировати и не сме говорити. После дуге почивке дође Пајица себи. Разрогаченим очима гледао је око себе, а нарочито се изненадио, кад је видео поред себе гђу Михајловићку.

— Мир дете, немој се узрујавати нити говорити, јер си још болан — рече му госпођа Михајловићка.

После неколико дана поред изврсне

неге — Пајица се придигао из болесничке постеље. Захвалио се милостивој госпођи и благодарио Богу што се избавио из чељусти страшне смрти и болести.

Госпођа му купи ново одело, а пошаље служавку Пајициним родитељима, да их призове к себи.

Кад су родитељи дошли, једва познаше своје јединче, које беху већ оплакали, јер пре неколико часова су дошли са посла из оближњег села, где су неколико дана радили.

— Не плачите родитељи моји, мене је госпођа Михајловићка врло добро неговала и пазила, и лечника ми је дозвала, само да се излечим, док се ви с посла не вратите. И одело ми је госпођа купила, те сад изгледам као богаташко дете.

— Хвала милостива госпођо на пре великој услузи, Бог нека вам стоструко плати.

— Највећма би ме обрадовали — рече гђа Михајловићка, кад би ми доброг Пајицу под своје дали. Ви и онако сте сиромашни и мало сте код куће, па би дете било без неге, могло би се и покварити, или би га снашла поново каква несрећа — па боље да га мени поверите.

Родитељи Пајицини после дугог размишљања, пристану на предлог гђе Михајловићке и даду Пајицу под своје. Госпођа је јако заволела Пајицу и Пајица њу. Довела му је васпитачицу, дала га да продужи школу и све му угађала само да буде задовољан.

Међутим се на Пајици опажало да је с дана на дан невеселији и слабији. Играо се усиљено, учио без воље и често се замислио, а кад је остао сам и плакао. То је опазила гђа Михајловићка и једном запита: зашто је тужан и невесео? А он одговори да жуди за родитељима, без којих не може живети.

Једно после подне — кад госпођа Михајловићка не беше код куће, Пајица свуче са себе ново одело и обуче своје старо, па крадом отиде кући. Пун радости што ће поново да види оне, који га родише, с којима је делио и добро и зло. Кад га родитељи опазише, запрепастише се. Баш сећаху уплакани и невесели, јер им туга иритискиваше груди, што дадоше своје јединче под своје.

— Мати, отац! ево мене, не могу без вас више ни часа. Више не ћу вас остављати ма ме терали. Тешко је бити без живих родитеља.

— Сине, мило наше јединче, не ћемо се више од тебе растати до смрти. Нема тога блага, које би нас могло усрећити без тебе. Приступише детету и почеше га грлити и љубити.

Баш стојаху загрљени, кад у собу уђе госпођа Михајловићка. Кад виде овај призор, она се задиви и кроз плач рече:

— Сад видим, да је родитељска и дечја љубав већа него ма шта на свету. Да би задовољила и вас и себе, пођемо сви четворо у мој дом, који ће од данас бити заједнички, јер као што ви не можете без вашег јединчета и он без вас, тако не могу без њега ни ја.

Делићемо срећу и задовољство заједнички.

Сомбор.

Теодор Симендић.

КОСОВО ЈЕ ОСВЕЋЕНО!

Борило се, па се побједило:
„Васкрснула на Косову војска!
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —
Кад се оно, давно, давно,
А времена стара,

Разлетјела сила
Б'јесник јањичара,
К'о из ведра неба
Кад громови пану:
Тако ј' раји било,
Раји, — сиротану.

Кућа му је запаљена,
Дјеца побијена,
Жена му је уморена,
Кћи обешчашћена.
Отаџбину њег'ву гази
Душман тиран љути,
Што год чини што год ради,
Раји о злу слути!
Ал' не цикну б'једна раја,
Само зуб'ма шкрину:
„До'ће сахат, до'ће вакат
И мом душманину".
Српска земља пуна гробља,
Свуд се кости б'јеле,
Од лубања српских дупман
Зиће куле ц'јеле.
Душман гради страшна чуда,
Све нова и нова:
На коцима стрше главе
Српских витезова,
Сагорјеше свете мошти
Српског светог Саве,
Од крстова златних својим
Кћер'ма бурме праве.
Разорене леже ст'јене
Српских манастира,
Б'јесно душман шербе пије
Из светих путира.
И не цикну бедна раја,
Само зуб'ма шкрину:
„До'ће сахат, до'ће вакат
Моме — душманину!
И дош'о је! Ено свану,
Ено сунце грану,
Анђ'о правде утјешио
Земљу расплакану.
И гдје прије бједна раја
Јадно ј' била робље,
И гдје ј' земља претворена
У бескрајно гробље,
И гдје прије звекеташе
По тавници ланци;
Гдје крваво вече бјеше,
Крвави уранци,
Гдје се пјесме чуло није
Пет стотина љета:
Ено данас сунце сије,
Ено среће цвјета!
А сиротној, бедној раји
Весео дан сину:
Стиже сахат,
Стиже вакат
Нашем душманину!

— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —

На Косову
Славу нову
Пјевају гуслари,
Запојаше,
Пропојаше
Старински олтари.
Ново доба, нове среће,
Замирисa миром,
Нова слава, Српска слава,
Лети свјета широм!
Гдје си, Марко, да л' Ти видиш
То с Твојих висина?
Да л' наздрављаш јунацима
С тулумином вина?
Здрави Марко, данас с' здрави
Сваком српском сину:
— Стиг'о ј' сахат, стиг'о ј' вакат
Нашем — душманину!
Српско сунце сину, ено,
Косово је осветево!

ДЕДА-ЈОВАН.

— Прича из ослобођених крајева. —

Тамна ноћ се спустила над селом К.... свуд тишина влада. Тек ветрић пирне. У селу К... већ сви спавају. Но ипак не спавају сви, као што то у први мах изгледа.

Већ сасвим на крају села стоји кућа деда-Јована. Из прозорчића његове кућице, продире слаба светлост. То је светлост кандила, које над иконом св. Николе мирно горе.

Дeда-Јован клечи и моли се Богу.

У постељи спава унук дeда-Јованов дванаестогодишњи дечко Бошко.

Њему беху родитељи умрли, још кад је мали био.

Остаде му само дeда, који се старао за њега.

Дeда је љубио свога Бошка, а Бошко дeду.

Тог вечера је Бошко тврдо спавао, кад се дeда молио Богу.

Наједанпут нешто шушне. Дeда-Јован се тргне и стане прислушкивати.

— Ко то може бити тако касно у ноћ у дворишту? помисли дeда-Јован у себи.

Како је он то помислио, собна се врата отворише.

Дeда-Јован брзо скочи. У собу ступи неки Турчин у дугачком огртачу. Сав је био увијен, само су му светле очи лукаво пиљиле.

По моз' Бог аго! — рече дeда-Јован.

Турчин не одговори ништа, него скине огрчан и седне на столицу, па бесно повиче:

— Јели истина што сам за тебе чуо?

— Шта аго? — запита дeда-Јован одважно.

— Ја сам чуо, да ти ниси баш спромах, какав се чиниш пред светом, него да имаш доста скупљених златника. Ха?!

— Није аго. То је лаж. Ја сам спромах човек, једва могу да живим са мојим унуком. Остарио сам, па ми је све тешко.

— Лажеш ђауре! Лажеш шкорпио стара! Мене хоћеш да превариш. Сакрио си благо, да га не би ко нашао. Али ти ћеш га већ дати!

После ових речи Турчин извуче нож из појаса и рече:

— Видиш ово! Овим ћу ти твог унука убити, ако ми не кажеш где је благо!

Дeда-Јован се тргне. Тако шта није могао допустити; Он је љубио свог унука више од свега на свету.

Зато умирујућим гласом рече:

— Зашто да чиниш то? Веруј ми да немам никаквог блага.

Но Турчин, ни не слушајући старца, приступи к постељи, где је Бошко спавао.

— Хоћеш ли говорити? — запита Турчин.

— Ја ти кажем да немам никаква блага, па не могу ништа говорити.

— Ја те још последњи пут питам: хоћеш ли казати где је благо?!

— Не знам, рече дeда-Јован болно.

Турчин тргне нож, али честита старина појури на безосећајног варварина.

Овај се у први мах изненадио, али се ипак прибере, те старца баци на земљу.

Међутим се и Бошко беше пробудио и већ све разабрао.

Бошко брзо скочи, узме пушку са дувара и напери је на крвника.

Но Турчин беше хитрији, те зарије оштри нож у груди старчеве.

Али на то пушка плане. Бесни крвник паде на земљу мртав, погођен у чело.

На то беху и сељаци приспели, а Бошко им све исприповеди, шта се догодило.

Срећом је дeда-Јован остао у животу, јер не беше тешко рањен.

Но бесни се Турчин није више дигао; примио је заслужену награду.

Дeда-Јован беше за кратко време оздравио. А од то доба је још већма љубио свог унука Бошка, који га беше избавио од обесnога Турчина.

Нови Сад, **Велислав Р. Спасић.**

КАМЕНИЦА, МЕСТО, ГДЕ ЈЕ ЧИКА ЈОВА-ЗМАЈ САХРАЊЕН.

У китњастом Срему — на подножју Фрушке Горе — лежи убава Каменица, чију обалу додирују несташни валови мутнога Дунава.

Каменица, у историји Срба, играла је одувек доста знамениту улогу, а не мање у њој је рођен и знаменити државни канцелар Ђ. Утјешенић-Мартинуци, који је за време угарскога краља Јована Сапоље био како њему, тако исто после његовој удови краљици Изабели — десна рука.

Осим тога у Каменици су рођени и чланови чувене породице Радивојевића, од којих је један њезин члан био пре сто година и војни гувернер (управљач) Хрватске и Славоније, а други опет један њезин члан велики српски добротвор Љуб. П. Радивојевић, који је оставио кр. срп. Академија Наука у Београду, неколико стотина хиљада круна на просветне цели, а рођени брат овога добротвора др. Ливије Радивојевић, постао је пре 40 година у Загребу председник стола седморице, чији се положај сматра са банским — подједнак.

На слици овој горе можемо угледати једну велику и лепу зграду, која преставља чувени каменички војни „штифт“. — По жељи пок. Чика-

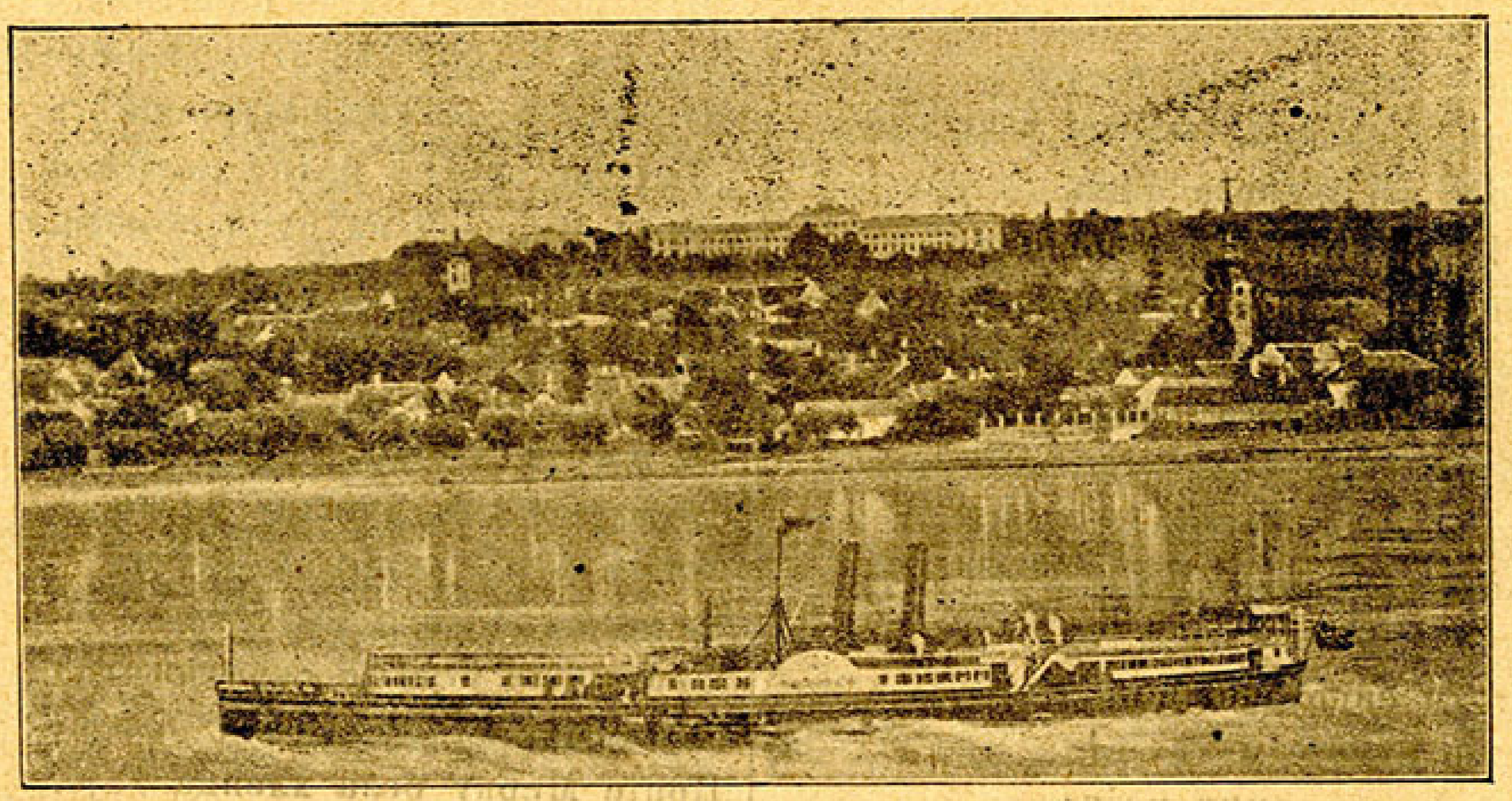

Јове Змаја, требао би српски народ да до године 1. јуна — приликом његове десетогодишњице од смрти му — пренесе његове кости на десно поред овог величанственога „штифт“-а, да би оданде могао своје поносито родно место, Н. Сад, жељно посматрати!

Слава дичноме Чика Јови-Змају, најомиљенијем песнику свога народа и своје Сричади!

У Сомбору, 1913.

Павлов.

ЈЕТРВИЦА АДАМСКО КОЛЕНО.

Храни мајка два нејака сина,
У зле дане, у године гладне,
Кад је била понајскупља храна:
Ока брашна тридесет динара;
Хранила их и отхранила их
На преслици и десници руци...
Кад су деца женидбе дорасла,
Обадва је оженила мајка,
Довела им две лепе девојке:
Виду Винку, Давиду Ковиљку.
Јетрвице мало живовале,
Мало време три године дана;
Кад настала година четврта,
Свака роди по једнога сина,
Винка Мирка, Ковиљка Маринка,
Ал' не прође ни година дана,
Ни година, нит' ће половина,
Разболе се невестица Винка,
Разболе се, хоће умријети,
Па дозива своју јетрвицу:
„Ој, Ковиљка, мила сестро моја!
„Ја болујем и хоћу умрети,
„Аманет ти сиротице моје,
„Сиротице и моје и твоје!
„Пази, секо, сиротицу моју:
„Кад Маринку бела хлеба сечеш,
„Подај, секо, и мојему Мирку,
„Њему подај од хлеба корице, —
„Нек' се знаде да је сиротица,
„Да мој Мирко своје мајке нема!
„Ој, Ковиљка, мила сестро моја!
„Кад Маринку правиш кошуљицу,
„Моме Мирку закрпи тражицу, —
„Нек' се знаде да је сиротица,
„Да мој Мирко своје мајке нема!...
„Ој, Ковиљка, мила сестро моја!
„Кад нам света недељица дође,
„Кад изиђеш на сокак међ' друге,
„Твог Маринка на крило посади,
„Мога Мирка код себе на земљу, —
„Нек' се знаде да је сиротица,
„Да мој Мирко своје мајке нема!...
„Ој, Ковиљка, мила сестро моја!
„Кад на деци рухо покројице,
„Вашем кројте како вама драго,
„Моме кројте чисто рухо црно, —
„Нек' се знаде да је сиротица,
„Да мој Мирко своје мајке нема!...
„Ој, Ковиљка, мила јетрвице!
„Кад ми, сејо, у цркву пошећеш,
„Твог Маринка на руци понеси,
„Мога Мирка за руку поведи, —
„Нек' се знаде да је сиротица,
„Да мој Мирко своје мајке нема!..."
То изусти невестица Винка,
То изусти, на душицу пусти.
Хвала Богу, хвала једноме!
Ковиљка је срца милостива,
Она знаде што је сиротиньство
(Од младоће сиротица ј' била):
Прије Мирку бела хлепца даје,
Прије Мирку нег' своме Маринку;
Прије Мирку скроји кошуљицу,
Прије Мирку нег' своме Маринку.
Кад 'но света недељица дође.
Кад изиђа на сокак међ' друге,
Њеног Мирка на крило посади,
Свог Маринка до себе на земљу;
Нитко не зна да је сиротица,
А да Мирко своје мајке нема.
Кад 'но свето Васкрсење дође,
Кад на деци рухо покројише,
Какво Мирку, онако Маринку,
Чисти скерлет и зелену свилу.
Свако мисли и свако се диви:
Како стрина негује их оба,
Као да су браћица рођена.
Кад Ковиљка у цркву пошеће,
Обојицу води за ручицу,

5—6. Отхранила их на преслици и десници руци: отхранила (подигла) их, радећи преслицом и десницом руком.

11. Живовале: живеле.

23. Аманет ти сиротице моје: остављам ти сиротицу своју (своје дете, сироче) у аманет. Оставити коме што у аманет значи: оставити му што с нарочитом препоруком, да поступи по жељи онога, који оставља. У нашем народу кад ко прими што у аманет, ма га шта стало, то ће извршити, јер се сматра за врло велик грех примити што у аманет, па не извршити (не поступити по жељи онога, који је што у аманет оставио).

60. Сиротиньство: сиромаштво, сиротиња.

61. Од милоће: из малена.

75. Скерлет: врло скупоцена свилена тканина црвене или зелене боје.

А сав народ стрину благосиља
(Сâм ли Господ из небеског царства):
„Ој, Ковиљка, колено адамско!
„Проста душа твојих родитеља,
„Који су те породили мудру,
„Међ' туђу те браћу оправили,
„Па ти знадеш шта је сиротињство!“
Боже мили, на свему ти хвала!
Тако ради јетрва Ковиљка,
Она храни оба своја сина,
Хранила их до седамна'ест лета.
Кад настаде лето осамнае'сто,
Писат' пође цареви везире,
Писат' пође по земљици царској,
И он купи на цареву војску:
Где с' у кући четир мушке главе,
Од четворо узима тројицу,
Где с' тројица узима двојицу,
Где с' двојица, онде обојицу,
Где је један, и он једнога.
Редак дође Ковиљкину двору,
Да јој иду Мирко и Маринко,
Да јој иду на цареву војску.
Обадва их оправила мајка,
Оправила на цареву војску.
Кад је било у боју првоме,
Кад у ватру деца ударила,

82. Сâм ли Господ: и сâм Господ.
93. Писат' пођe: поче пописивати, купити.

Пуче пушка из те ватре прве,
Пуче прва, те уби Маринка....
Сâм остаде сиротица Мирко,
Сâм остаде на царевој војсци;
Војевао за девет година.
Кад настала година десета,
Прекиде се та царева војска;
Не зна Мирко на коју ће страну:
Да ли стрини, да ли свету белу?...
Окрете се својој милој стрини.
Далеко ра она угледала,
Па је преда њ стара ишетала:
„Чедо Мирко, а где ти Маринко?“ —
„Ој Бога ми, моја мила мајко!
„— Јер за другу бољу не знам мајку,
„Кад смо били у боју првоме,
„Пуче пушка из те ватре прве,
„Пуче прва, те уби Маринка.“
Заплака се јетрва Ковиљка,
Па говори сиротици Мирку:
„Чедо Мирко, ходи ближе стрини,
„Ја не имам да загрлим сина,
„А ти немаш да т' загрли мајка,
„Ходи, Мирко, да т' загрли стрина.

101. Редак: ред; редак дође Ковиљкину двору: с пописивањем војника дођоше и до Ковиљкина двора.
107. У ватру ... ударити: ступити у бој.
114. Прекиде се: преста војевати, растури се.

ТУГА И ЖАЛОСТ ЈЕДНОТ МИША.

Мог су деда, јаој, обесили грозно;
Ја не памтим, ал' сам из причања дознô.

Моја стара баба, што ми мајку роди,
Ох, она се јадна, утопи у води.

Драга ми је мајка на превари пала,
Најела се сира, па се отровала.

У сећању мојем нигде светла зрачка,
Оца ми је, јаој, прогутала мачка.

Имао сам стрица, баш ми га је жао,
Ох, како је цико, кад је робовао.

А знате ли, шта се деси моме течи?
Залани га клопка, па нам га пригњечи.

Кад се сетим свега, на глас бих јаукô,
Сестру ми је неко батином утукô.

Још ми остô братац, ох, мој братац млади,
То су биле муке, — умро је од глади.

И тако сам остô самац ја на броју,
Бришућ сузе горке, чекам судбу своју.

Из песама Чика Јове Змаја.

СВАШТИЦЕ.

Шума пропала у земљу. На северној страни Вестфалске, на граници Хановера, гледали су људи ових дана један необичан призор, где 15 јутара шуме пропада у земљу. Било је то код места Хофштен. Тамо има једна пустолина, обрасла на местима дрвећем, коју људи зову „свето море“. Прича казује, да је ту негда у стара времена пропао у земљу велик манастир заједно с калуђерима. Сад су тамошњи житељи имали прилике, да својим очима гледају слично чудо. Прошлог понедељника чула се у околним селима јака подземна тутњава, а и земља се тресла. Наједаред се комад земље од неких 15 јутара откинуо, и почео лагано тонути, остављајући наоколо готово равне стене. Земља је тонула једнако, а јеле и брезе на њој стајале су пропадајући равно. Из стена, које окружују ову котлину, потекли су одмах јаки извори. Најпре је земља упила доста воде, а онда се језеро поче пунити, те су се наскоро видели из воде само вршкови пропалог дрвећа. Вода је из извора притицала и даље, али није више расла, јер је већ себи отворила неки подземни отвор, куда је сувишак текао даље. У исто се време неколико километара далеко од новог језера десило друго чудо. Из земље је нагло покуљала силна вода и потопила читав крај, и онда је опет нагло нестало.

Краљ казнио свог сина. Мали принц од Велса, најстарији син силне краљице енглеске Викторије (који се родио 9. новембра 1841. год.) стајао је једног дана до прозора једне собе краљевског здања, чије се окно, као што обично има код многих здања, пружало чак доле до патоса. Он је имао да научи на памет задатак, али није учио, него је гледао кроз прозор у башту и добовао је прстима у окно. — Ово је спазила његова васпитачица, па га лепо замоли да учи задатак и да мало мисли о њему. — Мали принц рекне: „Ја не могу.“ — Онда морам ја вас“, рече васпитачица, „у ћоше ставити да стојите.“ — „Ја нећу да учим“, рече принц сасвим гордо, а не морам да стојим у ћошету, јер сам ја принц од Велса“, чим ово изрекне, у том удари ногом у окно и пробије га. Васпитачица зазвони; собар дође, овоме рекне да оде до оца принчевог (Абаерта) да му каже и да замоли Његово Величанство, да се потруди да дође, јер има да са њиме разговара нешто врло важно о његовоме сину. Отац је одма дошао и заповеди да му се све исприча, шта је се догодило. Пошто је чуо све, окрене се к своме сину, не учинивши му ништа, него му рекне: „седи за сада овамо и почекај ту док се ја вратим.“ — Отиде отац у собу и донесе библију. „Слушај сада добро“ рече он своме маломе сину, „шта вели апостол Павле теби и другој деци, који су твоји вршњаци.“ Прочита му посланицу. Галатима 4. гл. ст. 1. 2., који гласе: Али ја велим: док је наследник млад, ништа није бољи од роба, ако и јесте господар од свега, него је под заповедницима и чуварима чак до века очина.“ — „Истина је“, продужи отац „ти си принц од Велса, и ако се уструдиш, можеш ти славан човек бити, може дати Бог, да ћеш ти после смрти своје мајке, коју, нека вам је Бог још дуго поживи, и краљ енглески постати. Али за сада си ти још дете, ти мораш твоје претпостављене и чуваре слушати и покоравати им се. Поред овога што рекох, морам ти још нешто казати, што је премудри

Соломон рекао“ и прича му 14. гл. ст. 24., који гласи, „Ко свој штап (прут) жали, тај мрзи свог сина, а кога љуби, кара га за времена.“ По том узме отац прут, па ишиба будућег наследника енглеске круне и моћне краљевине тако, да је добро осетио; мете га онда у ћошке, па му рекне: „ту да стојиш и да учиш задатак донде, докле ти твоја учитељица не рекне да можеш ићи. И не заборављај никада да си ти сада под заповедницима и чуварима, као што ћеш и у будуће под Богом датим законима стајати (бити.)“ Ово је диван начин хришћанског васпитања, који треба сваки чиновник, трговац, грађанин и сељак, ко год има дете па макар и не био наследник престола, да добро упамти и као добар знак к срцу да прими и децу своју на послушност да навикава. Оцеви и мајке, учите децу своју на послушност, ако мислите да вам буду добри заповедници.

Школе у Берлину. У данашње доба школство по неким великим варошима чини читаву школску државу, шта више и превазилази по неке мање државе. Тако је огромно школство у Берлину. По последњој статистици било је тамо 306 школа и то 145 за мушке и 146 за женске, 15 мешовитих школа и 20 испомажућих школа. У тим школама било је 5271 разред са 324.187 ђака, те на један разред долази 43 ученика. У тим школама било је 304 управитеља, 20 главних учитеља, 3274 учитеља, 1704 учитељице, 382 стручне учитељице; све дакле 5685 учитељских снага. Број радних седмичних часова био је 143.134.

Шест потковица. У Лондонској судници може се сваке године присуствовати једној врло чудноватој церемонији, која се обнавља већ 674 година. Један писар суда прима као кирију за један комадић земље између морске обале и Темзе, свега шест потковица, са по десет клинаца на свакој. Ове је године краљевски канцелар Мелор издао после церемоније нарочиту студију о тој столетној кирији на земљиште. Године 1235. једног дана дође Хенрик III. шетајући се на коњу, у непознат предео, где је данас Викторијин Насип. Краљев коњ изгуби две потковице, те се краљ мораде обратити једном ковачу, који се звао Ле Брана, који је становао у некој забаченој колеби. Краља је задивила вештина поткивачева, те му дарова као награду за његов рад комадић земље, да на њему подигне бољу поткивачницу, а од поткивача је тражио да му сваке године доноси шест потковица са шездесет клинаца. А садашњи сопственик и дан данњи доноси сваке године у судницу овај необичан поклон. Потковице морају бити све за предње коњске ноге и оног истог облика од пре 674 година.

Будућност Палестине. За библијских времена плодна ова земља, у којој је текао „мед и млеко“, за коју се водило много крсташких ратова, а који су узајамно изазвали упад Турака у Европу, данас је под руским господством већим делом пуста. Својим земљопис. положајем била је Палестина од давнина раскрсном комуникацијом међу античким цивилизованим народима. Асирија није имала никуд приступа Средоземном Мору него ли Палестином. Египћани, који су стално ратовали с азијским народима, морали су кретати у Азију Палестином, која је постала раскрсницом за ратне армије и трговачке караване. Касније је пак дуго вредила као Света Земља целога хришћанства. — Под турском влашћу постала је убога, сиромашна земља, без политичког значења. Али

то стање неће ипак вечно трајати. Социјална и политична вредност Свете Земље опет расте, па неће дуго трајати и ствар ова биће ствар међународна, јер та земља има све увете за ратарство и плодни људски рад. — Гроб је Христов разлог, што се о ту земљу интересује цело хришћанство, а на другој страни Жидови сионисте из целог света желе, да се врате у своју праотаџбину. Још у г. 1873. било је у Јерусалиму само неколико стотина жидовског становништва. У години 1878. налазило се у Палестини само 34.000 Жидова, у години 1907. већ 55.000, у години 1907. већ 55.000, у години 1909. преко 95.000, међу овима је било већ 7000 ратара. — Посљедњи попис становништва исказује у самом Јерусалиму 55.000 Жидова (66%), а још већи их се постотак налази у приморској Јафи. Жидови су подигли себи у Јерусалиму болнице, школе и друге различне помоћне установе, које подупиру усељенике њихове вере и осигуравају им помоћ. — Скоро сва је трговина у Јерусалиму и Јафи у жидовским рукама. Они, да би учврстили свој опстанак, озбиљно су наумили колонизовати Палестину својим истоверницима и раде силном енергијом и одлучношћу. Труде се, да привикну Жидове њемачком господарству. Недалеко Јафе основали су агрикултурне и такође техничке школе. У удолини Ездрела и на другим местима налази се већ неколико десетина колонија добро управљаних и обделаваних. Колонија Рисхон Сион имала је године 1907. око 500.000 чокота и више од 4000 маслинових стабала и исто колико наранџа. — Године 1910. основана је у Јафи гимназија, у којој је наставни језик античка јеврејштина, и њезини су се ђаци скупили са свију страна земаљске кугле. Што се више ближи час потпуне деобе Турске, то ће ближе бити развој међународног питања Палестине.

Број адвоката у Угарској. У Угарској има данас за 7000 адвоката више него у великој Немачкој Царевини. Од тога отпада на саму Будимпешту 2100 адвоката, два пута више, него у далеко већем Бечу. Пораст је броја адвоката у Угарској управо необичан. Види се то најбоље у Будимпешти. Године 1904. била су у Будимпешти 1283 адвоката, а године 1912. било их је 1922.

Колико има свију Славена? „Славјанин“ доноси: Сугласно с истраживањем научењака Флоринскога, Нидерла, Цвијића и др. набројило се на почетку год. 1913. свих Славена више од 165 милијуна, т. ј. тачно 1/10 свега човечанства. Према тому имаде: Великоруса 71,300.000, Малоруса 35,600.000, Пољака 22,500.000, Срба и Хрвата 10,390.000, Чеха 7,650.000, Белоруса 7,550.000, Бугара 4,740.000, Словака 2,800.000, Словенаца 1,530.000, маћедонских Словена 1,200.000, Кашуба 380.000, лужичких Срба 160.000. Свега дакле 165,550.000 — Ако се узме у обзир, да у тај број нису ушли потурчени, и др. Словени, којих такођер имаде више милијуна, и који ће се, у повољним приликама, опет пославенити, то је сигурно да ће се наскоро набројити 200 милијуна Славена. Но Словенство је свакако већ данас голема сила у човечанству. Од 165 1/2 милијуна у Словена живе у Русији 118 милијуна, у Аустро Угарској и Њемачкој 31 милијон, у 3 југославенске краљевине 10 милијуна, у Америци 5 милијуна, а остали живе у Румуњској, Италији, Француској, Швајцарској, Малој Азији, у Киви, Бухари, Перзији и Китају.

Предсказивања за годину 1913. У „Zentralblatt für Okkultismus“ об-

јављује X. Аленстил предсказивања за годину 1913, која је сабрао са различних страна и извора. Једно је женскиње предсказало ово: Немачки владар Вилхелм IV. (потоњи цар Вилхелм I.), оженио се 1829. Кад се ова цифра зброји, износи то 20. Приброји ли се ових 20 на 1829, даје 1849, а то је година, кад је позван да преузме круну. Зброји ли се 1849 добија се број 22, а приброји ли се овај број горњој цифри, добија се 1871, а то је година, кад је Немачка Француску победила, ујединила се и пруски краљ Вилхелм постао немачки цар. Зброји ли се 1871. добије се 17, и приброји ли се на 1871. добије се 1888, а то је година смрти првога цара. Зброји ли се 1888. добије се 25, и приброји ли се на 1888. добије 1913, а то је година, за коју је она пророчици рекла, да ће бити година смрти трећега цара и година пропасти немачкога царства. Аленсти тврди, да је ово предсказивање рашireno у целој Немачкој, поглавито у нижим слојевима. Друго издање овог предсказања, које је такођер рашireno, гласи: После оснивача царства пређи ће круна на онога, који ће на степеницама престола умрети од глади (цар Фридрих III., син Вилхелма I. владао је после смрти очеве 1888. г. само кратко време и умр'о од рака у грлу). После њега ће наставља предсказање, доћи једноруки (садашњи цар Вилхелм II., има закржљаву леву руку), а за његова сина пропашће немачко царство. На другом месту вели споменути писац: У Чешкој је прича у народу, да ће г. 1913. остати тако мало мушкараца, да ће се девојка, да би кога смотрила, морати пети на високи брег. Према пророштву једне старе Циганке преживеће мало људи 1913. годину. Жито, које израсте у браздама, биће довољно да исхрани остале.

Од чега би могле да живе владарке? Занимљиво је питање, кад се човек сети несрећних царица и краљица, као што је Марија Антоанета, Шарлота, Евженија и др., шта би радиле и како живеле данашње владарке, кад би их несреħа стигла и биле лишене престола.

На то питање згодно и лепо одговара Алис Ла Мицјер у листу „Мироар“. — Белгијска је краљица Јелисавета, кћи славног очњег лекара баварског војводе Карла Теодора, докторица свеукупног лекарства, има своју докторску диплому и директорица је болнице у Брислу, у којој негује и лечи болне и васпитава болничарке. — Ова краљица не би, дакле, познала беде ни у ком случају државног преврата. Али кад краљица Јелисавета не би била ни лекарка, она би знала себи осигурати егзистенцију као одлична музиканткиња, а осим тога би могла бити и шоферка, која у случају нагле потребе уме сама извести различне поправке на автомобилу. — Краљица румунска, позната песникиња Кармен Силва, знала би стећи себи зараде својим књижевним радом и поучавањем у различним језицима, у свирању на клавиру и стенографији. — Енглеска краљица Марија, која је окретна кројачица, подједно је и добра сликарица акварела, има знатан таленат певачки и одлична је управитељица газдинства. — Талијанска краљица Јелена, кћи црногорског краља Николе, одлична је стрељачица, неустрашљива гњурачица и пливачица, и необично уверена васпитачица. И можда је зато о тој краљици, што је кћерка малог српског народа Црне Горе, најмање вести дано у свет, да не би у засенак бацила своје другарице, кад би се писало, ко је и шта је Јелена као краљица народу, жена и мати у

кући. — Немачка је царица изрвсна фотографкиња. — Холандеска краљица слика минијатуре, које на изложбама изазивљу дивљење. — Норвешка краљица Мôд постигла је под псевдонимом Грахам Ирвинг великих успеха као драматска списатељка. Осим тога бави се краљица Мôд везивањем књига веома вешто, слика, формира шешире и има велику окретност у продуцирању и плетењу чипака. — Према томе се види, да би и неке краљице и царице, кад би промениле хермелиновски плашт грађанским оделом, могле и умеле живети од својих руку. Свакако је то напредак од времена раскошног рокока, кад жене краљевске нису ни сањале о послу. Неколико је модерних краљица, бар у том правцу демократизовало европске престоле.

САН КРАЉЕВИЋА МАРКА.

Пробуди се Краљевићу Марко,
Пробуди се наше сунце јарко,
Пробуди се у дубокој ноћи,
Пробуди се у великој моћи,
К'о да гледа у даљини сунце,
Где се диже горе на врхунце,
А на њему сјајна слева ниша,
Да се храбри Срби пробудише,
Марко гледа а очи му сјаје,
Гледа сунце, јера га познаје,
То је сунце он чекао давно,
Српско сунце, наше сунце славно,
Протре очи а срце му бије,
Мисли Марко, да то санак није,
Опет гледа, диви се и ћути,
А велику неку срећу слути.
Пет векова прохујало било,
И сад ето, нове среће крило,
Где се свија са зрацима златним,
Над родом му и славним и патним.
Онда с' диже, и у истом часу,
Вилу зове у великом гласу:

—

„Посестримо, Равијојло вило,
Да л' се мени ово само снило,
Ил' је збиља у истини било?
Да л' се сунце у истини рађа,
Сунце наше што срећу поража,
Је л' то сунце, или само варка,
Да л' ме вара моја љубав жарка,
Ноћас мене пробудио санак,
К'о да златни ја угледах данак,
К'о да очи угледаше моје,
Како Срби загрљени стоје,
К'о да зачух наше славне трубе,
И браћа се загрљена љубе.
Видим српске коње и јунаке,
Видим славу и српске барјаке.
Тробојка се свуда српска вије.
Полумесец у таму се крије,
После борбе видим крви свеже,
Како Турци у Азију беже.
Видим Прилеп, посестримо драга,
Где из њега прогонише врага,
Моје куле све видим у злату,
И смрт гледам дивљем Азијату,
Чујем поклич о победи славној,
О тој српској, мојој жељи давној,
Слушам песме где Прилепом брује,
Звуци спаса где лете и хује,
Слушам српске цркве како звоне,
Видим наше српске милионе,
Како дижу, спасавају робље,
Видим наше побусано гробље,
Видим оно што видео нисам,
У тој срећи ни сам не знам гди сам,
Кажи мени, посестримо вило,
Да л' се ово само мени снило,
Ил је ово у истини јава,
Да сад народ српски васкрсава?"

*

Речи му се на далеко чуле,
Марко гледа са прилепске куле,
И разви се један облик сјајни,
А из њега један зрак бескрајни.
Протеже се над Прилепом градом,
Као сунце са великом надом,
И јави се Равијојла вила,
Моћна, лепа к'о што некад била.
И над Марком слете као тајна,
Увише га њена крила сјајна,
К'о музика речи су јој биле,
И оне су Марку говориле:

—

„Мој јуначе, Краљевићу Марко,
Ти си вид'о оно сунце јарко,
Сунце, које из ноћи се јавља,
Напаћени народ да поздравља,

Ти си вид'о и осталу славу,
И победу и борбу крваву,
И барјаке и српске војнике,
Видо си их као победнике,
И слободан ти си Прилеп глед'о,
И све друго што си приповед'о,
Истина је цела као данак,
А негда је био само санак,
Све је, Марко, то истина жива,
Благо оном који тако снива!

Убрзо ће српска војска доћи,
Дан ће бити после дуге ноћи,
Дићиће се српска сила нова,
Да прослави сад времена ова,
Дићи ће се све што српским дише,
Да се Турчин са Балкана збрише;
Ја то, Марко, још одавно знад'о,
Дићи ће се и старо и младо,
Дићи ће се и жене и људи,
Да се народ подиже и буди,
Да се спасе свих вековних зала,
Турска сила што га оковала,
И настаће једна борба така,
Српске снаге и српских јунака,
Какве није био од постанка,
Од постанка до данашњег данка.

И збиће се, и за двадест дана,
Побећи ће из свих српских страна,
Турци клети, тога грозног врага,
Нестаће га убрзо без трага,
И овде ће код Прилепа доћи,
Српска војска, и једне ће ноћи,
Да твој Прилеп за век ослободе,
Дични борци војску ће да воде,
Да задиве све друге народе.

Код Прилепа биће борба тешка,
Али снага рода нам витешка,
Одржаће победно мегдане,
И чуће се о том на све стране,
И стећи ће Срби великане,
Каквих није било од постања,
Од постања до данашњег дана,
Збрисаће се завек српска тама,
То ће бити слава над славама,
И победа над свим победама!“

*

Кад заврши ове речи вила,
Тад је Марка силно загрлила,
Марко диже у висину руке —
И тог часа зачу силне звуке,
У даљини орила се звека,
И брујала поља су далека,
Брегови су хујали к'о море,
Марко диже у висину горе,
Сјајни поглед, и гле, тамо виде,
Српска војска у масама иде,
А пред њоме једна дивна слика,
Напег вође — Престолонаследника.
За њим друге вође и јунаци.
А с висине трепте сунца зраци,
Сваки зрак је као сунце ново,
И свуд види само српско слово,
Барјаци се као среће вију,
И узлазу — у Стару Србију.

И ускликну као никад Марко,
Кад угледа српско сунце јарко:
„Хвала теби, о, велики Боже,
Побеђују Срби кад се сложе,
И тад чине од јунаштва чуда,
И име им разноси се свуда!“
„Мој Прилепе, моје место драго,
Мој Прилепе, понајвеће благо,
Весели се, јер ја чујем гласа,
Јер је дош'о и дан твога спаса!“
Подиже се и Шарца пробуди,
И погледа по околу свуди,
Па на плећа тад се њему баци,
И погледа там' где су јунаци,
И дохвати перна буздована,
Да што брже буде сред мегдана,
Око њега свуд се песме вију,
Он дохвати сабљу димишћију,
И дохвати копље убојито,
И запева танко гласовито,
И к'о олуј крену у даљине, —
Одјекују брда и долине,
Дрхћу горе, потоци и кланци,
Чисто чујеш где спадају ланци,
Чисто чујеш где се оков скида,
И осећаш где се рана вида,
А народ се подиже и буди,
Пуне среће сваке српске груди,
А сунце се у висине пење,
И види се свуда Васкресење.

УЛАЗАК СРПСКЕ ВОЈСКЕ У ПРИЗРЕН.

Боже мили, на свему ти хвала!
Када Срби Скопље освојише
И у њему прâву заведоше,
Не прођоше ни четири дана,
Чу се воља славног господара,
Краљевића, младог Александра,
Да се војска на пут дуги спреми,
Да осваја царевога града,
Да осваја Призрен староставни,
У ком српски цари цароваше.
Кад глас чула славна српска војска,
Сви до једног на ноге скочише,
На глас зову младог краљевића:
„Хајд' на ноге, млади краљевићу,
Ти нас води славном Призрен граду,
Ил' нас води, ил' нас своји поби!
Пет стотина прошло је година,
Како Срби у сужанству цвиле,
Краљевићу, ти их ослободи,
Јер се више трпјети не може
Страшни зулум црних Арнаута!"
Краљевић им 'вако одговара:
„Браћо моја, српски соколови!
Причекајте сјутрашњега дана,
А чим сјутра зорица за плави,
Сви на ноге, па на Призрен славни!"
Српска војска једва дочекала,
Па се спрема на велику војну!
Ни једнога туге не бијаше,
Да зажали са својим животом,
Свак ће радо крвцу да пролије,
За слободу своје браће Срба!
Када сјутра данак освануо,
Дан осван'о и грануло сунце,
Српска труба затрубила дивно:
„Ко је Србин, ко кољено српско,
Нек се спрема ка Призрену граду,
Да ми њега брзо освојимо,
Да пијемо Бистрице водице!"
Мало вр'јеме за дуго не било,
Једног јутра и једнога дана,
Повикао неко са планине:
„Благо нами, ето наше војске!"
То не био, ко се свакад вија,
Већ то била вила Равијојла,
Посестрима Краљевића Марка,
Она кличе и 'вако говори:
„Хвала Богу, хвала јединоме,
Кад угледах дивну српску војску,
Сад не жалим што сам за ов'лико,
За пунијех пет стотин' година,
За Српство се тешко забринула!"
Дивна војска пред Призреном стала,
Чека свога јуначког гласника,
Ког послаше у турске таборе,
Да с' распита о предаји града.
Стиже гласник, ал' мира не носи —
Неће турци града да предају,
Ни без крви, ни без тешких јада!
Војска српска добро починула,
А кад сјутра данак освануо,
Сви пођоше, Бога споменуше,
Па на Призрен тврди ударише:
Дивно бију царевога града,
Али град се још'те не предаје.
Сад почеше падати кумбаре,
Баш сред града, да народ пострада!
Док повика неко из народа:
„Хајте, браћо, да предамо града,
Јер сви ћемо овде изгинути!"
То рекоше, врата отворише,
А на врата помоли се војска!
Боже мили, да чудне радости
Од Србаља па и од Латина,
Дивно српску војску дочекаше
Па са пјесмом у град улажаху.,
Да је коме било погледати,
Како војска у град улазаше,
Би рекао и би се заклео:
То је војска цар Душана славног!
Сваки војник изгледаше дивно,
Сваки пева, сваки се весели,
А са њима млади Призренлије
И са њима жене и дјевојке,
Ситна дјеца од године дана.
Град је Призрен на реци Бистрици,
Око њега дивне куће стрше,
А на брду виш' вароши саме,
Поносито диже своју главу,
Град силнога српског цар Душана!
Ту бијаше сила Арнаута,
Арнаута из Љуме крваве,

Сви се редом поклањају војсци,
И оружје своје предавају,
И заклињу рзом и образом,
И познатом „бесом“ арнаутском,
Да ће бити верни и послушни
Српском краљу и његовој војсци.

Тога дана, другог и трећега,
Грми, пуца по Призренуграду,
То се чини весеље велико,
Шенлук чине и Срби и Турци,
По готово луги Арнаути —
Амин Боже, на срећу им било!

РЕШЕЊЕ.

Пошто овим бројем почиње нова година, то смо нашли за сходно, да и недоносимо у њему имена решавача, јер имамо много нових претплатника, а и таковних, који су репшили, а од нове године нису претплатници. Молимо наше решаваче, да у будуће своја решења што пре пошаљу, како би им имена у наредном броју штампати могли.

Због техничких разлога „Голуб“ до данас није могао изићи. С тога ће 3. и 4. број изићи за што краће време, да би до 1. јула могли издати свих шест бројева. Молимо поштоване претплатнике, да нам претплату што пре пошаљу и настојавају, да за „Голуб“ скупе по неколико претплатника, јер то је једини извор из ког се лист издржава.

Васи у К. Ваша приповетка би могла бити и боља. Гледаћемо да је коригујемо и одштампамо.

Душан Поповић у З. Ребуси вам нису добри, слике су нејасне и сувише обичан текст. Узмите за текст лепе наше пословице, мудре изреке или из народних песама итд.

Мом. Симић у Б. Скупљајте и надаље одабране кратке приповетке, па ћемо их даном приликом одштампати. Пошаљите нам радова.

* * * Зашто сте престали радити на „Голубу“. Последњи су вам радови били већ бољи. Не треба клонути духом, већ радити, па ће с дана на дан бити све више успеха у раду.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Од Нове Године ступиће дечји гласонопа „Голуб“ у 35-ту годину свог постанка и опстанка. Покренут је у оно доба, кад није било ниједнога српског листа ове врсте. Још у почетку свога излажења ставио је себи у задатак: *да прикупља умне производе свога рода, па шом иошребном душевном храном у првом реду да залаже младеж сриску, а ио могућству насшојавао да буде мио и рад госш и у оним домовима, у којим младежи нема.*

У колико је ту задаћу „Голуб“ испуњавао, то ће најбоље знати и моћи пресудити његови читаоци и сарадници, који су његов живот тачно пратили и „Голуба“ у лету му потпомагали било својим радовима, било претплатама.

Благодарећи овима и могао је „Голуб“ излетати и полетити широм целог Српства пуне 34 године.

Прикупили смо врло добар материјал, који ћемо доносити у „Голубу“ са јасним одабраним илустрацијама. На свршетку године ће сваки претплатник добити на дар бесплатно једну лепу забавну књижицу.

Молимо своје досадашње иретилашнике као и све осшале иријашеље сриске књиге и сриске младежи, да нас у скуиљању иретилашника иошиомогну како би „Голуб“ и на даље могао излазиши и својим одабраним машеријалом васиишаши милу нам сраску младеж. Ово треба да учинимо тим пре, што је сад претплата мања (само 2 К годишње). **Г. г. учитељи и учитељице би учинили велику услугу српској младежи, када би у својим школама скупиле барем неколико претплатника. Пријатељи српске младежи, којима материјално стање дозвољава, учинили би велику задужбину, када би коју српску школу или којег доброг српског ђака на „Голуб“ претплатили.**

Поново молимо свакога, коме на срцу лежи васпитање нашег подмлатка, да се око скупљања претплате за лист „Голуб“ заузме.

Издаваће га као и досад родољубива **књижарница Мил. Каракашевића у Сомбору**, којој се и претплата шаље. Ко скупи 10 претплатника добиће и од сад један примерак бесплатно.

У нади, да ће те нам што више претплатника скупити и о томе нас што пре известити, остајемо

с поштовањем

у име уредништва

Коста Стојачић,
уредник „Голуба“.

„Голуб“ излази сваког 15. Цена му је за Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину на целу годину **2** круне. За Србију и Црну Гору **4** динара. За Турске покрајине, Бугарску и Русију **3** круне. Претилата се шиље: Књижарници Мил. Каракашевића у Сомбор. А за Србију књижарници Вел. Валожића, М. Стајића, Геце Кона и С. Б. Цвијановића у Београд.

Рукописи се шаљу у плаћеним писмима на уредништво, и не враћају се.

Власник: ЈОВАН БЛАГОЈЕВИЋ. Уредник: КОСТА СТОЈАЧИЋ.

Издаје: Књижарница МИЛ. КАРАКАШЕВИЋА.

ШТАМПАРИЈА ВЛАДИМИРА БАЈИЋА У СОМБОРУ.

у СОМБОРУ, 15. маја 1913. године.

Год XXXV.
Број 3. и 4.

ЈОШИЋ.

ЗРНЦА.

Немој да се мјешаш
У послове туђе,
И да другом будеш
Његово оруђе.

А када си позват,
Онда право збори,
Па те нико не ће
Моћи да укори.

Автовац. **Душан Осмокровић.**

ЛИСТ
ЗА СРПСКУ МЛАДЕЖ.

ОСВЕТНИК.

(Наставак.)

III.

У кући газда Милојка Анђелића, бијаше доста чланова. Сви бијаху здрави, весели, вољни за сваки рад и посао. Газда Милојко, као домаћин и старешина у породици, бијаше мудар, штедљив и вредан ратар. У послу му помагаху жена му Анка, његова два брата и две снахе, и газда Милојева стара мајка са своја два унука: Миланом и Ацом. Себе и своју обиталь, богатио је газда Милојко не само имањем у стоци и храни, већ и искуством, учећи их сваком згодом, како да сносе све подвиге турске и арнаутске. Слушао је још дететом од своје матере, какову су муку трпели Срби од башибозука, немилосрдних Арнаута и грдних ага турских. Слушао је од своје матере грозне приче, што су све Турци и Арнаути чинили у селу, у оно време, када је његова мати била девојче од 12 година. Газда Милојко је као дечак упијао у срце мржњу и освету над убицама, Арнаутима, који су му оца из заседе убили. Тада је било њему 12 година. Али, када је Милојко са своја два брата Милутином и Драгутином, дошао до своје снаге и срца јуначка, не бојаше се Турака ни Арнаута. Он се јуначки одупро сили и угњетавању и свом свирепству и насиљу турских ага. Борбе на живот и смрт, за одбрану своје породице, имао је Милојко безброј у животу свом, али је увек био победник. Са своја

два брата, и са неколико својих верних другова, кумова и рођака, задао је шаци Турака и Арнаута, велики страх, те су га се бојали као живе ватре и мрзили. И њега зваху Турци и Арнаути „мрзан". Село П . . . . . имађаше свог старешину, агу, који становаше у свом двору са 6 кула, а у свакој кули имађаше појединог ћају т. ј. надзорника над имањем (чифликом) То бијаше агин „конак". Газда Милојко

је чувао себе, своје имање, своју стоку, своје стадо од турске и арнаутске отимачине. Свагда је био на опрезу, да га Турци или Арнаути, неприправна и на превару погубе. Он је своју браћу и своје верне другове добро наоружао и у свако доба био спреман, сваки нападај одбити. Код стада иза села на ливади, бијаху му браћа са слугама добри чувари, а на дому је он сам био не устрашив. Будући је старији син Милан дорастао за женидбу, одредио је, да Аца замене свог брата. Аца је у великом нестрпљењу ишчекивао дан, када ће оставити село, децу, гуске, па отићи к овцама. У нестрпљивости својој, често је запиткивао оца: „Када ћу већ једном отићи к овцама? Једва чекам, да се отресем овог села и ове турске дечурлије, која ми не дају нигде мира!

Не ћеш сине још дуго чекати! Жеља ће ти се скоро испунити. На Цвети долази Милан кући, а ти ћеш сдмах сутра дан к овцама! рече отац сину, ради умирења.

А јесил ми купио пиштољ? запита Аца радознало.

Купиосам ти! настави отац..., али не шали се главом да одаш коме, па да дозна наш ага. И јуче сам био у конаку, одговарао за тебе, што си Мули разбио главу! Хтеде ме ага осудити на тамницу, но ја му дадох 20 златних дуката, па се тако избавих беде. Кад приспеше Цвети, дошао је Милан кући, а већ сутра дан отишао је Аца с оцем к овцама.

Пут штоје водио од села до обора, био је нешто природан, а нешто су га Турци и Срби поправили и толико угладили, де је могао један коњ пролазити, уз највећу опрезност, да не стрмекне у провалију. Иначе и ако је то дивљи..... но ипак божанствен, диван предео. Особит је диван, призор, гледати многе слапове и потоке, када се заблистају од сунца. Путањом, све кроз шуму успињући се, на највиши брег, а онда се спуштајући, низ брдице, кроз церову и букову шуму, док не доспеше до лепе удаљице „пребалиште" звано, зарасло кратком травом, што је својина газда Милојкова ливада и пашњак за овце. Ливада је у долини, равна красна, а по сред ливаде тече поток. Недалеко потока, под шумом обраслом гором „Гложик" налази се спиља 4 м. висока, 3 м. дуга и 2 м. широка. Тоје колеба, у којој обитавају браћа и слуге газда Милојкове. Недалеко ове спиље, налази се у шуми на високом брегу, место, где је за време Римљана био рудник, одакле се вадило гвожђе. Дуго су времена господарили Турци овим убавим крајем. Па и сама „крсташка војска" пролазила је овим пределом, кад је ишла у бој, у св. земљу Палестинску.

Ха!, То ти је моје место! То је моја давнавшња жеља! Одавде не ћу желитиићи кући,! узвикиваше Аца, кад је дошао на ливаду. Отац се смешио, а стричеви му се обрадовали говорећи:

Бог те благословио! У

добар час нам добро дошао! Тада се сви изгрлише изљубише и за здравље упиташе.

Сви су здрави и весели! настави газда Милојко . . . . само нам је стара мајка већ изнемогла, а није ни чудо, доживела је 90-ту годину. Ја сам браћо запослен на дому, јер мало која седмица прође у миру од арнаутских харамија. Зимус се забављасмо око огњишта. Наш стари и верни слуга Дамјан, узме о великим празницима гусле, па кад се искупи сва чељад, тада запева старачким гласом по коју јуначку песму, уз милозвучне струње на јавор гуслама. Само зло нам предстоји браћо, од Турака и Арнаута, и Бог зна шта ће се из свега тога изродити, али добро бити неће! Не смемо више јавно на улици, ни у кући, да се састајемо. Ми ископасмо испод кухине дубоку јаму колика је соба. Ту се ноћу о великим празницима састајасмо, па нас Турци проказаше Арнаутима, уцени нас ага са 150 дуката, и ми дадосмо . . . . . .

Браћи, од узрујаности и немила гласа, узаври крв.

Не љутите се, не брините се браћо. Бог милостиви с неба види све неправде што их чине Турци и Арнаути. Свемогући Господ Бог ће избавити јадну рају; од ових мука и засија ће лепше сунце, правде и слободе! Остајте мирно код нашег стада. Још можемо ми у селу сузбијати отимачину 5—6 дивљих Арнаута! Мирујте браћо и не стрепите за наш живот. Ми побисмо прошле недеље три најгора зликовца, који хтедоше Раву живу спалити, велећи јој да је вештица. После ћу вам причати, шта се све догодило у селу.

Било је већ касно у вече. Дивно пролетње вече. Пун месец сијао и осветљивао сву околицу, брда и долове.

Браћа заклаше једно јагње и испекоше га на ражњу.
Сви су заједно вечерали.

IV.

Једва сам дочекао овај дан, да сам довео нашег Ацу к вама, поче газда Милојко, после кратке, али добре вечере . . . . ми смо се у селу за ова минула три месеца добро слагали са Турцима, па смо били мирни од њих. Они нам не кратише ићи у цркву, не дираху нам у имовину, али ми смо здушно и својски обрађивали аги његове њиве, и давасмо кметовима обилан порез у житу, вуни и стоци. Од Божића, све до Благовести, осећасмо златну слободу. Деца нам се у миру крштаваху, по пољу и по шуми иђасмо слободно. Само нам Благовести преседоше свима. Већ хтедох браћо по вас доћи, толико је била опасност, по нас од побеснелих Арнаута, које је подстрекао Јусуф хоџа стари због незнатне увреде, што су му, како он рече „ђаурчад" нанела. Пролазећи, хоџа баш на Благовести поред гомиле деце, чуо је, да је неко викно: „Дедало, матори хоџало". Међу децом било је више Српчади, а мање

турске деце, и наш Аца. Снег је покрио сва поља, куће су се белиле а саоник је био, да неможе бити бољи. Чим спазише српска деца да се стари хоџа приближује, распршташе се куд који, на све стране само оста на биљези наш Аца. Без икаквог испитивања, да ли је Аца крив или невин, ухвати хоџа нашег Ацу, те га удараше својом батином по леђи.

Аца запомагаше: „Немој добри хоџа, нисам се ја ругао. Престани дедо, невин сам! Ајок! Све то за помагање није помогло, док хоџи није прешла срџба. Кад је већ малаксао, престаде и запита крештавим промуклим гласом: Но реци ћаурче, ко ме си се ругао? Аца је грозне сузе лио, и једва је кроз плач изговарао ове речи: Добри хоџо, теби се ругао Мула син Ибрахима Арнаута! Тако ми Исуса мога, и Мухамеда твога.

Хоџи се очи закрвавиле од гњева па љутито говораше: Е нека, нека вала! Доби ће и Мула своје! А што се ти дружиш с неваљалима? Знај, ским си онаки си! То рекавши, окрете се хоџа, и оде својим путем. Српчићи се разбегоше својим кућама, а турска и арнаутска деца опет се врате на оно исто место, где затекоше Ацу уплаканог.

А зашто си ти ћаурче мене обедио пред хоџом? испрси се Мула, деран од 12 година, снажан и пакостан.

Нисам те Муло обедио, душе ми, већ сам истину рекао пред хоџом! одврати Аца .... зашто си вређао стара и поштена човека?

Ја сам место тебе био бијен!

„Шта си рекао псето-ћаурско? дрекне Мула па дошавши у јарост, лупи шаком Ацу по глави. Овај се од изненадног ударца, на мах срушио у снег. Ту је мало лежао, а Мула видећи га да лежи, од страха да је Аца мртав — стругне кући.

Кад је Аца видео, да око себе нема никог, устане и дође кући, ништа не казујући нама шта се сњим догодило. Све је радио по кући вољно, и помагао у чем је год могао. Прошле недеље заповедих, да оде у

шуму са слугом по дрва. Они одоше. Обојица седоше на кола и одвезоше се. Очекивасмо их да ће се у подне вратити, али наше ишчекивање беше у залуд. Не могући дочекати их, метнем пиштољ у недра, па се упутих путем, што вођаше до шуме. Но у шуми не бијаше нигде никог. Осврtао сам се на све стране, не би ли кога угледао. Никог, осим две лисице и једног малог вука, који претрчаше кроз шуму с једног краја, на други. Што ћу Боже, мислио сам, што ћу и коме ћу. Са злом слутљом упутим се другим путем и пођем кући. На путу изађе ми на сусрет наш стриц Ђока, који једва дишући, изрече. Милојко! Да од Бога нађеш! Оружај се! Ено хоће Арнаути да спале живу баба Раву, а твог сина Ацу и слугу, одведоше свезане пред Агу! У мени стаде крв, па онда свом жестином јурне ми у лице, ја се стресох од ужаса. Као љут рис, полетих кући, домаших пушку с клина, уз ужасан врисак жене и својих снаха, који ме опколише, вичући: „Не чини брато кавге са Арнаутима!

Шта се догодило? запиткиваху ме у грозном страху, а стара нам мати удари у плач.

Ја им испriповедих у две у три, и опет нагох да изађем из собе.

Сине Милојко! Небила ти моја храна клета, ако ме послушаш! поче мати .... Не чини кавге с Арнаутима! Послушај стару мајку своју! Ја сам много већа зла и искушења претрпила од Турака и Арнаута, док сам вас децу моју одранила! Остави се пушке и пиштоља, већ ти узми 20 златних дуката, па у аге откупи слободу за Ацу и за нашег слугу и за баба Раву! Ага је похлепан за новцем, пустиће ти робље на слободу!

Послушах материне речи. Стегох срце, оставих пушку, узмем 20 дуката, и одох аги у конак. Било је вече. У соби је на дивану седео стари брадати Феруз ага, пушећи на чибук. До њега је стајао један млад наоружан Турчин, и један стари Арнаут без оружја. Дубоко се поклоних аги и рекох: Селам алећ добри ефендијо! Ага ме мрко погледа и недаде ми одговора. После мале почивке и немог ћутања, отвори уста стари Арнаут, па ће бесно мени: Шта хоћеш ђауре?

Не вређај ме, кад сам дошао да молим милост у аге, а не у тебе! рекох одважно. Арнаут стисну зубе, пресече ме закрвављеним очима и насмеши се на ме као пас. Какву милост тражиш у мене? запита ме ага, оштро мерећи од главе до пете.

Дошао сам, да ми пустиш на слободу дете, слугу и стару баба Раву, које су Арнаути заробили.

А знаш ли ти море, да се због твог сина побише до крви Срби и Арнаути? А знаш ли ти море, да је твој слуга убио три Арнаута ради твог сина? А знаш ли ти ђауре да је она проклета баба, већ дозлогрдила Турцима и Арнаутима?

Знам! одговарао сам сваки пут одважно.

Ене де! Кад знаш, онда како си смео доћи молити? заврши ага избечивши велике очи на мене. Оба чауша његова побледеше и задрхташе.

У трен ока извадих 20 дуката, пружих аги говорећи: Прими аго овај дар за сад, а сутра ћу ти послати још 20. И кад то рекох, прими ага 20 дуката, и рече чаушима: Пуштајте оне ђауре, што сте их мало сад довели!

Заповест агина би одмах извршена. Да сте браћо моја мила, видели како је стари ага од радости скочио са дивана, чудом би се чудили љубазности и сусретљивости.

Хвала ти ефендијо, добри аго! рекох и опростих се беде и злих последица. Баба Раву пустише у часу, када је већ почела прве муке трпети од ватре. За који дан довешћу вам баба Раву, па је сместитe где год у овој гори, храните је и чувајте је, да је турци не погубе.

Времена пролазе, а ми никако да се опростимо овог несносног турског насиља! Лане у очи Божића, украдоше Турци Смиљану, лепу кћер нашег кума, и да не беше нас, Бог зна, да ли би је родитељи игда живу видели. Али, ми се уздајмо у Бога, да ће осванути дан слободе . . . . . завр ши газда милојко.

V.

Од тог времена, прођоше неколико недеља. Бијаху настали такозвани „псећи дани" велика врућина око св. Илије. Аца се већ тако навикао на пастирски живот, као да је од рођења био поред стада.

Стричеви га више пута задиркиваху у доколици:

Били Ацо ишао у село? А он би поносито одговарао:

Никад више! Збогом село и куће! Хвала Богу само кад сам се дочепао пастирска живота! То је моје уживање! То је моја срећа радост и моје задовољство! Збогом Турадијо и бесни Арнаути! Сад ми приступите, па да видите што зна Аца!

За време, када су слуге овце музли, прошетао би се Аца кроз горски крај, да све види и промотри. Често се за време хладовине пењао узаном стазом уз брег, до цар Душанове градине, на вису. Уз пут би свратио и у спиљу, у којој је баба Рава живела, да види шта она ради. Баба Рава му је тако једном приликом причала: **Тамо горе на оном вису** где стрше разрушене зидине, бијаше градић и двор цар Душановог соколара, који му је неговао соколе за лов. У тој гори је цар Душан лов ловио, а у том граду се његови ловци окрепљавасу добрим јелом и рујним вином! Тај град су Турци опседали две године. Затворени Срби јунаци се досетише јаду. Они имађаху много соколова добро извежбаних. Соколови су неуморно дању ноћу доносили из Скопља у малим кесицама жита, те су војници били опскрбљени храном за четир године, а за воду се нису бринули, јер им је извор био у граду. Турци незна-

јући, чим се Срби хране, мишљаху, да су од глади по умирали, почеше један за другим ићи стрмом и опасном стазом, али их Срби једног по једног побише спуштајући на њих огромно и тешко камење. Још им из града спустише 50 хлебова и једног мртвог сокола, за знак, да они имају хране задоста. Турци видећи, да се зима приближује и да ће многи у лудо погинути, а да град никако не ће пасти, оставише ово орловско гњездо и одоше без трага. Истом после смрти цар

Лазара, разорише Турци овај градић.

Све је ово упамтио Аца, што му је баба Рава причала.

А зар ти Аџо ниси код оваца? упита баба Рава радознало.

Нисам бако!

А зашто ниси?

Стричеви још музу овце, а ја се још не разумем у тај посао!

Па камо си пошао сине?

Идем бако баш на онај вис, где је био цар Душанов градић!

Немој сине ићи тамо сам! Далеко је то! Можеш настрадати! Тамо се врзу харамбаше Арнаути, који дочекивају у заседи људе, да их опљачкају.

Па кад не даш мени самом да идем, хајде и ти самном! рече Аца досетљиво.

Хоћу драге воље сине! рече бака, па остави преслицу у пећину и затвори врата. Како не би ја чувала дете оног хранитеља и браниteља мог, који мене од зла брани и хлебом храни! Сине и голубе мој лепи! Твој добро душни и јуначки отац, спасао је мене од грозних мука, што ми зададоше Арнаути! Твој отац и храбри стричеви, не даду Турцима и Арнаутима, да нас Србе упропашћују.

Мене су Турци свакојаким мукама мучили, и кад ме хтедоше живу на ватру пећи, избавио ме је твој отац. Турци и Арнаути су сујеверни, па верују, да сам ја вештица, да им децу прождирем, да им набацујем кугу и морију, али ја нисам вештица, ја сам врачари-

ца, која знам лечити свакојаке болести, јер познајем све лековите биљке и траве.

Да ме Турци и Арнаути не узнемирују, довео ме је твој отац у ову самоћу, дадоше ми ову спиљу у којој безбрижно живим од њихове милости. Ја им проричем сваку опасност од Турака и помажем добрим саветом у сваком делу . . . . . Тако причаше баба Рава пењући се уском стазом. До градине, водио је пут шумским дрветима зараслим. Баба Рава подиже са земље један

од седам година, да га пождере, како неби аждаја ушла у село да тамани децу. Турци и данас верују, да у тој пећини живи аждаја, па не смију тамо да иду . . . . . причаше баба Рава.

Аца је слушао, и сваку баба Равину реч гутао, полако јој следоваше корак за кораком. Једва се успеше до градине, која са својим подртинама, даваше тужну слику некадане српске моћи и јунаштва.

Ето сине! рече баба Рава заставши да одане, наслонивши се

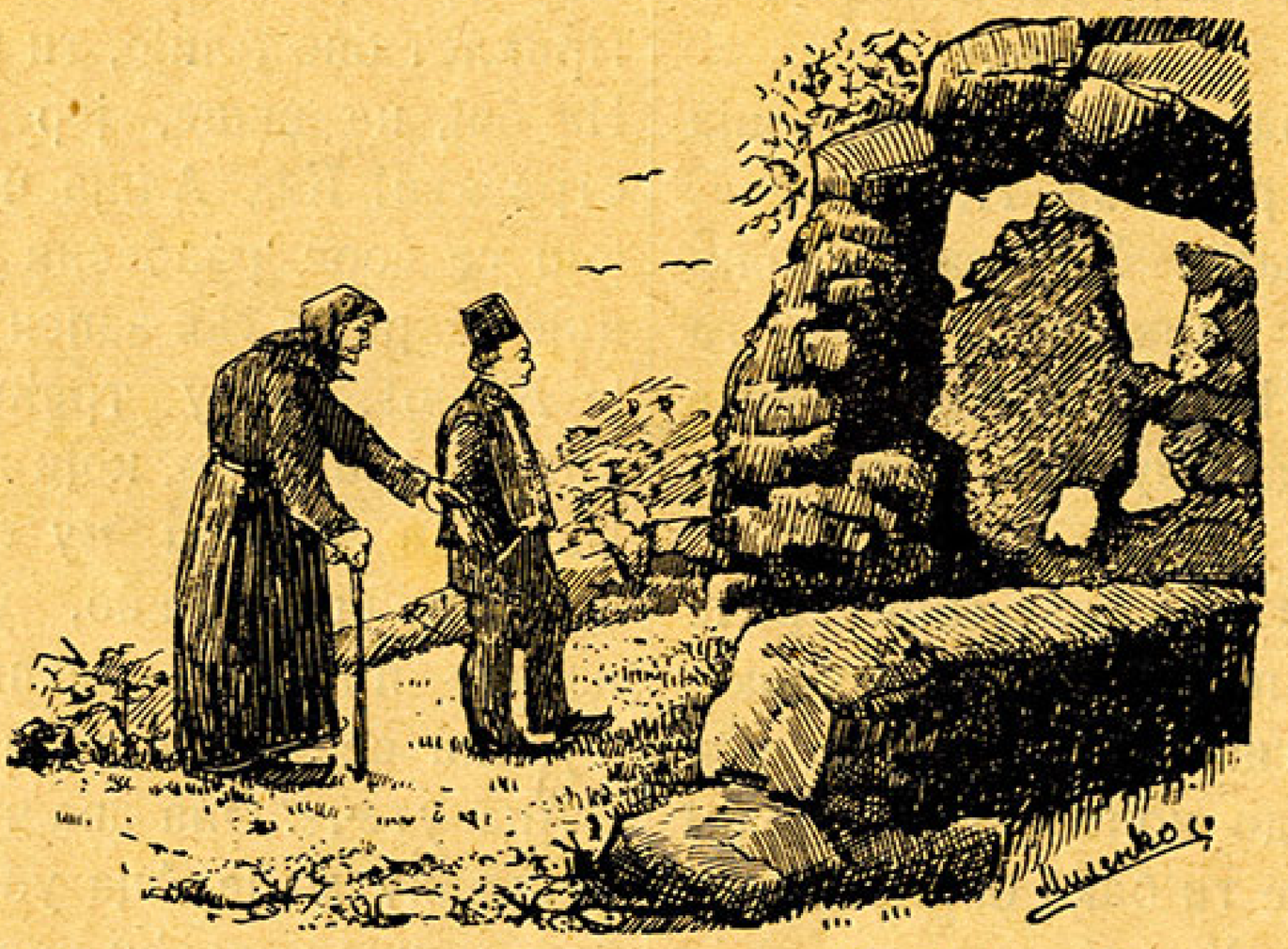

лист, који изгледаше као перо, а личи јасеновом листу, и показа га Аци говорећи: Ово перасто лишће је од стаболца, што се свуд уз стазу на низало а зове се клокоч. Овог клокоча има на градини без број, те је тако густо, да се до саме градине неможе доћи. На врху ове градине има силне мрекуње, што расте испред једне пећине у којој је живила двоглава аждаја. Њој је цело село по реду сваке године морало давати по једно дете

на штап, упираше свој поглед с уздахом на цар Душанову некадању тврђаву. Док су се баба Рава и Аца занимали посматрањем дивне и величанствене природе, и не слутећи ни о каквом злу, дотле су три Турчина у заседи, у истој шуми иза градине по сматрали долазак њихов.

Први шапташе: Хоћу ли одапети на ону матору вештицу? Мени је она, док у селу живљаше прождрла седморо деце за годину дана!

Други дода још тишије : И мени је пождрла петоро деце!

Сад је згода да се осветимо ! Одапнимо!

Не! Тако ти Мухамеда! викне мало гласније трећи нај старији. Непуцај! Не ћеш је згодити, па ћеш зло проћи ако те она ђаволским очима прострели! Ја сам већ трипут пуцао на њу! И кад дођох кући! ухвати ме љута грозница, која ме три дана тресла у највећим мукама. Но буле ми саветоваше да њу зовем у помоћ, да скине урок с мене. Једва то учиних!

И кад она дође к мени, обаја ме, пустиме грозница. Него послушајте ме браћо! Ухватићемо оно ђаурче, оног мрзана, паћемо га уценити! То ће нам бити од боље хасне, него да ону проклету вештицу дирамо! . . . . . .

Да се вратимо доле синко! рече баба Рава, после дуге почивке. Сунце се нагиње к западу, па док ми стигнемо до колебе, биће мрак!

А чега се ти бако бојиш? Нема овде никог! У мојим недрима је пиштољ, који никад није промашио.

Ја сам се већ добро извежбао у гађању. Чика Милутин ме је сваки дан вежбао гађати из пушке и пиштоља! говораше Аца, желећи, да задржи баку још мало, само да се што више наужива природе.

Не могу више овде остати! настави баба Рава пошавши напред полако и пажљиво низ брдице. Пусто је овде место и опасно од злих духова!

Само што начинише неколико корака, бануше пред њих она три Турчина, наперише пушке, а један повиче: Стој вештице! Бог с вама! викне баба Рава хладнокрвно — нисам ја вештица! Доста си чинила зла, сад је време, да ти платимо! Други Турчин не чекајући да овај изговори, обори бабу на земљу држећи је за главу и вичући: Удри Алијо! Алија стаде дреновим штапом тући бабу. Баба ћуташе као риба. Аца је од страха за немио, не помично гледао. Кад је Алија од умора престао бити, повиче баба: Проклет био Алијо, ти и твоја деца! Не бој, не више, јер ћеш грозно страдати! Кад Алија чу ове речи, још се горе разбесни и још грозније удараше сав запенушен. Доста је Алијо! викну трећи Турчин и потрчи за Ацом, који наже бегати. Виде ћи Аца да му се голоруки Турчин приближио, у трен ока извади пиштољ, одапне и пукне. Турчин се мртав сруши на земљу, а Аца утече. Она два чувши пуцањ, мишљаху да је Аца убијен, сећаху безбрижно правећи цигару да пуше. Ту згоду употреби бака, брзо скочи, дохвати пушку са земље, напери најпре на Алију, онда на оног другог, пукне и обојицу сруши на земљу, покупи све три пушке и пође с тешком муком низ брдо. На јасан глас Ацин, који се путем дерао и довикивао: Чика Милутине! Чика Драгутине! У помоћ! дотрчаше оба брата с пушкама у руци пред Ацу. Дошавши пред Ацу, упиташе не стрпљиво: Штаје? Шта се догодило? Аца им једва

испрекиданим гласом причаше што се збило њему и баба Рави, код цар Душанове градине. У том причању стиже и баба Рава, па им исприча све шта су њих двоје урадили, и како су сва три Турчина на месту убили. Нисте добро урадили! рече Милутин . . . А и ти синовче могао си млад зелен погинути! Но сад како је тако је! Одмах сутра зором рано, отићи ћемо, па ћемо им телеса побацати у провалију, јер освета ће пасти на нас! Ми морамо од данас бити јако обазриви јер ће њихова браћа, тражити од нас, главу за главу!

Боже, спаси нас и буди нам у помоћи! заврши Милутин, враћајући се колеби.

(Наставиће се.)

ЈА и МОЈ СИН.

А што си сине барјачић узо,
О бедру твоме шта ће тај мач?
—Чуо сам тата када си чито:
„Мач ће Србинов угушит' плач
„Ах браћа наша, ој' намо,' намо
„Још чују љути душманов стêг"
—Па си уздахно и горко реко:
Зар двадесети ово је в'јек?

Ох сине мили соколе млади!
Слаба ти мишца за посо тај,
Пером у руци мора ти сине
Ојачат рука за балчак — знај!
А тата твој ће мачем у руци
С браћом одбијат' нападај љут,
Док се ти учећ' опашеш снагом
За бољи живот утират' пут. . .

Светислав Лазин.

Помрчало сунце. . .

Помрчало сунце сред белога дана,
Од густога дима створила се тама,
А црни облаци ода свију страна
Крше се и ломе, туку у сузама. . .

Помрчало сунце сред белога дана
Страховита бура спрема се и ствара,
Гром силено грми све се земља тресе,
Па стољетно стење с' висова обара.

Сунашце се јарко за облаке скрило
И оно се турског нечовешства грози,
Па и тебе нема . . . српска тужна вило!
Сада ил' никада Србину помози.

Помрчало сунце, створила се тама,
Прелила се чаша Божијега гњева,
И сунце се сјајно гуши у сузама,
А раја се диже да крвцу пролева.

Ха! Паклена змијо, Турчине проклети!
Доста ти се један Србин покораво,
Сад се раја диже да ти се освети,
Да покаје старо Косово крваво.

Помрчало сунце сред белога дана,
Гром силено грми сва се земља тресе,
Па као да хоће у прах да разнесе
Беснога Турчина, српскога душмана.

Стеван Зебић.

МЛАДЕНЦИ ХРИСТУ НА СУСРЕТ.

– Божићна игра у две радњице. –

Написао: **Ника Ђ. Вучетић — Бокељски.**

ОСОБЕ:

Цветко Ђорђевић, виши чиновник.
Марија, његова жена.
Јелена, (9 година) – њихова ћерчица.
Зорка Крстића, жена Милана Крстића, дрводеља.
Драгутин,(8 год.)
Ружица, (10 год.) Зоркина дечица.
Јованка, (12 год.)

Збило се у Београду, једне године првога дана Божића у вече између 5. и 6. сахата. Први чинак на Топчидерском брду, у дворцу Цветка Ђорђевића. Други чинак у подножју топчидерскога брда, у кућици :: Милана Крстића. ::

Десно и лево од глумаца — дилетаната.

ЧИНАК ПРВИ.

— Појава прва. —

Марија и Јелена.

Позорница представља укусно намештену собу у једноме дворцу. Десно: једна врата. Лево: један прозор, који гледа у један слободан простор. Јелена и Марија стоје у средини просторије.

Јелена, (чим се завеса дигне, задовољно пљесне рукама): Ох, мили Боже! како сам данас пуна радости и неке милине! (Марији). Је ли, слатка мамо, зар је данас Божић?! Мамо, реци ми само, да ли ће Дете Христос скоро доћи к нама?!

Марија, (смешећи се) Мислим да је сад већ у шупи, па кад се сасвим буде смркло, тек онда се њему можемо надати.

Јелена, (замишљено): А је ли мама, долази ли Дете Христос код богаташа само?!

Марија: Чедо моје, њему је све једно, — био то сиромах, био, пак, то богат. Он воли све људе — били они богати или не — без икакве разлике подједнако. Он свакоме, без разлике, у срце завирује, и за свакога се брине и стара. Драго моје дете, и ако је он у стању да све и свашта уради може, ипак за то, ми људи, треба да му будемо у помоћи. Пружајмо дакле, наше руке, да, како једног, тако и другог обрадујемо, и да ми на тај начин што веселији Божић приправимо!

Јелена, (питајући): Ааа...! зато си дакле шиљала разне ствари у село?!

Марија: Да, дете моје, па кад и ти једном нарастеш, и већа будеш, тада ћеш и ти радити то исто, што сада твоја мама ради, и тиме ћеш помагати Дете – Христу. Но, сада не смем дуже остати код тебе и с тобом се разговарати, јер морам поћи у кујну код тетка-Персе, да видим је ли већ готова вечера за наше миле и добре госте!

Јелена, (радознало): А је ли, мамо, који ће то гости бити на вечери?!

Марија: Као обично, што су сваке године: тетка Дара и сви њени укућани; чича Панта са тетка-Милом и још многи и многи од наше родбине, — само што ће сем ових, које ти већ одавно познајеш, бити и неки тетини пријатељи.

Јелена, (сва радосна): Ала ћу бити срећна вечерас!! Шта више од велике моје радости, не ћу ни знати шта ћу, како ћу и где ћу са мојим поклонима!!

Марија, (одлазећи): Ти се, дете моје, имаш бринути још много и много, док те једном Дете Христос не позове к себи. Стани, да те мама, — пре но што пођеш у кујну, — једном пољуби. (Пољуби Јелену, чује се јаки цмок и кроз врата, која за собом затвори изађе напоље.)

— Појава друга. —

Јелена, (сама): Ох, кад бих само — па макар и за часак могла видети Дете-Христа! Ох, како бих желела прислушкивати његове лагане кораке; како бих желела вирити и вребати га одакле ће то он само да изађе, а одатле, како ће право овде к мени долазити! — Али, — мамица ми рече, — када он долази, тако тајанствено иде, да се од њега баш ништа не може ни видети, нити, пак, чути! — (Премишљајући пред собом и тамо негде гледајући.) Како лепо и величанствено мора бити! — Дивно, — рече ми мама, — блистају и цакле се његова крилца; један венац, исплетен од сунчаних зрака, краси витице и увојке, његове плаве косе, те га тиме прави још више лепшим и мамљивијим; једно сребрно рухо обавија цело његово анђелско тело, и где год ступи његовим малим и лаким ногама, тамо почиње ницати цвеће од хиљаду боја! — Хоћу већ једном да приђем к прозору, не бих ли бар штогод могла видети! (Притрчи к прозору.) Ааа... Шта ја то видим?!... На пољу веје снег! Баба Анђа, — како вели мама, — посипље њене снежне праменове косе! — Ох, какви велики бели праменови! Као да беле исецкане крпице падају с неба! Боже, да ли ће оне радо полегати на плаве увојке милога ми Детета-Христа и тамо се мило прилепити?! Ох, та најбоље ће бити да му притрчим у сусрет!... (Отвара прозор и надне се над њим.) Боже! не изгледа ли ми, као да се тамо — где је густи стаблоред оних танковрхих јела, блиста нека светлост?!... Потпуно сам уверена, да он сада тамо иде!... Бога ми! више се уздржати никако не могу, но се морам сада некако прикрасти из куће, те како ћу моћи моме миломе Дете-Христу поћи на сусрет! Па, то и није баш тако далеко,- кад бих се пожурила само, за трен од ока била бих опет овде, а да нико и не зна да ли сам где-год излазила. (Облачи један бео руњави капутић и натиче на главу једну белу вунену шубарицу.) За то не ћу да питам ни маму, јер сам више но сигурна, да ми обоје не

ће дозволити, да по таквом времену — по највећем снегу, и то још ноћу из топле собе на хладан и оштар ваздух изаћем на поље. Ја врло добро знам, и то још унапред, да ће ми они то одређи, говорећи ми непрестано оно њихово — а мојим ушима већ досадно; „Назепшћеш!" Кад будем сада изашла, стаћу пред мог милог Дете-Христа и „Помози Бого!" рећи ћу му. (Жури се напоље кроз врата.)

— Завеса брзо пада. —

ЧИНАК ДРУГИ.

Бина представља једну сиротињску собицу. Десно и лево по један мали, хартијама облепљени и закрпљени прозор. У дну једна мала изгребена врата, која се риглом и скакавицом затварају. До деснога прозорчића налази се једно огњиште, над којим висе једне верige, о чијој је кукици један лонац у коме се кува супа. Зорка седи уз огњиште, опкољена са своје троје дечице. У собици влада сумрак.

— Појава прва. —

Зорка, Јованка, Ружица и Драгутин.

Ружица: Тако дуго седимо у мраку! али ће ипак Дете-Христос скоро доћи к нама!

Зорка, (уздишући): Ах, чедо моје! код тако сиротих људи, као ми што смо, ту се боље и не надај да ће доћи!

Јованка: Па је ли, мамо, зар нам ти ниси увек говорила, да Дете-Христос не гледа ни богатство ни сиротињу, но да је то за њега сасвим све једно, — био ко богат или сиромах?! Он оставља без дарова само непослушну и невaљалу децу; а ми смо тебе, мамо, увек слушали и вазда смо били ваљани и добри, да се немаш на што на нас пожалити!

Драгутин: И свакога вечера певали смо му тако лепе песме, и то, мамо, с тобом заједно!

Зорка, (дирнута): За цело вас је и слушао тако радо! Децо моја мила и драга, сачујте вашу маму, шта ће она да вам каже: у случају, за вас, сиротане — па и кад неби ништа ни донео данас, ви ипак треба да га волите, љубите и поштујете исто тако и толико, као кад би вам и — донео.

Ружица, (тврдо уверена): Више сам но сигурна, да ће нам Дете-Христос нешто донети! Од тога ме ни најмање није страх, па за то најмање бринем; истина је, да га одавно већ и чекамо, али ће веле још дуго трајати, па ће нам он кад-тад и доћи.

Зорка, (показује на прозор, а деца погледају): Видите ли како на пољу веје снег?!

Јованка,)
Ружица,) истовремено:
Драгутин,)
Видимо мамо!

Зорка: А да ли слушате како бесни и хуји помамљени ветар?!

Јованка,)
Ружица,) као пре
Драгутин,)
Слушамо, мамо!

Зорка: Е, па онда, слатка моја дечице, како ће моћи то небесно дете да нађе улицу, која води нашој малој сиротињској — и по таквоме времену — невидљивој кућици!!

Ружица: Мислим, да ће он већ знати нашу улицу, само што ће мо бити приморани да га причекамо мало подуже.

Јованка: Мамо, реци ми само, јесмо ли ми баш толико сиромашни?. Овде у овој нашој собици је тако пријатна топлота!... Супа је већ почела да кључа у лонцу!...

Зорка жалосно: Да, дете моје, ах, када би и то увек тако било, ми бисмо били сретни и пресретни! Али тамо у орману нема ни кришчице хлеба, а још мање брашна, да би вам мама могла у месити мало хлеба; нашем кандилу, које је синоћ већ догорело, не достаје уља — а од истог, нигде ни капи! Наш подрум за кромпире са свим је празан, и сада у њему силни пацови ломе своје вратове; а што је најновије: код куће нема ни пребијеног марјаша! Пре неколико месеци, од свега тога беше и сувише, и од једанпут га нестало, као дима пушчаног!

Ружица, тврдо уверена: Али, ја сам ипак тврдо уверена, да ће нам Дете Христос нешто донети!

Зорка: И да нам ништа не донесе – може му бити, – само да хоће усрећити вашега оца!?... А вама је свима врло добро познато, од како је извинуо ногу, да му радња иде сасвим наопако. Он би сирома желео, да распрода у вароши све оно, што је изрезано до сада. Њему је све на овоме свету црно, невољно и јадно; брине се и јадикује све због нас.

Драгутин: Мамо, али ти без престанка предеш из дана у дан!

Зорка: Е, драго моје дете, за нас петоро, то доноси и сувише мало прихода; а друкше – и кад бих хтела, никако се небих могла потпомоћи!

Јованка, (приљубивши се нежно око своје мајке): Слатка мамо, нада у Бога, немој тако туговати! Када нам је милостиви Бог све до сада помагао, мислим, помагаће и од сада, – а можда је његова помоћ, за коју се баш данас надамо, – већ ту – на нашему прагу! Ми се морамо увек, само у њега уздати и нашу веру морамо зидати чврсто на његову велику милост!

Зорка, (покренувши се, уздахне и повуче Јованку к себи:) Ах, дете моје! Да, ти имаш потпуно право! Милостиви Бог свакада верно потпомаже све оне, који су као и ми у нужди, невољи, муци и опасности, а још, шта више, данас, када је Божић, јер он жели да се свако провесели, – како богаташи, тако и сиромаси. Осећам, да ми је сада у грудима некако све лакше и лакше. Ох, срце моје испуњено сада радошћу и неком тајанственом милином, и све ми се некако причињава, да ће нам, ако Бог да, све лепо и добро бити! Па и Бог је велики: опета ће нам вода са говеђином весело врети и бујати

на старом нашем огњишту! С тога, слатка моја децо, као год што сте увек певали свете песме, треба и данас то исто – по вашем старом обичају – да радите; дакле, почните певати Господу Богу нашему и песмом вашом хвалите и уздижите милога вам Дете-Христа!

Ружица: Па, и ко зна, кад би нас Дете-Христос чуо како му певамо песме, можда би што скорије дошао к нама и даривао нас златним даровима!

Зорка! Децо слатка! дођите сада овамо ближе вашој мами, – па удесите ваше гласове онако, како ви то најбоље знате и умете! Де певајте, а ваша мама ће вас слушати!

(Деца сада приступе ближе мајци и распоредивши се лепо, опколе Зорку тако, да је остала на спрам деце; Зорка скрсти руке и нешто за себе шапћући, гледа пред собом, а деца, удесивши своје гласове, почну unisono*) певати божићни тропар).

Јованка,)
Ружица,) певају:
Драгутин)

Рождество твоје, Христе Боже наш, возсија мирови свјет разума: в нем бо звјездам служашчи звјездоју учахусја, тебе клањатисја солнцу правди, и тебе ведјети с висоти востока, Господи слава тебје! (А после једне врло мале почивке, у десивши тобоже понова глас, одмах наставе и божићни кондак, при ком још све једнако Зорка скрштених руку стоји и нешто за себе шапћући, гледа пред собом.) Дјева днес пресушественаго раждает, и земља вертеп не приступному приносит, ангели со пастирми славословјат, волсви же со звездоју путешествујут: нас бо ради родисја отроча младо превечни Бог!

Зорка, устане и диже руке к небу. Дирљивим гласом: О, ти весели! О, ти блажени Божићу! што свакоме милост доносиш! Цео би свет пропао, да се Исус Христос није родио! Весели се, радуј се и ликуј цело моје мило Хришћанство! А,

Теби на висини нек је слава горе!
Што Те славе људи, а слуша Те море!.
Слава! Слава! Слава!. . . (Прекрстивши се, окрене се деци.

Чујте шта вам каже мама:
Небојте се, слатка децо,
Велика је данас радост,—
Благи Бог ће скоро вама
Послат' стару вашу благост!. . .

(Чује се лако куцање на вратима).

Драгутин, упаде у говор: Мама, какваје то радост? . . . (Прислушкујући.) Чујете ли? . . . Чини ми се да неко закуца!? . . . Ко то сада може бити?! . . . (Куцање.) Неко јесте за цело! Чујете ли?!

Зорка: Ко то још може бити да тако доцкан свраћа нашој кући?!.. (Драгутин отвара радознало врата, мала Јелена, сва бела од снега, стоји на, снегом покривеном прагу кућице, бојажљиво пред њим).

(Наставиће се.)

*) Unisono: једногласно, т. ј. звук двају или више тонова једне висине. — Н. — Бокељски. —

БЕДА ВЛАДА...

Беда влада у многоме срцу,
Невоља је многе обузела,
Али ипак и највећа туга,
Није ником наду одузела.

Гледај тамо тужног сиромаха,
Беду трпи по све божје дане,
Али ипак теши се и каже:
„Трпим, док ми лепши данак сване!“,

Гледај тамо једног болесника,
Где се мучи дању и по ноћи,
Ал' се теши у невољи тешкој:
„Трпим радо јер ће здравље доћи!“

Тако и ви, кад вас стигне беда,
Не клоните духом заувека!
Честит човек никада не здваја
Већ то чини кукавица нека!

П. Ј. Бугадекић.

ЈУГ и ЈУГОВИЋИ.

од Станоја Бошковића.

Стари Југ-Богдан или Љутица-Богдан, нашу народним песмама прослављени јунак, био је од краљевске или боље рећи царске лозе.

Он беше праунук Вукана, великога кнеза Хумског, који је био најмлађи син Немањи првоме, а рођени брат светоме Сави и Стефану првовенчаноме краљу.

Југ-Богдан називао се и „великим кнезом“, као и сви његови стари од Вукана.

Већ по самоме свом племену, имао је Југ-Богдан врло велику важност, где су се свршивали државни послови. Али по обичају тадашњег времена, ступаху великодостојници и у државну службу; тако је и Југ у своје младо доба, под Душаном, изнајпре постао „жупан“ или земаљски управитељ, а доцније и управитељ и читаве области, те тако, које као жупан, а које као обласни управитељ провео је у јавној служби пуних 47 година.

Али доцније, кад се Турци у Јевропи осилише, и Југову област освојише, притече Богдан зету своме, цару Лазару, те поста код њега дворски чиновник, или боље рећи царев доглавник, и у тој служби пробави још пуних 9 година, док није по том, заједно са српском политичком слободом и независношћу, славно на Косову пао.

Југ-Богдан имао је више имена. Народ га је звао „Југом“, „Богданом“ и „Љутицом“; а он се сам зваше „Вратком“. Вратко му је било крштено име, и он се њиме онда служио, кад се гдегод на повластицу потписивао као царски сведок, као што се 1333. године као сведок потписа — младоме Душану на повластицу.

Имена пак „Југ, Богдан и Љутица“ били су му надимци. Прво је име могао у народу стећи, кад је оно под царем Душаном у јужној Маћедонији постао управитељ. Друго име, беше му домаће,

као јединцу од мила дано. Последње име приденуто му је по ћуди и нарави његовој. А правим именом звао се Вратко Вратиславић, Немањић.

2.

Друге године после Душанова ступања на српски престо (1333)., јавља се млађани Југ већ као земаљски управитељ, под именом „жупана“. Он беше младоме краљу друг и вршњак, који је као сродник јамачно провео с њиме и детињство: и као такав пратио је Душана без престанка у свима његовим ратовима.

Осим Душана не имађаше више Југ ни једнога вршњака међу познатијим војводама српским. Кнез Лазар беше много млађи од њега. Тек Вукашин ако се могаше испоредити с њиме, будући нешто млађи од њега.

Душан силни пак, кад је за неколико година по том српске међе на све стране јако размакао, беше на југу освојио Албанију, Епир и сву Маћедонију. Па онда као што је северну половину своје краљевине поделио на 6 области, начини и на југу толико исто области, па у њима постави управитеље.

И тада младоме Југ-Богдану допаде у управу јужна половина Маћедоније, која се на југу граничила са Светом Гором и неотетим градом Солуном, а на истоку са Деспотовом планином, око 1340, као што и наш народ о Богдану пева:

„На Загорју месту питомоме,
Онђе бјеше Љутица Богдане“

Душан, имајући у своме другу и пријатељу највише поверења, рекао бих да је за то и поставио Југ-Богдана на нај опрезније место. Душан је привлачио себи Цариград, па је у напред видео силне бојеве са Грцима, који га чекају, те је свуда поставио поуздане људе да земљу бране.

И већ после деветога рата с Грцима, прогласи Душан себе за „цара српског, грчког и бугарског“ а свога сина Уроша за „младога краља“. Он је исте године, 1348, завео ред светога Стевана, а по начину византијских царева и придворне чинове. За тим северну половину своје царевине предаде Урошу: а јужну половину беше задржао за се, тежећи да јој у Цариграду подигне столно место.

Али у тој великој тежњи, у тринаестом рату његовом, застаде га прерана смрт, 1355; она пресече Србима напредак, и од тада обори их у назадак.

Међу тим, док је Југ младовао и с Душаном друговао и четовао пуне 22 године, успеваху му дома Југовићи мирно у дораштају, а првенци му дотле већ дорастоше и до сабље.

3.

По смрти Душановој заузе очино место, по наследном праву, његов син Урош. Али Урош беше слаб и нејак, да управља очином крмом. Велики утицај силнога Душана, коју он имаше на своје

управитеље, беше подобан и после његове смрти да сачува престо његов нејакоме Урошу, који овај сам себи није умео да сачува.

Стриц његов Синиша, држећи се породичног права, по ком најстарији у породици наслеђује управу, — подиже се јавно против Уроша.

А кум Вукашин, који се знао беше царске милости удостојити толико, да га је млади Урош, зацаривши се, на своје пређашње место поставио краљем, — копао му је јаму из потаје.

Царици матери били су ти знаци довољно јасни, да увиди, да се не може поверити ни сину, а још мање своме деверу; за то Јелена прикупи на своју страну више градова, и имајући око себе подоста војске, стаде сама владати у граду Серезу, у „земљи Југовића“, не ударајући ни на кога, нити коме помажући.

Југ-Богдан, држећи Урошеву мајку независну у својој области, беше један од оних силнијих властела, који младоме цару као другу и пријатељу истина помагаху, али му се опет као господару нису покоравали. А Урош имађаше, осим оних властела, који волеше стрицу Синиши, — још и таких, који не пристајаху ни с једнем ни с другим, већ чуваху што имаху, чекајући да виде ко ће бити јачи, па њему да приступе: те тако буна бејаше на све стране.

Млади Урош могао се одржати на влади само дотле, док показиваше и нешто радње, а чим се доцније занемарио, па се куму Вукашину са свим у руке предао, сам против себе изазва буну.

У том колу бејаху Лазар и Вукашин понајглавнији парничари, који се понајвише отимаху око управе српске царевине. Које као кум, које опет као неки рођак младоме Урошу, ласкаше себи Вукашин, да има више права на српски престо од Лазара. То је Лазару јако сметало, па за то га је жеља гонила, да се сроди са старим Југом.

Југ-Богдан, увиђајући да за њега већ више није српски престо, а знајући при том добро, да би по његовој смрти настао још већ и раздор међу синовима његовим, него што се то десило после смрти Душанове, желео је да Лазар постане царем.

Богдан имаше ћерку мезимицу, за којом је Лазар тежио. Он се истина поносио својим царским племеном, али је ипак волео правичноме Лазару, не хотећи оставити подла Вукашина, да он један у држави претегне.

Ево како се наш народ сећа Миличине удаје, преносећи тај догађај само мало раније, у доба Душаново:

Цар Душан науми да ожени свога дворанина, кнеза Лазара, па тражи за се добра пријатеља. Кнез Лазар му говори за Милицу. Југовића мезимицу, али Душан не сме о том Југу да помене, бојећи се да га Богдан не ће послушати, јер је Богдан царског рода. Цар

смисли, како би Југу доскочио, а то је да позове једном Богдана са синовима у лов, па кад из лова да се врате, онда ће он да сврати Југ-Богдана, а Лазар девет Југовића за царев сто на вечеру.

Кад гости за сто поседаше и вечеру вечерати сташе, диже се Лазар да послужује миле госте. По што се Југ по своме обичају беше мало развеселио, извади „старостављене књиге“, (1) да казује последње време. На то ће Лазар да узме златну купу, наслужи је црвеним вином, па наздрави и поклони је Југу, као што га је Душан научио. А Богдан опет по српском обичају, хоће да испије, те стане размишљати, чим ће да га обрадује. Њему Југовићи предлажу: добре коње, сиве соколе и калпаке окићене перјем, а Душан том приликом помене за Милицу. Те речи цареве увредише поноситу браћу Југовиће, они сви скупа плануше. те потегоше „мече коврдине“ да погубе Душана, али их стари Југ утиша и замоли, да причекају док погледа у „старостављене књиге“:

„Је л' Милица Лазу суђеница? —
„Књиге учи, грозне сузе рони:
„Не-те, синци, ако Бога знате!
„Милица је Лазу суђеница,
„На њему ће останути царство“.

Тако је Лазар дошао до Милице, коју је Душан по том богато свачим даривао. —

И Вукашину је ишао посо за руком; он већ беше предузео све државне послове, као краљ и царев помоћник, или боље рећи као прави владалац. Он доспе на послетку и до неограничене власти, а Урошу оста још само празно име царско.

Сви већ видеше на што смера Вукашин, само Урош не. Властела се дигоше на Вукашина, а међу њима поглавито кнез Лазар, сад већ као сродник дома Немањина. Урош их не могаше помирити, јер већ више није ништа важио. Ту мораде први пут туђ утицај да се уплете у домаће Немањића ствари. Помоћ мађарскога краља Лајоша прогна насилнога Вукашина из области праве Србије. Њу је кнез Лазар довео, и за њезину услугу жртвовао Мађарима — Мачву.

А Вукашин видећи, да с Лазаром не може изаћи на крај, остави му праву Србију, па за тим стане смишљати, како би доскочио бар осталој двојици, који му још на путу стајаху. Он је првоме, а то је зету своме, грчкоме цару Матији Кантакузену, истина потајно помагао, али га је даном приликом ипак издао непријатељу и супарнику његову, Јовану Палеологу. А после се и другога на скоро опростио.

Урошу се већ досади живети код својих управитеља, сад код Лазара, сад код Југа, а сад опет код Вукашина, и њиховим се хлебом хранити; с тога науми да бежи у Дубровник. Али пре него што то учини, уби га свирепи Вукашин у лову, још исте године, 1367. (1)

(1) Управо царославне.

(1) Тако пишу знатнији историчари.

4.

Што је Синиша тражио јавно, на што је Лазар по том законито ишао, до тога Вукашин, које обманом, које убиством из потаје, дође насилно и самовласно. Он се докопао српскога престола, за који нити беше подобан ни достојан.

Од главнијих војвода имао је само своја два брата, Угљешу и Гојка, који му беху свуда десна рука. Угљешу је поставио Вукашин на своје пређашње место и преда-де му управу над земљом од Грка отетом, са називом деспота.

Остали пак управитељи, који беху још под Урошем мање више независни, остадоше сваки на свом месту и онда, по што се Вукашин зацарио.

Сад се већ и Југ-Богдан нађе у незгоди. Он се Вукашину не мо-гаше више одупирати и на путу му стајати, јер већ имаше пред својим вратима љутог хришћанс-ког непријатеља, крвожедног Тур-чина. Али Вукашин, при свем том, није већ могао ни сабрати, а камо ли одржати поједине српске облас-ти, него се оне распадоше.

Вукашин је истина, ступио у свезу са грчким царем Јованом Па-леологом, али већ друге године Мурат турски уђе у Тракију, а Вукашин неустрашиво изашав му на сусрет, разби га у први мах на реци Марици (на Тенару). Али Му-рат за две године умножи силу своју, те надбије први пут Србе на истој реци, где и Вукашин по-гибе са оба брата, два Мрњавче-вића, 1371.

Сва је прилика, да Југовићи нису учествовали у бојевима Ву-кашиновим. Истина, они беху вршњаци краљевића Марка и његове браће Ивана, Андрије и Митра, као и синова Жарка Дејановића, дес-пота Драгаша и бега Костадина; али, они се придржаваху свога зета Лазара, шта више, од сад су пази-ли једино на своју област, коју Тур-чин дотле већ беше окружио са две стране.

5.

Марко краљевић примио је и делио име и власт са својим оцем Вукашином. После смрти Ву-кашинове стане Марко владати у држави српској као краљ, заједно са својом браћом; али домаћи не-пријатељи не оставише их за дуго на миру, и ако су управљали на велико задовољство својих поданика.

Прво им кнез Лазар отме Ниш, Приштину, Ново Брдо, и многа дру-га места у околини.

С друге стране опет, диже се на Вукашиновиће Никола Алтома-нов Војиновић, управитељ јужнога Хума и Ужица у Војводству Све-тога Саве. И он им заузме сву крајину, која се граничила са зем-љом Војиновића.

А с треће стране подигну се и три Балшића: Страшимир, Ђурађ и Балша II, као управитељи Зете, који немоћним Вукашиновићима отр-гоше Призрен и његову околину.

Богдан међу тим, остављен са својом облашћу силесији турској, као и браћа Жарковићи, Драгаш и

Костадин, два Југова севернија друга, не имајући куда, морадоше потпасти под Султана Мурата 1373.

Мурат их и даље остави као управитеље њихових области.

А Вукашиновићи, да би штогод задржали од својих земаља, прибегну Турцима, и својевољно се покоре непријатељу хришћанскоме, коме су морали служити у војсци.

Најстарији брат, Марко држао је као краљ градове: Костур, Охрид и Арго (у Морејн), под заштитом турском, за које је крвнику рода свога морао говети и удворавати се. Балшићи, ти стари соколови црногорски, омрзну од јако са свим на Марка, и Балшић II, његов зет, поново се дигне на шурака, те згодном приликом отргне од њега и град Костур.

А Љутица Богдан, онај стари јунак, који је своје најлепше године са Душаном провео, и под њиме се српске славе нагледао и науживао, није умео ни у изгубљеном српском свету, ни у изгубљеној својој области, да гове и угађа крвожедном непријатељу својега народа, своје домовине, своје вере, своје породице. Он, и ако мораде потпасти под Турску силу, али је бар сваку стопу своје домовине са својим синовима јуначки бранио, и своју слободу и независност, своје најдрагоцениje благо, утопио у потоцима непријатељске крви. Султан, познајући а и слушајући за Југа, беше нањ оправио силнога везира Хаирединпашу и стару искусну јуначину Јеврем-бега.

На послетку, Богдан клоне, и славно се борећи падне заједно са својим синовима и суседним јунаком, деспотом Драгашем, непријатељу своме у руке. Али Мурат, поштујући Југово племе и јунаштво, поступаше с њиме веома човечно. Ни Драгаш није могао Турчина да двори, а још мање Југ са својим славним Југовићима. Драгаш се покалуђери, а земљу своју остави брату Костадину, да управља њоме као турски бег, 1385; а Југ, по свој прилици, оставио је земљу своју султану и Турцима, па је притекао опет својој српској браћи, а на име зету своме, српском цару Лазару.

(Наставиће се)

ПРЕДСКАЗАЊЕ.

Боже мили, на дару ти хвала,
Боже мили, чуда великога,
Сан уснила Фети пашиница*)
Гдје јој голуб по криоцу гуче,
Бели голуб крила сребрнијех,
Па је њега млада миловала
И своме га лицу привијала.
Њојзи пуче ђердан под гроцем.
Просу јој се бисер по њедрима.
Док је када бисер прибирала,
Голуб јој се са криоца вину
И полеће небу у висине.
Жао њојзи бијела голуба,
Но бисера и златна ђердана,
Па отрча на танке чардаке,
Руком маше да голуба смами,
Ал се голуб смамит' не хоћаше.
Више Скопља крила размахује,

*) Фети паша био је посланик турске царевине (консул) у Биограду.

Пак он лети Куманову равну,
Мало вр'јеме, дуго не трајало,
Ал' навали облачина црна,
Из облака соко испануо,
Залеће се голубу у крила.
Бјежи голуб пред соколом сивим,
Ал' му јадан итећ' немогаше,
Но га соко брзо престигао.
Над Скопљем му пера покидао.
Однесе га у облаке тамне
Врисну када, из сна се пробуди,
Колико је санак препануо,
Сузама је недра окупала.
Тако када зору дочекала,
Тако прође три недјеље дана,
Ником када санка не казује,
Те да паши коби не наврати.
Једно јутро паша поранио,
У душеку каду оставио,
Па изоди у чардаке горње.
Хазур слуге тутун принијеше,
Татли каве у златну филџану
И ратлука с водом из студенца,
Кад окваси грло, да ослади.
Гледа паша доље низ чардаке,
Док му поглед штуче низа стране
И окрете друмом царевијем,
Ал' се оно магла заподјела,
А из магле улак испануо,
Стиже улак паши на чардаке,
Челом бије до земљице црне,
Љуби пашу у скут и у руке,
Из њедара књигу извадио,
Па је баци паши на кољено.
Узе књигу паша, Фети паша,
Бјеше књига из Стамбола града,
Царев мухур, царева јазија,
У књизи га царе поздрављаше:
„Хазурала падишин велиће,
Шумадију ти си походио,
О мом хљебу тамо остануо,
Пак јој знадеш стазе и богазе,
Увјецбо си друме свеколике
И бродове на водама хладним;
Седлај коња припаши оружје,
Купи војску, на Србију пођи!
Од мене ти изун и јазија,
Што потучеш, алал нека ти је,
Што истурчиш нек је истурчено;
Везир буди земљи Шумадији,
А комшија бечкоме ћесару!"
Књигу штије паша, Фети паша,
Колико се бјеше раздрагао,
Од радости каву отурио,
Па полеће граду на капије.
Санџак барјак разви на бедеме,
Аваз даде на четири стране:
Што је војске на бој нек се спрема!
Пак се врати двору господскоме;
Дочека га пашиница млада,
Своме паши на кољено сјела,
Па је њему млада говорила:
„А мој пашо, моје миловање,
Јутрос си ми рано изодио,
Око ти се од радости смјеши,
Бог зна, пашо, имаш добре гласе!"
Њојзи паша књигу показује,
А кад она слова разабрала,
Проли сузе низ бијело лице,
Објеси се паши око врата:
„Не на војну, мио господару,
Јера сам ти чудан сан уснила,
Гдје ми голуб с крила одлећео,
Мени пуче ћердан под грхоцем,
И расу се бисер по њедрима.
Голуба ми соко разнијео,
Бијела му пера покидао;
О, мој пашо, добра бити неће,
Чудан санак, црно предсказање;
Што се просу бисер по њедрима,
То су, пашо, сузе удовичке;
Што голуба соко разнијео,
То је, пашо, твоја погибија!
Не ид', на цареву војску!
Има царе паша и везира;
Кад изгину, он ће нове наћи.
Ал' ја тебе никад ни до вјека!"
Грохотом се паша насмијао;
Жао њему љубе расплакане,
Па је руком хвата око паса,
Привуче је себи на кољена.
Младу љубу силно загрлио,
Па он њојзи 'вако проговара:
„Зумбул-кадо, Фети пашинице,
А што си се од сна препанула,

Гдје је санак био од истине?
Док је мени Скопља царевога,
Силне војске, Турке и Манџуке
И Арапа зуба бијелијех
И цареве дјеце Арнаута,
Који знаду у крв огрезнути
И ћаурске земље поробити,
Немој ми се препадати, љубо!
Ил' не знадеш слабе Шумадинце;
За три дана и три ноћи тавне,
Србију ћу земљу прегазити,
У Нишу ћу ноћ'цу преноћити,
Под Авалом дову отпјевати,
Биограду дворе попалити,
На Дунаву коња напојити!
Штоје цвјеће на Калех-мејдану,
Гдјено шећу српске паунице,
Узабраћу теби отправићу
И стотину танких Српкињица
Све на обред нек ти измећаре!"
Тако паша љубу разговара,
Дод са града кликнуше телали:
„Хазурала, ко је за мејдана!
Скочи паша сабљу припасује,
Сеизи му коње приведоше:
Ал' му неда пашиница млада,
О врат му се јадна објесила,
На груди му грозне сузе лије:
„Не ид', пашо мој голубе бјели,
Није санак залуд доходио,
Нити ме је залуд препануо,
На ком ћеш ме јадну оставити,
Како л' ћу ти данак преживјети?"
Ал' је паша слушат' не могаше,
Но од врата руке одвијаше,
Даде каду Роси робињици,
А он стрча доље низ чардаке,
Зањим када вриском полећела,
Руке пружа, кроз сузе призива,
Да се војно на чардаке врати,
Ал' се паша двору не враћаше,
Већ појезди равну Куманову;
Колико се боја ужељео,
Под собом је хата помамио,
Он не иде на ћемер ћуприју,
Већ на Вардар хата нагоњаше,
Колачке је воду препловио.
За њим језди сто хиљада војске,
Све хатлије паше бератлије
И Арапи зуба бијелијех
И царева дјеца Арнаути.
Кад је када војску угледала,
Писну јадна до Бога се чује:
„Авај мени санка проклетога!
Авај мени мога пашовања!
И пашина слатка миловања!
Црни јаде, завиј ме у црно,
Јутрос ми је голуб одлећео,
Соко ће му пера разнијети!"

— — — — — — — — — — — — — —

Предсказање било истинито:
Фети паша рођеном је руком
Самом себи живот одузео,
Кад су Срби Скопље освојили!

Шумарев син

приповијетка.

Три сата удаљено од града Б.... простирала се једна врло велика и густа шума, у којој је живио неки шумар са својим сином Павлом.

Кад је Павлу било дванајест година, навали од некуд непријатељска војска и утабори се око града Б.... Овдје се сада замет-нуше многи крвави бојеви, који потрајаше и неколико година.

У то вријеме, пођe једног дана Павле до на крај шуме. Таман, да изиђе из шуме, а пред собом спази једног лијепог, оседланог коња, који без свога господара луташе тамоамо по шуми. Павле прихвати коња за узде и пођe онамо, камо га је

он силом вукао. Није ишао ни десет минута, а коњ га доведе до једног мјеста на крају шуме, гдје пред собом сад угледа неког официра који — окрвављене главе — лежаше на земљи онесвијешћен. Павле му приђе ближе и прегледавши му рану на глави, отрчи до оближњег потока, да донесе свјеже воде. Чим се бјеше вратио с потока, пажљиво опере официру рану и увеже својим чистим рупцем.

Послије неколико минута, рањеник поче к себи долазити. Отворивши очи, погледа Павла и слабим гласом изусти му:

– Хвала пријатељу!

Павле се на ово само радосно насмијеши и принесе му к устима свјеже воде, да га тиме окријепи.

Пошто се рањеник бјеше сасвим повратио и добио нешто снаге, помогне му Павле, да се дигне на коња; а сам прихвати коња за узде и полагано га поведе кроз шуму својој кући.

Кад стигоше пред кућу, Павле му сада помогне сићи с коња и поведе га у кућу.

– Ево, драги оче, — рече он оцу, кад га је био увео у собу, — довео сам овог рањеника нашој кући. Сав је сиромах ослабио и изнемогао од тешке ране. Држим да ме нећеш укорити, ако те замолим, да код нас остане све дотле, док се сасвим не опорави и не оздрави.

— Нећу синко! кол'ко узмогнемо помоћи ћемо му; брижљиво ћемо га његовати, да што прије оздрави, јер то нам наша хришћанска дужност налаже.

За овим рањеника смјесте у чисту постељу, у којој овај одмах заспи.

Рањеник је неколико дана тешко боловао, но — Божјом помоћу и брижљивом његом шумаревом — већ друге недјеље окрене његово здравље на боље. На измаку треће недјеље бјеше већ толико кријепак, да се могао без бриге повратити у свој табор. Официр бијаше врло заволио ове племените људе. Већ није знао, како да им се захвали на толикој њиховој љубави. При растанку пружи Павлу једну ниску дуката, коју је случајно уза се имао, и замоли га да овај дар — успомене ради — себи задржи. Али Павле не хтједе то примити.

Најпослије, официр се опрости са својим добротворима и пође у свој табор. Павле га испрати до краја шуме, гдје се још једном опросте и растану.

Павле, враћајући се својој кући, маши се руком у џеп, кад а у њему она ниска дуката. При задњем опроштају официр му их бјеше тако вјешто метнуо у џеп, да овај није могао ни примјетити. Павле се овоме изненади, а донекле се и обрадује, што му остаде од њега овај спомен.

* * *

Прохујало је од тога времена неколико година.

Путем, који води у град Б...., корачао један младић, коме је мог-

ло бити седамнаест година. Тек што бјеше стигао до пола пута, а пред њега испаде један војник са напереном пушком.

— Стој! — продера се овај на њега.

— Шта хоћете ви самном!? упита га младић зачуђено.

— Шта је лозинка?

— Не знам ја за никакву лозинку. Оставите ме пријатељу на миру, морам се журити у град, јер имам тамо врло важна посла.

— Аха! Ти си нека ухода, па се сад журиш у град, да нас тамо издаш!

— Лудорија! Каква ухода?! Нијесам ни знао, да се овдје још налази војска. Пустите ме, молим вас, да идем за својим послом!

— Ни корака даље! Успротивиш ли се, с мјеста ћу те убити! Напред, у логор!

— Кад је тако ја идем с вама. Но увидићете, да сте се бадава трудили, јер ја нијесам никакова ухода.

Војник му на ово не рече ништа, него му само показа правац, којим ће пред њим ићи у војнички логор.

Стигавши у логор, војник одведе младића пред војног заповједника и рече му:

— Господине заповједниче! Овај је младић ухода. Ухватио сам га баш онда, кад је — уходивши нашу војску — пошао већ био у град, да нас изда нашем непријатељу.

— Тако?! рече заповједник. Водите га одмах одавде и стријељајте!

— Милост, господине та ја сам невин! — мољаше несрећни младић. Заповједник га не хтједе ни слушати, већ одмах заповједи једноме официру, да изврши стријељање.

Несрећног младића опколе неколико наоружаних војника и поведу на губилиште. Видећи овај сада, да му молбе и доказивања ништа не помажу, изгуби сву наду и преда се својој судбини.

Кад стигоше на лице мјеста, а онај официр, који је имао да изврши стријељање, упита га:

— Младићу! Имаш ли можда какову последњу жељу, да ти испунимо?

— Хвала вам! Не тражим од вас ништа друго, до само то, да моме јадном остарјелом оцу, који станује тамо у оној шуми, поручите за моју невину смрт, — да му предате ову ниску дуката.

— Свемогући Боже! Јеси ли ти то Павле?! — упита га официр сав у чуду, кад је примио од њега дукате.

— Јесам! одговори овај и погледа зачуђено.

— Та зар ме не познајеш пријатељу и избавитељу мој?!

Павле погледа боље официра и кад познаде, да је то онај официр, ког је он прије пет година нашао рањеног у шуми, падне предањ на колена и стаде га молити:

— Милост господине! Ви ћете ми ваљда вјеровати, да ја нисам ухода.

— Дакле, ти нијеси ухода?

— Нијесам! Вјерујте, да сам сасвим невин!

– Добро! Хајде одмах за мном!

Официр одведе Павле пред заповједника и стаде га молити и увјеравати, да је Павле невин. Заповједник га сад поче испитивати и кад је из његових одговора увидио, да је заиста невин, пусти га одмах на слободу.

— Хвала Вам, драги пријатељу, – рече Павле оном официру и загрли га. — Вама само имам да захвалим, што сам се сад избавио од извјесне смрти!

— Немој мени да захваљујеш, млади пријатељу! Сам свемогући Господ Бог хтио је да се ово теби деси, па је послао мене, да ти се на овај начин одужим!

*

Павле се сав радостан врати својој кући. Путем је цијело вријеме у себи захваљивао Богу, што га је избавио из тако велике опасности.

ЈОВИНА ПОСЛА.

Купио је данас тата
Лађу малом Јови,
А он весо, хтео видет'
Може ли да плови.

Увуко се у собицу,
Није имо мира,
По ормару поче шушкат'
И ствари да дира.

Ал' наједном као да му
Нешто на ум паде,
Цилиндер свог тате узе,
Те га мерит стаде.

„Дост је дубок“ вели Јова
А бокал је оде,
„Ал' ће лађа лепо пливат'
Кад с' напуни воде.

Те са шољом поче лити
Воду из бокала,
А језеро мало поста,
Ма то није шала.

Кастор ћути, уши ћули,
То још вид'јо није,
Те пажљиво мотри Јову
Како воду лије.

Па кад лака лађа пође,
Да виш чуда вељa,
Што ће мали Јова скакат'
Од силног весеља.

Дал' ће тати право бити,
Не мож се још знати,
Мого би му зато дело
И пар врући' дати.

Миленко Д. Ђурић.

ЗДРАВЉЕ.

Здравствена правила при обеду.

Неје довољно само јести, па да човек буде здрав.

Неопходно је потребно знати: шта и како треба јести, шта треба да се ради пре, за време и после обеда, па да се узета храна свари и да нам прија.

Зато постоје извесна правила, којих треба да се сваки најтачније придржава, ако хоће, да има користи од онога што једе.

Ево тих правила при обеду:

1. Пре јела руке опери. Нечистим рукама најлакше се унесу к у ж-

не клице: срдобоље, јектике и тифуса; за тим јаја од обичних глиста, пантљичаре и многи отрови, а нарочито код радника, који раде отровним стварима.

Исто тако опери руке и после јела. Тај лепи и по здравље користан обичај изгледа, да се код нашег народа све више губи.

2. Посуђе: кашика, виљушка, нож, тањир, чиме се служиш при узимању хране, нека је чисто и добро опрано. Нарочито пази, да се дрвене кашике и тањири, чиме се највише служиш, добро изрибају у врелој води, јер се на неравном дрвету скрије многа нечистоћа.

3. Сваки треба да има засебну кашику, виљушку и тањир, у који ће да сипа јело. Кад се више њих служе једном кашиком, тада се најлакше пренесу од једног на другог многе опасне болести: устобоља, гушобоља, јектика и друге. То се дешава нарочито код деце, кад се са одраслима служе једном кашиком. Јер, и ако су им родитеље потпуно здрави, ипак они имају у устима много клица, које њима не шкоде, али кад се на тај или други начин унесу у нежна дечија уста, онда проузрокују разне болести.

На тај исти начин примају се многе болести, кад више њих узимају јело из једног суда — чиније.

Зато, у тим стварима, које служе за свакодневну потребу, нико не сме да буде сиротан, те да их не набави. Сваки нека има на уму: да га та ситница може коштати много скупље: здравља па и живота!

4. Свака храна, пре него што се узме, треба да буде тако зготовљена и спремљена, да се лако свари и да може да се узме у довољној количини.

5. „Добро сажватана храна је пола сварена“. Зато једи лагано и добро сажвећи. Они, који брзо и халапљиво једу, не сажваћу добро сваки залогај, услед чега им не само желудац оболи, већ се и узета храна не свари.

6. Да би храну добро сажвакали, потребно је, да обратите велику пажњу на негу уста и зуба. Ко има рђаве зубе, има и рђав стомак.

Једна изрека лепо каже: „много су њих сами себи ископали гроб, али не рукама, већ својим – зубима.,

Зато испери уста и зубе увек по јелу.

7. Храну узимај у одређено време. Довољно је, да преко дан три пут једеш: из јутра, у подне и у вече. Код старијих треба да је обед два пут дневно: из јутра и у подне.

Деца треба да једу чешће: 5 до 6 пута дневно. Зато се навикавај још из малена, да у одређено време једеш. Узимањем хране сваког часа, желудац се претовари и оболи.

8. Једи лагано и пажљиво. Између сваког јела одмори се по мало. Ко брзо и непажљиво једе, не само што добро не сажваће храну, већ му прети опасност, да се задави каквим залогајем.

9. Пре него што почнеш јести, треба да си одморан. Уморан човек не може да једе довољно, нити му желудац добро вари. Исто тако, кад си уморан не пи воду нити ма какво пиће.

10. За време јела не брини, не

мисли, нити што друго ради, већ мирно и безбрижно седај за трпезу. Душевно расположење јако утиче не само на прохтев за јело већ и на моћ варења.

11. При јелу буди умерен. Никад не препуни трбух. „Кад ти је најслађе, ти престани.“ Знај: „ако трбуху угађаш, срце погађаш.“

12. Обед не ваља да траје дуго: најдуже 1 час. Кад обед дуго траје, што често бива при разним свечаностима, где се једе и пије непрекидно, по 12 часова, тада се желудац претовари и оболи.

13. Не спавај после јела. Спавање утиче, да желудац теже вари. Деца и стари могу да чине изузетак. После вечере спавај тек после 2 до 3 часа. Спавање одмах после вечере, не само да утиче, да желудац теже вари, већ се стварају разни непријатни снови.

14. По јелу седи или лагано одај за 1 час, док се храна бар у неколико свари. Ако легнеш са пуним трбухом, срце и плућа неправилно раде.

15. За време обеда или одмах после обеда не пиј велику количину воде. Вода не само што желудац захладни, већ разблажи желудачни сок и успорава варење.

16. За време обеда не смеш бити ни чим стегнут нити спречен у кретању. Нарочито трбух не сме бити стегнут.

17. Да би увек имао прохтев за јелом поред тога што треба да је сваки здрав, потребно је, да се креће и да ради.

18. Пушити дуван шкодљиво је по здравље. А пушење пре јела, јако смањује прохтев за јело.

19. Храну удешавај према добу старости, према добу године, према стању здравља и према тежини рада, који вршиш.

20. Храна нека је умерено топла — млака.

Не једи и не пиј једно за другим час топла час хладна јела и пића.

21. Не једи дуже време једнолику храну, већ чешће мењај. Кад храну чешће мењаш, онда се више једе, боље прија и желудац боље вари.

22. Шкодљиво је јести много зачина: лука, бибера, паприке и друго, било то пре, за време или по јелу. Исто тако је шкодљиво јести много шећера и слаткиша. „Јер стомаку не прија све оно, што је устима слатко.“

23. Не пи никаква пића. Пиће је, у опште, шкодљиво по здравље. А за желудац и црева у толико пре, што с њим долази у најближи додир, те га дражи и од најмање количине производи опасна запаљења.

Веровање света: да чашица ракије пред ручак даје већи прохтев за јело, са свим је нетачно. Заиста, тиме се желудац надражи, али се његова моћ варења петоструко уништава.

Исто тако је шкодљиво пити пиво пред обед, јер се тиме јако разблажује желудачни сок и успорава варење.

24. Ако се ма и један од тих упустава занемари: желудац и црева нагло или лагано оболе.

25. Сем тога, имај још и ово на уму: чим наступи ма и један знак оболења желутца или црева, обрати се одмах лекару, да после не буде доцкан. Управљај се по упуству лекара. и не узимај никакву другу храну сем куваног млека.

„Здрављак“.

Освајање Битоља.

Кликни, вило, с Урвине планине,
Одјекните, брда и долине,
Од Авале до морске увале,
Од Косова до синьега мора!
Запјевајте гусле јаворове,
Које носте вијек уздисале
И Србину завјет казивале;
Гракни, вране, весела ти мајка,
Јер од кад ти пера поцрњеше,
Ниси кљуво меса јуначкога,
Нит' испијо очи од јунака,
Како јутрос код Битоља града,
Гдје се двије сукобиле војске:
Једно војска краља Србијскога,
А друга је турског цар Мехмеда.

Силан Турчин Џавид-паша љути,
Затјече се цару у Стамболу,
Да ће српску сактисати војску,
Краљевића жива ухватити
И на пешкеш цару оправити.
Цар му даде сто хиљада војске,
Па се Турчин силно поднијео,
Под барјаке војску истурио,
На бедеме топове намјешта,
Ватром љутом Србе засипаше,
Неби ли их с града одгонио,
Ал' се Србин неда прогонити.
Гвожђем Турчин Србе засипаше
Тврдим гвожђем и врелим оловом,
Неби л' Србе отуд одгонио,
Ал' се Србин неда прогонити.
Већ јуначки под бедеме л'јеће,
Рукама се за бедеме хвата.
Тако траја три бијела дана,
Док зацрње поље око града,
Од мртвијех и од рањенијех.
Виде Турци гдје ће изгинути,
Пак призивљу цара у Стамболу:
„Мехмед царе и отац и мајко,
„Ил' не хајеш ил' нећеш да чујеш
„Од грмљаве топа и јунака;
„Зли су дани по нас настанули,
„Што је било праха и олова,
„Испалисмо, пушке испразнисмо;
„Што је било по избор јунака,
„Изгубисмо, Србе не прогнасмо;
„Аман, царе и отац и мајко,
„Купи војску шаљи нам индата!"
Тако Турци цара дозивали,
А царе им отуд одговара:
„Дјецо моја, Турци Османлије,
Како да вам пошаљем индата?
Вас је српска опколила војска,
Мене бије српска и бугарска,
Но држте се, Битољ не предајте,
Србин нам је поломио крила,
Ал' још бије срце у турака;
Не дајте се, ђецо, до једнога,
Кад Србина ватром не стописте,
Шта чекате, чекала вас мајка?
Гдје су вама потајни кладенци
И кључеви од куд вода бије?
Отварајте потајнице р'јеке . . .

Једва Турци гласа сачекаше,
Халакнуше хоџе и дервиши,
Заječаше зурле по Битољу,
Забубњаше бубњи и гочеви,
Џавид паша чесмеџије викну:
„Ха на ноге, чесмеџије младе,
„Отварајте р'јеке потајнице
„И кључеве откле вода бије,
„Хоћу Србе данас потопити!"
А мој Боже, чуда изненада,
Што га Србльи тада дочекаше,
Кад из града воде потекоше!
Једна вода мутна и крвава,
Друга ваља дрве и камење,
И сред поља мртве и рањене,
Трећа вода пјеном запјенила
И тутњавом уши заглухнула.
Излише се воде потајнице,
Сјевери се поље од Битоља,
Дохватила коње и јунаке,
Опасала Србе до појаса,

Па јунаке по плећима туче.
Српски у вис пушке подигнули,
Да им вода фишек не иштети.
Коњи хржу, а јунаци кличу.
Један другог вучки довикује:
„Држите се, браћо, не дајте се!
Газе Срби воду до појаса.
Вода ваља коње и јунаке;
Не мож' вода Србе однијети,
Не мож' Србин граду продријети.
Тако Срб'ма срећа донијела,
Краљевић им пред војском бијаше,
Те кад вода до под гроца дође,
Кликну витез, поље се пролама;
Он не кличе краља родитеља,
Ни балканског краља ниједнога,
Већ дозива вилу из облака:
„Посестримо, облакињо вило,
Гдје си, данас нигде те не било,
Ниси л' ми ее затјецала млада,
Када мени до невоље дође,
Да се мени на невољи нађеш?"—
Њему вила с горе одговара:
„Ха, не бој се, мио побратиме,
То је оно знаменије старо,
Што казују књиге староставне:
Настануће српско вријеме
Кад три воде Битољ обавију,
Тад ће Марко из сна устанути,
Из ст'јене ће сабља искочити
И српско ће царство огранути!
Ну погледај, српски Краљевићу,
Макни оком горе у планине.
Ево теби Краљевића Марка!"
Таман вила у р'јечима била,
Ал' духнуше вјетри од Урвине,
Силан облак отуд налетио,
Усред њега јуначина стара,
На шарену коњу помамноме,
Облаком се горским пригрнуо,
Пак он лети ка Битољу граду.
Кличу Срби, познадоше Марка!
Страшан јунак Краљевићу Марко!
Из погледа огањ сијеваше,
А кад стиже до Битоља града
Пред водом је Шарца уставио,
Дизгин пушта да поји шарина.
Пије Шарац воде од Битоља;
Ево има пет стотина љети,
Гдје у шарца грло загорјело,
Па од жеђи пије, не престаје.
Силна вода попити се неда.
Силна вода, ама омањује,
И да ју је још толико било,
Све би шарац жедан исушио!
А кад вода сахну до кољена,
Закликташе Срби свиколици:
„Здраво да си, Краљевићу Марко!"
Марко кликну, гора се заљуља,
Од Битоља бедеми се тресу:
„Ха, потеци Краљевићу млади;
За мном, дјецо српски соколови!"
Боже благи, на свему ти хвала,
Када Марко топузом заљуља,
На Битољу попрскаше врата
И бедеми тврди палисади.
Кроз капије Срби ударише,
Најнапријед до два Краљевића,
А за њима Срби свиколици.
У граду их Турци дочекаше,
Осам паша битку започеше,
Ал' се Србљи препаст' не дадоше,
Међу Турке ршум учинише,
Куда Марков топуз прол'јеташе,
Међ' Турцима друме отвараше,
А куд српски ножи ударише,
Ту Турчина у крв од'јеваше.
А мој побро, славом братовани,
Седам паша бисмо и убисмо,
Кад Џавида бити започесмо,
Не смједе нас Џавид дочекати
И још Марку очи сагледати,
Но се вранцу на рамена баци
И он бјежи цару у Стамболу:
„Мехмед царе, турски господару!
Не дај, царе, од боја аваза,
Јер од кад се пробудио Марко,
Србину се срећа насмијала!

Молимо наше сараднике, да нам своје радове што пре пошаљу, како би их већ у наредном броју могли одштампати. Пошто нам и претплата доста лагано стиже, молимо скупљаче претплате, а тако и све пријатеље „Голуба“ да нам претплату пошаљу и настоје, да се што више претплатника скупи.

Голубови коштунци.

1. Рачунски задаци.

а., Напиши 100 са 4 једнаке бројке!

б., Станоје рече Милошу: дај ми три ораха, па ћу ја имати два-пут толико, колико ти! Колико је имао ораха Станоје, а колико Милош?

2. ЗАГОНЕТКА У КВАДРАТИМА.

Саставио: **Миша Стајић.**

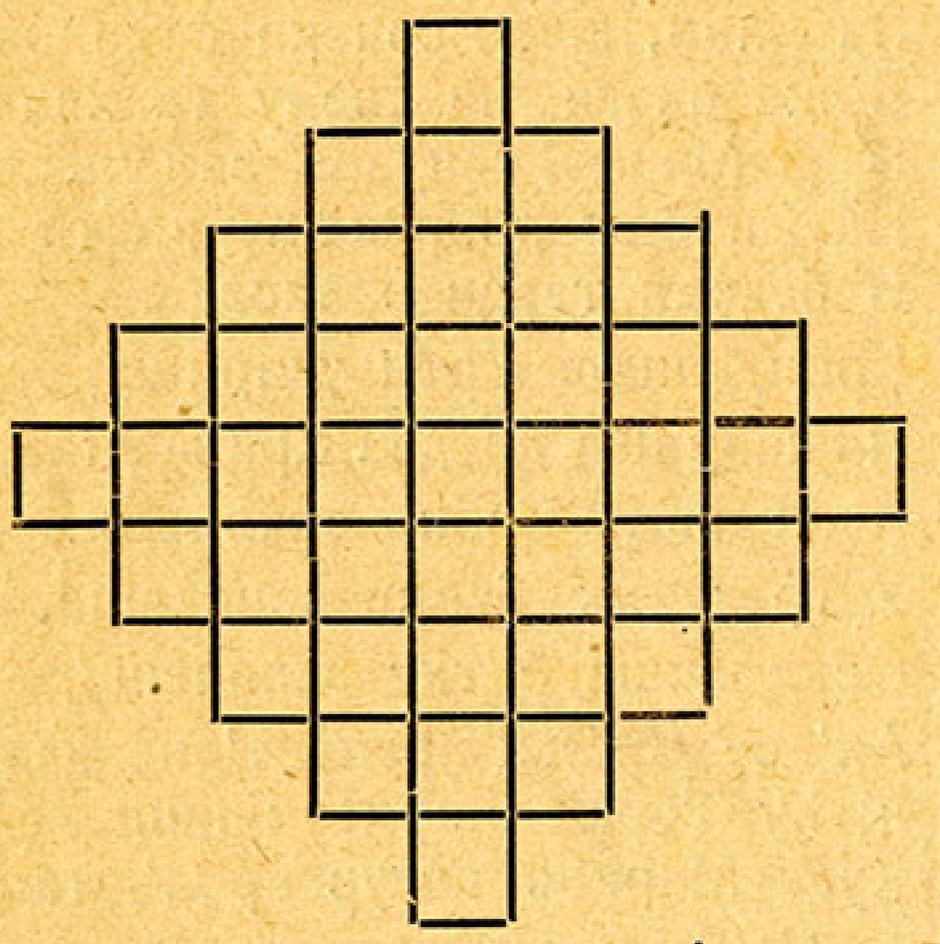

Сугласник.

Животиња.

Биљка.

Мушко име.

Покрајина у Малој Азији.

Алат.

Животиња.

Женско име.

Самогласник.

Кад се од горе доле и с'десна на лево средњи ред прочита, изаће име једног знаменитог места у Малој Азији.

☛ **Због незгода у штампаријама Сомборским задржано је излажење „Голуба“, али ће сви бројеви бити брзо накнађени.**

„Голуб“ излази сваког 15. Цена му је за Аустро-Угарску, Босну, и Херцеговину на целу годину **2** круне. За Србију и Црну Гору **4** динара. За Турске покрајине, Бугарску и Русију **3** круне. Претплата се шаље: Књижарници Мил. Каракашевића у Сомбор А за Србију књижарници Вел. Валожића, М- Стајића, Геце Кона и С. Б. Цвијановића у Београд.

— Рукописи се шаљу у плаћеним писмима на уредништво, и не враћају се —

Власник: ЈОВАН БЛАГОЈЕВИЋ. Уредник: КОСТА СТОЈАЧИЋ.

Издаје: Књижарница МИЛ. КАРАКАШЕВИЋА.

ШТАМПАРИЈА ГИГЕ ЈОВАНОВИЋА, У ТУРСКОМ-БЕЧЕЈУ.

у СОМБОРУ, 30. јула 1913. године.

Год XXXV.

Број 5. и 6.

ЗВОНИК.

ЗРНЦА.

И љубав и мржња имају богова;
И најбоља њива није без корова.

И највећи гријех онај час престаје,
Кад се човјек њега искрено покаје.

Онај, који ти се све образом куне,
Његов образ често под ногама труне.

„Брђанке".

ЛИСТ ЗА СРПСКУ МЛАДЕЖ.

ОСВЕТНИК.

(Наставак.)

VI.

Зором рано, прије сунчева изласка, одоше, Милутин, Драгутин, Аца, и један слуга, на градину, а код стада остадоше: баба Рава и још један слуга. Напред су брзим корацима ишли оружани добрим пушкама Милутин и Драгутин, а њих су удвострученим корацима следили Аца и слуга Радоја. Путем је Аца често огледао свој пиштољ, хвалећи га слузи, да је добро погодио, и да га не би ником дао ни за 100 дуката. Кад дођоше на место, где је била погибија, мало не претрнуше сви од изненађења. Кад Мртвим лешевима ни трага, само се виђаху млазеви од крви, која бијаше црна и усирена.

— Шта је ово, господе Саваоте? зачуђено запита Милутин и стаде као укочен. Или ја не видим, ил' се мени причиња, да мртвих Турака овде нема! Јели ово оно место, где сте Турке убили? упита Милутин свога синовца, који видећи да доиста мртвих Турака нема, поста блед у лицу, а тело му дрхташе. Једва изусти ове речеː Ево место где је Алија стојао и тукао, а ево место где је Ибрахим држао баба Раку за руке и за главу! А ено тамо на 50 корака ниже овог места, до оног густог клокоча, оборио сам једним хицем Фазлија. На овом месту падоше Алија и Ибрахим. Шта би то сад било, да их нема? заврши Аца бојажљиво зверајући на све стране.

— Нисте ви њих убили, соколе мој! . . . . настави Милутин . . . ви сте њих само ранили, смêли, па сте за пресна трага утекли а они, кад су к себи дошли, прикупивши снагу, дигли се и отишли у село. Зла ме слутња сада хвата. Надајмо се скорој освети, данас или сутра. Не часимо часа! Не губимо време! Похитајмо доле, чуо сам одјек пушке! Стадо нам је у опасности! Аца је јурио напред као срна, а за њим сви остали. Сретно приспеше до своје колебе, али у зао час. Пред колебом је већ стајало до зуба наоружаних 30. Турака, међу њима Алија, Фазлија и Ибрахим.

Стојте ђаури! викне Алија гопадно . . . . Макнете ли се пушком на нишан живе ћемо вас пећи крај ватре! Видећи Милутин велику погибао, не хтеде у лудо гинути већ испредњачи, бацивши пушку на земљу.

— Можемо ли се Алијо погодити на веру? упита Милутин.

— Можемо! одговори Алија пружајући руку.

Милутин приступи смело, пружи руку и рукова се с Алијом говорећи: Ти знаш Алијо што раде луда деца! Знаш добро, да ми Срби задасмо веру и поштену реч аги, да, док је он жив — не ћемо први дирнути у поштење у једнога Муслимана.

— Знам! прекиде га Алија љутито . . . . али твој синовац је

прекршио задату реч, хтевши убити Фазија! А ова проклета вештица ђаурка, тешко рани Ибрахима и мене! повиче Алија још горопадније показујући на ланцем свезану баба Раву. Она нам чињаше многе пакости и зла, па смо само њу вребали на соколском вису да је живу уловимо, но она се успротиви вражјом силом, те мало да нас све не уби! Сада крв за крв, или откупљуј сву твоју чељад, али ову вештицу не можеш откупити ни за које благо! Њој смо одсудили смрт на ломачи!

— Ишти Алијо у име крвне откупнине у злату и стаду! рече Милутин предавши се судбини.

— Иштем 100 дуката у злату и 100 комада оваца! рече Алија осорно.

— Евала Алијо! Бог те живио! рече Милутин не предомишљајући, знајући, да би свако ценькање узалудно било. . . . . Новац ће ти донети мој брат Милојко колико до сутра и предати аги, а од мога стада нека ти чауши изаберу 100 оваца! Алија заповеди чаушима да изаберу сто најбољих оваца са једним овном. Заповест би извршена. Кад су чауши избројали овце, потерају Турци у ропство баба Раву и малога Ацу, кога су једва разоружали, толико се дерао и ваљао по земљи не хтевши Алији предати свој пиштољ. Бијаше сунце на највишем врхунцу неба, када су се Турци удаљили са ливаде.

Тужна браћа Милутин и Драгутин дадоше се на пут, тек што се сумрак спустио и једва стигоше своме дому јер бијаше мрачна ноћ као у рогу. Како ли се грозно изненадише, кад место своје куће, угледаше велики пожар. Пламен лизаше до неба, уз грозно пуцкетање и праскање суха крова, који гораше као мастан. Такових пламенова бијаше искрсло у исто време на више места, у знак казне и освете турске и арнаутске.

Јаук и запомагање чуло се из боних груди несретних Срба погорелаца. Газда Милојко је кршио руке од жалости, вичући: „Освета турска! Бог им судио! Од пожара ништа свог не могоше спасти браћа. У том пожару нађе смрт и њихова стара мати, која немогаше избећи. Веће жалости не беше никад у овој честитој српској породици. Ватра прождера све што је било покретно: намештај, одело, квочку с пилићи, крмаче с прашчићима, четир коња, две краве, шест волова, кола, плуг, бурад, стаје, живина, пас, мачка . . . . све то изгори у трен ока. Сутра дан се нађоше сва чељад пред згаришћем свога имања, које су годинама с муком и у зноју лица свог стицали.

Но од свега тога големога јада притиште тешки бол и тужан глас, који му донесоше браћа Милутин и Драгутин, као ван себе, узме 100 дуката једино благо што је могао спасти, и оде бегу у конак, да откупи сина свога Ацу.

VII.

— Но, што си дошао ђауре? била је прва реч агина, који је био огорчен на сву браћу Анђелића.

— Дошао сам аго да ми избавиш сина, једва промуца Милојко, понизно стојећи пред агом кога су опколили наоружани Арнаути.

— Да ти избавим сина, јелда? А како да ти избавим сина, који хтеде убити мога зета Фазлију? дрекне ага, избечивши велике закрвављене очи. Остали Арнаути пресецајући Милојка страшним

Поклони ми дете аго, помисли само да си и ти отац, да и ти волиш своје дете као свој живот! Ево ти аго 100 златних дуката . . . . заврши газда Милојко грцајући од бола у души, при последњим речима. Ага само ћуташе, горопадно гладећи густу седу браду, пуштајући кроз нос и кроз уста сиве густе димове, што их увлачаше на дугачки чибук.

После незнатне почивке једва промуца ага: Пристајете ли ви Арнаути на ову откупнину?

презирним погледом, шкриптаху зубима, једва чекајући, само да Милојко коју неповољну реч изрекне аги, па да се осветљиво устреме на њега. Но Милојко знајући да је у лавовским панџама, мирно и понизно одговараше, држећи у кеси 100 златних дуката, последњи имета свој, који је донео да жртвује аги за спас свога сина.

— Немој добри аго. Немој на дете срце водити. Знаш да је дете кадро лудост починити.

— Не пристајемо! заорише сви Арнаути као из једног грла.

Један од Турака рече: Ми пос-ласмо Алију, Ибрахима и Фазлија по договору и савету на соколски вис да уврebају ону матору вештицу, а не сина ђаурског! Ми хоћемо оној вештици да судимо, но ето ти аго, буд нам је проклета вештпца поморила силну турску и арнаутску децу, туд још и онај мали ђаур хтеде по њеном наговору с њом заједно да сву тројицу убије. Захвалити могу само великоме

Алаху и његовом пророку Мухамеду, што нису добро згодили, те они могоше рану преболети. Па ето ти честити аго још веће несреће! Она проклета вештица утече нам из тамнице ноћас! Као зли дух, који има посла само са црним ђаволима, излетила је кроз забрављена тешка врата! И већ ове ноћи помреше горе на чаршији 20 Арнаута и 10 Турака. . . .

Је ли то истина? викне ага.

— Истина је! Тако нам Алах и Мухамед помогао, како истину говоримо! потврдише сви Арнаути узвиком.

— Е кад је тако . . . . настави ага . . . . одузмите од овог ђаура новце! Њега и сву његову чељад похватајте, окујте и у тамницу побацајте, а оно ђауре дајте Омеру за роба!

Арнаути једва дочекаше ову заповест не дајући Милојку ни писнути, већ га сташе по глави, по лицу ћушати немилосрдно, грозно. Оковаше га, и отераше у худу подземну тамницу, а тада забравише зарђалу браву. Одмах за тим исте ноћи похваташе сву чељад Милојкову и побацаше у разне тамнице. У селу наста јаук, лелекање, бегство.

Од страха за опстанак свој и свог живота многи се посакриваше у тајне подруме и некоји побегоше у хајдучку чету у гору. Што преостаде у селу Срба, бијаше за сваки отпор неспособно, већином они, који су агама кулучили. Они морадоше тако рећи, пузити пред Турцима и Арнаутима, и нико не смеде рећи, да је Србин, већ Арнаут. Многи од великих страшљиваца бојећи се за своје имање, посећиваху и џамије издавајући се да су Мухамеданци.

У таком страху живећи, навикоше се на све арнаутске обичаје. Од тог несретног догађаја брзо пролетише три године. Од Анђелићевих остаде жив само Аца, а остали, свиснуше у тамници од тешка јада. Баба Рава је још тужније скончала свој живот. Њу је црна судба задесила. Она се крила по шуми и спиљи три године, живећи као зверка. Након три године уловише је опет Турци, и тада јој се грозно осветише.

Свезаше је уз колац, а пред колац наложише велики огањ. Грозне муке је трпела, док је Богу душу дала. На непокретном имању Анђелића, газдоваху најпре заједнички Алија и Омер бег зетови Јусуф бега.

И Аца је много трпео и свакојаке муке препатио, незнајући како да се опрости тешког варварског ропства.

Алија као да је уочио да Аца кроји план за бегство, мотраше опрезније на његово понашање. Често говораше Алија Јусуф бегу:

— Боже! Ово младо ђаурче нешто смишља у глави! Хоће се овај једног дана одметнути у хајдуке, па ће нама бити триста јада сњиме!

— Убити треба то ђаурче! одговорио је Јусуф бег.

Не брини се беже . . . . настави Алија поругљиво . . . ја ћу њему спремити смртно узглавље! Њега и још два ђаура од 15 година, ухватио сам једне ноћи ослушкујући, како се договарају у стаји, да утеку. Ја сам смислио, да сву тројицу дademo погубити у један дан, па ћемо онда без приговора разделити њихово имање. . . . .

— Немој тако Алијо! Та ти не ваља! настави Омер бег. Знаш ли море, да се у гори посакривало до 300 најбољих ђаура хајдука, који Муслиманима ни оком тренути не дају, већ тамане сваког без милости. Знаш ли море, да се нама Турцима спрема велика погибија од ђаура? Биће боље Алијо, да ту ђаурчад пустимо на слободу и да нам буду пријатељи, а не крвни непријатељи!

— Ех Омер беже! Зла ти срећа! Кукавна ти мајка! рече Алија исмевајућим гласом . . . . Нисам знао да си ти пријатељ свих ђаура! Боље би било за тебе, да примиш веру Исе Пегомбера (Исуса Христа)! Ти ниси Мухамеданац! Ти си изрод и кукавица!

Не реци ми Алијо то још једанпут! осече се Омер бег . . . . јер ћеш само једанпут зевнути! Ја ти у брк велим: Ти си изрод и кукавица кад ђауре браниш! викне љутито Алија.

Омер бег не предомишљајући се истрже иза паса свој пиштољ, одапне, пуче, а Алија се заљуља и мртав сруши.

VIII.

Омер бег је јако волео Ацу, јер он не имађаше своје деце осим јединицу кћер од 13 – 14 година по имену Хајкуну. Аца је умео уговети Омер беговој були и њеној јединици. Ово поступање Омер бегово посматрали су остали Турци с презиром, а Омер бег је тај презир њихов с презиром сузбијао. Смрт и погибија Алијина уродила је рђавим плодом. Омер бег је јавно бранио све Србе и заштићавао их и недајући харамбашама и дахијама, да круто и немилосрдно плене и убијају. Срби зваше Омер бега „оцем“. Кад год се повела реч међу Турцима и Арнаутима о истребљењу и угњетавању Срба, Омер бег је свагда умео у зачетку угушити срчбу и утишати страст и освету. Када је од колере умро Јусуф ага, тада је постао сеоски поглавица Омер бег. Највеће поверење на дому и ван дома имао је Омер ага у Аци, који бијаше вредан, поштен и веран. Камо је год Омер ага ходио, свагда је уза се и Ацу водио, скиме се знао по цео дан неуморно разговарати о свачем. Аца је био обучен у арнаутско одело, па је и говорио арнаутски. Скоро сваке недеље је ишао Аца са Омер-агом у Скопље на сајмиште, где су трговали са коњима, воловима или овцама. Омер ага није тајио, да он живи на Аци-ном добру говорећи: Ти си Ацо прави и једини власник и наследник добара твога оца, који је у тамници Јусуф аге умро лане. Ја што радим на твом имању, радим у име

твоје! Моје поштено срце не може то сакрити. Ја знам да туђе стечено криво, није благословено, стога ти велим синко, и исповедам, да ћу ти твоју Очевину вратити, кад будеш кадар њом сам управљати. За сада ти још недам, јер си још млад. Па онда, још нам и велика опасност прети, јер ево хоџе и хаџије проричу, да је дошао земан турском царству, да се врати све оно оном, чије је пре 500 година било! Сваки дан се догађају чаркања и убијства између пограничне српске и турске војске. Сваки дан

ове речи Омер аге пажљиво саслушао, добро их утубио, а у себи смислио, да већ једном раскрсти и он са робовањем.

И што смислио, то учинио. Када су стоку продали, даде Омер ага Аци један дукат и рече:

Ево ти дукат! Иди доле у чаршију, па купи себи једне нове опанке! Ја ћу те овде у механи чекати! Тако је Омер ага више пута слао Ацу да што купи, и свагда је Аца као верни слуга учинио на потпуно задовољство агино.

Но сада, као да је Аца у земљу пропао, не стало га је у трен ока. Омер га је цели дан по мазгалама

се окупљају Турци и Арнаути наоружани, те пале српске куће на све стране. Ватра прождире сваке ноћи по неколико домова, а сирочад без оца и мајке без крова, пиште и лутају по улицама, пољима и друмовима голи, боси, гладни, јадни.

Не знам хоћу ли ја доживети, али ти хоћеш без сумње — велики преокрет у овим пределима. Многа крвца, српска и турска, поквасиће ову тужну и несретну земљу. Многе мајке закукаће за децом својом!...

Тако говораше Омер своме Аци, гонећи стоку на сајам. Аца је све

и механама тражио и за њега распитивао, но све беше узалуд. И кад се већ смркло, чекао је Ацу на крај друма. Напослетку мислећи, да је Аца можда рано испредњачио и отишао кући, прије њега, пожури се кући. Месец је већ био високо одскочио, кад је Омер ага дошао кући. Прва му је реч била на прагу пред булом: Је ли дошао Аца?

— Бог стобом Омере! рече була . . , А када је Аца долазио сâм без тебе? Ваљада си га изгубио?

– Хм! хм! рече Омер ага замишљено . . . . Свака птица своме јату тежи. Нека му је просто!

(Наставиће се.)

Српском четнику.

Теби, који у грудима,
Славно српско име храниш,
Теби, који српско робље
Својим оштрим ножем браниш,
Теби хвалу песма кличе
Српски дични осветниче!

Где потоком сузе теку,
Где с'уздаси ветру ближе,
Где је јаук — рука твоја
Српски барјак храбро диже;
Ој, славу ти робље кличе
Петстолетни осветниче!

Где 'но Вардар препун суза
Крв српску с коња пере
Где 'но душману зарек'о се
Све српско да прождере;
Јуначки ти одзив кличе,
Дични — српски осветниче!

Дође лето, ето данак
Српска трупа све вас зове;
Напред! Слава српској мајци,
Која рађа соколове,
Што слободом робљу хоће
Ропства да их ослободе.

Вл. К. К.

СЛАВА МУ!

Десет година је већ, како је Станко Катић изненада оставио своје родитељско огњиште. Једног дана њега нестаде. Оставио беше своје родитеље и браћу. Нису га баш много ни жалили, јер беше незахвалан син и рђав брат. Једино су га волеле пијанице и бекрије, као што и сам беше. Много је горких суза излила несрећна мајка, јер не беше недеље и празника, да се о Станку што рђаво није чуло.

Једног дана разлеже се глас по целом селу да је убијен Ратко Бугарин, и да га је убио Станко. Веле картали су се и пили, па се посвађаше и Станко забоде нож у Ратково срце и овај после кратког времена умре.

Диже се потера за Станком, али све беше узалуд: Станко умаче у планину и нестаде га. Траголи су за њим данима и месецима, али га не могаху наћи.

После две године добише ојађени родитељи Станкови писмо од једног сељана из Америке, у којем пише: да је Станко у Америци, тамо се оженио са неком туђинком и сасвим се одродио. О српству, родитељима и браћи ништа не ће да зна, па шта више, не слави ни св. Николу. Ово је писмо утукло Станкове родитеље. Мати га је клела, а отац само ћутао и стишавао тугу и гњев, који му нанесе несретни син Станко.

Рекох, прошло је од тога доба већ десет година. Отпочео је и рат за ослобођење. Цео свет пажљиво чита и слуша догађаје о крвавим ратовима и диви се јунаштву Срба,

који усташе да освете Косово. Рашчу се глас о јуначким српским делима и по Америци и свугде, где год просвећени људи живе.

Беше недеља. Стари чика Сретен сеђаше пред кућом; замишљено оборио главу и дао се у дубоке мисли. Одједном га неко јасним гласом поздрави, а он лагано подигне главу, пружи руку и прими писмо од сеоског писмоноше. Похита у кућу да млађи отворе писмо, да чује шта се догађа на бојишту, јесу ли му деца Стеван и Милош у животу и како се боре српски борци. Држао је да је писмо испод Битоља, где су два млађа сина, које је отац с благословом послао на бојиште.

Кад снаха Милева отвори писмо и поче читати, изненађено рече: та ово није наше писмо, ово не пише ни Стеван, ни Милош. Али тиме пажљивије поче слушати Сретен, јер писмо беше од онога, којег беху већ готово заборавили, од онога, који је онако дубоко ожалостио срце својих родитеља, писмо беше од Станка.

Пише: Драги Родитељи!

Ово вам пишем из београдске болнице. Ја сам тешко рањен код Битоља и тешко да ћу преболети, али не жалим, јер сам грехе своје покајао и ако умрем умрећу мирне савести.

После оног несретног дана када сам Ратка Бугарина убио, побегао сам у Босну, из Босне у Мађарску, из Мађарске у Немачку, а оданде у Америку. Тамо се састао са неком Американком, која ме је сасвим одродила од браће и вас. Живио сам као животиња, само да се наједем и напијем. Срби, који су у томе месту били, презирали су ме, а ни ја нисам њи волео. Опростите ми, морам истину рећи, једне године нисам ни св. Николу славио.

Тако је трајао тај мој несретни живот све до пре године дана. Ја се разболем. Несретна Американка ме остави, пошто ме је претходно хтела отровати. Кад сам се предигао од болести, почео сам се стидети својих недела. Нисам ишао у друштво, само сам ишао на рад и с рада кући.

Једног дана дође ми у кућу један Србин из Посавине, па ми рече: „Море Србине, хоћемол у мајку Србију, да се бијемо са Турцима. Знај бре, да су Србу са својим краљевима дигли војску на Турчина и бију се".

Кад сам ово чуо, чело ми се поче разведравати и ја осетих у себи више снаге но икада дотле. После мале почивке, ја му рекох: „Ићићемо него, одмах данас ако хоћеш!"

Сутра дан се кренемо на пут, и после дванајест дана стигосмо у Београд, а одатле у Ниш, где се пријависмо за добровољце. Тешко су ме примили, али кад видеше у нама одлучну вољу, пустише нас. Код Куманова сретно прођосмо и Турке разбисмо, али код Битоља ме зла срећа послужи

и вражја танад ме на три места љуто ранише. Два танета ми извадише, а треће се дубоко зарило па не могу лечници да га изваде. Љуто ме боли и лечници већ немају наде да ћу преболети. Ни је ми ни жао само ако ми ви опростите, што сам вас вређао и што сам вами толико жалости учинио.

Био сам неколико тренутака пред Битољем са братом Милошем. Здрав је и јуначки се бори. Него брат Стеван је погинуо у битољској битци.

Више не могу писати, јер ме хвата грозница. Да вам је могуће да дођете у Београд, да вас можда последњи пут видим и да ми опростите.

Све вас љуби и поздравља несретни син Станко.

Трећи дан после овога писма, уђе у београдску болницу омален, сед старац, и поче распитивати за некога Станка Катића — рањеника. После дужег распитивања, изиђе из једне велике одаје лечник, засуканих рукава и рече старцу: „ималисте краснога сина, то беше прави јунак. Тај је осветлао образ и себи и својима. Код заузимања битоља, починио је велико јуначко дело, можете се поносити њиме!" „Па оде је мој син?" — упита старац. У томе из собе изнесоше на носилима белим застирачем покривена мртваца. Кад дођоше до старца, лечник заповеди носиоцима да стану и окренувши се старцу рече:

„Ево вам сина, битољског јунака.

Старац клече, уздигне руке к небу, и рече: „Сине, Бог нека ти опрости грехе и нека те удостоји раја небеског. Отац ти праштa и дичи се с тобом. Поздрави ми сина Стевана!"

Очинским пољубцем се растане од онога, кога је после десет година видео мртва. Слава му!

— К. —

ПОЛАЗАК У БОЈ.

Ево, ево рујна пуца зора,
Мио народ слободит се мора,
Видат ране и бранити јаде,
Које Исток и Запад му даде!

Дајте амо ханџара ми љута,,
И јунаку све што је за пута,
Ја одлазим сада на бојиште,
То од мене љубав рода иште.

А ти стисни срце твоје, мати,
Благословом вјерног сина прати!
А ти љубо, штеди сузу твоју,
Разговарај милу мајку моју!

Спомен — ружу вама ћу по светит,
Што је самном, она ће вас сјетит!
Увене ли, да не живим, значи,
Па ви тада дођите ме наћи.

Вјерна љубо, сузам' поливај ме,
Благословом, мајко, укопајме,
Пиши на крст; Бог ти покој дао!
За слободу свог си рода пао!

Па тад пушти, нек' брат ханџар хвата,
Да род спасе и освети брата.
С Богом мајко, већ оклеват није!
С Богом љубо, застава се вије!

Ристо Ковачић.

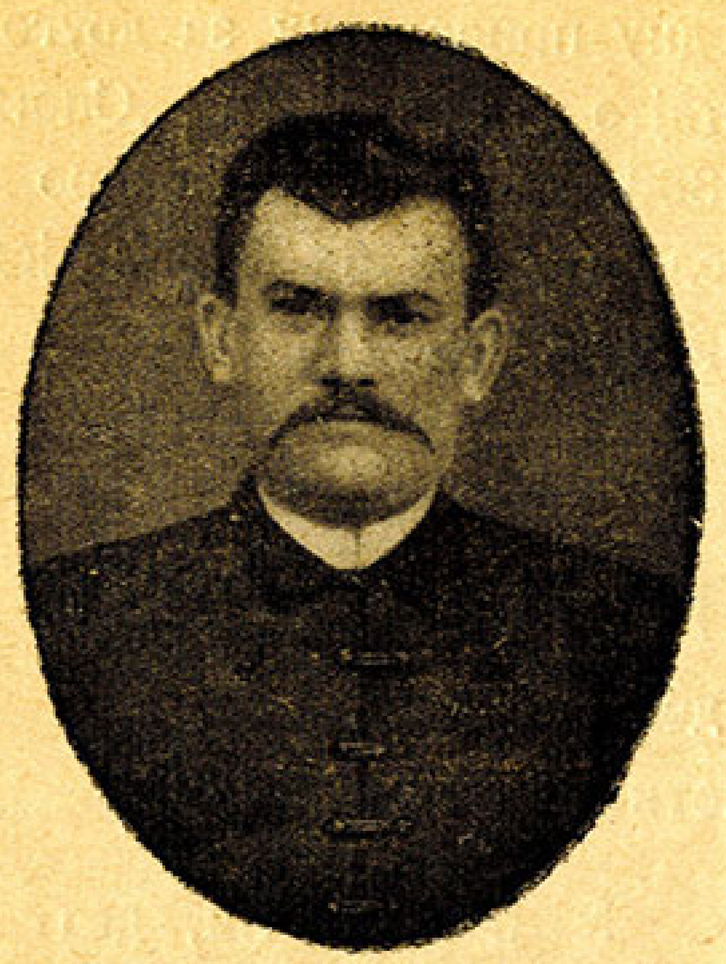

ДУШАН ЂУРИЋ,

дечји приповедач.

— О 25. годишњици књижевничког рада. —

Међу учитељима, који су се у низу 25 година истицали на књижевном и просветном пољу, нарочито, на пољу српске дечје литературе, припада заслуга Душану Ђурићу, као једном од највреднијих. Он је сав свој душевни рад посветио просвети и књизи, милог нам српског народног подмладка. Приповедао је лепо, занимљиво, природно, а све из српског дечјег и народног живота, схватљиво дечјем уму, па све разумљиво. Без прекида, неуморно, пружао је српској деци старијој и млађој нај милије забаве душевне, у листовима: „Невену — Голубу — и Споменку". Душан Ђурић је рођен у Бежанији 9. септ. 1870. али је одрастао у Земуну, где му је отац био столарски занатлија. Српску основну школу полазио у Земуну, где су му били учитељи: Светозар Милетић и Марко Рајковић. Свршивши и пет разреда кр. велике реалке у Земуну, по жељи уредника земунског „Новог Времена" Симе Пајића, оде у Сомбор, те се посвети учитељској струци. Српску учитељску школу у Сомбору сврши 1892. с веома добрим успехом, те на упражњено учит. место у Земуну буде изабрат, где је службовао од 1893. до 1895. На препоруку управитеља кр. велике реалке Јованића и пароха Дим. Руварца, буде изабрат за учитеља у Осеку, где је службовао од 1895. до 1900. У Осеку бијаше веома добар појац и учитељ, те српска правосл. опћина бијаше с њиме задовољна. Будући није тада било изгледа, да ће се за вероиспов. учитеље створити мировима, остави Душан вероисп. школу, те пређе на комуналну.

Као подузетан и вредан човек, лати се Ђурић учења, те изабравши за предмете повест, земљопис, српски и немачки језик, за 2 године 1910. положи с успехом испит за учитеља виших народних школа — у Загребу. Ђурић је свој књижевни рад започео као реалац 1888. са првом приповетком у „Голубу" „Слобода и храброст надвлађује новац и благо". Много је читао Хофмана и Шмита, па је узео себи задаћу, да српској деци, српски приповеда из савременог живота. До данас је написао 53 приповетке, од којих су неке у 15. књига отштампане. Године 1889. писао му је чика Јова Змај уредник „Невена": Драги пријатељу! Ваша приповетка: „Зимње вече и деда Јовине приче" добра је и учи ће. Но у будуће поправљајте се гледе фонетике, да се не патите са

исправљањем. Оно није превод, као што Ви велите, јер је боље од оригинала. У будуће немојте превађати, већ латите се изворног приповедања. Ви имате дар за приповедање. Од тог дана, Ђурић је неуморно писао једну приповетку за другом. Прелистајте „Голуб" и „Споменак" од 1888. до данас, скоро у сваком годишту има од Ђурића једна повећа приповетка.

Момиз.

МЛАДЕНЦИ ХРИСТУ НА СУСРЕТ.

– Божићна игра у две радњице. –

Написао: **Ника Ђ. Вучетић — Бокељски.**

(Наставак.)

— Појава друга. —

Пређашњи и Јелена.

Ружица, (тријумфујући): Шта ја рекох?!... Видите ли?!... Но, јесте ли видели да је дошао Дете Христос?!...

Јелена, (бојажљиво): Сме ли ући?!...

Зорка: О-о-о...! добро нам дошла! Уђи слободно и дођи овде крај огњишта да се малко огрејеш, јер и да ми не кажеш, ја већ и сама знам да зебеш, чим на пољу тако јака вејавица веје и помамљени ветар тако страховито бесни!

Ружица: (приђе умиљато к Јелени): Ох, како је лепа и како је хлађана твоја коса! Али, где су ти крилица, мили нам Дете-Христе?!... (мала пауза.) Говори!?...

Јелена: Дете Христе?!... Ах, ја то нисам! Ја сам само једно залутало дете, које, долазећи с планине, није никако могло наћи умицу!

Зорка: Је ли, дете моје, шта те је то могло нагнати у планину, и то баш сада, када је тамо тако мрачно и хладно?!

Јелена, (постиђено): Ах, ништа... баш ништа ме нагнало није! Хтела сам само Дете-Христу поћи на сусрет; али, тражећи улицу, која води из шуме право мојој кући, ја сам тако залутала. Са пуно страха трчала сам тамо-амо: лево десно, уздуж и попреко, али, пошто је већ био увелико пао мрак, с тога никако нисам могла наћи крај моје улице, и од претераног стајања на хладном ваздуху, сва сам се смрзла тако, да сам мислила, да је већ крај моме животу. Срећом, видела сам ову вашу кућицу, али сам се, ипак, устезала да уђем у њу, мислећи бојажљиво, да није то кућа какве вештице или какве врачаре или, пак, кућа, каквога човекождерца, — с тога; на такву једну помисао, боље ми и беше остати у шуми. Када сте започели певање, а мене сву одједаред обузе нека стрепња, неки страх, неки

душевни немир и чињаше ми се, као да се је читав један мравињак по мом телу просуо, па налазећи се у таквом једном душевном стању, реших се, да вам закуцам на врата. На послеку у себи рекавши: шта Бог и срећа! — одлучно закуцам на ваша врата и сада ме већ ево овде међу вама!... Јел' те, да ћете и мени уступити и поклонити једно местанце!?... Уф...! ала зебем!?... Јао...! како сам гладна!?... (Улази сасвим унутра, а Драгутин заригла врата.)

Зорка: Дођи само ближе, дете моје, па седни!

Јелена: Ево сада! (Скинувши капутић и шубарицу, које Јованка прихвативши и отресавши од снега обеси о један клин, — прође ближе огњишту, седне и поче руке грејати.)

Зорка: Тако! Сада ћу ти дати тањир супе, да би се мало поткрепила после толике хладноће и толиког умора, које си претрпела. (Захвативши из лонца нешто мало супе, успе је у један бели гвоздени суд, чија је глеђ местимице изгребана и пружи га Јелени, која га лагано шчепа и са великом алапљивошћу и слашћу почне из њега да срче.)

Јелена, (пружајући суд): То мије баш пријало; али... са свим беше мршаво! (Поверљиво.) Следи ли ми сада какво парче печења?!

Зорка: Врло ми је жао, дете моје, што тога немам!

Јелена: Неби сада згорег било парче шунке!?...

Зорка: На жалост! ни тога немам! Дете моје, да ме не би растужило, а од туге, да ми не би сасвим тешко било и глава ме заболела, то ти се молим, да будеш тако добра и да ми тако што и томе налик, никако и не спомињеш! Оно, што си отоич потражила, мени је било немогуће створити па и... али, за Бога! где бих ти ја сада могла наћи шунке?!...

Јелена, (уплашено): А парче хлеба!?

Зорка, (жалосно): Ах! Баш ни мрвице у кући нема! (За време док сада Јелена сва уплашена по кући звера. Јованка шапти Зорки).

Јованка: Ја бих била радија ништа не јести, но да је гледам тако уплашену и незадовољну! Онај део, што нам припада подај га њој!

Зорка, (пунећи поново суд; Јелени): Попићеш још ово, па онда мирно да легнеш, — а сутра рано, ја ћу те кући одвести. Ох, родитељске радости! Како ће се обрадовати твоји родитељи, кад се поново будеш са њима састала!

Јелена, (ударивши у плач): Ах, драги и мили моји родитељи! Ах, кадбисте овде сада били?!... Ви ме можда свуда тражите сада са великим страхом у срцу и грудима! Али, ни жива душа није видела где ја пођох, кад изабрах пут, који води у шуму!... (Јеца.)

Јованка, (тешећи је): Молим те, немој тако плакати, дођи да ти покажем моју луткицу. (Показу је лутку.) Јел' да је лепа?!

Јелепа, (разгледајући лутку смеје се): Овај замотуљак дроњака!?... А?!... Називаш ли то твојом луткицом?! Уф! ала је смешна и како тера да се и ја смејем!...

Јованка, (озбиљно): Али, Богами, ниси имала за шта да се смејеш! Ако хоћеш да знаш, то није ни право што си се смејала! То је мени мама направила!

Драгутин, Ја ћу ти сада донети моју лопту! (Доноси лопту.)

Јелена, (пипа лопту и омаловажавајући): Та ова лопта је тако тврда, да не може ни отскакивати!

Драгутин, (бацајући лопту неколико пута у вис): Ви'ш, ви'ш, ја је бацам у вис, па је наново хватам! Погледај само, како ми ни једном не пада на тле!

Ружица, (доносећи нешто налик на јагње): А моје јагње нема више ни једне ноге! Нема ни вуне, нити репа! (Тихо као за себе.) Можда ће га Дете-Христос сада обновити!?

Јелена: Ах, кад бих само могла да вам покажем моје сопствене играчке!? Ах, ја бих то с драге воље учинила! А поред оних старих, Дете-Христос ће ми више но сигурно донети још много и много нових играчака! (Почне поново плакати.) Код куће ми је сада свака играчка намењена, а ја седим овде, на туђем огњишту! (Јеца.)

Зорка, (тешећи је): Немој плакати, драго моје дете! Место тога, што би ти плакала, боље би ти било да одеш лепо и мирно и с анђелом божјим у кревет, и спавајући слатко, да преспаваш тако до сутра твоју жалост. Ја ћу ти ове ноћи, место на мојој постељи уступити, а ја ћу овде на овој наслоњачи чувати стражу.

Јелена, (зачуђено): Само једну постељу имате?! Кажите ми, онда, где леже ваша деца?!

Зорка: На тврдом и хладном поду, на мало прашних рита, дете моје!

Јелена: (као горе): Ах, како то...?!

Зорка, (упадне у говор): Ја им прострем неке вреће, напуњене сувим лишћем и сламом, па кад они на то легну, одмах заспе као заклани! Целе се ноћи никако не чују, но спавају тако слатко и тврдо, да их није у стању ни највећи бубањ разбудити, а још мање ја, мојим нечујним и лаганим корацима, кад зором раније од њих устанем. Често пута ноћу се и не окрену, него како легну, тако обично сутрадан и устану; и то њихово ноћно немрдање — мртвачко спавање, — често ми пута сумњом напуни главу и натера ме да мислим, као, да ми деца нису више жива, да су отрована, — мртва; али, пошто дођем к себи, одбивши прво из моје главе те црне и злосретне мисли, — почнем јасно слушати тродах моје деце, који испуњава собицу и који ме потсећује на живот и који!....

(На пољу се чује прапорање прапораца).

Драгутин, (упада у говор): Та чујте још једном!... (Прислушкује.) Шта то звечи?!... Као да нешто звечи... звекеће!... Зар ви ништа не чујете?!

Зорка, Јованка, Ружица, Јелена, (истовремено): Како да не чујемо!?

(Драгутин, Јованка, Ружица и Јелена, притрче левом прозору).

Драгутин: А-а-а...! То су једне саонице. —

Ружица: И долазе право нашој кући!

Јованка: Из њих искаче један господин!...

Јелена, (весело скакућући:) Ето мога тате! Ето мога тате! Тоје за цело мој слатки тата! Молићу вас да га одмах пустите унутра! (Чује се лупање на вратима.) А ја ћу се сада сакрити у онај буџак, да му изненада скочим на леђа, те како бих му тиме удвостручила радост! (Оде у један угао до самих врата и шћућури се чисто не дишући; а Драгутин одригла и отвара радознало врата).

— Појава трећа. —

Пређашњи и Цветко.

Цветко, (у великом црном зимском капуту и са зимском шубаром на глави, хитно улазећи унутра): Добро вече, добри људи! Молићу вас, будите тако добри да ми одмах кажете, јесте ли видели ма где моју ћерчицу — малу Јелену, и да ли се она случајно овде где налази?!!...

(Драгутин заригла врата).

Јелена, (скачући цветку на рамена): Ту сам ја, драги мој и слатки тата! Ту сам ја! Ту сам ја! Ево ме! Ево!...

Цветко, (који је упро поглед свој на више): Е слава Теби, милостиви Боже! Нек Ти је слава и вечна хвала на Твојој милости! (Грлећи и љубећи Јелену.) Зашто си нам задала толико страха, ћерчице слатка?!... Ми смо те толико тражили, али те никако нисмо могли наћи! А сада, ти си..... (Грли је и љуби, и диже очи к небу.) Слава и хвала Теби, свемогући Боже, на Твојој великој доброти! (Поново је грли и љуби.) Кажи ми, шта те је нагнало у шуму? И зашто си изашла из куће без родитељске дозволе?!

Јелена, (тихо): Да Дете-Христу пођем у сусрет!

Цветко: Ми смо те свуда тражили! Па кад сам немило газио по снегу, о, ћери моја, веруј, да ми се почело срце у грудима стезати и дробити од великога страха и душевног неспокојства: Ходајући тако журно и немирно, помишљах: Бедни оче, можда сада бесни ветар снегом затрпава једино чедо твоје!...

Јелена, (приљубивши се уз оца): Опрости ми, оче! Опрости ми! Опрости! Пут ми са божјом милошћу показа ову кућицу.

Цветко: А јесу ли ти одмах отворили врата и у кућу те радо примили?!

Јелена, (смејући се): Испочетка су ме држали за Дете-Христа!

А после су тако лепо самном поступали, да им ја то никада заборавити не могу и нити ћу, док сам год жива. Прво сам морала приближити се ватри, како бих се њоме мало одгрејала. После, када сам се добро одморила, подухватила мало својим духом и огрејала, — дадоше ми тањир супе, не бих ли се малко покрепила. Али, премда је и за њих супе мало било, ипак ми је свако од њих радо нудио свој део. Крај свега тога, нудили су ми и циглу једну постељу, коју овде, у кући имају! А деци је својој само због мене хтела да простре по тврдом патосу место постеље, неке вреће напуњене лишћем и сламом! Ју! слатки оче, то ми се ни најмање не допада!

Цветко, (Зорки): Јесте ли у нужди, милостива?! Ако је икако могуће, дозволите ми да ја то дознам!

Зорка: Драги мој господине! Што се глади тиче, она нас још до сада, — хвала милостивом Богу, толико није морила; али, да смо у великој нужди и оскудици, за које ми је и Бог сведок, — нема ми збора!

Цветко, (жалосно): А од када вас је та несрећа нашла?!

Зорка: (уздахне): Ах! Од како ми муж није код куће!

Цветко, (окрене се свуда у наоколо): А збиља! па где је ваш муж?

Зорка, (као пре): Ах, он је у вароши! Од како је извинуо своју ногу, није могао више да врши свој занат једног дрводељца, но има већ неколико месеци да кући и не долази, него гледа како ће да распрода неке његове издељане ствари. Шта ћете, мучи се тако од превелике нужде, како би себи зарадио само насушни хлеб!

(Наставиће се.)

МОЛЕ СЕ БОГУ.

Чика Јова Змај.

Сестрица брата учи,
Учи га молитвама.
Учећи малог брата
И она се моли сама.

Кад се већ двоје моле,
Нек' их и више има!
Устајмо браћо, па се
Молимо и ми с њима:

— О Боже, Творче, Спасе,
У вечном своме зраку,
Чувај нам оца драгог,
Чувај нам милу мајку.

Пути нас правом путу,
Да не би у зло пали;
Даруј нам здравља, снаге,
Да не би малаксали!

— Ти си нам српско срце
Дао у груди младе,
Па дај, да му се српски
Одужит' теби знаде.

— Заштити народ српски,
Нађи му рани лека,
Ох, он је многе патње
Патио свога века.

ЈУГ и ЈУГОВИЋИ.

Од Станоја Бошковића.

6.

1. Краљевић Марко тешко се могаше одржати у својој области само седам година. Он постаде Лазару онаки исти супарник, као што, по смрти Урошевој, беше Лазар према Маркову оцу, Вукашину. Лазар је тражио помоћи у Мађара, и успевши њоме, дође до претежности над Вукашином.

Тако се кнез Лазар, тек око 1377, по што је Марко сам себе непријатељу предао, могаше венчати српском круном на царски престо.

Лазар је дакле, као венчани цар, обновио лозу Неманића на престолу српском, али сад већ не у првој, већ по танкој или женској крви. Колико је Лазар за круном тежио, толико му је двапут стари Југ помагао и целу му радњу олакшао, изабравши га за свога зета, и сродивши га тако са домом — Немањиним.

И заиста му Лазар то добро није никад заборавио. Он је седога Југа одлично пазио, као прво лице у своме дворанству, и као највршњега царскога доглавника, свагда и свуда, као што се тога и наш народ сећа:

„С друге стране уз десно колено,
Посадио старог Југ-Богдана".

И опет:

„Ако ћу је напит' по старјештву,
Напићу је старом Југ-Богдану".

Кад оно Богдан, у борби с Турчином, изгуби своју област, њему Лазар, осим дворског чина, биће да је даровао у наследство и град Звечан, као тасту и остаре-ломе и верном војводи српском. Тако пева наш народ о своме најстаријем јунаку:

„Снахо моја, љубо Дамјанова! (1)
„Што нам пишти Дамјанов зеленко?
„Ал' је гладан шенице бјелице,
„Али жедан воде са Звечана?"

Кад је Лазар градио своју најславнију задужбину, манастир Раваницу, кажу да је поверио управу зидања своме тасту и својим шурацима. Али ту се Југ са синовима, вели песма, показао доста самовољне ћуди, уздајући се тврдо, које у љубав своје мезимице, а које у своје до тада свуда припознато и кнезу потребно јунаштво и властеоство.

Градећи Раваницу, своју најсјајнију задужбину, одредио је Лазар плате:

»Ко донесе камен на рамену,
»Да се њему по жут дукат даде;
»Ко донесе воде у ћугуму,
»Да се њему по бијел грош даде;«

Али:

»Југовићи, Божји несретници,
»Све царево благо затомише
»И у црну земљу закопаше«, —

И опет:

»(А невјере) девет Југовића
»Све царево продадоше пиво,
»И цареву хазну затомише,
»И надницу лаку оставише,
»А надницу по једну асприцу,
»Напојницу по једну чашицу;
»Не светкују петку ни нећељу,
»Ни Илију, који громом бије,
»Ни Марију, која мућом пали.«

(1) Говори мајка Југовића жени најмлађега сина.

А кад је по том неимар (градилац, грађевинар). Раде са хиљаду мајстора и хиљаду младих сараора саградио цркву, отиде цару на тужбу. Лазар на то не могаше поднети те грдне срамоте од свога рода, те с тога одлучи да оштро казни и таста и шураке. У љутини цар заповеди Милошу Обилићу, да одјезди с места Раваници, Југовиће да похвата, па да их све редом обеси, а старца Југа да удари на тешке муке:

»Извади му обје очи чарне,
»Повади му клијештима зубе,
»Извади му језик на вилице
»Рас'јеци га на четири стране,
»Објеси га на четири гране:
»Ко је чудан, нек се чуду чуди,
»Ко је страшив, да не смије проћи».

Милош ухвати по заповести царевој и браћу своје таште (пунице) и њихова родитеља. Али јунак уважавајући које Југову дубоку старост, а које сродство, јунаштво и пријатељство врсних Југовића, не хтеде их погубити нити седе главе мучити, већ их оправи Хрељи од Пазара, у затвор, да их поји вином и ракијом, и да их храни медом и шећером, док цара не прође зла воља.

Милошу се наравно ваљало чинити, као да је цареву заповест тачно извршио, а то беше довољно, да је царица могла мислити, да су јој браћа и седи родитељ на гадан и недостојан начин укинути са света. Њој се сад ражали, она процвили као кукавица, па се стаде цару горко јадати:

»За што царе? ако Бога знадеш!
»Од мојијех девет милих брата,
»Што ти мене једног не остави,
«Најмлађег, ја најстаријега,
»Тебе дику, а мене за клетву?
»Већ м' остави јадну без заклетве,
»Да ти кукам као кукавица,
»Да преврћем као ластавица«.

Речи те дирнуше царево меко срце, и он, опростив се зле воље, стаде се кајати и Милошу се жалити, говорећи му, да је знао, па да га у овим није послушао. Милош му на то рече, шта је учинио с кривцима, а цару то би врло по вољи, веома се обрадова, све учини по Милошеву савету, па исплатив радине по погодби, отиде сам собом да види своју дичну задужбину.

2. Ево како се зваху јуначки синови седога старца Љутице Богдана.

1. Војин.
2. Миљко.
3. Марко
4. Љубдраг.
5. Радмио.
6. Стојан.
7. Веселин.
8. Власкоје.
9. Бошко.

7.

Дође време да се на Косову бије пресудни бој.

Лазар беше скупио до 100,000 војске, па је, у очи поласка на Косово, у Крушевац, у скровити град, своје позније престоно место, позвао на господску вечеру старешине и војводе, да се с њима посаветује.

Између осталога при вечери, Милица га замоли, знајући да ће

сутра на Косово, да јој, као другу и жени, остави бар једнога брата заклетве, и то Бошка, најмлађега, и цар јој то драге воље одобри.

Кад сутра дан освану и огрpreу сунце, Милица ишета на велика врата крушевачка, па дочека најмлађега брата, који носи у десницу заставу крсташицу, те јашући на ријастом коњу, предводи српску коњицу, и то копљанике.

Бошко беше први кренуо војску из Крушевца, на рочиште на поље Косово, до оне свете Самодреже цркве:

»Кад у јутро јутру освануло
»И градска се отворише врата, —
»Ал' ето ти војске на алаје:
»Све коњици под бојним копљима,
»Пред њима је Бошко Југовићу
»На алату вас у чистом злату,
»Крсташ га је барјак поклопио,
»Побратиме! до коња алата;
»На барјаку од злата јабука,
» Из јабуке од злата крстови,
»Од крстова златнеките висе,
»Те куцају Бошка по плећима«.

Како је Милица најмлађега брата врло миловала, примаче се њему, па ухвати коња за уздицу, склопи руке брату око врата, казујући му тихо, шта јој је Лазар одобрио. Али Бошко не ће о томе ништа да зна, него оправља сестру на „бијелу кулу" (или двор), говорећи јој: Да се не би повратио, ни из руке крсташа барјака дао, да му цар поклони Крушевац, не желећи да га дружина назове страшивицом, што не смеде за крст часни крвцу пролевати и за своју веру умрети. И тако је остави.

За Бошком је пролазио стари Југ, водећи за собом седморицу својих синова.

Милица је и ту браћу устављала, али је они не хтедоше ни гледати. На послетку дочека свога најстаријега брата Војина, који води цареве једеке, или стајаће коње, покривене све сухим златом.

Царица задржи Војинова кулаша, (коњ мишје боје), па грлећи брата моли га, да остане код ње. Али и Војин оправља сестру у двор, онако исто, као што то учинише и млађа браћа његова редом, говорећи јој: Да би знао, да би погинуо, иде у Косово равно за крст часни крвцу пролевати и за веру с браћом умрети. Те тако је и он остави невољну.

Милица на те речи, од тешке туге и жалости, онесвешћена паде на камен студени. Лазар, који последњи изађе, кад види онесвешћену царицу, ударише му сузе, али опет стеже срце, па заповеди дворанину своме Голубану, да царицу однесе у двор, па да код ње остане. —

Међу тим, турска силесија беше већ у велико притисла Косово. Колико је било Срба, толико је двапут могло бити Турака, који сада прекрилише цело Косово (5000 корака широко, а 20,000 дуго) и преко и уздуж, па и сам Звечански град притискоше, имовину старога Богдана, — како песма вели:

»Од мрамора до сухог јавора,
»Од јавора, побро до Сазлије,

»До Сазлије на ћемер ћуприје,
»Од ћуприје до града Звечана,
»Од Звечана, побро, до Чечана,
»Од Чечана врху до планине,
»Све је турска војска притиснула«.

Доспевши Лазар на Косово, подели по обичају војску на троје: а тако исто учинише и његови непријатељи. Десно крило са једно 20,000 војника предаде зету своме Вуку Бранковићу, да се држи противу турскога левог крила, којим заповедаше царевић Јакуб, са субашом Ајне-бегом и Сариц-пашом, ђенералом пионирским.

На том десном крилу беше и стари Југ са својим Југовићима, којега Лазар, као остарелу храбру јуначину, за то постави уз Вука, да би му у свакој прилици био десна рука.

Лево крило остави Лазар босанскоме краљу Тврткy, да се држи противу турскога десног крила, на ком заповедаше царевић Бајазит са старим Јеврем-бегом и Курд-агом.

А сам Лазар, са својим одабраним српским војводама, држати средину, против султана Мурата и његова министра Хајдера, који се налажаше у зачељу међу јаничарима.

Турци својим левим крилом први битку започеше, а Срби их одмах дочекаше.

Богдан је са својих девет синова први српску војску покренуо у бој противу Турака:

»Мače војску Богдан Јуже стари
»С девет сина девет Југовића,
» Како девет сивих соколова«.

И био је са својим синовима толико силан, да је првим јуришем надбио Турке, и њихово лево крило под Јакубом стао ломити, коме брат Бајазит својим десним крилом притече одмах у помоћ.

Нема сумње, да Југ Богдан беше најјачи ступ у српској војсци, и да је за победу највише жртве приносио; с тога и сам, са својих девет јуначких синова, славно борећи се, паде као прва жртва за народност, слободу и независност, за отаџбину, за породицу и за своју православну веру.

Народна песма, узвишујући њихово јунаштво, приписује сваком Југовићу по 9000, а староме Југу пуних 12,000 војске, хотећи тим силно да се изрази, колико су они важили у војсци, и да су таки јунаци могли седам паша бити и побити, па тек код осмога славно погинути.

»У сваког је девет иљад' војске,
»А у Југа дванаест иљада,
»Па се бише и секоше с Турци:
»Седам паша бише и убише,
»»Кад осмога бити започеше,
»Ал' погибе Богдан Јуже стари,
»И изгибе девет Југовића,
»Како девет сиви соколова,
»И њиова сва изгибе војска«.

Што Срби у први мах надбише непријатеље, томе су највише Југовићи допринели, и тек пошто они изгибоше, и средина се с-удари са средином, тек је онда издајица Вук са својих 12,000 могао замаћи за Голеш планину, те на своју вечиту срамоту издати честитога кнеза.

А Југ и Југовићи заједно, тек ако су могли имати 8000 војске. Али је Југ, још од младости прометнувши толике силне ратове и бојеве преко своје главе, научио увек само побеђивати; с тога је и сад, не гледајући што му се могло набројати више од 80 година, опет први у бој полетео, да би свој живот, као што га је бурно провео, тако исто на бујном бојишту јуначки испустио.

Само тако смрћу могаше Богдан сав свој дуговечни живот и сву своју важност у српскоме свету крунисати вечитом славом.

Милица међу тим, неутешна, беше остала у Крушевцу, у својем двору. Нестрпљива будући, изашла беше са своје две кћери, Маром и Вукосавом, испод града, па се шетала изгледајући, не иде ли ко са поља Косова, да јој донесе какве гласе.

Кад, али ето ти војводе Владете. Он долази хитно са поља Косова, да јави царици Милици како је тамо, оставивши Косово баш у оном тренутку, кад по војсци српској пуче глас, да је Бранковић издао, и кад се српска војска беше збунила и држала, не видећи више цара међу собом, да је погинуо, те да је тако битка и царевина са свим изгубљена.

Милица пуна радости стаде сада Владету питати за своју родбину. Она прво разбира за цара, па за свога родитеља и милу браћу своју, па онда за остали род, а Владета јој на свако питање редом одговара.

»Та ја прођох кроз Косово равно,
»И ја виђех девет Југовића
»И десетог старог Југ-Богдана:
»Они беху у пола Косова,
»Крваве им руке до рамена
»И зелени мачи до балчака;
»Али су им малаксале руке
Сијекући по Косову Турке«. —

Битка је косовска трајала пуних 5 часова; од ране зоре па све до осмога часа у јутру. Милица смућена непрестано очекиваше све јасније гласове о том пресудном боју. При свршетку битке, када Турчин већ надјача Србина, дође Милици и њезин дворанин, на име слуга Милутин, сав иштећен од тешких рана. Њега Милица најпре уми студеном водицом и зали га црвеним вином, па кад се слуга мало повратио, стаде већ са свим јасно и поуздано на царичина питања одговарати. Милутин јој приповеди најпре о Лазару, како је славно погинуо, па онда о Југу и његових девет Југовића:

»А Југ ти је госпо погинуо
»У почетку, у боју првоме.
»Погибе ти осам Југовића,
»Ђе брат брата издати не шћеде,
»Докле гође један тецијаше:
Још остаде Бошко Југовићу,
»Крсташ му се по Косову вије;
»Још разгони Турке на буљуке,
»Као соко тице голубице».

А Бошко се међу Југовићима ваља да по најзнаменитије показао, кад је народ њему у славу и похвалу још неколико стихова начинио и сачувао, што другима није. Тако на име:

»Који оно добар јунак бјеше
»На алату коњу великоме

»Са крсташем у руци барјаком,
»Што сагони Турке у буљуке
»И нагони на воду Ситницу? —
» Оно јесте Бошко Југовићу«.

Југовићи беху сви редом ожењени. Они оставише након себе девет удовица, девет сиротица; шта више, и мајка их је, по песми, сву деветорицу преживела. После онако сјајне прошлости, она оста са својим снахама, да без своје земље и потпоре, самохрана кука и јадује.

»Закукало девет удовица,
»Заплакало девет сиротица«.

Али слабомоћна мајка не могаше за дуго поднети толику тугу и жалост. Она је старије синове редом како тако прежалила, али кад јој љуба Дамјанова показа мужевљу руку, познавши је по злаћеној бурми, ту мајка не могаше више срцу да одоли, него се наду и распаде. Толико је мајка Бошка миловала.

По свем дакле изложеном, беше стари Југ Богдан, на догледу наше повеснице, онај српски војвода, који је — и по јунаштву, и по породици, и по годинама службе његове судећи, у корист и славу српскоме народу, између свих познатих војвода наших — највише жртве допринео.

– Крај. –

= КОСОВО. =

Нема тога Србина који не зна шта је Косово.

Кад споменемо Косово поље обузму нас многе мисли и осећања. Одмах се сетимо да смо, ми Срби, ту изгубили своје царство пре 523 година; да нам је ту изгинула силна војска и многи красни јунаци; да је ту скрхана сва сила, сва величина и све негдашње богатство српско; а мало доцније да смо потпали и у ропство, из којег се наша браћа тек сад ослободише.

Овде ћемо да опишемо то знаменито Косово крваво поље.

Косово и његова околина пуни су развалина некадашњих наших цркава, манастира и градова, од којих неки и данас постоје очувани. Још се познају друмови и мостови куда је ишла некадашња велика српска трговина; па још се познају места, где су некада руде копане и новци ливени. — Тек на Косову Србин може видети колико је некад била велика, богата и моћна њена царевина.

Толико о значају Косова за нас Србе, а сад да га у неколико опишемо и да видимо шта има на њему знаменито. — Косово је једна велика равница, која је дугачка 16 сахати хода, а широка 5—6 сахати — како где. Косово се простире у дуж од качаничке клисуре (на Шар-Планини), па до реке Ибра и варошице Митровице, а ширина му је неједнака. Оно је свуд наоколо опкољено повисоким планинским огранцима, који се спуштају с југа од Шар-Планине и Црне Горе (Карадаг), са запада од Чичавице, Црнољеве и Девич планине, у којој је лепо очуван манастир Девич

и српска школа; са севера се спуштају огранци Копаоника, а са истока огранци Голака планине, која је на нашој граници.

Кроз Косово теку мале реке Ситница и Лаб, које су сваком Србину познате из народних песама као год Косово. Ситница извире на Косову, а утиче у Ибар, код варошице Митровице и града Звечана. Лаб долази са Копаоника а улива се у Ситницу. Према томе, Ибар нам сваки дан доноси поздраве и уздахе од наше браће са Косова. Преко Лаба водио је познати „Бабин Мост", чији се остаци и сад виде. Прича се да је овај мост добио име отуда, што је Милош Обилић, ту везан, одгризао нос једној баби, која је показала Турцима како ће посећи њега и његова коња.

На Косову је окружна варош Приштина, а варошице (среска места) су: Митровица, Вучитрн, Качаник и Феризовић. На Косову има много села, која су сада већином арнаутска. Срба је тамо сваке године све мање, јер их много тамане бесни Арнаути. Ако их ми скоро не избавимо и не спасемо, њих ће сасвим нестати. Зато се јако старају Арнаути а у неколико и Турци.

На Косову је још очуван лепи манастир Грачаница, задужбина краља Милутина, у близини вароши Приштине, која је била престоница краља Милутина, и у којој се и сад познају темељи његовога двора. Код Границе постоји сад српска основна школа.

На Косову, близу варошице Вучитрна, находе се и развалине некога градића и од прекрасне Самодреже, цркве, у којој је цар Лазар причестио српску војску пре него што је ступио у бој с Турцима. До пре 100 година Самодрежа је била скоро читава, само што јој је свод (средина) био пропао, а у почетку прошлога века (дакле пре 100 год.) један Арнаутин је сву развали, па од њеног тесаног камена начинио воденицу, ту одмах до цркве. Сад преко развалина наше Самодреже, као дугачка корита, издубљене кладе носе воду на точак те Арнаутове воденице. Село Самодрежа има сада 50 кућа од којих су само три српске а остале су све арнаутске, и то Арнаута чији су претци (стари) били Срби, па прешли у Арбанасе.

До самог Вучитрна находе се развалине негдашњега града, у коме су живела браћа Војновићи, сестрићи цара Душана. Од Војновића дворова тамо се сад находи само једна четвртаста кула, која је скоро покривена ћерамидом, да се не распадне.

У варошици Вучитрну сад има 1.500 домова, од којих су само 210 српских домова. У целом вучитрнском срезу има само 150 српских домова, оно остало је све изгинуло, раселило се и потурчило. Срби у Вучитрну сад имају лепу цркву и школу.

Варошица Качаник лежи на уласку у лепу клисуру качаничку, кроз коју пролази река Лепеница у

Вардар, а и железница од Митровице за Маћедонију и Солун. Околина Качаника пуна је рушевина старих цркава и манастира. Код варошице су рушевине неког града од кога стоје још по мало зидови, и само једна кула му се добро одржала. Мало даље је стари град Качаник за који народ прича да је Старине Новака.

Испод варошице Качаника, поред самог Лепенца, је Мусина текија (црква) на гробу Мусе Кесеџије, кога је ту Краљевић Марко на мегдану погубио. И неки веле да је ту гроб Мусе, сина Бајазитовога. Изнад Качаника се уздиже горостасна Шар Планина, 3000 мет. висока, на којој се у сред лета бели снег.

Близу Феризовића, код Неродимља, су развалине старог српског чувеног града Петрића и рушевине многих цркава.

У врх Косова, близу Митровице, је град Звечан, у коме је мученички испустио своју душу Стеван Дечански, отац цара Душана.

Недалеко од Звечана је Бањска место Страхинића Бана. са доста очуваним остатцима једне цркве, задужбине краља Милутина.

Између Звечана и Вучитрна, а на обалама реке Ибра, Стеван Немања је победио своју браћу и Грке, а после је отпочео уједињење српских државица. Дакле, велика српска држава је на Косову зачета и сахрањена?

У крај Косова, у планинама с обе стране реке Ибра, је чувена српска покрајина Колашин, у којој су 32 чисто српска села. Колашинци су чувени са своје велике слоге и са свога необичног јунаштва. Стога на њих не нападају ни Турци ни Арбанаси. Они имају свога кнеза, кога сами добровољно слушају, кога они сами бирају, и који има права да носи оружје. Тај кнез им разрезује и купи порез, и суди им са 12 стараца, које они бирају. Такву управу они имају још од Косова, и Турци им то, за чудо, не кваре.

На Косову, на месту званом Газистан, находе се две обичне турске кућице. У једној од њих (у већој) налазе се два гроба — један већи, други мањи. По зидовима има пуно записа из корана (коран је турско јеванђеље). Наш народ верује да је већи гроб Бошка Југовића, српскога барјактара, а мањи, турскога барјактара.

Око ових кућица има пуно турских гробова, за које се верује да су гробови њихових јунака изгинулих на Косову.

На један сахат северно од Приштине, покрај пута, је гроб турског цара Мурата, који се зове Муратово тулбе. Оно је подигнуто на месту где је наш јунак Милош Обилић распорио цара Мурата, а ту су после погубљени цар Лазар и Милош Обилић. Овде је сахрањен само дроб Муратов, а тело му је однесено чак у Азију (далеко од

нас на истоку), и тамо је сахрањено, у вароши Бруси. Наш народ прича и верује да је у овом тулбету био и мач Милошев, па је после однесен у Цариград, а Милошеву десну руку одсекли су Турци и сахранили у Бруси са телом Муратовим. Турцима је ово место једна од највећих светиња, зато ту долазе на поклоњење из свијух крајева. За посетиоце скоро је подигнута лепа двоспратна зграда.

Тулбе је лепа квадратна (у четврт) грађевина од тесана камена, са великим оловним кубетом, на коме сија позлаћени полумесец (турски грб) на великој јабуци. Ограђено је лепим четвороугаоним зидом, у коме је и кућа чувара Муратовога тулбета.

Унутрашњост му није особито украшена. Под застрвен је великим персиским ћилимовима. По зидовима висе у рамовима разни записи из корана. На средини је велики дрвен сандук, који је покривен старим свиленим покровом, на коме су златом извезене многе изреке из корана. Више главе, на каменом стубу, стоји турбан (чалма Муратова) од беле свиле увијен око неког феса.

Ово тулбе је подигао Муратов син, Бајазит, одмах после косовске битке. На зиду је турски запис о томе како је Милош Обилић распорио цара Мурата.

Има још једно знатно место на Косову, а то је село Враголије кроз које тече река Ситница. У том су селу Турци, после косовске битке, страшно потукли мађарску војску под војводом Сибињанин Јанком, па је отуда и постала она изрека: „Пропао као Јанко на Косову". Дакле, и Мађари су имали своје Косово. По народном причању тада је Ситница 7 дана текла мутна и крвава.

Онај део Косова где је баш био бој, дакле, само бојиште, до пре 25 – 26 година служио је само за пашњаке, а тада су досељени из Херцеговине Срби турске вере (потурчењаци), и ту су их населили, те сад то бојиште они први пут после косовске битке ору и копају — ору и копају земљу на којој је проливена толика људска крв. Но Косово и сад још већином служи стоци за пашњаке.

На Косову је земља некако мрка. Народ верује да је то остало од многе људске крви. Исто тако народ тумачи и оно што тамо много расте божур, који у пролеће прекрили сво косовско бојиште. На Косову расте још неко ситно, бело цвеће, из кога капљу неке капље. Народ верује да су то сузе изгинулих на Косову.

Ето тако изгледа сада ослобођено и освећено Косово и то су његове знаменитости.

»Мала Србадија«.

ПОКОЈНОМ ДУДУ.

Ни сневала није твоја јадна мати,
Да ће тебе скоро у гроб да отпрати.
Ал Божја је реч то, Божја воља била,
Да љубимца мајци истргне из крила.

Та увек си тако здрав и вес'о био,
Умиљат ко јагње, сваком мио био,
Још задњих те дана гледах чила, лака,
А сад — већ те крије страшна ледна рака...
Ох да страшних речи! Ох судбино клета,
Зар мораде њега баш зграбит са света?!..

Та колко њих има, што се пате тако
И баш желе мрети, — умрли би лако,
Зар мораде ти баш животом да платиш
И отићи, — да се никад не повратиш?!...

* * *

Ал' залуд су сузе.... Махнимо се тога
Јер греси су страшни, роптати на Бога,
Божја реч је то и Божја воља била,
Да љубимца мајци истргне из крила...

Жарко.

ЗДРАВЉЕ.

Здравствена правила у школама.

Сваки ђак, кад се упита како ће здравље сачувати, треба да зна да дâ овакве одговоре:

Ваља сваки дан да се перемо, а нарочито лице, врат и груди.

Руке треба често да перемо а нокте да сечемо и да их чисто држимо.

Зубе треба свако јутро и после сваког јела да перемо.

Косу треба ујутру и после подне пре поласка у школу да очешљамо.

Хаљине треба сваки дан да чистимо од блата и прашине.

Пре уласка у школу треба да отаремо нечистоћу са обуће.

Не смемо да пљујемо на патос.

У топлој соби ваља да скинемо вратне мараме и огртаче.

Кроз прозоре треба да улази у школу чист ваздух, и то бар између појединих школских часова.

Одмор између часова треба да проведемо на пољу.

Време доручка ваља само доручкујући да проведемо.

При ходу, стајању и седењу треба увек право да се држимо.

При седењу треба ноге да потпуно ослонимо на под.

При читању, писању или цртању треба да држимо горњи део тела усправно.

Треба да пишемо крупно и читко.

При писању не смемо правити сами себи сенку.

При раду, а нарочито читању, писању и цртању треба да се чувамо од сувише бљештеће сунчане светлости.

У сутон не смемо ни читати ни писати.

Треба увек да кажемо учитељу, ако је на нашем месту сувише топло или ладно, ако са нашег места добро не видимо или не чујемо, ако се осећамо болесни или ако у нашој кући има какве заразне болести.

Једна арапска прича о пијанству.

Једна народна приповетка у Арапа каже ово: Једнога дана појави се ђаво

у најстрашнијем облику некоме човеку: »Ти мораш умрети« рече ђаво »али ја ћу те оставити да живиш ако испуниш један од ова три услова: или да убијеш свога рођеног оца, или да тучеш твоју сестру, или да пијеш вина и да се опијаш«. — „Шта ћу да радим?" помисли јадни човек. „Да убијем свог рођеног оца? Не, никако то не могу учинити! Да тучем сестру своју, то би било гадно и подло. Али, како ми се не умире, то ћу онда да пијем вина". И што је рекао то је и учинио. Али, кад се поднапио и није ништа знао за себе, онда је тукао сестру и убио свога оца.

„Здрављак".

Нове књиге и листови.

„Ђока Пућа – Робинсон", приповетка за младеж са 6 слика. Приповедио Душан Ђурић, слике цртао Миленко Д. Ђурић. Цена 50 филера. Књига је пуна поуке, нарочито за српску младеж, која из ове прикладне приповетке може много научити, што ће јој за живот бити од велике користи. С тога је препоручујемо да је, коме је год могуће, набави и пажљиво прочита.

Др. мед. Лазар Ненадовић: Болести срца и крвних жила. Издање Јована Ђуричића – Биорца (Рума). Штампарија Ђорђе Ивковића у Н. Саду 1913. Цена 2 круне; од сваке књиге 1·50 кр. иде српској сирочади косовских јунака. – Код нас су доста ретке стручне медицинске књиге. Ова је књига намењена и лекарима и широј публици, а штампано је нај пре на немачком, затим на руском, а сада са допунама и на српском језику.

Одликовани српски књижевници у рату. Орденом Карађорђеве Звезде IV. степена одликован је: Милан Прибићевић. Златном медаљом за храброст: Сима Аврамовић. Сребрном медаљом за храброст: Милутин Јовановић, Недељко Кашанин, Милан В. Ђорђевић. Веселин Чајкановић, Милан Ракић, Светозар Томић. Медаљом за војничке брзине: Војислав Јовановић. Златном медаљом за ревносну службу: Слободан Јовановић, Др. Војислав Вељковић, Живојин Дачић, Др. Војислав Суботић, Др. Милан Јовановић Батут. Сребрном медаљом за ревносну службу: Тјешимир Старчевић, Павле Поповић, Драгиша М. Ђурић, Јеленко Михаиловић, Стеван Матијашић, Миша Димитројевић, Драгутин Анастасијевић, Мирко Дамјановић, Павле Швабић, Хаим Давичо. Медаљом за војничке врлине: Др. Радивоје Вукадиновић и др. Хранислав Јоксимовић.

Балканска равнотежа. Написао М. Ђ. И. Београд. Штампарија „Давидовић". Цена 0 80 дин. Половина чистог прихода иде Народној Одбрани.

СВАШТИЦЕ.

Тајанствена болест. У једном граду живљаше неки просјак. Био је млад, и за рад је био способан; но рад му се није свиђао. Волео је да лењује, а на рад није ни помишљао.

Једном дође тај просјак к неком богаташу, да моли милостињу.

Богаташ се зачуди просјаку, како он тако млад, а не ради.

Просјак на то богаташу рекне: „Ја, милостиви господине, патим од неке тајанствене болести, па зато не радим.“

Богаташ му да милостиње, а просјак захваливши се оде. Но богаташ од љубопитљивости се није могао уздржати, а да не сазна за ту тајанствену болест. Пошље свог слугу, да оде за просјаком, па да га запита каква је то болест и како се зове.

Слуга пође за просјаком и стигавши га, рече: „Је ли, како се зове та твоја болест?“ Просјак рече слуси: Милостињу сам добио, могу рећи. Та тајанствена болест је л е њ о с т!“

Ово слуга рече господару своме, који се није могао доста начудити.

То се брзо рашчуло по целоме граду. И од то доба нико више није хтео уделити том лењом просјаку, који није хтео да ради.

Буђење свести у деце. – Ништа нема глупље до кад неке матере траже да се њихово дете што пре разбуди у душевни живот – да постане будно како се то обично каже. И у овом правцу, као и свима другима најбоље је оставити природи да она ради како уме. Није никаква несрећа ако се неко дете доцније разбуди јер ће оно опет моћи да стигне осталу децу, ако их чак и не престигне, разуме се ако је само душевно потпуно здравље. Она жива деца, која се врло рано буде, која прва почну да се смеше и да искажу прву реч своју и коју родитељи сматрају као неко чуло и свакоме о томе чуду причају, плаћају врло често ова напрезања својим миром, који им је за развиће тако неминовно потребан. Тако је и са доцнијим душевним развићем. Сваки рачуна да ће оваква прерано развијена, свесна и будна деца, која су као ђаци далеко одмакли над својим друговима, доћи врло лако и брзо до савршенства. Али то не бива тако и таква деца ретко су срећна и потпуно срећена. У томе је као и код свију других појава развића у природи. Ако сувише рано почну и с почетка се врло бујно развијају неће достићи потпуну висину и свршавају одвећ рано. Зато треба имати стрпљења и бити пажљив. Ако би, напротив, умно развиће сувише се задоцнило онда се треба обратити лекару за савет.

Авет. Неки младић, по имену Милан, хтеде красти ораха из порте. Јер у порти беше једно дивно ора-

хово дрво, са крупним орасима. Па није ни чудо, што је лакомислени Милан, хтео једне ноћи да накраде врећу ораха.

Још у вече је спремио врећу, у коју ће орахе метнути. Кад се спустила дубока ноћ, он узме врећу па прескочивши зид порте, лагано се стао вући до ораха.

Кад је до ораха стигао, стане се пењати на њега. Па кад је пуну врећу напунио, скочи са њега и упрти врећу на леђа.

Но чим је био пошао, опази близу цркве неку авет, која је за њим ишла. Он се тако уплаши, да сместа баци врећу са орасима и стане бегати. Срећно прескочи зид и утекне кући. Сутра дан се није могао уздржати, а да не прича друговима, да је видео авет. Додуше није казао да је крао орахе, па да је видео онда авет; већ да је прошао поред цркве и тада видео ту страшну авет.

Но хрђаво је учинио што је оставио врећу тамо, јер је њу црквењак — Марко нашао на сред порте. На врећи су била ова слова написана: „М. М.“

Црквењак-Марко у први мах није знао чија је то врећа, али је заиста знао, да је онај крао чија је врећа била. Но чим је чуо, да је Милан те ноћи видео авет у порти, одмах је знао, да је то Милан био, који је крао орасе јер она почетна слова су значила: „Милан Мединић.“

Чика Марко је то сваком испричао, и још рекао, да се Милан од своје сенке уплашио, те није могао да однесе орасе од страха. А то није била никаква авет, већ сенка Миланова.

И сад сви исмевају Милана, због његове лакомислености.

Учитељи, родитељи! Шаљите све ваљане здраве ђаке од 12—15 година, ма и најсиромашнији били, Привреднику, јер је за ваљане ђаке све збринуто од првог дана, па док не постане самосталан привредник, те док се и не ожени, нека се само држи свога реда и упута. —

Велика је наша погрешка, што пробамо са својом децом ово или оно, место да унапред створимо програм, по којем ћемо децу своју за живот спремити, јер деца нит знају нит могу знати, шта хоће и шта ваља. —

Неусиљавајте се родитељи! Не почињите децу школовати, ако нисте кадри издржати до краја, јер је већа срамота, а још веће зло не свршити, него ни почети. Боље је упућивати децу у привредне, које за нас Србе и најзгодније и најуносније, јер је и онако у том велике заосталости. — Поближе извешћа можете добити од ма које српске привредне установе, као и од Припредника.

Ко има више деце, а није богат, па их не може школовати, тај нека посвећује своју дјецу привредним струкама. — До тога није могао пре наш свет, али сад је и то и код нас лепо уређено за ваљане, здраве ђаке. —

Кога Привредник смести и на

своју бригу прими, за тога не треба никако више старати се, нека се само држи свога реда, све остало удешено је како треба. —

Привредно поље најпростије је, колико ваљаш толико и вредиш; ту нема протекције, а зато је Србин и најспособнији. —

Шаљите дакле све ваљане ђаке Привреднику, само нек су здрави и честити, па макар и сиромашни били. —

Читање у кревету. — Многи људи, а нарочито они што пате од несанице, навикли су да дуго читају у кревету. И сами они признају да је за главу, очи и за руке врло незгодно а како се у исто време зна да у таквом положају нема правилног а најмање савршеног осветлења то је врло разумљиво да се тиме и очни вид веома много напреже. Па не само да читање у кревету не прија телу већ је оно шкодљиво и самом духу. Покашто ако се читају какве равнодушне ствари, могу се зар и уклонити оне препреке што сну сметају, али ако је, као обично, оно што се чита занимљиво, то нема сумње да ће се сан одагнати. Шта више у овом последњем случају тако је јако дејство на уобразиљу, да ће се у сну продужити и тиме отворити веома немирно спавање. Па и у најбољем случају читање у замореном стању нема много вредности јер човек није тако рећи потпуно присебан у таквом реду. Кад се човек освети и почне размишљати о ономе шта је читао наћиће да се много никако не сећа и мора по неколико последњих страна да прелиста док нађе последње место које му је још остало у памети. Кад се узме то у обзир, а и многе друге споредне околности, видеће се да је читање у кревету не само неподесно, већ и нездраво и да се никада не може препоручити.

Умрла од трешања. Једна девојчица с вечери беше здрава и весела, па наједанпут занемогне и умре и нико незнађаше од чега. Стога јој тело распарају и нађу пун стомак трешања заједно с коштицама. Лечници веле, да су те коштице проузруковале запаљење у цреви, од чега је после и смрт наступила. Стога, ко себи добра жели, нека не гута коштице ни од чега. —

Мрави што праве мед. У Тесају и у Новој Мојици у Америци има нека врста мрави, што праве мед као и пчеле. Ови су мрави дугачки по палца и у сваком мрављаку има их тројаких: једни што доносе прашак, други што од тога праве мед, а трећи стоје на врати и чувају стражу. Кажу да је тај мед добар и лековит.

Голубов гласник.

Рат за ослобођење. Рат, који је избио јесенас против Турака, приближује се крају. Српска војска је у томе рату осветлала образ и псказала је да куд и камо свеснија него некада на Косову, јер у овом рату није било Бранковића. Сви као један борили су се да ослободе оне земље, које су некада и биле српске. Битке код Куманова, Битоља, Прилипа и друге су заиста ретке у историји човечанства. Срби су у овом рату потпуно извели онај план, који су унапред саставили. Шта више својом храбром војском су притекли у помоћ и Бугарима, те се прославили код Једрена. Ишли су у помоћ и Грцима, а напослетку за браћом Црногорцима бомбардовали и Скадар.

Пре кратког времена морадоше ратовати и са неверним Бугарима, који их кукавички нападоше, али зло прођоше, јер их Срби коначно потукоше.

Сад се очекује мир, који ће Србима обезбедити оно што су у овом рату освојили.

Шта Србин има да види у Загребу. По нашим новинама било је већ говора, како се у Загребу зида велељепна зграда за Српску Банку. Та је зграда на најлепшем месту. Кад се стане на Јелачићевом тргу ма на које место, одмах упада у очи та нова зграда Српске Банке, јер се толико истиче тај ћошак, где је она. Сем Српске Банке и Привредник има свој дом, у ком је сем канцеларија смештена и читаоница Привредникове омладине, и сала у којој она држи месечне састанке и забаве, и учионица за вечерњу школу.

А већ когод дође у Загреб не пропушта прилике, да не походи и Српски Девојачки Интернат. Српски девојачки интернат има своју пространу и угодну зграду, која је окренута сасвим сунцу и врту. Све је у њему удешено како ће женска деца бити што боље збринута. А већ да у њему мора бити све у свом најбољем реду, за то се стара и сама Добротворна Женска Задруга Српкиња у Загребу. Ко год дође у Загреб нек не пропусти да не види и тај лепи интернат за Српкињице, и свакога изненади ред и чистоћа у заводу.

Решење.

У прошлом броју „Голуба“ „Голубов коштунци“ значе: 1. Рачунски задаци: а.) 100 са 4 једнаке бројке: 99%; б.) Имао је сваки по 9 ораха; Милош је дао Станоји 3, па му је остало 6, а Станоје је имао 12 (двапут више); 2. Загонетка у квадратима значи: П, рак, телен, Веселин, палестина, тестера, змија, Ана, а. Кад се прочита од горе доле и с десна на лево средњи ред изађе: Палестина.

Правилно решили: Велисав Спасић — све; Милица Петаковић — све; Катица Којчић, Сомбор све; Милан Јеврић — 1. б.; Даринка Благојева — све; Н. Протић у Брестовцу — све.

Чије име није одштампано знак је да му решење није правилно или је задоцњено.

Милованов у Б. Загонетке су вам добре, и одштампаћемо их; песмице нису прикладне за наше читаоце.

Димитрије Павлов. Радите и у будуће, јер радом се много може постићи.

Оскудевано у песмицама и ребусима, с тога умољавамо наше вредне сараднике и сараднице, да нам било своје оригиналне, било скупљене радове што пре пошаљу, да би их могли доносити почетком шк. године.

КОЊИЧКИ СКОК. ОД НАТАЛИЈЕ С. БИЈЕЛИЋ, КУЛА-АТ.

				ти				
			у	во	ну-			
	бо-	нас		ну		со-	ги-	
		сво-				би-		
	сје-	ју		ћа		ћа	Ко-	
За	ју.	Да	ћа,		мо,	сје-	тац-	сје
	Да	крст	жни	нас	де-	нас	мре-	
		Ко-	за	Ко	ство	О-		
	и	сло-	во-	бу-	бо-	мо.	во	
	со-		сло-	Срп-	со-		ду,	

„Голуб" излази сваког 15. Цена му је за Аустро-Угарску, Босну, и Херцеговину на целу годину **2** круне. За Србију и Црну Гору **4** динара. За Турске покрајине, Бугарску и Русију **3** круне. Претплата се шаље: Књижарници Мил. Каракашевића у Сомбор. А за Србију књижарници Вел. Валожића, М- Стајића, Геце Кона и С. Б. Цвијановића у Београд.

— Рукописи се шаљу у плаћеним писмима на уредништво, и не враћају се. —

Власник: ЈОВАН БЛАГОЈЕВИЋ. Уредник: КОСТА СТОЈАЧИЋ.

Издаје: Књижарница МИЛ. КАРАКАШЕВИЋА.

ШТАМПАРИЈА ГИГЕ ЈОВАНОВИЋА, У ТУРСКОМ-БЕЧЕЈУ.

у СОМБОРУ, 15. октобра 1913. године.

Год XXXV.

Број 7. и 8.

ЗОРА

ЗРНЦА.

Рад уклања од нас три зла: време, болест и сиротињу,

Луда јури, па се угрува, а паметан броји кораке, па излази пред луду.

Трудом се свашта постигне.

В. Р. Спасић.

ЛИСТ ЗА СРПСКУ МЛАДЕЖ.

Из српске историје.

КНЕЖЕВА ВЕЧЕРА.

Од † Станоја Бошковића.

I.

Две војске, два народа полегла су један према другом на пољу Косову. Један ти је турски под Муратом, полегао испод Приштине до Ситнице, опасан реком Лабом и Грачаницом; а други је, српски под Лазаром, уз Ситницу и дуж Грачанице.

Мурат има војске на 300,000, и станује по среди Косова. Лазар има војске тек на 100,000, и почива баш испод планине код дивне задужбине Грачанице, на реци истога имена, (Грачаници).

Бејаше вече у очи Видова дана.

Лазар је свој народ потпуно спремио за бој. Остаде му још једно вече, да сабере војнички збор, а у једно и да прослави Амоса пророка, своје крсно име, 15. дан месеца јуна. (1)

Ноћ је потмула. Помрчина као тесто увило је обе војске у црну одећу, у црне мисли. Густи облаци изидоше иза ломне Приштине и кршне Грачанице и надвукоше се над Косовом равним: а на загорју дуж оба града одбија се бура и олуја, која долази са равнице испреко Ситнице, те по Косову страховито ући.

Под Грачаницом разапео је Лазар своје царско шаторје. Око богатога стола његова благују слободне српске поглавице. У зачељу седи Лазар, као глава целој српској војсци. Али је Лазар данас веома брижан и замишљен, размишљајући о судбини сутрашњега боја. Две мисли савише му се на борно чело.

Прва мисао одводи га у оно сјајно, у оно славно увенчано Душаново доба, које је неслога српске властеле онако страшно потресла, онако брзо помрачила.

Што је силни Мурат, по смрти Душановој, страховито јачао и државу своју ширио, то је задавало страх и бригу целој држави српској, свему српском свету.

Иста брига гонила је и Лазара све до суђена Видова данка. Он се упирао да утврди раслабљену државу српску, да обезбеди њезину будућност, да сачува њену самосталност. Али са несложе српске не могаше одолети силноме духу Муратову.

Лазарева држава није бројала већ ни толико земаља, колико је Мурат присвојио себи само од српске царевине. Мачва, Срем и део Славоније; Браничево, Ресава, Нишава и Рашка; и обе Зете са Приморјем: то је ето све, што се Лазару покоравало и чинило слободну српску државу.

(1) Црква тада слављаше спомен не само Амоса пророка, него и Вида мученика, а после је служила и цару Лазару.

Изгубљена беше дивна Маћедонија, две главне српске области, у којој је на југу господарио стари кнез Југ Богдан, а на северу, деспот Жарко Дејановић, и његови синови Драгаш и Костадин. Изгубљен бејаше велики део Тракије; Тесалија; сав Ипир са Етолијом и Акарнанијом, Албанија и сва Румелија, (Романија), Отргнута беше краљевина Бугарска од српске круне. Исто тако стајаше и са Босном, која поставши краљевином повуче за собом и себи присвоји Војводство Светога Саве и већи део старе области Хумске.

Проујаше силни ратови, које српски народ мораде да издржи и са Грцима и са Турцима; стишаше се оне силне и опасне међусобне борбе и раздори, и — држава српска оста при свем том опет толико силна и снажна, да се свагда могла мерити с Турчином. Са толиких ратова постаде јој и народ изоштренији, војничкоме послу много вичнији и обученији, него што то иначе бива. Истина, српска се снага већ више не могаше целокупна усред средити, али шта могаше Србима сметати, да бар хришћанска мисао у свако срце не продре и ту јасно не одјекне, „За крст часни и лијепо име Исусово“ готов беше да умре сваки Србин, па и онај неслободни, ван српске земље и државе. А небројено бејаше таких Срба, који одавно насељени у поменутим изгубљеним областима, одвојени становаху од слободне браће своје.

Са годином 1375-ом наста на балканском полуострву на све стране мир. Мурат се био измирио са свима својим суседима у Јевропи, са којима бејаше ратовао, мање више, 20 и више година. Он се сада дао за тим, да све што је себи једном присвојио, из основа утврди. Најпре је у Јевропи установио своју столицу, за тим је сву науку и уметност турску расејао и по новој домовини, и стао укорењавати веру великога Мухамеда. Што је 14-ти век собом доносио, тога се држао и велики Мурат. И њему беше претежнија вера, него народност. И он вођаше само ратове за веру, будући веран слуга великоме пророку свом.

Младу мухамедовачку државу у Јевропи окружаху сада три државе хришћанске: држава грчка, бугарска и српска.

Грци јој бејаху сусед за леђима, господари Белога и Слаткога Мора, они је одвајаху од Азије, старе постојбине њезине. С њима се ваљало Мурату најпре поравнати, њих најпре задовољити. С тога им уступљена би околина цариградска и знаменита тврђава солунска.

Мање опасна бејаше по Мурата краљевина Бугарска. Мурат је њу већ био ухарачио, али ипак мораде од ње зазирати. Бугарска имаћаше свога законитога краља, Михаила, последњега Шишманића. У њој је живео један бугарски народ, народ словенски, народ једне вере, сродан и по вери и по крви са народом српским. При том је

Бугарска са Србијом живела вазда у миру и љубави, а сада се са суседом и опријатељила. Краљ Шишман назвао се зетом српскога владаоца. Деспина Лазарева постала је краљица бугарска.

Све је то Мурата толико плашило, да не смеде заискати данка од Бугара. Њему се ваљало задовољити само ћерком краљевом, што му је Шишман даде, коју роди са незаконитом женом.

Најгоре пак при том мирењу прође држава српска. Њу је Мурат оставио на послетку, да се с њоме мири, како ће је најјаче да окине.

Од како је погинуо краљ Вукашин, Србија оста без праве државне главе. Два се властелина поглавито отимаху о престо српски. Сваки се опасао царским појасом и прогласио за законитога владаоца, али ни један ни други не беху помазани, а још мање крунисани. Пет година, тарући се међу собом, владаху обојица самовласно, али незаконито, сваки у својим областима.

Бејаху то кнез Лазар, стари војвода Душанов, и најстарији Вукашиновић, краљевић Марко. Лазар је управљао у напред поменутим српским земљама, осим Зете и Приморја. Марко, са браћом, држао је српске земље од Грка отете, које Мурат још не беше присвојио.

Лазар се ослањао на старо наследно право својих предака, освећено и утврђено више од 200 година, род будући дому Немањином.

Марко се придржавао наследства очина, коме цар Урош, још за свога живота, беше приденуо краљевски назив и земље му своје дао у управу.

Али докле год бејаше Марка, узалуд се Лазар мицаше.(1)

Славом опојени Мурат беше развио снагу своју у Јевропи пре него што је Лазар знао и умео дочепати се српскога престола.

Лазар је имао поглавито једнога, свога домаћег непријатеља, поменутога супарника, Краљевића Марка. Али му овај бејаше, баш као домаћи, много опаснији, него и који непријатељ са стране.

Мурат на против, имађаше три непријатеља, три хришћанске државе, око својега младог и нејаког султанства у Јевропи. Грци и њихов необориви Цариград плашише га с леђа, а спреда му се опираху две моћне краљевине, бугарска и српска. Бело и Слатко Море цепаху му при том снагу. А Азија, десно крило његово, једино врело праве моћи његове, бејаше сувише на страни, да би се помоћу њезином могао у Јевропи користовати.

Силни дух Муратов једини је одржао Турчину претегу на балканском полуострву.

Мурат је пре свега заварао Грке, давши им пробитачан мир; а кад Лазар са дружином нападе на Маркове земље, нападне на њих

(1) Марко је ковао и сребрне новце, са натписом „Краљ Марко“. А од Лазара имамо златан новац, сребрних из различних калупа, и бакрен, обично са натписом „Краљ“ или „Кнез“; неки имају италијански натпис: „Conte Lasaro”.

NARODSKA BIBLIOTEKA 1859 SOMBOR

уједно и он. Турска добит бејаше велика. Маћедонија би задобивена, а Цариград одвојен од Срба. За тим остави Марка да се крви са Лазаром и његовим савезницима, а он међутим наметну данак самој себи остављеној Бугарској. Тако оцепи Цариград и од државе бугарске. Сад би дошао ред и на сам Цариград. Али Мурат није марио за његов горостас, око којега би морао сатрти многе десетине хиљада мусломана кад би га хтео узети. Он је водио ратове за веру; он је тражио владу над народима; он је чезнуо за земљом, за државом српском, у којој још непрестано лежаше највећа снага балканскога полуострва.

Међу тим Лазар доби претегу над Марком. Овај оста према Лазару онако исто ослабљен, као што негда беше Лазар према Вукашину, оцу Маркову. Иста коб, што је гонила Вукашину, поче гонити и Лазара. Властелин човек ступа опет на растројен, онемоћен престо српски. Велики је то скок, одсудни скок. Он је Вукашина на брзо стао главе. Марко је са њега изгубио и владу и земљу и достојанство, те постао до гроба турска удворица. А Лазара гони црни страх и већа брига све до суђеног Видова данка. Страх га је за државу српску, брига га је за веру хришћанску.

Рат са Муратом трајаше без престанка. Од како Вукашин погибе на Марици, насилни отимач српских земаља није се са Србима мирио. Њему је ваљало понизити још и Лазара, па да дође до потпуне претеге над Србима. Из Бугарске пресели се турска војска и у Лазареве земље. Љута борба отвори се наново између растројених Срба и славом опојених Турака. Бејаше у области Нишави, где се непријатељи угледаше и сукобише. Двадесет пети дан одсудно претегну. Тврђава Ниш, српски најјачи ступ и кључ целе Србије паде Турцима у руке. Та је добит непријатеља скупо стала. Двадесет и четири дана гомилаше се турске „лешине“ под бедемом нишким. Али сами себи остављени Срби, са својега великог преврата, не могоше Турцима одолети. Толико Србија у то добо беше потресена.

На челу Србима стајаше Лазар. Он се узвиси нада свом другом властелом. Он се попе Србији на престо. Он се прими да управља таком државом, која је 24 године провела у најжешћој међусобној борби и превратy, која беше са свим запуштена и занемарена, више пута поплављена и попаљена, и већим делом заробљена, коју је домаћи рат више ослабио, него и сам непријатељ хришћански.

Таку државу могаше поткрепити и снагу јој повратити само скорашњи мир.

Сада тек поче она к себи долазити. Сад је тек стигоше љути болови њезиних грдних рана. Сад се тек осети, да још непрестано лежи утопљена и у тешкој клетви,

којом је осу Цариград, кад оно подиже Србима независну патријаршију. Сад тек увиде јасно, да је само мир може поуздано спасти и исцелити.

Мир у земљи поста општа тежња свакога Србина. Мир је ваљало потражити, њега лека ради узети, ма Србију које благо стао. Он је собом носио напредак и здравље.

Али мир стајаше до воље Муратове. Он беше Србију само згодно захватио, али је још није оборио, још је није учинио својом подручницом. Да то учини, ставио би на коцку, али уједно и своју државу.

Он јој даје мир. Наплаћује труде своје како је њему воља. Србину је невоља, он пристаје и на то. Данак је грдна ствар. Десет товара сребра, да се даје Турчину као годишњи данак. Још је грђи онај непријатељски изрек: „Тисућа српских војника годишње да служе Мухамеду“. Српска мишица да престане уза свога крвног непријатеља! Часни крст да војује против Христове вере, придружен бледоме месецу! Тирански је то мир. Бездушан је, да га бездушнијега свет није видео. Он је Србину мрзак, сраман и црн. Али му је ипак користан. Корист га његова једина још блажи и утешава.

А уме ли Турчин друкчије поступати, него турски? Султан турски, он ти је Мухамед на земљи. Он располаже судбином турском са свим по својој вољи. Он дели највеће чинове, и световне и духовне. Не сме му нико ништа примити за зло, јер и сам грех — за њега није грех. За њега на земљи нема светиње.

Таки човек полаже свету заклетву на уговор, на нишки мир, који је учинио са Србима, са Хришћанима, са непријатељима по вери!

Срби га примају, јер им је невоља. Турци га дају, не што су добро наплаћени, већ што теже још за већим залогајем. Они се страше, да се како ђаури не сложе у невољи својој, да се крвни супарници, Лазар и Марко, не измире и не учине заверу противу Мурата, који ће с Марком на послетку да се равна.

Ну мир је већ учињен. Војске се разидоше, и јунаци отпочивају од крвавих бојева.

Али је тај мир са свим привидан. Први ветар, који дуне, може да је растера, може да скине наличник, те опет да поврати првашње крваво стање.

Срби заискаше мир; Турци га дадоше. Њега је за Србе уговарао Лазар, човек властелин, који није још законити владалац, који није још потврђен који нити је Србима заклетве положио, нити се царском крунисао круном. Царски уговор треба као светао да вреди. Али њега уговара човек, који се пред народом није опуномоћио на така права. Таки уговор није се могао у онај мах са Србијом ни скопити, јер Србија не имађаше још законита владаоца.

Са Урошем угасила се Немањина лоза у мушкој грани. С њиме се угасило и наследно право те лозе.

Право наследства у Србији стајаше, на страни Лазаревој. Право то требало је Лазар да оживотвори. Да Душанову круну на главу метне, и заклетву својих старих народу своме да положи, по вољи народној. То би му дало достојанство.

По томе, уговор о миру што га Лазар са Муратом беше утврдио, није вредио за Србе ни пре но што се Лазар окрунио, а ни после тога. Пре крунисања није вредио, јер га је Лазар уговарао као властелин, не имајући права на државни уговор. А после крунисања није вредио, што га Лазар тада, као законити владалац, није обновио.

Нишки мир дакле није могао обвезати Србију, да се све то придржава поменутог уговора, који у самој ствари беше посве привидан.

Још је мање речени мир вредио за Мурата, да га се он свето придржава. Мурат бејаше владалац турски, коме се, као што видесмо, ни грех не уписује у грех, коме на земљи не беше светиње, коме Мухамедов Алкоран говори: „Чини са непријатељима твоје вере онако, како ти за добро нађеш, не дај им мира ни покоја, и гони их дотле, док их све себи не подјармиш“.

Сад остаде Марко према силноме Мурату сам самцат. Отац му беше узрок, за који се свађа задену; сину је ваљало дочети. Са истока и југа окружавахуга Турци, а са севера и запада Лазарева држава. И једни и други беху му непријатељи; и једни и други радише, да га упропасте. Њему бејаше већ доста очито, да се више не може одржати као владалац. Код Лазара га очекује стид и прекор; а ваљало му је сумњати још и о том: хоће ли се Лазар према Мурату моћи и одржати у напредак, кад му држава толико већ беше оронула. Могао би доцније с Лазаром заједно потпасти под Мурата, који би тада с њиме оштрије поступао.

Лепши изглед обрицаше Муратово дојакошње поступање са хришћанским клетвеницима (васалима). Мурат биваше са својим непријатељима са свим благ, човечан. Хришћанске клетвенике ослобађаше он од свију ратних терета. Допушташе им потпун државни живот, који они уживаху под својим домаћим владаоцима. Само једина новчана потпора беше, коју он праведно од њих захтеваше.

То бејаше довољно за Марка, да га Турчин себи примами. Марко није видео, да је он Муратов последњи непријатељ на балканском полуострву. Он није разумео, да је Мурат њега, као најслабијега и најнемоћнијега, задржао на послетку, да се с њиме равна и погађа, како ће га нај јаче да окине.

Марко се са свим баци у закриље Муратово. Седам се година борио с Лазаром за своје првенство у српскоме свету; а сада је и поносну слободу, и дичну самостал-

ност, па и саму православну веру својега света подло у руке предао заклетоме непријатељу хришћанском.

Марко и Андрија осташе верне слуге турскога Султана, да их се сваки Србин са тугом и прсима сећа. На Митра се смиловала рана смрт, да не гледа очима срамоту браће своје. Иванишко једини потврди, да га је српска мајка одојила. Он одбеже у Зету Балшићима, да се код њих наужива дичне слободе соколова зетско-црногорских.

Иза тога насташе десет мирних година. Лазар приону из све снаге око тога, да своју државу што боље утврди.

Први му посао би да скине браћи својој с врата давнашњу клетву. Клетва би скинута; патријаршија Србима од цариградског синода одобрена и Србији писмено објављена. Синод цариградски беше измирен са народом и патријархом српским.

За тим умре патријарах Сава IV., а на његово место дође свети отац Јефрем II. Он круниса Лазара круном Неманића. Он обнови у Лазару царско достојанство, које од смрти Урошеве бејаше укинуто.

Мир потраја за 10 година. Лазар прикупи растројене земље своје царевине.

Пролетеше мирне годинице. Над Муратовом државом навукоше се црни облаци, да оплачу немилу смрт јуначине Хаир-Един везира. Он бејаше Мурату сабља и десница. **Неста њега, неста Турцима напретка.** Сад Мурату загрме над главом.

Турци нарушише Србима мир. Марко и Андрија нагнаше их на то. Они предводе турску војску на Балшу II. и отимљу изгубљену Албанију.

Узруја се у исто доба и земља Караманска у Малој Азији. Ту диже буну на Мурата сам његов зет, Ала-Един. Он задоби за се и свога шурака, најстаријега Муратовића, наследника Сауџију. И њи двојица замесише квасац своме султану, увукоше у своје коло и лакоме Грке, па дигоше буну на Мурата.

Бејаше на измаку године 1385.

Мурат букти на две стране. У Јевропи је са Србима раскинуо мир. А у Азији се дигла на њ рођена крв, да га збаци са престола.

Лазар је још у страви, па несме да се умеша као заштитник у Балшићеве ствари. Још се не беше доста приправио, да се с Турчином ухвати у коштац.

Мурат иште смело по уговору: и данак и војнике. Лазар му невољно даје и једно и друго. Две тисуће српских јунака, под својим војводом, зачинише Муратову војску. Толико је примагало Мурату Срба за две године дана.

Балша II. предводи Зећане и Црногорце. Уз њега је Иванишко, храбри Вукашиновић, и војвода Ђурађ Хрваћанин. Али Турска већина надвлада Србе, од којих погибоше и **Балша** и обе војводе. **Срби остадоше без поглавице. Сад**

се Ђурађ II. Страшимиров, Бакшић IV., попе на крму зетско-црногорску. Он учини мир с Турцима, и остави им Костур и Берат (Београд), и већи део земље Албанске.

Исте среће бејаху и она браћа, што помагаху Мурату против његових побуњеника у Малој Азији. Што Турци сами не могоше учинити, то учинише за њих Срби. Срби освоје град Иконију и опседну град Конију. Ту се покрвише Срби Лазареви и Турци Муратови, и Мурат даде Србе злоставити. Српски војвода поручује громовито Лазару, шта се с њима десило и како стоје са Турцима. Српски војвода не имајући куд, издржи још једну битку против савезника. У том се буна стиша, а Срби озлојеђени врате се својој кући.

За писмо војводино дознало је мало и велико. Дан на дан гласало се оно све даље по српској држави. А кад и српски јунаци стигоше у своју отаџбину, они узрујаше и потресоше сву Србију својим живим приповедањем.

„Браћо моја, још вас Мурат није надјачао. Ви знате добро, да већина не пресуђује битку, већ јуначтво и вила вештина. И вештији и јуначнији бејасмо од Турака, где се још без воље — за туђина бисмо. Да Мурату не беше Срба, лоша би га коб удесила«.

Таки гласови потресоше и самога цара Лазара. Он оправи лаке гласнике на четири стране, четворици хришћанских суседа.

Трнов, Сутјеска и Скадар обрекоше узајамну братску помоћ. Шишман, Тврткo и Балшић IV. пружише Лазару братску словенску руку. Само Угарска, заплетена у домаће борбе, обрнула се од овога савеза словенске браће на Балкану,

Сваки се Србин осећаше сада јачи и крепчији, слободнији и одважнији. Сваки је радосно ускликнуо и радосно зажелео, да збаци са себе турски намет. Сваки би радосно поврвео, да Турчину врати жао за срамоту. И глас народа, глас сина божјега! Он даде Лазару правац, који цар усвоји као закон.

Лазар, по жељи народној, отказа Турчину данак, те тако жеља и воља народна доведоше до одсудне битке на пољу Косову.

— Наставиће се. —

ПРЕКОМЕРНОСТ.

Једна кап би млека
Муви доста била;
У њојзи се никад
Не би удавила.

Ал' лакоме муве
Најрадије суну
У море од млека
У музницу пуну.

Ти, што немаш мере
У свом младом веку,
Гледни муву, што се
Удави у млеку.

Да и млеко шкоди,
Ко би рећи мого!
Ал' отров је, веруј,
Све, што год је много.

Чика Јова.

БОЛЕСНИЦА.

(Уз слику.)

— Кусни рано, кусни душо!
То је мелем телу твоме,
Од тога ћеш оздравити
И олакшат' срцу моме!

Тако мајка ћерку нуди.
Ал' је ћерка тешко болна
Са постеље не миче се
Замишљена ј' и зловољна.

Тужан отац сузе рони,
Сва му већ ишчезе нада
Да ће мила јединица
Оздравити скоро млада.

— Молимо се само Богу;
Он је добар, па ће с' збити,
Да ће наша јединица
Наскоро нам оздравити!

Бегунац.

Стојан Јездић са путном торбом и кишобраном у руци изађе из жељезничке станице, па пође низ улицу. Гледајући красоте, које није могао видети на селу, тргне се, када поред себе зачује:

— Изволте фришких, сада печеник кестена!

Осврне се и опази кестенџију. Одмери га од главе до пете, па му рекне осорно:

— Не ћу да потпомажем лење људе! Здрави сте, па ипак тако лењим занатом заслужујете хлебац.

— Камо среће да сам здрав! Камо среће да је тако као што ти велиш! Али ја ногама не могу ни мањи. Све су укрућене. Па морам ма

и овако, само да исхраним себе и стару своју мајку. А како се зовеш и одакле си, запита Стојана спремајући кесицу кестена.

— Зовем се Стојан Јездић. Рођен сам у Лесковцу. Дошао сам да свршим академију. А не би ли знали казати какав стан?

— Знам синко! У Јосифовој улици број 7. седи баба Анђелија. Она има стан за издавање.

Стојан се захвали, плати за добивену кесицу кестену и пође. Кестенција му рекне примајући новац:

— Видим синко, да још ниси био у великој вароши. Па хоћу да ти дам један савет, по којем ћеш се моћи одржати, кад дођеш у друштво: „Чувај се синко злог друштва!"

* * *

У Јосифовој улици, на одређеној кући зазвони Стојан. Капију отвори погурена баба и запита га: — Кога тражите? Стојан одговори: — Да ли ту станује баба Анђелија? — Ја сам!, одговори старица и уведе Стојана у собу малу, али лепо спремљену, чисту.

Стојан јој рекне зашто је дошао. Она одговори:

— Стан сам већ издала!

— Када сте га издали, онда идем да нађем на другом месту.

Поздрави старицу и окрене се да пође. Он на врата, а ђак коме је издан стан отвори врата.

— Здраво! Куда? Остани само ти овде, заједно ћемо бити! Знаш да се не ће срдити госпоја.

И стојан остане. Одмах га то вече одведе друг у позориште. Друг му је био трожаџија, хуља и лупаница. Сутра одведе Стојана у животињак, па увече у оперу. Стојан увидећи да ту се новци троше рекне:

— Али ја немам толико новаца за излишне ствари!

— Шта се бринеш? Кад нестане твојих пара, отвориће се мој џепник! Па тако живе овде ђаци.

Стојан се ослањао само на свог друга. Мислио је, да у њему има најверније пријатеља.

* * *

После по године се Стојан сасвим промене. Од мирног младића постане неваљалац као и његов друг. На школу се није бринуо. Избегавао је. Сваки дан је похађао гостионе и кафане. Једном му мати писаше, зашто не одговара на писања. Он јој тако неуљудно отпише, но шта више, запрети, да ће скочити у Дунав само ако шта рекне против њега. Сирота мати се нагло промене и падне у постељу.

Стојан бејаше сваким даном све гори. Време учења је провео са својим другом у кафани и по неваљалим местима. Напослетку ступи у неку логовску дружину. На крађи га ухвате и учине крај његовом неваљалству. Осуде га на тешку робију. Није се више скитао, већ је у ћелији испраштао грехе. Савет га је мучила. Ваздух му је био загушљив. Никако се није могао навићи на робијашки живот.

— Ово не могу трпити више, ма ме живота стало!

Почне шетати с једног краја на други. Стане сада на сред собе. Одигне руке и громко повиче:

— Али знам! Отићу . . . Погинућу, или постати слободан: Хоћу да видим своју стару мајку. Сирота, мора да је сва увенула од туге и жалости.

Покрије рукама очи и падне плачући на своју тврду постељу. И плакаше дуго, дуго . . .

Неколико дана касније пође му за руком пресећи гвожђа на прозору. Пред њим се укаже слободна природа. Спужа се доле и стане на земљу, коју већ више месеци није газио. Сасвим сретан, захвали Богу. Непримећен од стражара се склони у шуму. Сутра рано у зору беше већ далеко иза гора и долина, цветних поља и других природних милина.

* * *

У табор сретно стигне. Ту се одликује тако да дође чак до официрског чина. Први ступи на ослобођено Косово. Стари му краљ пришије златну медаљу у знак његова јунаштва. Свуда га је пратила срећа те не беша нигде рањен.

Као здрав и потпуно задовољан крене се после рата за ослобођене куће. Срце му хоће да искочи. Све се већма жури. Препун милина, жељне душе се приближује дому свом, у којем је провео толико сретних дана у прошлом детињству.

Све што види око себе, све га потсећа на прошлост.

Куће, црква, школа стара је. Ено, дома његовога. Мати седи пред кућом и плете. Не може да је позна. Сва је оседила. У црнини. За ким?

Падне у наручја матере и љубљаху се предуго у срећи и задовољству . . .

Када је Стојан пусти, она хладна падне на земљу.

— Мати, мати! Чујеш ме. Зовете Стојан твој син. Моли те за опроштај. Љуби те!

— То ћеш делом показати! Зачује један унутрашњи глас.

— Ах Боже мајко! Та ти си мртва, хладна, укрућена!

Падне на своју мртву мајку. Љубљаше јој њене седе власи и хладно чело.

* * *

Касније постане Стојан поручник. Своје се тужне прошлости увек сећао. Сиромахе је потпомагао. У миру живљаше и провађаше последње дане свога живота у кругу своје породице.

Много пута обилажаше гроб своје матере. На њему је посадио спомењак, да му спомењак буде спомен на његову јадну мајку.

Цветко К. Стефановић.

Кнез Данило и врачара.

Црногорски кнез Данило I. трудио се да истреби празноверицу из свога народа, и љуто је гонио сваког, кога је у томе ухватио, нарочито је кажњаво надри-лекаре и лекарице, врачаре, гатаре, биљарице и све врсте сличних народних варалица. О томе живи још и да-

нас, по свима крајевима Црне Горе, снежа успомена и предаје се у различитим причама с колена на колено. Ево једне од тих прича.

Дочуо кнез Данило, да се негде у катунској ханији нека Јокна разгласила као вешта лекарица и врачара. Народ о њој чуда прича: како исцељује и лечи, како од смрти отима и из гроба вади, — а онако безазлен и лаковеран није ни видео, да она само вара и глоби. Да га о томе увери, смисли кнез Данило згодан начин, како ће је у лажи ухватити, па га и извршити.

Нареди једном од својих перјаника, да се учини болестан, да остане код своје куће и да легне у постељу. Он сам преруши се у простог сељака, па ће га тобоже као старији брат дворити и неговати. Кад већ све удесе, као што су мислили и утврдили, пошљу по врачару с поруком да одмах дође.

Баба и не сањајући да ће у клопку, све остави и весело пође. Чим је стигла и на кућни праг крочила, поче онај „болесник" — као од бола — из свега гласа кукати и лелекати, па, Бога ми, и косе чупати. Данило, тужан у страху да ће му брат умрети, моли и преклиње бабу, да се прими болесника, не би ли га од невоље избавила. Кукавна баба поче се најпре мало затезати, како би после што више могла заценити. Опире се, изговара, док најпосле не могаде одолети наваљивању „брата" и друге својте болеснике, те се прими. Али ће још учврстити:

— Е мој синко, не знаш ти каква је то работа с халама међан делити и њима беријет отимати! Него ћеш ми одмах дати „јачи белег" да их што пре свладам, а после, богме, за муку и труд добру награду.

— Хоћу, вере ми, како не бих! Ево ти за сада за белег — уверава Данило пружају ћи јој талир, а кад ми брат оздрави добићеш двадесет и пет.

Баби сину лице од радости, кад чу за толико благо, па не даде кнезу ни довршити. Није шала — двадесет и пет талира! Весело прићи „болеснику", и поче свој посао. Ударила у обично врачање и бајање. Крсти, глади, гњечи, а све нешто полугласно говори. „Болесник" с почетка још јаче кука и стење, чим га где мало притисте, а кнез му и околина гобоже са страхом гледају и ишчекују шта ће бити.

И гле чуда! Замало, а „болесник" све мање јауче и јечи, па се најпосле и умири. Ето га, где се већ смеје и где већ шалу збија, као да никада није ни боловао. Хоће већ да се из постеље диже, али му баба још не да. Хукну и убриса тобоже зној с чела, па ће се онда задовољно и охоло окренути кнезу те му рећи:

— Ево ти га, синко, здрава и читава као од мајке рођена! Не потхвата се бака где не може! него да ми платиш што си обећао.

Кнез намигну на перјаника, па ће онда рећи:

— Даћеш овој вештици двадесет и пет — тољага! То сам јој и обећао. Нека зна како ће свет галати и гулити, а јадне болеснике мучити и сатирати.

Баба се од чуда скаменила. Стаде је јаук и преклињање, али све узалуд. Тек се мало кнез одмакао, а перјаник и његова својта јој ударише шест и деветнаест. Од тога доба није никада више ни врачала ни лечила.

Сјени
БРАНКА РАДИЧЕВИЋА.(*)

С врха овог брега
Где птичице пољу,
У двопеву с њима
Певам песму ову:

Омладинче жарки
Српска слико жива,
Твоја песма мила
Српство надахњива.

Омладина стога
Подиже ти дворе,
На најлепшем месту
Наше Фрушке Горе.

Где се српски пева
Води коло вито,
Где другар уз друга
Игра поносито.

Коло коло
Наоколо,
Виловито
Плаовито,
Наплетено
Навезено,
Окићено
Зачињено . . .

Ето Маћедонца
Банаћана жива,
Све с' у коло вата
Нико не почива.

Црногорац Србу
Братски пружа руке,
Јер Туре им више
Не задаје муке.

Хрваћан се вата
Живим оком сева,
А Босанац храбри
Никад не оклева.

Нек' се коло води
Нек' се песма ори,
По целоме Српству
Нашој фрушкој Гори.

Славују славуја
Твоје луче сјај,
Тија ће док свету
Не надође крај.

Славују-славуја
Струне твоје лире
Струниће док реке
И поток извире.

На Стражилову, 3. септ. 1913.

Миленко Д.

(*) Сада је 30 година, како се пренеле Бранкове кости из Беча месеца јуна 1883. У спомен тога сложих ову песмицу.

МЛАДЕНЦИ ХРИСТУ НА СУСРЕТ.

– Божићна игра у две радњице. –

Написао: **Ника Ђ. Вучетић — Бокељски.**

(Наставак.)

Цветко, (мрда главом) Тежак положај! Одиста тежак положај! Тешко се је налазити у таком јадном стању!

Зорка: Ја такође нисам беспослена! Ја не дангубим ни једнога тренутка! Ја плетем и предем по вас цели дан: од ране зоре, па до мркла мрака; али, није лако бринути се за нас четворо!

Цветко, (болећиво:) То вам све верујем, јадна жено!...

Зорка, (у падајући у говор) Али немојте, господине, само помислити, да је у мени ишчезло Божје поуздање; не, он ме баш на против и држи у животу, јер ја врло добро знам, да, милостиви Бог, који мили и за онога малога мрава, што неуморно ради из јутра до у вече, па и за невидљивог црва, што је у прашини, — мисли и на мене — створење његове слике и прилике, — и на моју велику муку, нужду и оскудицу, које он само најбоље зна! И сада, баш на сами Божић, када се свако весели Христовом рођењу, требало би да ја због неправде двогубо клонем духом и да сасвим већ наду изгубим; али, ја не клонем, па и кад највећи очај влада!...

Ружица, (Цветку) Знате ли, господине, да данас долази Дете-Христос!? Он ће за цело сада доћи код нас!

Цветко, (гладећи и милујући Ружицу по образу; Зорку) Допустите ми, драга жено, да вам само реч две кажем!...

Зорка, (упада у говор) Молим молим! За Бога, драги господине!

Цветко: знајте, да ће од данас почети да ишчезавају мало по мало све ваше бриге!

Зорка, (као горе) Бог вас чуо, господине!

Цветко: Ако желите ви добра вашем мужу...

Зорка, (прекида Цветков говор) Јаој...! господине мој драги, како би то онда изгледало, да....

Цветко, (тако исто) Ја ћу наћи за њега такав један посао, да се не мора никако напрезати, те како би тиме себи шкодио. Он ће му доносити свега и свачега изобильно, а што је понајглавније, хлеба вам никада неће фалити. (Раскопчава капут, мећe руку у десни шпаг прслука и, пружајући јој неколико петодинараца.) Молићу вас, да се само за неколико дана задовољите овом готовином, што у мом џепу беше! (Зорка примајући новац, сагне главу да Цветку пољуби руку.) О, молим, молим! драга жено! (Неда Цветко да му Зорка пољуби руку, моје из њених руку полагано извуче, настављајући.) Оно што

сте ви урадили моме детету, то се не да ни чим исплатити. Када је моје дете дошло на ваша врата, и, у случају, када га не бисте примили онога часа, сада би се већ моје јадно дете одмарало бледо и смрзнуто под великим и тешким снегом, негде у дубокој шуми!

Јелена, (Јованци, Ружици и Драгутину; весело:) Ја ћу доћи сутра на место Дете-Христа са многим даровима право к вами, али ме ви пажљиво мотрите и пазите одакле ћу изаћи! (Јованци.) Теби ћу донети једну велику и лепу лутку! (Драгутину.) Теби једну велику шарену лопту! О-о-о...! али, која мора и отскакивати!...

Ружица: А мени ћеш донети једно јагњешце!? Је л' де!? —

Јелена: И то са четири ноге и са лепим и меким као свила руном! И никако без репа!

Цветко: (смеје се; Јованци, Ружици и Драгутину) Ви сте њу држали за Дете-Христа, и то ће ако Бог да — она и ударити! (Јелени.) Хајде већ, дете моје! Де спреми се већ једном; јер се морамо што пре журити кући, да би мајци твојој — која те са нашом родбином живу оплакује — разагнали страх, коме си ти узрок.

Јелена: Ево, тата, ево!... (Оде да се спраља, а Јованка јој притрча у помоћ.)

Цветко, (тепајући Јелени:) О, Боже! како ће се наши гости обрадовати, кад ми је виде здраву, читаву и веселу! А њена мамица?! Шта ће она радити? Од велике радости и жеље ће ми је грлити и љубити као своју слатку јединицу!

Јелена, (журно се облачећи и удешавајући; радосно:) Благо мени, сада ћу код моје миле и слатке мамице! Грлиће ме — љубићу је! љубиће ме — грлићу је! Ја ћу је грлити и љубити жарко, страсно, неизмерно. . . .

Цветко, (упаде у говор:) Та јеси ли већ готова!?

Јелена: Јесам, татице!

Цветко: Но, сад врло лепо знаш шта треба да радиш.

Јелена, (прилазе ћи Зорки:) Љубим руку, милостива! (Пољубивши Зоркину руку.) Ја сам вама много дужна . . . Хвала вам на милосрдном дочеку!

Зорка: Ништа за то, чедо моје! Хвала нек је милостивом Богу (Пољуби Јелену у образ.)

Цветко, (окренувши се око себе; Јованци, Ружици и Драгутину:) А где сте ви, красна моја дечице? Дозволите да вас Чича једном пољуби! (Пољубивши их, приђе Зорки и рукујући се са њоме.) Милостива, и Вами кажем: до виђења!

Зорка: До скорог виђења, драги господине!

(Цветко пође, па стане код врата и чека Јелену.)

Јелена, (пољубивши се са Јованком, Ружицом и Драгутином): Лаку ноћ! (При одласку.) А ја ћу вам и сутра доћ'; али ви не заборавите на оно, кад будем к вама долазила! (Пришавши оцу, поклони се још једном свима са „лаку ноћ", на што јој сви из Зоркине куће одговоре. Цветку.) Хајдемо, тата! (Узима Цветка подруку и изађу кроз врата, која одригла и отвара, а после поново заригла Драгутин.)

(Звекање прапораца губи се постепено у даљини).

Зорка, (дижући руке к небу;) О, ти весели! О, ти блажени Божићу што милост доносиш! Цео би свет пропао, да се Христос Спаситељ није родио! (Јованци, Ружици и Драгутину.) Видите ли, слатка моја децо!? Ко се томе данас и надао?! (Дижући очи к небу.) И велика је Твоја милост, Господе, нека Ти је: слава! (Деци.) Али, ипак, нама је свемогући Бог превелику помоћ пружио! Пустите срца ваша нека се ма за себе веселе, а ви певајте и песмом вашом славите Његову доброту, љубав и Његову превелику милост!

Деца, (сакупе се око зорке и удешавају своје гласове.)

Зорка, (као у почетку): Слава нек је Теби на висини горе! Што Те славе људи, а слуша Те море. Мир на земљу сиђе од драгога Бога, међ' људима свима да савлада слога!

Деца, (удесивши гласове, одмах почну unisono певати божићни тропар, а њихова мати раширених руку гледа горе к небу, нешто за себе шапућући): Рождество твоје, Христе Боже наш, возсија мирови свет разума: в нем бо звездам служащчи звездоју учахусја, тебе кланћатисја солнцу правди, и тебе ведјети с висоти востока, Господи слава тебје!

— (Завеза зе полагано спушта још док тропар траје). (*)

— Крај. —

Цариград, 1906. г.

НИКО ВУЧЕТИЋ — Бокељски.

(*) Ова је игра из моје нештампане збирке позоришних комада: „МАЛО ПОЗОРИШТЕ".

Н. В. — Бокељски.

Српска мајка тражи сина по разбојишту.

Поранила Српска Кумановка
После битке, испред Куманова,
Поранила, Богу се молила,
Па ишета испред Куманова,
Да потражи својега јединца,
На црноме разбојишту страшном.
Иде друмом, срета Србадију,
Из Србије луту пјешадију

„Ој, Бога вам Срби из Србије,
Нијесте ли испред Куманова,
Виђесте ли мојега Милана,
Мог Милана, мог јединца сина,
Чујем да ми синак погинуо,
Борећи се противу Бугара,
Најновијих српскијех душмана,
Који српску дјецу исјекоше,

А нас старе на ражањ натичу —
Доброта их наша уништила!"
Говори јој српска прешадија:
„Ој, Бога нам, ти стара Српскињо,
Ми идемо испред Куманова,
Виђели смо изгинуле Србе,
Ал' не знамо за твога Милана,
Јер их тамо врло много има,
Јадна мајко, неколко хиљада!"
Тако збори српска пјешадија,
Низ образ јој сузе протицале,
Јер војници жалост осјећају,
Јер и сами имају матере,
Које плачу за својим синцима.
Тако рекла српска пјешадија,
А мајка се јадна покаснила,
Па се даље тужна упутила,
Да потражи својега Милана.
Мало било, за дуго не било,
Стара мајка стиже разбојишту,
Како стиже, очи к небу диже,
Затим земљи пустила се тужна,
Па преврће мртве и рањене,
Она тражи својега јединца,
Тако било до мрклога мрака,
И још сутра до пред ноћ облачну,
Кад је мајка јадом зајадила,
Тад је нашла својега јединца,
Глава му је грозно раздробљена,
Очи су му црне искочиле.
Гледа мајка сина не познаје,
Онда пита главу раздробљену:
Ој, Бога ти, главо раздробљена,
Јеси л' глава мојега јединца?"
Мртва глава мајци одговара:
„Мила моја остарела мајко,
Ево мене, ево твог јединца,
Ја сам мајко, укопај ме л'јепо,
А прољеват' сузе немој мајко,
Ја сам пао на мегдану љутом,
То је срећа јуначка дон'јела!"
Тек то рече глава одсјечена,
Затресе се јадна стара мајка,
Мртва паде преко свога сина,
Хвала Богу, хвала јединоме,
Туд пролазе српске коморџије,
Па говоре тугу гледајући:
„Боже мили, да жалосне слике!:
Тад комора болничаре виче,
Болничари млади долазили,
Укопали мајку и јединца,
Да заједно сан бораве вјечни.
То Бог гледо, па се расрдио,
Па проклетство на Бугаре шаље!
Прво чудо земљотрес им посла:
Град Трново са земљицом сравни,
Што би живо, све се ту закопа.
Ово чудо Бугари гледали,
Међу собом 'вако говорили:
„Ово, бели, добро бити не ће!"
Па не прође неколико дана,
Његова се обезглави војска,
Бугар бјежи у земљу Бугарску,
А за њим се Србин натурио,
Док га стјера у Софију Града.
Амин, Боже, на дару ти хвала!

ИГЛА...

Зато сам и дао овакав наслов овој причици, да видимо, како је постао Ђура Балог велики господин. Још кад сам га познавао, беше босоног сирома, који је често на улици продавао мимопролазећима машине и новине.

Мали Ђура у оно време беше јако сирома дечко, и са својом удовом матером, и са две сестрице живео је у великој оскудици. Јест, али Ђура није ишао зато босоног као остала деца, што се њему то боље допадало, него зато, што није имао ципела. Односно, имао је један пар, али је и тима ђон био поцепан. Није зато Ђура ишао по цео дан по улици да се тамо са осталом децом игра, него да новаца заради и тако ма на који начин

буде својој мајци у помоћи, која је богме с'тешком муком и трудним послом зарађивала за њих четворо свакидашњи хлеб . . .

Ђура је имао тек дванаест година, и наравно није био у најбољем животу. Истина је да томе има већ неколика година. — Пре подне је Ђура био у школи и само што је изашао из школе, већ се морао да ода послу за зараду хлеба. У осталом беше Ђура добро дете, волео је своју мајку и сестре, и беше послушан . . .

Баш у оно време беше наступио школски одмор. Сад је Ђура већ од ујутру, па до мрака на улици, а богме било је и таких дана, да је пазарио по једну форинту и двадесет крајцара, јер у оно време су још на форинте рачунали. Једном речју, беше Ђура преко целога дана на улици, и сунце му је сво лице попекло да је сав поцрнио и изгледао је као циганско дете.

Често је говорио: мени не требају жуте ципеле, као што то господска деца носе, доста су жути моји табани и без ципела.

Десило се једног дана да се Ђура јако уморио од силнога хода, и да би се мало одморио оде и седне на једну празну клупу, која беше на тргу. Имао је у рукама малу палицу којом се непрестано играо. Цифрасте фигуре је цртао по земљи са штапићем. Пошто је дуго тако гребао штапићем по земљи, у падему у очи нешто светло. Сагне се да боље види шта је и види да је игла и то необична игла, што отмене даме носе на шеширима и на прсима. Игла је била украшена драгоценим камењем, од чега се јако светлила. Ђура је узме и тури у шпаг.

Мислио је како ће му се мајка обрадовати. Може бити да ће је моћи и продати, и добиће за њу два-три форинта. Наравно, Ђура није ни појма имао шта вреди така једна игла . . .

Однео је кући и показао мајци, која се ни мало није обрадовала Ђурином послу. Видиш дете моје; то ниси добро учинио што си донео кући. То је туђа својина, и много новаца вреди, и неко је изгубио. Није слободно овако штогод задржати, него треба однети у редарство. Па валда ће се газда пријавити. Стим је узела иглу, и Ђуру за руку и управо оде у редарство и тамо преда једном чиновнику иглу, који је и писмено дао жени и записао је Ђурино име и стан, и рекао је, ако се кроз годину дана нико не јави за иглу, онда ће добити натраг, а то богме много новаца вреди.

Ђура је од онога тренутка јако рђаве воље био. Зар је вредно штогод наћи рече. Није само што хасне немам од ње, него пропустио сам забадава цело после подне, и нисам зарадио ни пребијене паре. Бар да се не јави за годину дана нико . . .

Али немој се љутити, рече му мати, за добар и поштен труд, награда не фали. И може бити да

се и не ће власник јавити. — Три, јер четир дана је већ прошло томе, и већ је Ђура био и заборавио на то, да је нашао иглу, и на све остало, кад од једном стадоше једна кочија пред капијом, и једна лепа отмена дама изађе из каруца. Запита домара, где је стан Ђурин. Закуца на врата и рече: тражим Ђуру Балога.

Кога молим — рече Ђура, који је у први мах био збуњен и нимује пало на памет ни како се зове. Али после дође себи и понуди госпођу да седне, и запитао је шта жели.

Нато је госпођа испричала све, да је она изгубила ту иглу, и већ је и добила у редарству, и тамо је дознала за име и стан, и сад је зато дошла, да награди поштеног Ђуру. Докле је ово говорила, гледала је по маленој собици, и видела је, какво је велико сиромаштво ту. Распитивала се, и жена јој исприча све, у каквој су оскудици. Да је удова жена, и да троје нејаке дечице, и да Ђура мора да зарађује по који десетак, и тако не може бити од њега доктор, и то би волео да буде.

Но, па кад воли, и биће доктор, рече госпођа, већ ће мо се постарати . . .

Стим устаде и оде. Жена и Ђура јако су се чудили и нису знали шта значи то. Госпођа је зато дошла, да награди Ђуру, и видимо да је отишла, и оставила само обећање, и то нису сасвим разумели. Нису много времена имали да се чуде, јер већ кроз по часа, поново је дошла госпођа са својим мужем, који беше јако богат. Прикаже Ђуру своме мужу, који је заволео малога и дброга Ђуру, и узео га под своје, и васпитао га у вишим наукама. Тако се Ђурина жеља испунила, и постао је доктор, Из признања према маломе Ђури, узео је и Ђурине родитеље, у своју кућу за домаре.

Сомбор.

Т. СИМЕНДИЋ.

ЛЕТО.

Пролѣет мину
Сунце пече,
Родним пољем
Косе звече.
Младе моме
Ко у цвету
Златним класјем
Венце плету. —
Са брдашца
Ветрић пири,
Шарно цвеће
Бајно мири.
Свуд обиља
Свуда мара,
Пуне руке
Пуне жара.
Све се смеши
Све ужива,
И свог Створца
Благосиља.
А из луга
Кос певуцка:

„Била сваком“
Сретна рука!
Весел’те се
Љету томе!
Весел’те се
Жићу своме!

Ал’ мислите
И на оне,
На сироте
И невољне!”

П. Ј. Бугарски.

РАСПУСТ ПРОЂЕ. . .

(уз слику).

Два месеца пролетоше,
Распуст прође;
Да с’ у школу опет иде
Време дође.

Скупите се, слетите се
Као птице,
И у школу долетите
Јатомице!

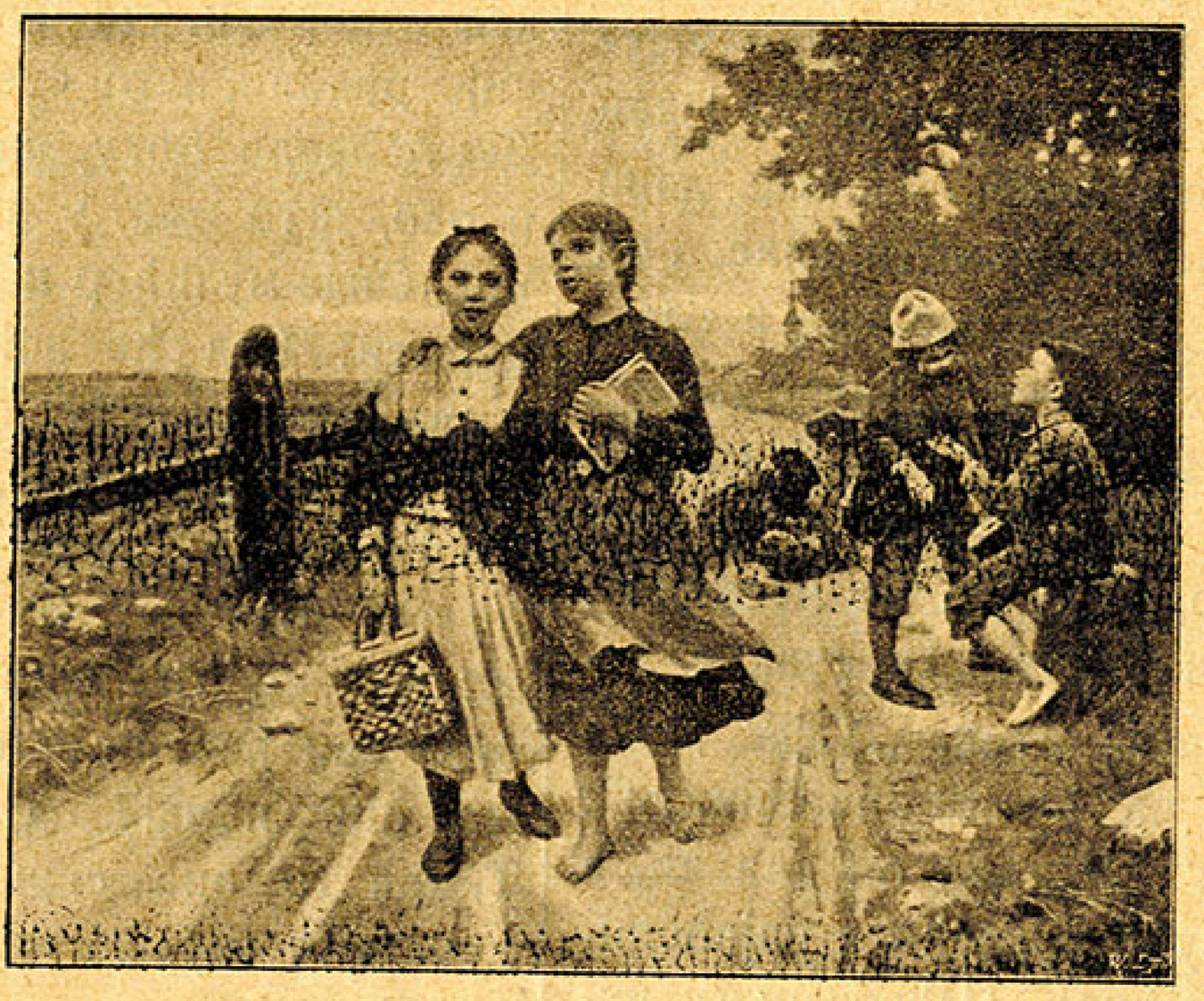

Ево деце, скупише се
Са свих страна,
Преко лета што су била
Раштркана.

Па учите, развијајте
Мозак здрави,
Дабӣ могли једном бити
Срби прави.

Прерадио;
В. Р. Спасић.

Мајчина клетва.

Српска народна приповјетка из Босне.

Био човек и жена, па им се рађало све само женскиње, а ни једно мушко, те им се роди дијете. Радују се, мисле мушко је, кад тамо, а оно опет женско. Мајка луута, што није мушко, па ни два, ни

три, него завиче: „А женско, да Бог да, те га ђаво однио!" Ово је дијете код мајке расло и узрасло повелика ђевојчица. Једно јутро сви устану, кад им ове ђевојчице нема. Узбуни се цијела кућа, те тражи, те тражи, кад нема, па нема. Тражили је свуда и по селу, па се и прошли. Једног јутра оде отац изгубљене ђевојчице, да сијече луч на стјенама више једне пећине. Тако је сјекао, кад га неко двапут зовну: Бабо! Бабо! Тако данас, тако сјутра. Он све иде на оно мјесто и сијече луч, а увијек га један те исти глас зове. Једнога дана зовне га опет онај исти глас, а он се одазове. Кад се одазове, а глас, му из пећине завиче. „Хајде доље". Он га упита: „А ко си ти, кад ме вичеш, да сиђем доље". „Ја сам твоја шћер, што ти је нестало", одговори онај глас. „Па одакле туде?" — запита отац. „Хајде доље у пећину, па ћу ти испричати". „Не умијем". И тако он силази, а она му казује, куда ће и најпослије сиђе у пећину. Шћер му ту исприча, како су је једне ноћи одниjели ђаволи, говорећи, да је њу мајка ђаволима предала, кад се родила. Онда му шћер, како своm оцу, изнесе колачић љеба да једе. Овај колачић бијаше жут као зрело жито. Како је колачић био врло мален, то га он за час поједе, а шћер му донесе други, који изгледаше као жито, које почиње зрети. Отац поједе и овај, а она изнесе и трећи колачић, који бијаше нешто зеленкаст као жито, које је врло зелено. Тако отац поједе сва три колачића. Сад му шћер почне причати: Видиш, онај колачић, што си појео први, скухан је од зрелог жита; онај други скухан је од жита, које је почело зрети; а онај трећи скухан је од зеленог од жита човечје земље, јер кад човјек гледа своје жито, па рекне: Их немам жита, није ми родило; све ђаво однио, онда дође ђаво, па га краде, да га буде још мање. За то не ваља никад говорити, да нема жита и да није родило, него све ваља викати: Доста фала Богу, да Бог да, да се и ово, што има, у здрављу потроши. Онда му шћер настави даље говорити: Сад ће доћи ђаволи и с њима ђаволји старјешина и питаће те: Имаш ли сито, решето и т. д. Ти све вичи: Имам два. Најпосље ће те упитати: Имаш ли од тице млијека, а ти реци: Имам, па ће онда сви ђаволи поцркати од муке, јер они немају од тице млијека. Таман то она сврши, док ево ти хуке и буке, све иду рогати ђаволи. Одмах га почну питати онако, како му је шћер рекла, а он увијек одговара: Имам два. Најпосље га упитају, да ли има од тица млијека, кад им он рекне, да има, онда сви ђаволи од муке поцркају. Тада бабо и шћер узму све богаство ђаволье и однесу кући, па су живи и сад им је лијепо.

„Б. В."

ГУСЛАР.

Сунце село,
А његове задње зраке
Осветљују бледо чело
Гусларево.

Седе су му пале власи
До рамена;
Те титрају разнобојно
Ко таласи.

Једном руком држи гусле
Своје старе,
А са другом ознојено
Чело таре.

Уморан је . . .
Ал' се санку још не спрема,
Валда кога очекује.
Кад-кад дрема.

И месец се већ указо
Иза шуме,
Осветљујућ' равна поља,
Реке, друме.

Свуд је мирно
У дубоком санку снива;
Само чу се један корак
Створа жива.

Старац нагло своју седу
Главу диже,
Своје ухо приклонио
Земљи ниже.

Ослушкује . . корак све се
Јаче чује,
„Јеси л' сине-шану старац —
Отац ту је!"

Сена ћути
И полако ближе ступа;
Гуслар с' диже, а срце му
Јаче лупа.

„Ја долазим са бојишта"
Сена збори.
Да потражим тебе старче,
У тој гори.

Син не може теби доћи,
Јер у боју.
Паде славно, пролив крвцу
Српску своју.

На самрти мени овај
Ханџар даде,
Да т' изручим његов задњи
Поздрав саде.

Старац клече, узе ханџар,
Те га љуби,
То је ханџнр што душманске
Главе руби.

То је ханџар од челика
Мојих снова,
То је ханџар мога сина
Са Косова.

Сад ћу моћи барем мирно
У смрт поћи,
Лакше ће ми сада бити
У тој ноћи.

Теби синко гусле ове
Јаворове,
Оне таје српске тежње,
Српске снове.

Оне ће ти много тога
Знати рећи,
Сачувај их, блажиће те
У несрећи . . .

Рекав ово гуслар склопи
Своје очи,
Задње речи изрекo је
У тој ноћи.

Загреб.

Миленко Д. Ђурић.

Суђено ће бити.

Српска народна приповијетка.

Неки цар путујући по својој држави сретне се у путу са једнијем старцем, који је ходао по свијету и просио те се тако хљебом ранио. Цар му назове Божју помоћ. А просјак му прихвати здравље, и запита цара: ‚куда ти добар јуначе'' — не знајући да је цар. А онај му одговори: „идем по својој држави, да видим како у ком мјесту свијет живи.” Просјак зачуђено запита: „А ко си ти?” „Јасам цар.” „Па кад си цар, драги господару; прими и мене, да и ја с тобом идем.” Цар му рече: „Па хајде.” И тако пођу заједно у разговору. Путујући, замркну у једној шуми. А у истој шуми живео је један калајџија са својом женом, у једној помаленој колибици, из које се помало ватра светлуцала.

Цар се договори са просјаком да иду у ону колибицу на преноћиште, пошто их је мрак затекао у шуми, а ни један не знају пута даље. Тако и пођу пут оне колибице. Кад су дошли пред колибу, викну калајџију и упитају: „може ли се ноћити код тебе?” Калајџија их свесрдно прими.

Те исте ноћи, кад су цар и онај просјак ноћили, у онога калајџије роди се мушко дијете. Просјак се пробуди и рече ономе калајџији: „ноћас се и у овога цара, што спава код мене родила шћер, а он не зна за то, и твој ће син, кад одрасте, узети царску кћер себи за жену.” Мишљаху они да цар спава, али цар све прати њихове ријечи.

Кад сутра дан сване, цар поиште од калајџије оно дете, да му га прода, Калајџија се задуго премишљао шта ће и како ће, али најпослије прода дијете цару за сто дуката. Цар узе дијете и оде са оним просјаком. Кад дођу до једне воде, цар узме једну дашчицу, свеже оно дијете и метне га у воду: рекавши: „Хајде, плови водом, док се не потопиш!”

Кад то сврши, цар са оним просјаком оде даље својим путем. А покрај оне воде чувао је чобан овце, па угледа ђе нешто плови водом. Кад чобан дође на обалу, виђе да дијете на једној танкој дашчици иде водом. Чобан скочи у воду и извади оно мало дијете из воде, однесе га својој кући и почне хранити.

Дијете је напредовало све што који дан боље и боље. Кад му би десет година, поведе га чобан са собом овцама, оној истој води и на оно поље, ђе га је нашао. Кад опет ето ти цара! Нанесе га пут са оним просјаком, управо покрај оног чобанина. Просјак, по некаквој прилици познаде дијете и проговори цару: „ено царе! онога калајџијиног сина са оним чобанином.” Цар се поврати чобанину и запита га:

„Откуда теби то дијете?" Чобанин му по истини каже како га је нашао у води и одхранио. Цар поиште да му прода оно дијете, говорећи: „ако га нећеш дати милом, хоћеш силом." Тада чобан мораде пристати и даде цару оно дијете. Цар добро награди чобанина и оде даље својим путем са просјаком и дјететом. Идући путем дођу на једно велико брдо, на коме бјеше узрасла једна велика јела. Цар узе дијете за руке, свеза га за јелу, па оде. Сам у себи мишљаше, да ће дијете ту за оном јелом умријети. Али не прође пун сахат, док ето ти једног бега на коњу. Кад бег угледа свезано дијете за јелом, одјаха коња па га одвеза и метну за себе, па оде својој кући. Кад је дошао кући, сјаха са коња, скину дијете, па с њим у кућу. Кад је ушао унутра, кућани га запитају: „откуда му дијете." Бег им каже све шта је и како је било у ствари. Кућани се сви развеселе ономе дјетету. Врло су га лијепо пазили, као и своју дјецу. Кад му се наврши осамнаест година, бијаше већ одрастао велики момчуљак. Бег га дозове себи, па му рече: „ево сам ти купио добра коња и сву орму на њега, што сам бољу могао, а теби лијепо момачко одијело; па хајде, синко, проходај мало по свијету, не би ли ђе бегенисао за себе дјевојку да те женим." Момче пристане на бегове ријечи, узме коња, лијепо га опреми, узјаха, па оде.

Тако је путовао по свијету пуну годину дана. Једног дана испаде пред њега онај просјак, што је одао за царем. Упознавши се у момче, рече му: „Сјаши с коња младићу, да ти нештво приповиједам." Он послуша старог просјака, сјаха са коња и сједе до њега. Просјак поче приповиједати овим ријечима: „Мој синко! доста ли си мука претрпио, а ти зато не знаш, не знаш ни ко су ти родитељи, но јаћу ти казати. Твој је отац био каланџија а ја сам се случајно удружио у путу с царем. Путујући тако, нас двојица замркнемо у једној шуми, а у тој шуми били су твоји родитељи. Ми нијесмо могли даље путовати, пошто нас је мрак освојио, него свратимо ту на преноћиште.

Те исте ноћи ти си се родио, а и у цара дјевојка. Вас двоје били сте суђени једно другоме. Знајући то цар сјутра дан заиште од твојих родитеља да те продају њему. Родитељи, к'о родитељи, не би те продали другом ни по што, али су морали цару, пошто је власт у његовим рукама, па може учинити што хоће." Просјак му је и даље приповиједао све што се с њим догађало, а он га је пажљиво слушао. Најпослије запита просјака: „колико је далеко, до онога цара." Просјак му одговори: „није далеко, али хајде само управо овим путем, куда си и пошао, па ћеш доћи на једно поље. У том су пољу онога цара дворови." Момче му захвали лијепо, па оде. Путовао је неколико сахата, док на један пут изби на оно поље и нађе царске дворе, као што му је рекао онај стари просјак. Момче разигра свога коња пољем

широкијем, ал' у двору сједила је царска кћер баш код прозора. На један пут угледа момка ђе јаше на коњу! Њој се одмах допадне момче, па нареди своје слуге, да га доведу њојзи у двор. Слуге оду у сусрет ономе момчету и кажу му што је рекла царска кћер. Он пристане на њихове ријечи и оде с њима дјевојци у двор. Кад отиду у двор, дјевојка упита момче: „Хоћеш ли ти мене узети за жену?" А он одговори „Хоћу!"

Тако дјевојка не размишљајући више ништа одмах се опреми, узме новаца па оде са онијем момчетом. Када су дошли бегу, код којега је момче становало, он их врло лијепо дочека, као и своју дјецу, с њима се веселио и још више поносио. Ту се вјенчају и остану живјети.

А и у ономе времену, кад је царска кћер отишла, цар је био на путу. Кад се повратио натраг кући, слуге му почну приповједати, како је дошао некакав делија на коњу, и одвео му кћер. Тада ће цар њима рећи: „то је син једног калајџије, ја сам покушавао свакојако да га уморим, још док је мален био, само да ми не одведе кћер, али што је суђено, то мора бити." „Б. В."

Народно здравље.

Да би се предупредила кратковидност. – Изнећемо овде неколико врло важних мера, које би ваљало предузети да би се предупредила кратковидност код школске деце:

1. Распоред наставе треба тако подесити, да никад очи дуже од једног сата нису управљене на блиски задатак. Треба увек да буде правилна промена између рада и одмора.

2. Чешће треба вежбати очи на дањно гледање.

3. Почешће кретање по свежем ваздуху. — Гимнастичке игре.

4. Забранити читање или писмене задатке при недовољном осветљењу а нарочито у сутон.

5. Правилно држање ђака при читању и писању.

6. Забранити држање наочари без лекарске наредбе.

7. Кратковиди ђаци треба да добију своје место за време наставе према лекаревом упутству.

8. Светлост треба, при читању, писању и цртању, да долази са леве стране ученика или тако да упада одозго, како би предмет (сто, књига итд.) био потпуно осветљен.

9. Школски часови при вештачкој светлости треба да се по могућству избегавају; ако то не иде онда треба читање и писање ограничити на најмању меру, а цртање потпуно изоставити.

10. Треба нарочито обраћати пажњу на крупан рукопис.

11. Не треба дозволити шпартане листове.

12. Избегавати уско одело око врата кад се чита, пише или црта.

Једно просто средство против „знојења ногу. — Данас се сматра да она средства, којима се хоће да сузбије знојење ногу не одговарају природи. Јер није то проста случајност што су на табанима и длановима знојне жлезде најгушће једна уз другу. Вероватно то долази отуда што су услед променљивог притиска, коме су жлезде при ходању или кретању руку највише изложене, та места нарочито подесна за истурање из тела разних непотребних материја што се луче и знојем напоље избацују. Према томе знојењу би требало пре ићи на руку но сузбијати га. С тога треба тражити неко средство којим би се зној добро упијао и у њему задржавао како не би он испаравао и прелазио у трулеж. А за то је најбоља упијаћа хартија. Она много боље упија течности но икако вунено, памучно и ланено ткиво. Чак кад се та хартија покваси она не губи своју упијајућу особину, већ на против још боље упија (зна се кад хоћемо какву мрљу од мастила да покупимо ми најпре поквасимо упијаћу хартију). Својим власастим (капиларним) дејством упијаћа хартија спроводи даље упијену течност тако да може понова да је узима у себи. Али је та обично хартија доста крта те се лако цепа, зато је треба омотати са газом, чиме се ниуколико не смањује упијаћа особина њена. Од такве материје треба начинити уметке које је најбоље наместити између чарапе и обуће и ови морају имати извесну дебљину како би се могао сав зној преко дана упити. Да би се постигла та дебљина најбоље је метнути по неколико таких уметака један врз другог те према потреби узети 2, 3 и 4 комада како кад колико затреба. А то је добро и са те стране, што се поједини иметци могу издавати и осушити па опет употребити.

ШАЛА.

ДОСЕТИО СЕ.

Једном су два пријатеља лежала заједно у болници, обојица су били уганули ногу. Када је лекар дошао у собу, где су ова двојица лежала, приђе једном, ухвати га за ногу и почне је вући. Овај се јадник дерао, али се лекар није освртао на то,

Кад је лекар био готов с првим, приђе и другоме, па почне и његову ногу вући, али овај је ћутао јуначки; а кад је лекар отишао упита први другога: „како си ти могао ћутати, кад ти је лекар ногу намештао, кад су то грдни болови? А овај му одговори: кад сам ја видео како се ти мучиш, а ја се досетим па подметем здраву ногу место болесне и онда ми је лако било ћутати кад нисам осетио болове.

По народној

Сл. Ст: **КОЈИЋ,**

уч. II. р. гимн. Београдске.

СВАШТИЦЕ.

Колико користи доносе кокоши у Америци? — Не би човек веровао шта може овако споредна грана у економији да донесе користи. Американци су практични у свему, па су и у живини тако далеко дотерали, да им носи више користи него и једна друга грана народне привреде. Тако на примеру су амерички рудокопи године 1901. дали сребра у вредности од 75,000. 000 долара. Злата у вредности од 48,712.000 долара. Овце су биле вредне те године 78,272.820 долара. Вредност вуне 52,260.530 долара. Вредност дувана 37,666.330 долара. Вредност кромпира 80,980.650 долара. Вредност зоби 172,359.240 долара. Вредност свиња 193,731.825 долара.Вредност пшенице 239,852. 689 долара. Вредност пшенице 263, 172.320 долара. Заслуга од кокошију и јаја 308,000.000 дола.

Пре 18 година је Америка уважала јаја и живину, а сад заслужи на њој преко триста милијона долара.

Па како је то могуће? Јака задружна свест и трговачко управљање газдалуком њих је тако унапредило. Пре десет година на пример једва је била позната машина за вештачко лежење пилића; године 1901. продато је тих машина у Америци преко 300.000! Данас се место 12 — 15 јаја под квочком излеже 4 — 500 пилића у машини.

Кокоши су строго раздељене по пасмини; једна је само за товљење, друга само да носи јаја, трећа се гаји ради лепоте, и то се све зна унапред, где ће се пратити и колико ће се од прилике користи извући.

У том их послу у велико помажу међу собна поучавања и путујући учитељи, које савез економа о свом трошку издржава, или их држава плаћа.

Кад стока земљу једе, — знак је, да добива рђаву храну, т. ј. замуљено и исплакано сено, много водене а мало крепке хране. Код некојих је то добро и корисно кад једу земљу, као код живине и свиња, али штетно код говеди и коња. У жалуцу, а особито у дебелом цреву заустави се земља у завојима, ту се од ње упали црево, и стока обично погине од запаљења црева. Код преживања устави се земља у бурагу, а често се може наћи у сва четири оделења. Стока једе земљу да надокнади креч, који јој је потребан за тело, а кога нема доста у храни. Кад се то опази, треба стоци давати боље хране, или ону лошију исецкати са добром и додавати зобене прекупе, и то један до један и по килограм по комаду. Данас се може купити тако званог фосфорно-киселог креча, од ког се даје по једна већа кашика дневно одраслом комаду. Од тога стока, особито млада, добро успева, кости јој се шире и јачају, и нема потребе да једе земљу.

Последњи потомак једног племена. На јужној страни Аустралије налази се острво Ван-Дименова земља, које је познато у књигама под именом „Тасманија“, некадашња колонија злочинаца. Познато је, да је Аустралија сва енглески посед, па и то острво, где су почели 1803. да га насељавају. Кад су тамо дошли, нашли су око 200.000 душа домаћег народа и већ године 1869, 3-ег марта закопаше и последњег урођеника те земље.

Требало је дакле само 66 година енглеског госпоства, док је изумрло око 200.000 душа. Разне болести, које су Европљани донели, лов на људе, које су сматрали као стоку, а нарочито пиће и то особите ракија, учинише, да тако брзо нестаде једнога људског племена.

Већ од почетка завладало је велике непријатељство између Енглеза и урођеника. Прљавштина Црнаца, њихове ружне навике, гадна јела и посластице њихове као: црви, гусенице и друге сличне животиње учинише, да су их бели људи почели одмах презирати и одмах их почеше прогонити, те починише доста неопроштених грозота. Већ године 1810. мораде гувернер издати строгу наредбу, по којој се осуђује сваки бели човек, који би „без разлога“ пуцао на урођенике. Наравно је, дасе мањи преступи нису кажњавали, па је сасвим природно, да је у овом међусобном клању најпосле морало једно племе подлећи, како су због и подлегли становници и староседиоци Тасманије. Ужасном се брзином умањивао број Црнаца. У години 1830. до 1835. било је још само 310 Тасманијаца (урођеника), па да се од очигледног изумирања сачува бар нешто тих Црнаца, пресељили су их на Флиндерско острво. Тамо су се почели боље за њих бринути, па се нашао и некакви нови Робинзон који се сажалио на њих, па им је почео проповедати о хришћанској вери. Али нити је он нити је његов наследњик могао што помоћи; сав труд око тога није помогао. Клица је смрт лежала у томе народу и умирало се непрестано. Год. 1848. било је још 13 људи, 22 жене и 10 деце, а шест година касније било их је свега 16-оро.

После тога су пренели још остатак од 7-оро чељади у њихову стару постојбину и то у близини главног града Хобартовна. 1865. године изиђе у неким лондонским илусрованим новинама слика последњега Црнца са Тасманије и последње 3 женске. Тај последњи човек звао се Вилијам Лани и био телесно добро развијен, није баш нерадо гледан у граду Хобартовну, али је особито поштовао рум, кога могаше подоста попити. Пошто је као морнар на једној лађи која је ишла да лови китове, обишао Јужно Море, умре у почетку марта 1869. у 34. години. Његове је главе нестало одмах после смрти, а његово се тело налази у природописном музеуму у Хабартовну. —

Ракија и рум ископаше многе народе, за то упамти Србине брате!

Када се где жање. Многи ће мислити, када је у нас жетва, да се жање и по читавом свету. Да знате, у које се доба где жање, описаћу Вам ево овде, али укратко. У Јануару (Сечњу) када је у нас покривена земља снегом и ледом, спремају своје жито-ратари у Аустралији, на Ново Зеланским отоцима, затим у Јужној Америци и то државама: Аргентини, ни и Чиле то све бива у Јануару о нашим највећим свецу српском, о св. Сави. Онда је јака зима јер наш свет вели: „Св. Сава Дунав замрзава!“ и о св. Јовану, јованска мећава, обично је жетва, око та два свеца. У фебруару (вељачи) започиње жетва у богатој Индији и горњем Мисиру (Египту) то бива када пада српски светац Симеон краљ. У марту (Ожујку) у горњем Мисиру, где још-те траје и у Априлу (травњу) а тога месеца су за послом жетеоци у Кипру (сред маја) и Куби (Америци), Сирији, Перзији, Малој Азији и Мексици (Америка). Жетва у Мају (свибњу) започиње у Алжирији (Африка), средњој Азији, Китају, Јапану, Мароку (Африка), уз обалу Арапске, Северно-Американским државама Флориду и Тексасу (Texasu). Велик део заузимље жетва у Јуну (Липњу) и то у балканским и подунувским државама. У јулу и августуму севернијим државама Европе.

Голубов гласник.

Купујмо Српске Школске Жигице. Од кад се у јавности већма почеле препоручивати Српске Школсе Жигице, повећала се знатно проћа њихова, а и корист, коју српске школе у Будимској епархоји имају од њих.

У 1912. години претекло је од Српских Школских Жигица лепа свота сиромашним школама у износу од **1850 К. 10** потура.

Но ова свота знатно би се повећала, кад би свака српска кућа куповала само Српске Школске Жигице.

Молимо све српске свећенике, учитеље и учитељице а и све пријатеље и српске школе и народне просвсте, да притеку у помоћ сиромашним будимским школама, настојавајући, да се још и у оним многим местима нашима где нико не продаје Српске Школске Жигице, у трговинама и ове жигице продају и да наша публика троши искључиво Српске Школске Жигице.

Овим одзивом нико не наноси себи штете, а школе долазе до лепе користи.

У Сентандрији 27. августа (9. септембра) 1913.

Управа
Будимске епархије.

Исказ о прилозима за градњу 14 школских зграда у будимској епархији. После 15|28. октобра 1912. год. када је о овим прилозима X. исказ обнародован било је скупљено 102.029 К. 96 фил. по XI. исказу стигло је 16132 К. 96 фил. Према томе до сада је скупљено 118.162 К. 92 фил. Нека је свима прилагачима усрдна хвала на овим племенитим даровима.

ЕПАРХИЈСКА УПРАВА БУДИМСКА.

Наши Американци насељавају ново ослобођење српске крајеве. Многи наши по Америци расути, остављени, заборављени и у пола одрођени народ враћа се у плодне и простране новоослобођене српске крајеве. За њима ће и остали — све што ваља, што се није пропило и забатаљило, и што већ није потонуло у американском метежу и талогу.

Међутим је дошао из Америке и ваљани српски свештеник Хаџи Јоаким-Бједов (родом из Книна у Далмацији), да поучи и упозна све прилике у новоослобођеним крајевима на Балкану, па ће известити онда браћу у Америци о свему како треба.

Ево шта пишу београдске новине: „Хаџи Јоаким-Бједов, прави и истински слуга божји, одличан Србин, један од најпросвећенијих и најкултурнијих Срба у Америци. налази се од неколико дана у нашој средини. Пошао је да обиђе и да упозна све наше крајеве и све прилике у њима, те да се преко Атинске свете горе и преко свога родног места Книна, поврати опет у Америку.

Аманет Вам, оче Бједове: обавестите наше комшије у Америци, да код нас сада овде у Европи има доста места за све њих, где ће лепше и пријатније живити на грудима своје мајке, и на њима очи заклопити. Не треба више Србима потуцати се по туђини од немила до недрага. „Добро нам дошли!”

2. ЗАГОНЕТКА У КВАДРАТИМА.

Саставио: ВЕЛ. Р. СПАСИЋ.

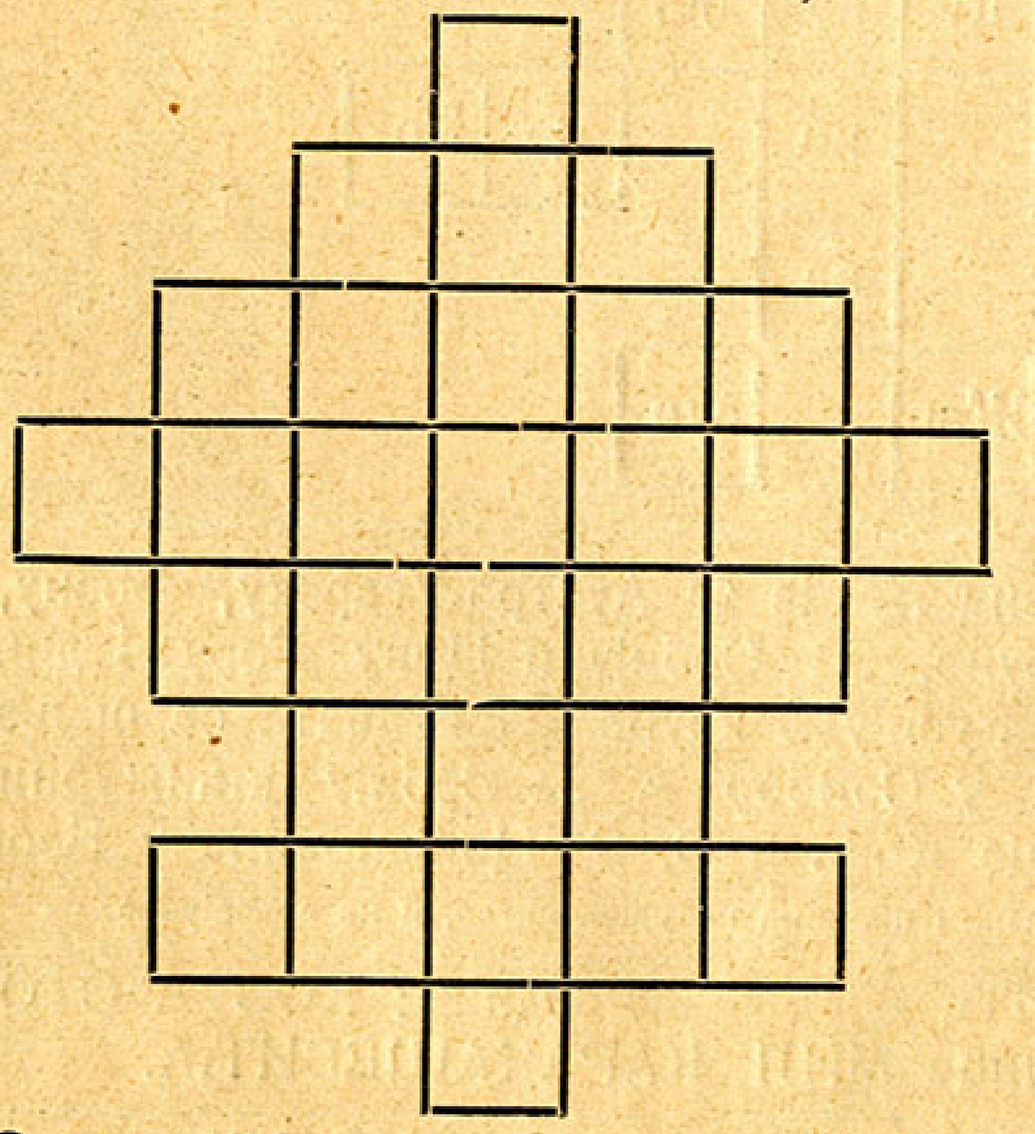

Сугласник.

Пристаниште.

Има свака кућа.

Животиња.

Место у Бачкој.

Престоница.

Штетна домаћа животиња.

Самоглас.

Средњи ред од горе доле даје име једног манастира.

Велислав Спасић. Ваше радове тачно примам. Само што због силног материјала исте врсте, морамо одабирати понајбоље и од разних сарадника, да би по могућству свима удовољили. Поздрав.

Цветко Стефановић. Ваше смо радове примили и неке одштампали. Ребусе и рачунски задатак неможемо донети, јер нам нисте послали решења истих. Пошаљите нам.

Миленко. Изволите радити и даље. Послаћу вам неке сличице, да по могућству склопите прикладне песмице. Поздрав.

КОЊИЧКИ СКОК. Саставила: Наталија Бијелић, Кула — Атлагић.

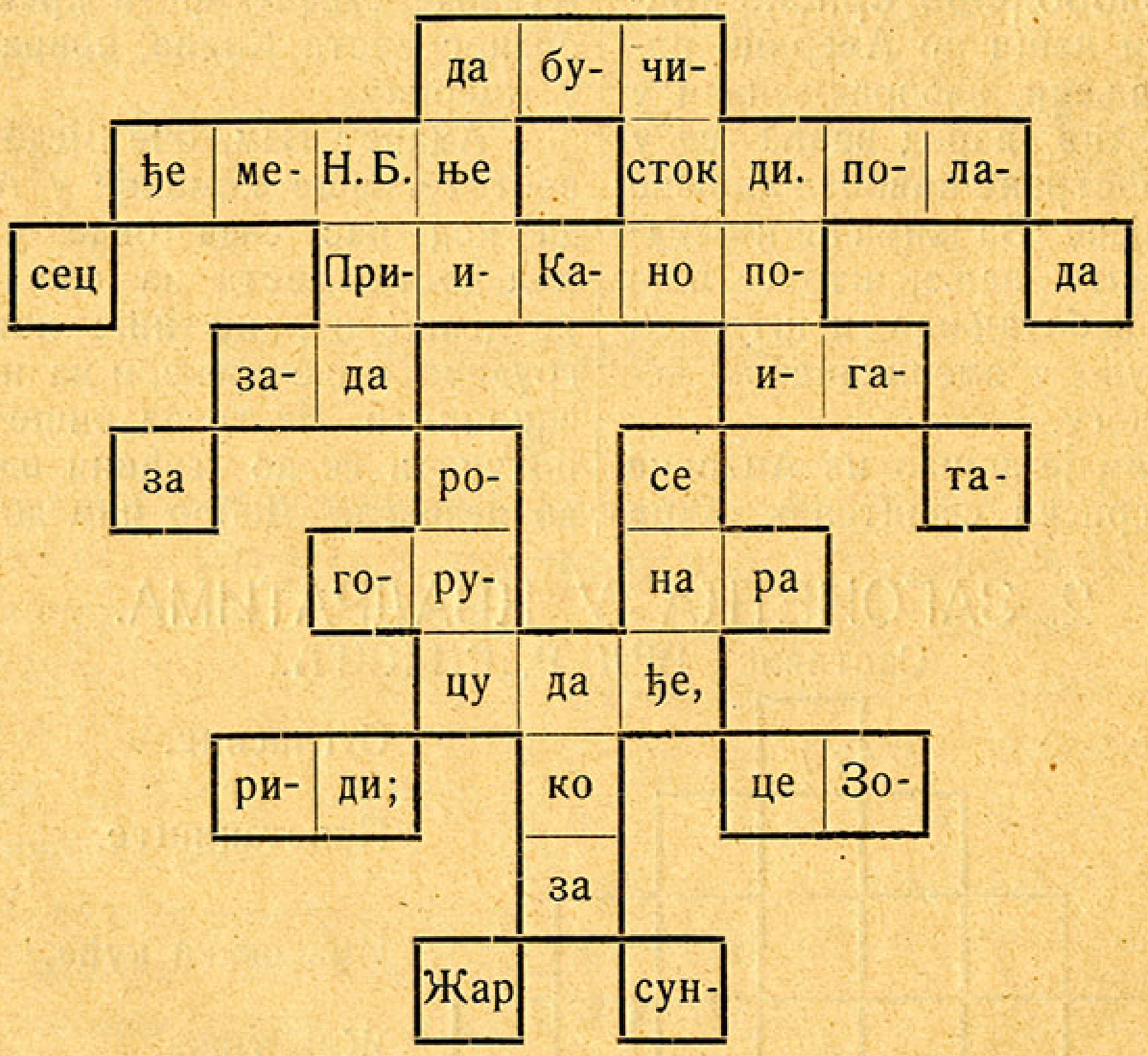

„Голуб" излази сваког 15. Цена му је за Аустро-Угарску, Босну, и Херцеговину на целу годину **2** круне. За Србију и Црну Гору **4** динара. За Турске покрајине, Бугарску и Русију **3** круне. Претплата се шаље: Књижарници Мил. Каракашевића у Сомбор. А за Србију књижарници Вэл. Валожића, М- Стајића, Геце Кона и С. Б. Цвијановића у Београд.

— Рукописи се шаљу у плаћеним писмима на уредништво, и не враћају се. —

Власник: ЈОВАН БЛАГОЈЕВИЋ. Уредник: КОСТА СТОЈАЧИЋ.
Издаје: Књижарница МИЛ. КАРАКАШЕВИЋА.

ШТАМПАРИЈА ГИГЕ ЈОВАНОВИЋА, У ТУРСКОМ-БЕЧЕЈУ.

У СОМБОРУ, 15. новембра 1913. године.

Год XXXV.

Број 9. и 10.

Правила за живот.

Буди строг у своме позиву према себи самоме. Штеди време, употреби сваки тренутак. Пре свега нека ти је пред очима посао, позив. Кад знаш да си испунио своју дужност, више ти то вреди, него све сласти уживања.

Не купуј оно што не можеш употребити, него оно без чега не можеш да будеш. Ко купује много таких непотребних ствари, продаваће скоро и оне које су му потребне.

Размисли свој посао пре него што си га почео, Кајање је роми даба, који шантуца иза сваке будалаштине.

ЛИСТ ЗА СРПСКУ МЛАДЕЖ.

Љубав се љубављу враћа.

Пре неколико годиина упадоше у очи становницима Париза два Црнца и са њима један непознат Европејац. Излазили би сваки дан пре и после подне из једне угледне гостионе и шетали би по најлепшим улицама града Париза. При шетању би често застајали и живо разговарали. Говор им беше непознат, више се споразумеваху покретима тела и изразима лица, него језиком. Љубопитљиви Парижани никако да дознају ко су ти непознати странци, а нарочито она два Црнца. Покушаваху, да се с њима упознају, али сав труд беше им узалудан.

Једног дана љубопитљиви послужитељ (келнер) упитао. Европејца:

— Молим вас господине, ко сте ви, јер овде у великој вароши свако мора казати и написати своје име, занимање и одакле је допутовао.

— Па изволите ми донети листу да је испуним — одговори учтиво Европејац. Кад овај донесе листу, он је испуни: „Жан Дибоа и моји пратиоци из Африке" Наравно послужитељ из ово неколико речи није могао ништа разумети.

Однесе по пропису листу у капетанију. После неколико дана позове капетанија непознатог Европејца у зване. Кад овај са својим пратиоцима оде, упитају га, ко је, одакле је, зашто је дошао у Париз, где се задржавао досад, одкуда су Црнци, зашто су дошли с њим у Европу итд.?

После мале почивке, поче Европејац гововити:

— Ја сам пријатељу прави Парижанин. Син сам покојног Хенри Дибое, који је пре 30 година због клевете, да је покрао штедионицу био осуђен на тешку робију, где је после кратког времена умро. Ја — као његов осамнаестогодишњи јединац — нисам могао својим очима гледати нечовечно поступање власти, које учинише из несавесности. Једног дана укрцам се у лађу и као обичан лађар одем у Африку. Прво сам се задржао неко време у Сенегамбији, а потом одем у Конго. За кратко време упутим се у трговину. Куповао сам слоновe кости, кожу и другу афричку сировину, те је лађом довозио до живљих обала и зарађивао силан новац. Намера ми беше, да скупим толико новаца, да могу повратити ону своту, за коју је мој поштени покојни отац био обеђен да је украо, па да и тиме скинем сваку љагу са њега, а и са себе.

Време је пролазило. Једном са неколико својих људи упутим се чамцем по реци Конго. Дан је био врло леп, али пред подне, одједном се наоблачи и поче олујина са кишом. Ливала је као каблом. Ми се искрцамо из чамца и одемо до оближње колибице, којих смо ми имали више поред обале Конга. Кад, чујемо некакво јаукање и то

један глас старији и неколико дечјих гласова. Одапнемо пушке и полако пођемо ближе. Имадосмо шта и видети: Три Црнца нападоше једног Црнца са троје деце. Овај последњи Црнац не беше од истог племена (а разна се племена међу собом јако мрзе). Већ оборише старога Црнца на земљу и забодоше му копље у прса и нападоше већ и децу. На то ја рекох својим људима: „Пали!" и сва три Црнца падоше на земљу. Кад ми ближе, а деца поплашена почеше бегати. Ја их зауставих, јер упознах у њима децу мог пријатеља Кон-Џона, с ким сам више пута трговао.

Сирота деца, једва дођоше к себи од страха. Онако покисле доведосмо их до колибе. За кратко време киша престаде и ми сретно стигосмо кући.

Необично беше малишанима. Старији беше 12, а млађи 9 година, девојчица једва је имала 6 година. Пошли су с оцем оног лепог дана до обале реке Конго, да се састану самном да уговоримо неке трговачке послове, и на путу их задеси несрећа.

Од тога дана живела су та црначка деца код мене задовољно. Поштовали су ме, а ја сам их волео као да су моја рођена. Мало по мало, па су научили и француски, а поред тога ја сам их у доколици обучавао у писању, читању и трговачким пословима, од чега сам доцније имао велике користи.

Прошло је од тога времена пуних 15 година. За сво то време деца су једва по кадгод тежила за својом домовином. После 15 година, решим се да пропутујем оне пределе, из којих су моја подсвојчад била и да их упознам са родбином и познаницима њиховог покојног оца.

Тако и би. Рано у јутру кренемо се реком докле смо год могли. Кад изиђемо са пратњом из чамаца, кренемо се правце југоисточно према реци Касај.

Рачунао сам да ћемо до пред вече стићи на одређено место. После малих неприлика и странпутица заиста се око 4 сата после подне укаже речица Чуапа поред које су живела мирољубива племена и родбина Кон-Џона.

Пустим моју подсвојчад напред да се они први појаве и да се прикажу, а затим ћемо и ми за њима.

Како беше срцу моме, кад опазих како се и Црнци воле, како се срдачно поздрављају и како и њима из очију теку сузе радоснице. Стигосмо и ми. Упознаше нас са својим једноплеменицима и родбином, која нас најљубазније дочека и угости. Онако уморни преноћисмо под њиховим шаторима и хтедосмо у јутру да се кренемо на пут. Али нас домаћини не хтедоше пустити. Жеља им беше, да нас по своме обичају угосте. Упознао сам за то време њихове обичаје. Код њих обично влада многоженство и свака женска има свој одређен посао у кући и ван куће. Насљедство код њих не силази с оца на сина,

него с брата на брата. Мање више сви имају својих заробљеника, који су Црнци других племена. Обожавају ватру, воду и природне силе, имају своје врачаре и свештенике. Верују у вештице и рђаве духове, од којих долази свако зло. Имају своје народне игре, које нам приказаше они и њихови робови. То су разне игре у колу, стрељање стрелама, игра копљима, скакање и друго. Па да видите моју подсвојчад. Тако се брзо уживише у стари живот и обичаје, да, када сам се трећи дан са пратиоцима кренуо кући, не хтедоше поћи самном. Рекоше ми да ће ме одпратити, али желе неко време да остану код свога племена, а после ће се опет вратити к мени. Бадава, свака тица своме јату тежи! Тако се и догодило.

Прошло је то пуних пет година, а мојих Црнаца никада да дођу.

Једног летњег дана кренем се са својим људима у дубину Африку по сировину. Ишли смо читав дан хода. Кад пред вече чујемо у близини неко комешање. Не потраја дуго, а ми опазимо у даљини поред џбуна црначка лица да нам се приближују. Не имадосмо куда него одапети пушке и пуцати. Али црначка дружина беше много већа, те нас надмаши. Моји момци један за другим погибоше. Ја са још двојица нагох бегати. Али ме једна стрела састраг погоди. Ја не знадох више за себе. Кад сам се пробудио, нађох се у једној колеби на рогозини покривен такођер рогозином.

Поред мене седела су моја подсвојчад и облагали ми тешке ране. Приповедише ми, како су нас њихови суседи Црнци заробили, мене везали и рањена везана понели собом. Они су се баш враћали са дружином из лова. Нашли су те Црнце, побили их и на велико изненађење нашли мене и моја два пратиоца везане и рањене. Донели су нас својим кућама. Како ми је било, кад сам их поред мене опазио. Како су пажљиво лебдели око нас. Видали нас и хранили док за неколико дана нисмо оздравили.

На болесничкој мојој постељи заклели смо се један другом да се више не ћемо један од другог растати. Да ћемо заједно живети и да ће ме свуда пратити. Што рекоше, то и учинише.

После неколико дана, вратимо се сви заједно у француски Конго, мојој кући, да заједно живимо, тргујемо и делимо свако добро и зло. Ја сам њих избавио од смрти, а они мени љубав љубављу вратише.

Од тога доба живимо ми нераздвојно. Заједно тргујемо и досад смо скупили доста новаца. На њихову жељу дошао сам после 28 година поново у своју отаџбину да удовољим давњашњој жељи својој и да вратим с каматама заједно онај новац, који је пре 30 година нестао, а због чега су мог доброг оца осудили. Платићу ту своту, да се одужим сени мога оца, кога сам из дна душе волео.

— Причекај ме драги пријатељу, да се у архиви уверим, да ме случајно памћење не ће преварити.

За кратко време, врати се капетан натраг и сав усхићен поче говорити:

— Драги пријатељу, ваш је отац невино страдао. Новац, који је пре 30 година нестао нађен је. Послужитељ, који је после тога чуда изненада нестао, пребегао је у Америку; он је новац склонио, неко време код себе држао, а затим пребегао с новцем у Америку. Тамо је неко време живео, али га тајна полиција искуша, он мораде пред судом признати своје дело и био је због тога недела јако кажњен.

— Дакле, мој је отац невин?! Хвала ти Боже кад сам то доживео. То ме је једино болело, јер сам донекле држао, да је можда крив, и да сам ја син варалице. Нека му је слава, и ако је страдао, невино је страдао и није окаљао своје име и свог сина.

Овај новац, који сам хтео да вратим, поклањам држави, нека из прихода овога новца оснива штипендије за добру децу, која немају своје добре родитеље. Заклада пак нека се назове: „Заклада Хенри и Жана Дибоа и његових Црнаца."

Затим се окрене својим пријатељима Црнцима и рече:

— Драги пријатељи, одсада будимо браћа, ваша мајка домовина нас је спријатељила, а моја мајка домовина нека нас с брати. Сад више нисам сироче једног клеветника, него син невиног страдалника, који има права да се с брати с онима, који му љубав с љубављу вратише.

Још тај дан рашчу се живот и доживљаји Жана Дибоа и његових побратима по целом Паризу. К.

СРПСКИ ХЕРОЈИ.

Састала се четири владара,
На Балкану, високој планини,
Они хоће савез да учине,
Један другом братску вјеру даје,
Да заједно Османлију гоне,
Који их је дуго притискао,
Пет стотина и више година.
Ту се краљи братски изљубише,
Један другом вјеру зададоше!
То рекоше, на ноге скочише,
За бритке се сабље прихватише.
Тад повика краљу од Бугарске:
„Браћо моја, краљи од Балкана,
Да би лакше међдан одржали,
Сваки своју да поведе војску,
Нек удари с' које хоће стране,
Црногорци нека први почну,
Јер су они чувени јунаци,
А ми ћемо, моја браћо драга,
Да чекамо неколико дана,
Докле доста саберемо хране,
Тад ће браћо Шумадија љута,
Да закуца Призрену на врата,
Гордом Скопљу и Битољу тврдом,
И Призрену Краљевића Марка,
Да покори љуту Скендерију,
Мени ћете, моја браћо драга,
Снажну помоћ за Једрене дати,
Јер ћу имат' муке свеколике,
Да Турчина с Једрена потиснем, —
Стјепу мени, браћо моја, дајте,
И његову љуту Србадију.
Он ће моју оснажити војску,
Једрена ћу тврда освојити,

Затим браћо, краљи од Балкана,
Краљ ће Ђорђе од Јеладе равне,
Своју војску Солуну да крене,
И од њега кључеве да прими,
Да затвори улазе на мору,
Турску флоту својом да потопи".
Што рекоше, тако учинише.
Крену војску Стјепа ђенерале,
Силну војску Србадију љуту,
Сто хиљада правих витезова,
Коњаника и храбрих пјешака,
Сто топова, митраљеза брза,
И осталих војнијех потреба,
Кроз Бугарску војска српска прошла,
Под Једрене шатре разапела,
Позиције тврдо укопала,
Сто топова граду уперила,
Пјешадија ров је направила,
Кад је Стјепа све то ударио,
Он дозива своје официре:
„Срби, браћо, моји официри,
Чујте ријеч што ћу вама рећи,
Ми смо овдје у туђинску земљу,
С Бугарима, нашом браћом милом,
Ако Бог да и срећа јуначка,
Скоро ћемо Једрене узети!"
Па он шаље свога гласоношу,
У Једрене паши, Шукри паши,
Ситну му је књигу написао,
И у књизи 'вако бесједио:
„Чу ли мене, паша, Шукри паша,
Када ову књигу ти проучиш,
Ти Једрене мени да предадеш,
Ја ти тврду српску вјеру дајем,
Да ћу теби живот поклонити,
Твојој восци излаз дозволити,
Ја сам тебе тврдо опасао,
Биочугом, гвожђем и оловом,
Па да имаш крила соколова,
Из Једрена неможеш изаћи;
Већ послушај мене, ђенерала,
Не будали, већ с' мени предаји,
Јер се најзад ти предати мораш,
Ил' предати или погинути!"
Кад је паша књигу проучио,
Грохотом се паша насмејао,
Па он Стјепи другу књигу пише,
И овако њему одговара:
„О, мој Стјепо, српски ђенерале,
Није мајка родила јунака,
Који ће ми на мегдан изаћи,
Једрену ти ја предати не ћу,
И Бугари то исто хтједоше,
Као да сам кукавица сиња,
Ко да нисам од крви јуначке.
Па ме почуј, српски ђенерале,
Што ћу теби право казивати:
Ти не знадеш шта је у Једрене, —
Једрене се узети не може,
У њему је силна турска војска,
Бедеми су од тврдог челика,
Хране имам за годину дана,
Па још, Стјепо, да ти право кажем,
Бранићу се још годину дана,
А ако се ја предати морам,
Бугарима нећу се предати,
Србима ћу моју сабљу дати,
Јер су они достојни јунаци,
Да се њима Шукри-паша преда!"
Кад је Стјепа књигу проучио,
Он дозива своје официре,
Па је њима 'вако бесједио:
„Официри, моји соколови,
Шукри-пашу града не предаје
За годину и још више дана;
Док је њему хране и џебане,
Он не мисли града предавати,
Већ на сабљи он ће га предати,
Као што га стариму узеше.
Већ почујте моји соколови,
Коњаници витезови храбри,
Нек поваде своје бритке ћорде,

И на Курде јуриш да учине,
Сву коњицу турску нек стамане,
Пјешадија, љути осветници,
Брзометке своје да припреме,
На шанчеве турске да с' устреме,
Бајонете на јуриш их узме,
А топови, моја браћо драга,
Нек загрме, нек се чује рика,
Нека руше утврђења турска,
Нека челик о челик се лупа,
Једрене ћу у прах да претворим!"
Кад то чуше храбри официри,
Поскочише на ноге лагане,
Те на Курде сложно ударише,
Чу се тутањ, земља се пролама,
Пршти челик, смрт се распростире,
Бјеже Курди главу да изнесу,
Ал' је многи изнијети неће,
Крв се свуда потоком пролива,
Али браћо сада да видите:
С истока се једна магла диже,
Ту су Курди, страшни коњаници,
Све су поље плочом разнијели,
Јуре Курди Бугаре да бију,
А не знају јад их ојадио,
Чекају их српски коњаници,
Да са њима мегдан подијеле,
Курди мисле, да су то Бугари,
Халакнуше, јуриш учинише,
Да поплаше храбре коњанике,
Коњанике, српске витезове.
Ал' да видиш чуда невиђена,
Кад с' удари коњик на коњика,
И кад сину ђорда у Србина,
Направи се бреша међ' Курдима,
А Курди се страшно поплашише,
Кад виђеше Србе коњанике,
Коњанике, старе осветнике,
Плећа даше, па бјежати сташе,
А Срби се зањ'ма нададоше,
Сјекоше их цео дан до подне,
Мало их је граду умакнуло,
Што умакло, аваз је одн'јело,
Да с' Србима ратоват' не може,
Јер је Србин стари мејданција!
Шукри-пашу Срби ухватили.
Ухватили, па га заробили.
То Бугарим' врло криво било,
Што су Срби њега заробили,
Па су одмах режати почели,
Против Срба и њихове војске.
То Србима врло жао било,
А кад за то сва дознаде војска,
На глас један повикала војска:
„Да идемо из земље Бугарске,
Да идемо у нашу Србију,
Јер Бугари снују о невјери —
Хоће они на нас ударити,
Јер им добра велика чинисмо. —
Пружисмо им хљеба бијелога,
Они камен на нас замахнуше.
Што се рекло, баш тако је било,
Ал' за то их Бог покара љуто,
За невјеру-браћи учињеној!

Из српске историје.

КНЕЖЕВА ВЕЧЕРА.

Од † Станоја Бошковића.

II.

— Наставак. —

Лазара окружише слободне поглавице српске. Они се сакупише у Косово, да одбране часни крст од бледа месеца, да одбране дичну

слободу и поносну независност од безаконог и насилног отимача турског. Косово ће да пресуди борбу између крста и месеца, која се вођаше већ 34 године. Косово ће да пресуди, хоће ли Турчин господарити на балканском полуострву, или ће му Србин и Бугарин и надаље господар остати. Косово постаје гробничко поље; на њему се мора или турска снага саломити и закопати, или српска слобода и независност сахранити.

Поље Косово требало је да стамани цвет од турских једовитих гуја. какве је Азија од вајкада више пута слала, на штету и невољу, образованијој Јевропи. Требало је да одржи балканско полуострво. Требало је да спасе већи део јужне Јевропе, од Беча и Карпата, па до Црног Мора, од клетога, дуговечног, потоњег ропства турског.

Али је словенски род пратила са свим противна судбина, него осталу браћу индојевропску. За пуних девет векова, од како се словенски народи јављају као самосталне државе у историји свега света, па до битке на Косову, од девет слободних словенских народа у цвету, једва беху остали још само Срби и Пољаци политично слободни и независни. Грозни раздор и вечита неслога вргла их је да угађају и робују народима од себе запуштенијим.

Руси падоше на Калци. Њих савладаше сурови Татари (Монголи).

Чеси се затрше на пољу Моравском. Њих обори лукавштина немачкога цара.

Изнемогоше и Срби у Лужици, тај једини огранак старо-српског племена, као што се називаше цео словенски род, све до 6-га века. Они клонуше под теретом саможивих нападања немачких владалаца.

Клонуше и Словенци под немачки јарам, остављени сами себи, по природном положају свом.

Хрвати се поклонише Мађарима, чим им усахну последњи огранак славних Красимировића.

Бугари сахранише своју самосталност под Трновом, под столним местом свога последњега краља.

И Србе постиже зла коб. И њима је ваљало већ силазити са брда просвете, као и осталој једноплеменој браћи словенској. Остављени сами себи, зар они једини да пркосе општој судбини браће своје!? Али ни они не хтедоше заостати за поносом и за славом својих суплеменика. И они се слегоше на отворено поље, да ту поделе јуначки мејдан. Силне заставе обгрлише Лазарево царско шаторје. Где год бејаше још слободних Срба, сви се стекоше на Косово. Ту су ти Мачвани, Сремци и Славонци; ту Браничевци, Ресавци, Нишављани и Рашчани; ту Жупљани Црногорци из Србије и Старовлашани; ту поносни Бошњаци са Хумљанима и Војводинцима Светога Саве. Ту се чекају славни Зећани, са равнице и са Црне Горе, са својим храбрим Приморцима. Ту се виде и сами Власи (Румуни), где српској браћи притекоше у помоћ, као су-

седи и једноверци.

Војводама ни броја се не зна. Ту ти је под шатором Лазар са Вуком и Милошем, ту Тврtко Босански, ту привидно Иван Кастриотић Албански, ту бановић Страхиња, ту Милан и Иван, ту Југ и Југовићи, и остали што „војничке вијећају зборе".

Царска глава села је у среду међу војвде.

Уз десно колено царско седи Тврtко II. Котроманић, названи Стефан, први краљ босански.

Што Србима у помоћ није притекла и Угарска, томе бејаше крив краљ Тврtко. Жигмунд краљ чешки, по својој жени, беше у оно доба и мађарски краљ. Жигмунд бејаше по истој жени род и Тврtку босанскоме. Али Тврtко би велики противник краљице Марије, која Хумске земље, по некоме свом наследству, шћаше да придружи круни угарској. Тврtко се држаше краљичиних непријатеља, и одвећ је за тим пристајао, да Угарска не помогне Србији.

Две војске опремао је Тврtко из малене Босне и Војводства Светога Саве. Толико се у то доба беше усилио. Прву предаде бану Иванићу, отпаднику хрватскоме, и своме војводи Влатку Хранићу, да је воде у Далмацију противу краља Жигмунда. А другу је сам собом и војводом Влатком Вуковићем повео у помоћ Лазару, на поље Косово.

Што се Мурат силио, презао је и Тврtко. Босна је са Србијом делила једну судбину од вајкада, и док бејаше са Србима, па и после, кад поста самостална, и ако је унутрашњи живот њезин пролазио без знатних прекрета.

На Косову, Бошњаци бејаху Лазару лево крило. Њима се придружише и Власи (Румуни) под војводом Мирчетом. Двадесет тисућа момака бројало је то крило, коме се на чело ставио Тврtко, са Мирчетом и Влатком.

Према Тврtку намести се султановић Бајазит, управитељ деснога крила турског.

Бошњаци не познају још турске мишице, они ће сада први пут да се огледају с њоме. Лазару беше заман, поред Тврtка, уздати се већ више у помоћ Угарску. Али је жељно ишчекиван онај славни Зећанин, који је не давно, пре две године, онако страшно потукао Турке. Бејаше то господар Приморја и обе Зете, — равнице скадарске и поносне Црне Горе.

Ђурађ II. Страшимиров, Балшић IV., држао је Зету и Приморје као једну област (између осталих), састављену с царевином српском. Он је ценио право цара Лазара на ту област, у колико се подудара право српских владалаца са мишљу господара зетских о заједници свих српских земаља.

И Ђурађ се рођакао са царском породицом Неманића, као и Тврtко босански, али још пре него што је узео Лазареву кћер за жену. И он беше одгајен у поносној Зети, у оној земљи, која више од 200 година беше једина права

имовина владалачке лозе Неманића.

Ђурађ бејаше први од слободних господара српских, што своме заштитнику делом помагаше. Он је први цару Лазару с војском у помоћ дошао, пре него што Лазар са суседима хришћанским беше утврдио савез. Беше то 1387., тек што је Србија турскоме Мурату отказала данак. У том и Али-паша већ са 20,000 војске, палећи и робећи, походи Рашку и стиже на Ситницу. Ђурађ га је довијао и згодно у теснацу сустигао баш код Плочника на Топлици, близу данашње Куршумлије (Беле Цркве). Ту бејаше страховита битка. Ђурађ се са својим Зећанима и Црногорцима осветити за оно немило примирје, у ком Зета мораде оставити Турцима Берат и Костур, кад јој оно Балшић III. славно на Војуци паде, а Ђурађ јој се још не беше опростио тамнице. Победа оста Србима, велика штета Турцима. Једва се трећина војске, са својим пашом, могаше разгоњена спасти. Све остало паде на бојном пољу.

Ђурђева победа донесе Србима много већу вољу и готовост на свако даље ратовање, у одсудној борби са Турчином. Али данас на Косову нема баш онога јунака, који је заслужио сву славу те дичне победе. Он је још на путу, али се за Косово већ задоцнио. Његово место испунило је народно памћење Иваном Кастриотићем, Албанским, оцем онога гласовитог Ђурђа Кастриотића („Скендер-бега"), што га Турци у 15 веку сломише, али се и у борби с њима славом прослави.

Иван беше држао неки део Албаније, која би слободна од Турака и покораваше се Ђурђу Балшићу, а као претходник Ђурђев, сва је прилика, као што прича и народ, да се могао десити и на Косову.

Међу тим Бугарска беше већ издахнула. Пао је славни Трнов, њезино столно место; већ и тврђаве Никопољ и Доростол (Силистра) да падну.

Бугарска бејаше први савезник српски, који без узајамно обречене помоћи мораде пропасти. Али друкчије и није могло бити. Савезничка војска сва укупно бејаше много мања, него она у злотвора. Мимо то, нико не знађаше куда ће Мурат главном снагом најпре ударити. Тугхан-бег пролетао је Србе, палећи све до Косова, а тако исто и Јахши-бег Бугарску. Сви упреше очи у Мурата, којим ће путем најпре да се крене. Главна војска стајала је под њим. Шест кнезова, шест савезника азијских и два хришћанска из Јевропе, присташе уз његову властиту, уз војску султанску. Али се Мурат не хтеде ни мањи, док год не чу за успех у Бугарској.

И већ се Мурат напоји крви у Пловдиву. Већ је заказао пут к западу. Кланцем „Трајанова Врата" воденом долом на Ћустендил, и великом долином Овчје Поље у село Кратово. Кад, али ту га сустиже српски посланик, који давно нарушени Нишки мир сада са свим

прекиде, и Мурата позва на одсудну борбу са Лазаром.

Мурат одлучи сада пресудно, да удари на земљу Србију. Из Кратова пређе међу српске царевине, паде на Мораву, преброди је у 6 одељења, па оправивши напред Јигит-пашу и старога Јеврем-бега, да му обезбеђују пролаз кроз кланце, стигне срећно на поље Косово, где се Лазар с главном војском искупио био.

Лазару бејаше већ превећ јасно, да му се, поред свега савеза свога, понајвише поуздати ваља у своје војводе. Старац Југ Богдан, са својих девет Југовића беше један од најзнатнијих, најгласовитијих војвода српских.

Још од вајкада веран будући породици славних Неманића, Југ Богдан није никада изостајао, где се радило о напретку њезином. Он је данас повео своју милу потпору, својих девет соколова на одсудно Косово, последњи пут да пролије крвцу: за веру Христову, за српску слободу и самосталност.

Југовићи запремише оба крила господскога стола Лазарева. Иза Вука Бранковића, као иза свога управитеља на десноме крилу војске, седе за сто старина Богдан. Он беше у свој дружини једини јунак, који небројене бојеве преживевши, садашњега непријатеља боље познаваше, него што се и који други могаше похвалити. 55 година провео је само у борби, које са Грцима које са Турцима. Он познаваше све соколове турске, с којима се мање више често огледао. Сутра ће по други пут одсудно да се огледа са оном седом јуначком Јеврем-бегом, и са силним везиром Хаир-един-пашом, који му пре 27 година освојише област, тега приморашe да се склони код цара Лазара.

С предње стране стола Лазарева село је пет другова, пет војвода српских. У средини је Милош Обилић. На лево је бановић Страхиња и до њега војвода Мусић. На десно су оба Милошева побратима, Милан Топличанин и Иван од Косајнице. Сва петорица стоје са обе стране у закриљу браће Југовића. Осим поменутих, бејаше још и више, нама непознатих јунака.

Према храброме Милошу седео је његов старији пашеног, Вук Бранковић, баш уз десно царево кољено. Као старији зет и јунак на гласу, држаше под собом десно крило целе српске војске. Као од велике и знатне породице, беше од увек код цара Лазара одликован. А данас је уживао његово највеће поверење, које није заслужио у истину, него га је обманом стекао. Вук и Милош налажаше свога највећега супарника. Па као Вук и Милош, тако исто живљаху Мара и Вукосава једна према другој. Супротност мужевља није се само огледала на њима, него сад изиде и свету на видик.

Частољубивост, и чежња за владом занесоше сувише Вука. (За њега беше тлапња, да дође племенито до жуђенога смера). Зла са-

вест и нечисто срце вукло га је само сресту, па ма на који начин поступао. Није чудо дакле, што је своје намере бацио на невиног Милоша, па га код цара обедио да је издајник. (Кратко време, напаст за вратом и незгодно стање Лазарево не дадоше му, да ствар природније истражује). Вечера поста судиште, а гости сведоци невине увреде. Јавно изобличење на најнежнији начин, са љубазним и великим поверењем, моћи ће Милоша најпре исцелити; тако мишљаше Лазар. Али се у томе врло преварио.

Започне се већање и збор, предлози и договор, кад и како да се нападне на непријатеље. Берат беше поспешан Србима и ноћца мрачна. Усред одлучивања диже се Лазар. Он споји свечаност, као што глави пристоји, са најозбиљнијом, најсветијом намером. Он држи, да ће целу ствар лакше расправити, ако најпре свали са срца сињи камен: — „Теби, Милошу, теби, зете мој, напијам у здравље, и ако си тужен, да ми радиш о издаји рода". — Чиста савест и природни дух опази се на Милошевом лицу. Одважно, слободно и хладно поричући, зачу се глас племените душе Милошеве: „Светли царе! Хвала на чаши, али нехвала на твојој здравици. Сутра нам је Видов дан, видећемо: ко је вера, ко ли је невера".

Природни нагон отера Милоша у самоћу. Српске војводе остадоше под шатором из ненада смућени и зачуђени. У Милошу се комешају бурне, страховите мисли. Срце кипи у бујним жељама. У њему је повређена искрена љубав ка дружини. Поткопана је племенита частољубивост. У главу је убијен крилати понос, који у јунаку рађа свест о својој сили и снази. Мучна је борба са самим собом. Мислио је, па је и смислио: — „Кад већ умирем за отаџбину, онда ми ваља опрати и своју повређену част". — Велика је и голема мисао убити султана! — „Убићу га, — ногом ћу му шију погазити! То мора очистити с мене лагу о издаји. То мора непријатеље посрамити. То ће опрати част и славу окаљаном имену моме".

Већ се наоружа Милошев дух, у снази, вољи и одважности.

Лазар је у збору мало успео. Главно је остало неизвесно.

У војводама српским осванула је нека смутња, и потајни неки страх.

А Милош? Милош — што рекао, то је чинио.

Увено цвет.

I.

Била је ведра ко зора рана,
Ко рујна ружа сада убрана.

На лицу румен и осмех мио,
Који се око усана вио.

Очице црне препуне жара,
С којима срце сваког очара.

Била је цветак у красном мају,
Живила у добру и сваком сјају.

Једина беше у старе нане,
Једина нада у старе дане

II.

И дође пролет . . . Зазелени луг,
Запева песму славуј му друг,

Ливаде сочне већ шара цвеће,
Већ ласта мала под небо леће.

А зракам' својим сунашце сјајно,
Злати гору зеленило бајно.

Све с' радује, само она тужна,
Као тица у кавезу сужна.

Потамнило оно румен-лице,
А упале црне јој очице.

III.

И дође јесен. Неста оног раја,
Неста милог сунчевога сјаја.

На земљу хладни падоше мрази,
А жуто лисје свуда се гази.

Шарни цвеци веће повенуше,
А међ' њима она прва беше.

П. Младенов.

Себична пријатељица.

(Уз слику.)

Наша мала Мица
Радо има куцу,
С њим се често игра
„Воје“ њеног „Зуцу“.

У место кашике
Жуца шапу пружа,
Хоће врела млека
С Мициком да куса.

Радост с њиме дели,
Али ручак не ће,
Кад ручати хтеде
Од Жуце с' окреће.

— Дај ми мало млека —
Вели Жуца Мици
— Па ћемо се после
Играт на улици.

Али Мица није
Милостива срца
Не ће из тањира
Да једе и куца.

Пријатељство свагда
Одржават' треба
Мица није добра
Што и Жуци не да.

Требала је и Жуци
Тањир млека дати,
Па се не би због јела
Морала свађати.

К.

Приче из животињског дарства.

Подземни суседи.

— Оче! Овде не могу од жила даље да радим; премда иза њих видим неки широки ходник. Копајући земљу са предње две шапе, већ ме заболеше, а жиле никако да попусте.

— Па нашто су ти та 44 зуба, међу којима има и таковних као длето: преглоћи их!

— Јест, али боду, као бодље. Па и жућкасте су, само им је корен и вршак загасито мрк.

— Но да ја видим те необичне жиле — рече стара кртица и прекине посао. А баш је био заузет, турајући земљу из поправљеног зимског стана. Оде к сину, који је довршивао један попречени ходник у дубини од 30 центиметара.

Чим је стара кртица прешла дуги ходник свог вештачког стана и дошла до сина, напреже своје ситне очи, да види какве су то ситне жилице? Тако је дуго гледао и гледао, док се одједанпут та бодљива грдосија не покрену. Опази једну малу главицу, затим цело тело са прилично великим очима и ушима, белим образима, црвенкасто-жутим трбухом и вратом, црним брковима, кратким репом. Бодљива грдосија сањиво рече:

— Боже, ко ме узнемири у слаткоме сну? Баш сам ухватио једног великог миша, и нисам га могао појести. Ваљда већ није зашло сунце? Та мој дан почиње тек са заласком сунчевим, када се шкодљиве бубе и инсекти крећу из својих скровишта. А како је добро овде лежати по цео дан у овом меком скровишту, које сам поставио сувим лишћем, сламом и сеном.

— Ко је то? — упита тихо мала кртица оца.

— То је дете моје, — одговори стара кртица — наш моћни сусед јеж.

— Наш сусед? Тај има врло рђаво чуло мириса.

— Јест. Само што његов стан има увек два излаза, тако док један загуше, другим може да побегне у склониште под увело сухо лишће или у камење. Јер он може да живи

и у каменитим местима.

— Да ли и његову кућу узнемирују?

— Да, и то само рђави људи и деца, који не знају како јеж живи и од какве је користи.

— Па ни ја не знам чиме се храни.

— Једе штетне инсекте, црве, пужеве као и ми, сем тога мишеве и змије, које су по човека, животињу и по биљке штетне.

— Какво је то тамо комешање и шаптање? — упита јеж, окренувши се према кртици.

— Ја сам то суседе! — одговори стара кртица не баш без икаква страха.

— А, ти си суседе мој, мој сродниче по исхрани?

— Да, ја и мој син, који те још не познаје.

— Баш добро што смо се снашли. Имам да ти саопштим једну новост.

— Какву новост?

— Пре некако баш пред сутом — по обичају — изашао сам из куће. Кад, ал' опазим, да један дечко лежи под једном багљом сена и мирно спава. Звезда вечерњача му баш обасјала благо дечје лице. Вечерњи поветарац му је играо лепом плавом целовом косом. Посматрајући то нежно дете, одједном приметим, да се поред мене провуче једна огромна випера (змија) и упути се према детету. Сажалио сам се на дете, јер сам видео, да ће га змијурина ујести и отровати, ухватим је, удавим, пре него што је до детета дошла. А доцније сам је и појео.

— Па ниси се отровао.

— Мени њен отров не шкоди.

— А шта дечко?

На ту ларму отвори очи и благо, захвално се насмеши на мене. Баш тада је дошла амо и мати дечја. Када је дете опазило мајку, скочи, загрли је и показујући на мене рече:

— Овај ми је спасао живот од гадне змије.

Мати погледа на мене. Ја се брзо умотам у клупче, као што приликом опасности чиним, да се бодљама својим са свију страна од непријатеља сачувам. Ал ми жена благо рече:

— Не бој се, ти необична животињо! Не ћу те дирати, а не ће те одсад нико дирата, јер су добовали у селу, да јежеви, кртице и ровчице тамане силне шкодљиве инсекте, бубе, те су тиме врло корисне животиње, тога их није слободно узнемиривати, јер ко њих дира, тај ће по закону строго бити кажњен.

— Напослетку — уздахну стара кртица — увидеше људи, да смо им ми само од велике користи.

— Тако је — одговори јеж — али те зато драги суседе ипак опомињем, да се клониш Цветних башта и повртњака, јер оданде си и ти искључен.

Наше псето.

— Што ћу вам децо причат, то није прича, него права истина.

А да је истина, потврђује та околност, што сам и ја међу вама.

– Путовао сам на својој лађи Дунавом. Сваки прави лађар треба да има на путу себи верна пратиоца – пса.

Лађа је баш стала на тако место, где смо бодрим оком морали пазити на наше стовариште. И на жалост од мога пса у тој прилици нисам могао имати велике користи, јер беше прилично стар, а имао је и своје младе, на које је јако пазио.

Догодило се то, да су нас рђави људи поробили, а што се та несрећа догодила, имао сам да захвалим непажњи мога пса. Стога сам се у гњеву одлучио, да — чим младунчад одхрани — матору ћу убити.

Дошло је и то време.

Али — као да ми је из унутрашњости душе нешто шапутало: „Не дирај псето, кад је добро и верно било у младости, поштуј га и у старости!"

Али сам ипак мислио, да би рђав газда био, кад би лењивца, који ништа, не привређује задржао у животу. Метнем га на чун и завеслам са јадним у речне таласе, где сам хтео да га последњим ударцем весла уништим за навек.

И догоди се случај: чун ми се заталаса и ја — ох Боже рђава душа — преврнем се у воду.

Тек сам онда дошао до свести, када су мене на обали дунавској трљали и неговали. Поред мене је лежало моје верно псето, сасвим покорно, умиљавајући се. Оно псето, које ми је живот спасло.

Дакле, знајте драга децо, ја сам давно и војник био, а када се то догодило, био сам већ просед човек — па се ипак морам застидети и морам признати, да сам ничице пао на моје верно псето и тако сам из захвалности плакао као да ми је рођено дете.

Слепо псето и мала срна.

Један од мојих пријатеља причао ми је следеће:

Чудновато је да по нека животиња може да навикне једна на другу. Каква љубав и оданост може да влада међу животињама. Становалисмо поред шуме, јер ми отац беше шумар. Наша кућа беше подалеко од села. Држалисмо једно псето. Могао сам бити десет дванајест година. Бујица тако се звало наше верно псето, које ништа није видело, јер беше слепо. Али је тако познавало околину наше куће, да је сигурношћу обилазило кућу, шта више заилазило би и у село, и на обалу реке Вага, где су сеоски пси главни савет држали.

Једно јутро обрадова нас куварица новости, да Бујица има двоје младунчади. Један је црн као гар, а други збео као снег. Брзо отрчасмо у коњушару, где је Бујица лежала са двоје штенади и задовољно их лизала. Али наша радост беше врло кратка. Други дан, кад у шталу завирисмо, кучића не беше. Не беше тамо ни Бујице. Тек тада дознадосмо, да су те ноћи штенад бацили у реку Ваг.

Нашли смо и Буjицу, поред речне обале, где је тужно заурлавала. Гладили смо је и хлеба јој давали, али не погледа нас, непрестано је оплакивала своје младе.

Када смо стигли кући, дочека нас ново изненађење. Шумски чувари наиђоше на једну младу срну. Беше то мала срна, какву још дотле нисмо видели.

— Заостала је некако иза матере — рече чувар.

— Шта да радимо с овом малом несретницом? — рече отац. Бар да је мало већа, а овако не зна ни јести.

Мала срна је несмело скакутала по ходнику бојажљиво је трептала и мечала.

— Драги оче, дај нама ту малу срну, и онако сте бацили Буjичине младунце у воду.

— Па шта ће те радити с њом?

— Хранићемо је млеком а даћемо јој мека колача у уста.

Тек што смо могли улити у уста срнина неколико капи млека, па више не ће. Метлисмо јој и њушку у тањир, а срна никако да једе, него се само дере,

— Носите је напоље из ходника — заповеди отац.

Брзо је однесемо у шталу. Тамо беше већ и Буjица, која је тужно загњурила главу у сено. Како смо ушли, диже се из сена и поче њушкати.

— Метнимо срну поред Буjице — рече неко од нас. И метнусмо је. Буjица од радости поче лизати малу срну, одjеданпут мала срна леже поред псета, завуче носић под Буjицу и поче сисати.

Тако чудо не видесмо никада. Дотрчаше сви из куће, да виде ово чуди. Овај се глас рашири по целом селу. Мала срна биваше с дана на дан све већа и већа. Доцније пак навикла се и на млеко, а затим поче јести и траву и лишће од купуса. За годину дана беше велика као Буjица, постаде умиљата, питома животиња. Улазила је у кухињу, ходник, шта више и у собу, само је не пуштасмо у башту.

Једно после подне, када дођемо кући, нисмо затекли код куће малу срну, али ни Буjица не беше код куће, претражилисмо сву кућу, али обе животиње не нађосмо нигде. Брзо одосмо на обалу Вага. Нађосмо тамо Буjицу, где се крај обале сунча, а поред ње скакуће мала срна. А около Буjице читава руља паса. Одjедном скочи Буjица, пође кући, а за њом је трчала срна као ждребе за мајком.

Једном баш пред пролеће, беше мала срна врло немирна. Више пута по цео је дан нема са Буjицом, док је једанпут нестаде. Тражилисмо је на све стране, али је нигде не нађосмо. Рано у зору чује отац неко лупање на капији. Отац устане, изиђе у ходник, а ми за њим.

Два човека стајала су на ходнику и разговараху с оцем.

— Лупежи су ноћас били у шуми — рече један оцу. Убили су једну срну, а ми смо их поплашили и одвијали. Само се чудимо, да је и Буjица стајала поред срне. Лизала

је рану срни и заурлавала.

Отац брзо обуче огртач и метне капу на главу и изиђе с људима у шуму, а мисмо код прозора немирно посматрали. Срце нам се од бојазни следило. Прошло је већ скоро два сата, кад се отац повратио. Један од људи носио је срну. То беше наша мала срна. Беше то жалостан дан за нас.

Бујица се није мицала од мале срне. Моралисмо је батином одвијати из ходника. Малу срну је отац поклонио свештенику, јер ми од жалости не би могли јести њено месо!

Сутра дан је Бујица непрестано тражила срну. Њушкала је по ходнику, кухини, штали, изишла је у село, и до сутра дан је гладна жедна лутала. Па и кад је кући дошла, није ништа јела. Само је лежала и тужила. Трећи дан је нађосмо мртву.

Дали је имала срца, или је то само нагон, ко зна? — Беше то само сирото слепо псето. Живот тог сиротог псета није вредио ништа без мале, веселе и живахне срне.

К.

ОСВЕЋЕНО КОСОВО.

Устаните, мртви моји
На Косову што сте пали,
Потомци вам **помен** чине —
И ми смо се борит' знали,
Јер нас свете кости зваше —
Косово је опет наше!

*

А Кнез Лазар, сав у сјају,
Уста из свог светог гроба —
»Погледај нас и чуј, кнеже,
Овде нема више роба;
Нек су просте свете жртве!
У живот смо дигли мртве.

*

Родила се слава стара,
А Кнез-Лазар проговара:

*

»Децо моја! Је л' то санак?
Зар и овде сунце гриje?
Очи нису научиле . . .
Пет векова студен бије,
Груди дршћу, очи стрепе,
Па од таме чисто слепе.«

*

Док сја сунце одозгоре,
Потомци му дично зборе:

*

»Пет векова било, прошло!
Не, то, кнеже, санак није!
Чуј! Слободу свето звоно
С Грачанице звучно бије.
Потомци ти крв су лили,
И завет су испунили.«

*

Васкрснула љубав стара,
И Кнез-Лазар проговара:

*

»Истина је, дакле, жива,
У гробу ме живот крен'о;
Истина је, Српски Боже,
Косово је освећено!«
И кад звона зачу гласе,
Од радости — **заплака се.**

*

Устаните, о, јунаци,
На Косову што сте пали,
Освећене ваше ране,
И ми смо се борит, знали,
Јер нас свети завет зваше —
Косово је опет наше!

*

И усташе на Косову
Из гробнице сви јунаци,
У загрљај полетеше
Док слободе трепте зраци
И док звуци звона хрле,
Ту потомке претци грле!

*

А Кнез-Лазар диже руке
Док промичу светле слике
Благосиља борце нове
И **косовске осветнике.**
А у тами бол се крије —
С Грачанице звоно бије. . . .

„МАЛА СРБАДИЈА.“ **Расински.**

ЗАСЛУЖНО ДЕТЕ.

Још две недеље па ће нам наступити велики празник Христова рођења Божић. — Настаде жагор међу школском дечицом, и једва очекиваху онај дан, да г. учитељ одреди четир ученика, који би требали да носе школски вертеп.

Сваки је ђак имао наде, да ће зацело г. учитељ да одреди, те би се више пута препирали међу собом, кад би ишли из школе кући. Само је мали Мирослав ћутао, и не тхеде се упуштати у инат, јер је добро знао, да ће г. учитељ оне ученике да одреди, који су леп успех показали у науци и владању.

Остали ученици нису ни обраћали пажњу на малога Мирослава, јер беше пуки сиромашак, и зацело су држали да г. учитељ не ће баш њега одредити да носи школски вертеп.

Али се преварише у рачуну. Дошао је дан, те учитељ напомене својим ученицима, да ће као сваке године, и ове ићи њих четворица и то од изврсних ученика у вертепе.

Наста нема тишина међу дечицом и сваки ти је хтео да се покаже, да је ваљан, миран, и учтив онога часа. — Дакле дечице, договорите се међу собом, и одредите њих четворицу, који би требали да носе школски Вертеп, али само оне ученике, који су одличан успех показали у науци и владању, рече учитељ дечици, јер се хтеде уверити да ли влада међу дечицом љубав и слога. . .

Неста жагор међу дечицом онога часа, кад добише налог од свога г. учитеља, да кандидују њих четворицу за вертеп. — Мир нека је! утишавао је учитељ своје ученике, који се никако немогоше споразумети међу собом.

— Нека сваки напише на једно парче хартије, кога жели да иде у вертепе, па ће мо видети, који највише има имена, тај ће да иде — рече учитељ дечици, и удаљи се из дворане, док дечица не напишу имена. . . .

— „Мене! — И мене! — Ал мене!? — А зашто мене не пишеш? — То није правда некога омаловажавати, а некога уздизати! . . .

Кога пишете? — Јестел готови?

— Баш сам љубопитљив кође ићи!! — А и ја!" . . .

Таке си речи могао чути из дечји уста, који су се препирали међу собом. „Ја ћу да покупим цедуљице од свакога" рећиће Душан Јелић, дете кнеза и велепоседника Панте у селу Ж. — Тако и би. — Сви пристадоше на предлог малога Душана, који покупи цедуљице од сваког појединог ученика, метне их на сто учитељев. . . .

Душан беше пун радости, што му је план испао за руком, а и у нади да ће ићи у школске вертепе. — А такође и остали ученици су се радовали да ће ићи. . . .

Само је мали Мирослав седео на своме месту, и очекивао је час да чује резултат, ко ће ићи у школске вертепе. „Јестел се споразумели међу собом дечице?!" упита учитељ своје ученике, те ће отпочети читати цедуљице.

— Јесмо господине!

— Је ли по правди?

— Јесте! . . .

— Није! . . .

Са једне се стране чуло да јесте, а са друге да није, те тако ипак учитељ не беше начисто са тиме, која је страна у правди е која не. . . .

Учитељ је читао цедуљице на глас да сви чују. При завршетку је избројао гласанице, те ће да изусти. „Мила дечице, хтедох се уверити какви сте пријатељи један другом, и да ли слога влада међу вами?

— Али на жалост морам вам рећи, да тога међу вама нема. О томе сам се уверио из овог гласања. То је велико зло мила дечице, и томе се злу мора наћи излаза. . . .

— Мирослав, који је одличан ученик, како у науци, тако и у владању, тај марљиви ученик је најмање гласова добио и то само један глас, што је сам написао. . . .

— Па зашто то? — Зато што је сироче, или што није лепо одевен као ви? — Не гледи се данас које виђен и чувен по спољашности а глава му празна, него ко је паметан и добар ученик.

— Мирослава као изврсног ученика наређујем да иде у школске вертепе, и то главну улогу дајем њему, јер сам уверен, да ће је најбоље научити.

Мирослав се лепо захвали своме учитељу, који беше по правди и заслужио, њега као најбољег ученика одредио да иде у школске вертепе.

Осталим ученицима не беше право што је учитељ одредио тог пуког сиротана, јер га беху мрзили, и криво им је било, зашто баш да њега учитељ најбоље воли.

— Зато дечице у будуће, будите добри пријатељи један другом, опростите један другом, ако сте се посвађали, слажите се као рођена браћа, помажите један другога у науци, ако би који боље знао нека помогне ономе, који је слабији у науце. Тако ће дечице сванути зора лепших и бољих дана, и тако ће те да сузбијете ту неслогу, ко-

ја је све до данас владала међу вама — одговори учитељ својим ученицима.

— Надам се, да ће те се одазвати моме савету, које сам упутио на вас, мила дечице, и да ће те постати од данашњег дана добри пријатељи један другом, а које ће само вами служити на дику и понос.

— Угледајте се на малога Мирослава, следујте његовом примеру, те ће тако у будуће и од вас бити марљива и добра деца, као што је Мирослав. . . .

Очекујем од вас мила дечице, да вас видим у слози и љубави, удружене као рођену браћу . . .

— Хвала! кликнуше дечица.

— Нетражим од вас да ми захвали те, јер то је моја дужност, да вас као ваш учитељ упућујем на добро, и да вас одклањам од рђавих дела.

*

Дан по дан је пролазио, те дође и Божић. Четири ученика, који беху одређени у школске вертепе, беху тај дан отишли до свога учитеља, да их преслиша, да ли су добро научили своје задаће што ће говорити као вертепаши.

Сва четир ученика су своје задаће научили као вода на изуст, а особито мали Мирослав, којем се учитељ немогаше надивити.

Вертепаши су леп успех пожњели у своме послу. Свагде су их радо дочекали, дивећи се тако дечици. — Многи су честитали учитељу, јер у главном беше то заслуга учитељева, који се трудио да своје ученике лепо и добро васпита.

Учитељу беше драго, кад чу похвалу од појединих грађана, те од онога дана је још већма заволео малога Мирослава, јер народ чито су њега хвалили, као доброг певача и деклематора.

Вертепаши су много награде добили, и то у новцу. Хтедоше да дају новац своме учитељу, али учитељ пошто је познавао њихово сиромашно стање — поклони дечици добивени новац.

Дечица се лепо захвале своме учитељу на добивеном новцу. — Остала три ученика, који беху ишли у школске вертепе, поклоне сваки свој тал маломе Мирославу, јер су знали да је сиротан.

— Остали пак ђаци послушаше речи свога г. учитеља и угледаше се на малога Мирослава, који беше одличан ученик, те и они посташе добра и ваљана дечица. . . .

— Нестало је међу њима неслоге и ината, и тако посташе добри и слагаше се као рођена браћа.

*

Беху то ученици четвртог разреда основне школе. Учитељ беше заволео малога Мирослава, те препоручи као одличног ученика месној црквеној опћини, стом молбом, да му притекне у помоћ, како би могао науку да продужи. . . .

И успео је. Месна црквена општина се радо одазове учитељевој молби, и школовала је малога Мирослава о своме трошку све дотле,

док се није оспособио за срп. нар. учитеља. — Тако од онога пуког сиротана постаде учитељ. Лепо се захвалио црквеној опћини, која га је о своме трошку школовала. К себи је узео и своје родитеље, те и њима олакша бедан живот.

Ето малишани како пролазе добра и ваљана дечица. . . .

Сомбор.

Теодор Симендић.

Сточарство.

Људи су још од давнашњих времена припитомљавали дивље животиње и употребљавали их у своју корист. Или због тога, да их испо-

мажу у раду, или бојевима, или због укусног меса, или због млека и другог.

Коњ је Арављану још и данас светиња, с њиме га само смрт може раставити.

Други народи радо су имали говеду, њих су одгајивали и користи црпели. Други су волели овце, козе и друге вунате животиње.

Нарочито народи у планинским пределима радо држе козе. Јер коза се задовољава и слабијом храном.

Она се хитро вере по стенама и пропланцима и брсте лишће од дрвећа. Дакле живи тамо, где друга домаћа четвороножна животиња живети не може и задовољава се оном храном, коју ниједна друга животиња не ће.

С тога је коза сиромашним планинским народима оно, што је нама крава и такорећи нема ниједне куће и најсиромашније, која козе нема.

Козје млеко је не само најбоље, него и најздравије, тако, да лечници у многим болестима препоручују болесницима да пију козје млеко.

Иначе коза је, а нарочито јарац (мужјак) врло занимљива животиња. Непрестано скакуће и трчка и мечи, а често се и свађа, па и бије са другим јарчевима.

О козама има много занимљивих прича и песмица.

Ево и ја ћу вам драги читаоци једну испричати. Изиђем једног дана у поље, да се надишем свежег ваздуха, јер чист ваздух оснажи плућа, а ко има снажна плућа, тај је здрав.

Из далека сам опазио малога пастира, где чува своје стадо коза. Приближим му се, да видим тога малишана и његово стадо. А уједно и да га похвалим, што је тако добро дете, те својим родитељима помаже.

Кад му се приближим, опазим, где се сиромашак мучи, развађајући два неваљала јарца. Расрдили се један на другога, те се почели бити и чикати. Сиромах дечко не могаше их бичем да развади. Поче већ и да плаче, јер се бојаше, да ће јарци и њега напасти, па тешко њему.

Потрчим к њему да га избавим из зла.

Једва могосмо нас двојица да раставимо две пакосне животиње, које се већ и крвавити почеше. Белога одвијасмо десно, а црнога лево. Затим ми дечко исприча како је дошло до боја. Вели — да је набрао траве беломе јарцу, нашто се онај црни расрдио и свога друга на тучу изазвао.

И после свађе и туче као што видите, јарци се и надаље мрко погледају и онај црни ни сада још не може да заборави, што је бели више знао да задобије љубав свога чувара, те га је кусном травом послужио.

На слици вам приказујем дечка а за његови леђи два завађена јарца, а поред њега с десне стране козу, која као да моли дечка да не дозволи даљи бој између белог и црног јарца.

Као што се ови јарци свађају, има таке и деце, која се воле свађати, те мора доћи неко трећи да их милом или силом развади. Дакле, на ове јарце, а и на такову неваљалу децу, немојте се угледати, него на ону козу поред дечка, која моли за мир.

К.

Бој на Мишару 1806.

Полећела два врана гаврана,
Са Мишара поља широкога
А од Шапца града бијелога,
Крвавијех круна до очију,
И крвавих ногу до кољена.
Прелећеше сву богату Мачву,
Валовиту Дрину пребродише,
И честиту Босну прејездише,

Те падоше на крајину љуту,
Баш у Вакуп проклету-паланку,
А на кулу Кулин-капетана;
Како паше, оба загракташе.
Ту излази када Кулинова,
Излазила, те је говорила:
„Ја два врана, два по Богу брата!
Јесте л' скоро од доње крајине,
Од Мишара поља широкога
А од Шапца града бијелога!
Јесте л' вид'ли многу Турску војску,
Око Шапца града бијелога
И у војсци турске поглавице!
Јесте л' вид'ли мога господара,
Господара Кулин-капетана,
Кој' је глава на сто хиљад' војске,
И који се цару заре као,
Да ћ' Србију земљу умирити
И од раје покупит' хараче:
Да ће Црног Ђорђа уватити
И жива га цару опремити;
И да ћ' исјећ, српске поглавице,
Кој' су кавгу најпре заметнули!
Је ли Ђорђа цару оправио?
Је л' Јакова на колац набио?
Је ли Луку жива огулио?
Је л' Цинцара на ватри испеко?
Је л' Чупића сабљом посјекао?
Је л' Милоша с коњма истргао?
Је л' Србију земљу умирио?
Иде ли ми Кулин-капетане?
Води л' војску од Босне поносне?
Иде ли ми, хоће л' скоро доћи?
Не гони ли мачванскијех крава?
Не води ли српскијех робиња,
Које би ме вјерно послужиле?
Каж'те мене, кад ће Кулин доћи?
Кад ће доћи, да се њему надам?"
Ал' бесједе двије тице вране:
„Ој госпођо, Кулинова љубо!
Ради бисмо добре казат' гласе,
Не можемо, већ как'оно јесте:
Ми смо скоро од доње крајине
А од Шапца града бијелога
Са Мишара поља широкога,
Вићелисмо многу турску војску
Око Шапца града бијелога,
И у војсци турске поглавице,
И вид'ли смо твога господара,
Господара Кулин-капетана,
И вид'ли смо Црнога Ђорђија
У Мишару пољу широкоме;
У Ђорђија петнаест хиљад' Срба,
А у твога Кулин-капетана,
У њег' бјеше сто хиљад' Турака.
Ту смо били, очима гледали,
Кад се двије ударише војске
У Мишари пољу широкоме,
Једно српска, а друго је турска;
Пред турском је Кулин-капетане,
А пред српском Петровићу Ђорђе;
Српска војска турску надвладала.
Погибе ти Кулин-капетане,
Погуби га Петровићу Ђорђе;
Сњим погибе тридест хиљад' Турак';
Изгибоше турске поглавице,
По избору бољи од бољега,
Од честите Босне камените,
Нити иде Кулин-капетане,
Нити иде нити ће ти доћи,
Нит' се надај, нити га погледај,
Рани сина, пак шаљи на војску:
Србија се умирит неможе."
Кад то зачу Кулинова када,
Она цикну како љута гуја,
Па кадуна 'вако говорила:
„Јао врани, до зла тога гласа!

Још ми каж'те два по Богу брата!
Кад сте били, очима гледалм,
Знадете ли још ког по имену
Поглавара, кој, је погинуо,
Од честите Босне камените?"
Говоре јој двије тице вране:
„Знамо сваког, госпо Кулинова,
Сваког знамо, и казат' хоћемо
Поглавара сваког по имену,
И ко их је, кадо, погубио:
Погибе ти Мемед-капетане
Од Зворника града бијелога,
Погубига Милош од Поцерја;
Пак погибе паша Синан-паша
Из Горажда са Хетцеговине,
Погуби га Лазаревић Луко;
Погибе ти Мула Сарајлија,
Погуби га Чупић код Дреновца;
Погибе ти Асан Беширевић
У Китогу лугу зеленоме,
Погуби га попе Смиљанићу;
Погибе ти дервентски капетан,
Погуби га Ваљевац Јакове,
На Добрави одс'јече му главу.
Нешто Турак на Саву удари,
На добријем коњма препловише,
Утекоше у земљу Њемачку,
Камо мајци да утећи могу!
Зачуо их витез Цинцар Јанко,
И зачуо Лазаре Мутапе,
Припасаше свијетло оружје,
Пријеђоше у земљу Њемачку,
Пак по трагу потераше Турке;
Стигоше их на првом конаку,
Баш на ушћу код воде Босута.
Истом Турци на конак одјали,
У Босуту пред бијелом крчмом,
Али Цинцар из краја повика:
Стани, Туре! нијеси утекло.
С друге стране Мутап повикао.
Кад то зачу Остроч-капетане,
Лудо д'јете, одмах се припаде,
Аџи-Мосто на мах обумрије;
Ту долеће Цинцар са Мутапом,
Мутап Мосту одсијече главу,
Цинцар Јанко Остроч-капетану;
Утече им од Градачца Дедо;
А ни он им не би утекао,
Ал' у Деда много пријатеља,
Па га сакри њемачка господа.
Кад згубише Остроч-капетана,
Ту Србини како мрки вуци
Од њих пусто одузеше благо,
И добре им коње поваташе,
А њих јадне у Саву бацише
И овако Сави говорише:
„Саво водо, валовита, ладна!
„Ждери, Саво, наше душманине."
Посјекоше Остроч-капетана
У Њемачкој пред бијелом крчмом,
Не стиде се цара ни њесара."
Кад то зачу Кулинова када,
Љуто цвили, до Бога се чује,
Јадикује кано кукавића,
А преврће како ластавица;
Па овако проклињати стаде:
„Бјео Шапцу, не бијелио се,
Већ у живој ватри изгорјео!
Јер код тебе Турци изгибоше.
Црни Ђорђе, да те Бог убије!
Од како си ти закрајинио,
Многу ти си мајку уцв'јелио,
А љубовцу у род опремио,
И сестрицу у црно завио;
И мене си јадну уцв'јелио,
Јер ми згуби мога господара,
Господара Кулин-капетана?
Попе Луко, рана допадну о!
Јер погуби пашу Синам-пашу,
Који знаде Босну сјетовати?
О Милошу, пушка те убила;
Јер погуби Мемед-капетана,

Којино је био десно крило
Ц'јеле Босне и њене крајине?
О Јакове, да те Бог убије!
Твоји двори пусти останули!
Јер погуби Дервент-капетана?
О Чупићу жалости дочеко!
Јер погуби Мулу сарајевског,
Који знаде и цару судити;
О Китоже, не зеленио се!
Смиљанићу, не веселио се!
Јер погуби Бешширева Асу,
Кога љепшег у свој Босни нема?
Остаде му злато испрошено,
О Цинцаре, да те Бог убије!
Мало јада по Турчићи радиш?
Ја шта тражиш по земљи Њемачкој?
Јер погуби Остроч-капетана,
Лудо д'јете, јединца у мајке?"
То говори Кулинова када,
То говори, а с душом се бори;
Доље паде, горе не устаде,
Већ и она црче од жалости.

Задње божићно дрвце.

Превео: П. Ј. БУГАРСКИ.

Опет се јелова шума спустила са снежаних врхунаца брда у долину. Свагде су по крајевима улица, трговима стајала божићна дрвцета, онако пријазна зелена, поносне лепо израсле јеле покрај чедних борова са иглицама. Али редови им се проређиваху. Многе су куће већ купиле и однеле, јер је био бадњак, а за мало је часака пала црна ноћ. Све је мирно, по улицама сваки је у послу, јер сада иде најрадоснији дан Рођење Христово. Само у једној малој собици је седело око тога сата двоје деце: Коста и Јелица. Шћућурили су се ових двоје око пећи, јер је зима било, а ватра се већ угасила.

„Па где је само мајка тако дуго данас?! рече Јелица.

„Па знадеш, да још мора опрати рубља за сутрашњи велики празник", одврати Коста, „Чекај мало, брзо ће доћи, онда ће наложити ватру". Хоће ли нам донети божићне дрвце?"

„Не Јелице. Дрвеће је зими страшно скупо. Мама је већ прекјуче рекла, да нам не може никаквога купити".

Јелица тужно спусти главу. Лепа јој се нада не испуни, што јој се толико радовала. „Ах да само нисмо тако сиромашни", рече иза неколико часака. Да мама има сада бар 50 новчића, знала бих ја шта бих за то купила!" А шта?" упита радознало Коста.

„Задње божићне дрвце, које преостане и којега не ће ниједан човек". Јелица климне знаменито главом и пришапне Кости: „Задње дрво носи срећу". „Откуда ти то знаш?"„ Мени је рекла Катица то, а она то знаде. Она већ две године иде у школу. „Али баш задње?" „И то ћу ти рећи: Последње дрвце, оно само скромно чека, да га неко узме, јер њега је сами наш мали Бога за награду особито благословио. Па кога купи, тај је сам срећан, што хоће све ће му се испу-

нити". „Па јели, да је тако Јелице!" „Наравно, да је тако. Катица не би тако приповедала". Коста се замисли. „Како ће скупо бити мало задње дрвце? Ја незнам драги Коста. Бадава га не ћеш добити, а новаца ми немамо". „Ја имам, рече Коста живо! Баш јуче сам једном господину носио у његов стан један пакет, па сам за то добио 20 новчића". „Па чујеш Коста покушај, може бити да не стоји више. Молим, молим драги, Коста!" Коста устане, шубару навуче преко ушију и рече: „Али, немој плакати Јелице, ако дуго останем. Ја ћу морати чекати, док све дрвеће буде распродано". Он замота сестрицу покривачем, да не би озебла, и отрча брзо низ степенице. Онда похита журно улицом, чврсто је у згрченој руци држао својих 20 новчића. „Само ако задње дрвце не кошта више од 20 новчића помисли Коста шта ће онда. Поглед му прелети тргом (пијацом). Све већ празно — не, тамо се преко нешто тамно зелени. Он полети онамо. Трговац је имао још једанаест леших великих јела —, али међу њима је био наслоњен и борић, мален и слабачак, не виши, него што је код куће био сто, са кратким, ретким гранчицама.

То ће бити задње дрвце за цело, то је, рече Коста за се. Руке су му се већ укочиле од зиме, нос помодрио, али образи су му горели од узрујаности. Ако га само ко не заиште пре мене! Сад морам тек чекати, док друге прода, помисли он и пође горе, доле посматрајући непрестано дрвце. Трговац га опази и приђе к њему. Али Коста се плашљиво повуче натраг. Коста је увек бројао, када су куповали јеле, и све дотле док не остаде оно једно дрвце задње. Срце му жестоко закуца, када се је приближио трговцу. Шта ћеш ти мали? Осорно ће му трговац. Ја бих хтео задње дрвце. Имаш новаца? Па имам ових 20 новчића! Премало! „А што – стоји? упита Коста преплашено. Тридесет новчић!" Ако имаш само два, накити код куће метлу!" Код тих речи окрене маломе леђа и насмеје се својој простој шали.

Коста је ту тужно стајао спустивши главу, неколико му се суза откотрља низ лице. Читаво му је веселье покварио тај човек својом простотом. Лаганим кораком пође Коста кроз једну живљу улицу. Могуће да ће опет нешто носити у чији стан који пакет, да заслужи оно, што му недостаје. Али до тада ће већ неко купити онај борић, ах јаој и помисли на своју сестрицу. Јелица је седела код куће у хладној тамној собици и чекала је стрпљиво на њега и чудотворно дрво — а сада се он враћа празних руку. — Увек су му нове сузе цириле низ образе. Он покуша да их руком обрише. Али Бог никога не заборавља, па тако и ову сиромашну дечицу. Био је то један господин у бунди, који је већ пре посматрао малога и слушао његов разговор са трговцем. Не-

опазице се приближи Кости и пусти му у џеп отрцанога капута 10 новчића. Када је Коста турио опет у џеп премрзнулу руку, осети на своје чудо, да су унутри три новца место два. Он их извади и погледа, ах. Заиста! Три! Јако се томе чудио, и непрестано је мислио, ко му је метнуо у џеп тих трећи 10 новчића, и напослетку помисли можда је и то сам Бог му даровао. Он се развесели појури натраг, даде својих 30 повчића трговцу и однесе радосно дрвце кући. Но страни доброчинитељ није с ока пустио својега малога сиромашнога штићеника. Када је Коста закренуо у покрајну улицу потапше га од страга по рамену и рече, камо се тако журиш мој малишану?" Кући, рече Коста погледавши зачуђено господина. А имаш ли ти већ све, што ти треба за твоје дрвце: свећице и накит? То га ми не треба рече Коста мали. Не? Зар ћеш тако празно дрво поставити на сто? То ће моја мајка! А не би ли ти то хтио мени поверити?" Коста се заустави и погледа часак упитљиво странцу у лице. Када спази онај пријатни смешак, рече искрено, детињасто; „Добро, ја ћу Вам већ рећи, само не смете тога даље приповедати". Ја не ћу драги господине само да чујем рече мали Коста. Затим му Коста испричоведи тајну о задњем божићном дрвцету. А шта ће те ви желети? Коста му у радосној нади изрече све жеље, своје и сестрине. Ништа ниси заборавио? упита странац, када је Коста ступио у своју кућу и зажели му „збогом". Ништа, ми смо већ унапред промислили рече Коста и успне се степеницама. Горе је било веселье неисказано. Јелица је скакала око дрвета, више јој није било хладно и заборавила је сав свој страх, што га је претрпела, док је сама била код куће. Мајка још није дошла кући. — Деца поставе задње божићне дрвце на сто и шапну своје жеље у грање му у чврстој нади, да ће им се испунити.

А сада хајдемо на поље, да идемо улицама, да видимо кроз прозоре накићена дрвцета, а онда идемо по „маму" предложи Коста, а Јелица пристане.

Међу тим је онај страни господин покуповао неколико замотака слаткиша и колачића, свећица, накита и дошао пред малога Косте стан, који је запамтио.

Брзо је уз помоћ суседове деце у оној ниској малој мрачној собици све искитио. Мало чедно се је дрвце сјајило од свећица и златних накита, а под гранама му је лежала испуњена жеља малога Косте и Јелице, још и више.

Када су још наложили у пећи јаку ватру, оде тај чудновати брадати господин у будни. — А и било је скрајње време, јер је једва неколико корачаји одмакао од куће, већ су са друге стране долазили Коста и Јелица с мајком, којој су брзо испричоведали своју блажену наду. Болним је изразом слушала сирота мајка весели разговор сво-

јих љубимаца и пошла је лагање, да мале уздружи бар неколико часака од горке боли преварене наде. Али већ је мали Коста отрчао уз степенице и широм отворио врата. Јасно их светлост обасја на прагу. Миомирис је борових гранчица струјио из неке собице, а преугодна топлина окружи троје срећних изненађених створова.

На све је мислио онај добри господин, а то је послати анђео од самога господа Исуса, који је дошао, да спасе и да им да радости овом највећем дану. — Под грањем је дрвцета лежало много тога: рубља, играчака, одела, колача и слаткиша. Ни на мајку није заборавио Господ. Али даље је лежао и омот писма, из којега мајка извади модри папирни новац и папирић са речима:

„Ја сам онај господин, сам анђео послат од господа Исуса, да Вас спасем". „Слава Богу на висини, мир на земљу, људима весеље".

Видиш мајчице! Ти ниси веровала, сада видиш!" клицала су дечица и пала јој око врата љубећи своју мајку. Мајка неопазице отрла сузу и отишла у другу собицу да се у тишини захвали непознатом доброчинитељу, самом Богу клекавши и љубећи сам крст, где је он распет био. И сада постаде у овој скромној сиромашној породици право весеље и певање Богу, што их не заборавља. Никада није ниједно божићне дрвце проузроковало више весеља, него ово задње мало.

Митровица-Мохол-Срем, 1911.

ДАЛЕКО ОД ОЦА.

Боже мили где сам сада,
У којој сам земљи ја,
Опкољен сам од порока,
Опкољен сам од зла сва.

Домовино моја драга,
Ах како те љубим сад,
У теби сам свега имо,
А овде ме мучи глад.

Оче мили, оче драги,
Дал' на сина мислиш свог?
Чију муку и невољу,
Нико незна осем Бог.

Негледа ме овде нико,
Туђинци су неми сви,
Оче драги, оче мили,
Ох, прими ме натраг ти.

И ојачан путник крену,
Домовини, оцу свом,
Нек га прати, нек га штити,
Вишњи Бог на путу том.

Лесковац.

Драгољуб Петровић.
Дубочанин.

СВАШТИЦЕ.

Богати родитељи збринуће лако своје јединце. Али шта ћемо и куда ћемо са онима ђацима, који нису богати или где има више деце, где се у опште тесно тешко живи па чекају сви где и на чему да живе, а здрави су и ваљани су, па заслужују, да се и за њих заузмемо, да их ишчупамо из рада, сиротиње и пропасти?

Све те ваљане, здраве Србе ђаке од 12 до 15 година, који су макар малу школу добро изучили, препоручујем „Привреднику", који ће на све лепо упутити и добро удомити.

За ваљану децу за коју се „Привредник" заузме, збринуто је — као што је познато — све, све од првога дана шегртовања, па док не стану на своје ноге, док не отпочну своје самосталне радње.

И нужни капитал — за отпочетак самосталње радње — осигураће се тима питомцима који су ваљани, па се држе у свему свога реда. Привредник се заузима онда, да се према себи са ваљаним Српкињама и ожене.

Упућујте, дакле, увек и неупућене родитеље и неразумну децу и све Србе у опште, како ваљани људи своју срећу најсигурније постизавају, макар и сиромашни били.

* * *

Ко жели, ма какву упуту или обавештај, о овоме или о макоме напредном привредном послу, нека се обрати на своје разумљиве Србе учитеље или свештенике, или на управу Привредника.

Најтоплија тачка наше земље. Најтоплија тачка наше земље је Мртва Долина у пустињи Мархору, на граници Калифорније у Северној Америци. Та долина, која је добила име отуд, што је некад од жеђи умрла чета исељеника; нема изласка, него је свуда опкољена високим брдима, а лежи на педесет метара под морском површином. У месецу јулу је просечна топлота 39°C., а достиже кадгод и до 50°C.

Браминско рачунање времена. Индијски брамини деле дан на 60 сахати, а сахате на 24 минута. За рачунање времена служи или оваква направа: један мали суд од бакра, који има на дну једну малу рупицу, метну у један велики суд од бакра напуњен водом. Вода полако излази кроз малени отвор, а суд полако тоне у воду. Кад утоне за једну одређену меру, онда то значи да је протекло 24 минута, дакле један сахат.

Скупио: Вр. СПАСИЋ.

ПРИВРЕДНЕ ШКОЛЕ НА МАНАСТИРСКИМ ИМАЊИМА.

(И нашим манастирским управама на уважење.)

Министарство привреде у Београду одлучило је, да се на манастирским имањима у Србији подигну пољопривредне школе. То је са свакке стране и у сваком погледу паметно, па зато и ми нарочито пре-

поручујемо, да и наши одлучујући фактори удесе, да се и у нашим манастирима подигну пољопривредне школе.

Где је привредна школа, ту је угледна економија, ту је напредак, и корист, и велики приход. Од тога вуче брзу корист — поред манастира — и цео онај крај, јер, где се предњачи добрим примером, ту сви проради напредно, паметно, корисно, а баш тога нама треба највише. Осим тога из тих школа разиђу се практични и напредни ђаци на све стране. Где стигну не могу они више радити назадно (по старински), већ морају радити најбоље, а то је онако, како су учили, а на њих се угледа онда и сав остали народ.

Једном речи отварање привредних школа неизмерна је корист и за манастире, и за читав онај крај, и за цео народ, јер ђаци што сврше те школе постају сејачи напретка и просвећености у свом крају.

Зато препоручујемо ми и нашим манастирским управама, да се угледају на онај добар пример, па да претворе манастирска имања у угледна добра, подижући привредне школе. Према месту и приликама могле би бити заступљене све гране пољске привреде: и ратарство, и воћарство, и винодрадарство, и сточарство. Да се то учини, манастири би просинули правом светлошћу, јер би постали средишта и народне вере, а народне просвете. Манастиру би онда народ долазио, да окади душу своју чистим православљем, а и да просвети ум свој учећи се напредну раду и паметну животу.

Некада се око манастира прикупљао народ да се Богу моли, а и да се књизи учи. Подизањем привредних школа уз манастире привукли би они народ, и он би се прикупљао ту и ради цркве, и ради школе: и да се Богу моли, и да се учи књизи и раду. На тај би начин црква ојачала школу, а школа цркву.

Уз то, што је манастир до сада био само храм Господњи, допунимо га и привредном школом, па ће онда бити он и храм народног правог просвећивања, као што је некад и био.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Пошто ће „ГОЛУБ" наредним бројем навршити своју 35 годину — то молимо досадашње претплатнике као и све остале пријатеље српске књиге и српске младежи, да нас у скупљању претплатника потпомогну, како би „Голуб" и на даље могао излазити и својим одабраним материјалом васпитати милу нам српску младеж.

Г. г. учитељи и учитељице би учинили велику услугу српској младежи, када би у својим школама скупиле барем неколико претплатника. Пријатељи српске младежи, којима материјално стање дозвољава, учинили би велику задужбину, када би коју српску шко-

лу или којег доброг српског ђака на „Голуб" претплатили.

Уредништво од своје стране обећава, да ће од нове 1914. године доносити у листу што бољег и што разноврснијег и забавнијег материјала.

„Голуб" ће издавати као и досад родољубива књижарница МИЛИВОЈА КАРАКАШЕВИЋА у Сомбору, којој се и претплата шаље. Ко скупи 10 претплатника добиће и одсад један примерак бесплатно.

Пошто се „Голуб" искључиво од претплате издржава и то поново молимо свакога коме на срцу лежи васпитање нашег подмладка да се око скупљања претплате за лист заузме.

Уредништво „ГОЛУБА".

Голубови коштунци.

1. Рачунски задатак.

Два бурета садрже 126 литри воде. Кад би из једнога бурета у друго буре прелио 14 литри, била би једнака количина воде у обадва бурета. Пита се колико има воде у сваким бурету?

РЕШЕЊЕ.

У 7. и 8. бр. „Голуба" „Голубови коштунци" значе: **Загонетка у квадратима:** Р. бор. таван, магарац, Сента, Рим, падав, а, значи манастир **Раваница; Коњички скок** значи:

2. Природа се полагано буди,
1. Када месец за горицу зађе,
4. Зора тада почиње да руди,
3. Жарко сунце на исток изађе.

Правилно решили: Младен Лесковац, ученик IV. разр. основне школе у Сивцу; све — Бранко Радошевић: све — Цветинка Дворнић, Дамјанка и Љубица Страјнић у Бању: све — Смиљана, Драгољуб, Лепосава и Мирјана Атанацковић: све — Маца Стајевић, Анка Поповић и Софија Бошњак у Бању: све — Милош Банац, Исо Поповић и Влида Дворнић из Бана: све.

„Голуб" излази сваког 15. Цена му је за Аустро-Угарску, Босну, и Херцеговину на целу годину **2** круне. За Србију и Црну Гору **4** динара. За Турске покрајине, Бугарску и Русију **3** круне. Претплата се шаље: Књижарници Мил. Каракашевића у Сомбор. А за Србију књижарници Вел. Валожића, М- Стајића, Геце Кона и С. Б. Цвијановића у Београд.

— Рукописи се шаљу у плаћеним писмима на уредништво, и не враћају се. —

Власник: ЈОВАН БЛАГОЈЕВИЋ. Уредник: КОСТА СТОЈАЧИЋ.

Издаје: Књижарница МИЛ. КАРАКАШЕВИЋА.

ШТАМПАРИЈА ГИГЕ ЈОВАНОВИЋА, У ТУРСКОМ-БЕЧЕЈУ.

у СОМБОРУ, 15. децембра 1913. године.

Год XXXV.
Број 11. и 12.

Јавић

Савети.

Од сиромашка немој примати поклона.

Ако хоћеш да ти јело прија, знај да се та пријатност купује радом.

Ако желиш добро спавати, лези са мирном савести.

Не тражи услуге од лењивца,
ни помоћи од непријатеља,
ни савета од завидљивца,
ни верности од лажна непријатеља

Не буди никад сам себи судија.

Прибрао: В. Р. Спасић.

ЛИСТ
ЗА СРПСКУ МЛАДЕЖ.

Башта Ролијалда краља.

— Превео: К. —

Некада, још давнашње време живео је један богат, моћан краљ, који се звао Ролијалд. Држава му се простирала на седам царевина, имао је толико војника да им се ни броја није знало, а блага да ни богати Крез, нити Дарије перзијански краљ није толико имао.

Ролијалд је волео своје војнике, с којима је цео свет победио, а волео је своје народе, који су га јако волели, а није мрзио ни своје благо, којим је могао раскошно да живи. Још већу је срећу налазио у двоје своје деце: у златокосој, необично лепој девојчици и сину јуначког стаса.

Али над свим тим највећма је волео своју необично лепо украшену башту.

Ово заиста беше необично лепа башта! Родило је и расло је ту све што се може замислити. Међу сребрнастим лишћем родиле су румене мирисне јабуке и златне крушке.

Једва је чекао да гране бајно пролеће, када дрвеће почиње да пупи. Са највећим уживањем и задовољством би сишао после уморног државног посла у своју прекрасну башту, да одмори у шетњи своје уморно тело и да се наужива удишући у себе мирис шареног цвећа. Спустио би се на зелену траву и тако би се радовао, да би му се оба ока од радости смешила. Али једном се сневесели. Једна пакосна вила поче му срећи завидити и реши да уништи ову прекрасну башту.

Пошаље у башту гадне грозне зарезнике на баштенска дрвета, који се укоренише у кору златних дрвета, поједоше им лишће, цветове, шта више упропастише и зелену траву.

Кад једном уђе краљ у башту, има шта и видети: на дрвећу нема лишћа, нема цветова, нема зелене траве. Тужно је лутао између голих дрвећа, која као да јаукаху, што им у невољи нико не може да помогне.

Беше то највећи удар за старога краља, паде пред најмилије своје дрво и поче горко плакати.

Од тога дана плакао је непрестано, тако да га нико не могаше утешити.

Долазили су са свију страна научењаци и лечници и саветовали се са министрима краљевим, шта да раде и како да му помогну, али не могоше му помоћи. Напослетку дође краљу један научењак са великом брадом и посаветује му да башту огради високом оградом, да је снабде оружаним чуварима, да одвратни зарезници не би могли доћи.

Отпочне посао, дођоше краљеви добри људи и оградише башту таким бедемом, да ни ветар не могаше пробити унутра, а улазе снабдеше чуварима.

Кад је то дознала завидљива и пакосна вила, идућег пролећа даде зарезницима крила, те ови ноћу прелетише у башту и упропастише је.

Кад ово опази краљ, јако се разљути.

„Дакле зато сам ја краљ — рече у љутини — зато ја имам тако огромну државу, толико блага и војника, да ме ови гадни зарезнипи изиграју?! Зато сам ја победио силне непријатеље, да мене ови несности з а р е з н и ц и сурвају у смрт?!" И сместа скупи силну војску и заповеди, да свако буде војник, јер почети ће велики рат.

Скупи се силна војска у краљев двор, оштрише сабље и спремаху се за рат.

Затим пођоше у краљеву башту са бајонетима, пушкама и сабљама против гадних зарезника. Беше крвава борба. Али све узалуд! Кад једног зарезника убише, десет дође на његово место. Три дана и три ноћи трајала је битка и покољ, напослетку се војници заморише и отпочинуше, али се уверише, да сад има још више зарезника.

Сирома краљ постане још тужнији. Без речи остави своје војнике, и оде у најкрајњу собу и тамо у једном углу горко плакаше. Плакали су и његови поданици, у жалост се дала цела варош.

У оној соби, где је сирома краљ отплакивао своју судбину, беше и једна мала тужна тица затворена у златан кавез. Ову је донео краљ из вилинске земље за поклон својој јединици. Ова јадница је певала тужне ноте, али је околина — која је била у радости — није могла разумети.

И ова јадница је опазила тугу краљеву, чула је његов плач, сажали се на њега и поче певати још тужније.

Тако су заједно оплакивали судбину и напослетку се краљ утиша и поче слушати тугованку мале птичице. Али сад је разумео њену песму.

„Зашто плачеш ти мала тичице — питао је краљ — ваљда и тебе мори каква туга?!"

„Ej краљу, велика је моја туга — рече птица — оплакујем сунчани зрак, зелену шуму и пољану, отплакујем слободу, изгубљену домовину, моје родитеље, браћу и сестре, од којих ме раставише!"

„Та гле, имаш ти златан кавез?!"

„Али је скупљи од злата сунчани зрак!"

„Имаш повољно хране!"

„Али боље је јело моје мајке — рече мала тица. Ох да знадеш како мене тамо оплакују! Тамо сам у зеленом лугу весело скакутала и певала; а немам мајке, немам оца, немам зелена луга и сунчана зрака!"

Ово рекавши, поче још тужније певати.

Почеше обоје поново још жалосније плакати.

„А зашто плачеш ти краљу — рече напослетку мала тица.

Ролијалд јој исприча, у чему се састоји његова туга и жалост,

наиме његову прекрасну башту, коју је он волео више него све на свету, гадни црви упропастише, не поможе ни висока ограда, ни силна војска.

„Ако ти само због тога тужиш, лако ћеш се помоћи."

„Да помоћеш ти ако ти не треба, ваљда ћеш ти истребити и победити оно, што војска није могла? „Ја те уверавам да ћу ја спасти твоја дрвета од гадних зарезника, а ти ми мораш вратити слободу."

Седи краљ веровао је и није птичјим речима, али је зато ипак отворио кавешчић. Излети из њега мала тица прво краљу у крило, а затим на прозор. Мало се на отвореном прозору надиса свежег ваздуха, а затим одлете у свет.

Гледао је Ролијалд, докле је очима могао гледати, а затим се опет растужи, јер није веровао, да ће му мала тичица помоћи. Ова је пак летела и то управо у своју вилинску домовину, у загрљај своје мајке и своје браће.

Сутра дан краљ, не могавши даље спавати, рано устане и изиђе у опустелу своју башту, да се сњом за навек опрости, јер је држао да ће умрети.

Кад наскоро опази, да се небо наоблачи, навуче се црни облак, који се поче спуштати на његову башту. Гледајући тај црни облак да се приближује, кад на велико чудо опази да је то мала тица. Ове управо слетеше у његову башту и почеше таманити зарезнике. Немадоше милости ни према којем. Нарочито се одликоваше шарени детлић, који чак и испод коре повади црве. Сеница, шева, ласта, славуј сви се одликоваше смелим јунаштву. Истребише за кратко време све зарезнике, а опустела шума поче поново да се зелени и цвета. Изниче поново трава, а дрвета донеше плодове.

Гледао је све то краљ и поче се опет радовати, а с њим заједно и цела војска и цео његов народ. Скинуше црно одело и црне заставе и отпоче поново свеопшта радост. Прославише у славу птица неколико дана.

Нису више ни пуштали од себе те миле госте, него их задржаше, засадише своје баште дрвећем и цвећем, а на ове населише веселе и корисне тице.

Од то доба живе у добром пријатељству људи са тицама, једно другo помажу. Од то доба роди добро и слатко воће, од то доба зелене се поља и шуме. А добри људи из захвалности према тицама и сад још један дан у години светкују у славу корисних тица.

Три Гаврана*).

— Алфонс Доде. —

Вече је после дана битке. Природа сва около још је узбуђена од судара двеју војска. Пламени дах топова плови над пољем у тешким, мрким облацима буре. Ваздух је ускомешан као море после буре. Осећа се како у њему дрхте страшни потреси тога дана, и земља покривена снегом, помућена у свом зимњем одмору дуби се и разрива под траговима точкова, очајним тапкањима ногу, падом људи и коња.

Кобно узоравање! И снежне

*) Прича из француско-пруског рата.

бразде битка је посејала мртвацима. Сиви шињели купе се, завијају у агонији. Из попуњених шанчева дижу се руке, и одгурујући земљу испред себе, испружају се круте и праве ноге.

Са откривеним лицем, блед под оловним небом, лежи један војник. Руке су му црне од барута; мундир пробијен куршумима. Био је где је најјача битка, и кад су видели да је пао, другови су га држали за мртвог. Он ипак живи, и свом снагом која му је остала зове: али не одговара му ништа сем јадиковања и кркљања. . . .

Напослетку, обамро од зиме и болова, онако уморан од звиждања картеча и блеска топова, од свих кретања крваве гужве, он осећа да га мами, осваја велики спокојни и тежак одмор земље, на којој је пружен, и готов да се пода сну или смрти.

Али ево на огромном хоризонту, који је сав у његовим полуотвореним очима, са севера појављују се на небу три црне тачке, и постају све веће што се више приближују. То су крила која се журе.

Ускоро се заустављају изнад његове главе, и три непомична гаврана остају ту, висећи у белом ваздуху, са раширеним крилама, са мирноћом грабљивице чије око вреба. . . .

— „Да ли долазе због мене?" са ужасом се пита рањеник, и цело његово јадно тело уздрхти, видећи да се три гаврана спуштају из ваздушног простора и намештају на један мали брежуљак који личи на гроб, неколико корака од њега.

Вере ми лепе тице; пуне, сјајне, добро урањене. Ни једно перо не фали им у крилима. Међутим те тице живе усред битке. Оне само од ње живе; али се држе врло далеко, ван домашаја куршума и не спуштају се никад док пукови нису по земљи и док се рањеници и мртваци не помешају у кобном изједначавању.

Одиста сви гаврани изгледају важни. Поздрављају кљуном један другога, крећу се свечано један пред другим, остављајући у крвавом снегу траг својих шиљастих канца; затим, кад су се доста шепурили, почињу да гачу сасвим полако, не скидајући очи са рањеника.

„Рођаци", рече једна од црних птица, „позвао сам вас да дођете због овог малог француског војника, који лежи пред вама. Био је то горд мали војник, препун чудноватe храбрости али без смотрености и размишљености. Видите његов изрешетан шињел, и замислите колико је куршума требало да се свали на земљу. . . .

„Рођаци, то је леп плен, и ми ћемо га поделити — ако хоћете; али пре него што му се приђе треба мало причекати. Ма да му је оружје сломљено, такав какав је, гологлав изнемоглих руку, ако би добио нове силе био би још опасан. . . ."

Онај који говори најдубљи је

од свију; и слушају га; у исто време друга два подаље држе свој свирепи, кукасти кљун. Он продужи: „Ура! ми ћемо га поделити. Ја ћу појести његово срце. То срце топло је, јуначко, и оно ће подмладити моје?"

Чујеш ли шта кажу мали војниче?... Зар твоје срце збиља не куца више?

Други гавран узима реч: »Ја ћу појести његове очи. Очи француске крупне су, јасне, и блистају животом«.

Брао, отвори своје очи, мали војниче, отвори очи ако још виде.

И последњи: „Ја ћу појести његов језик. У латинским земљама то је још најлепше парче".

Али говори, та говори, и викни им врло јако, да поред све крви коју си изгубио, има ње још у твојим жилама. . . .

Човек би одиста рекао да је мртав, и, пошто су свршили договор три тице злокобна ока, прождрљива кљуна, кад се са отпуштеним крилима приближују к њему, тело његово није се чак ни стресло.

Јадни мали војниче француски! Они ће те искидати целога, и острвљени бациће се на тебе. Однеће све, до дугмета у твога мундира: јер ове пљачкашке тице носе све што сија, чак и у крви.

Три гаврана приближују се полако, и најсмелији усуђује се да га кљуне у прст. Али сада пали војник се пробуди и сав уздршће. „Није мртав... није мртав..." веле једна другој плашљиве тице, и скакајући враћају се на свој брежуљак.

О! не. Мали војник француски није мртав. Око му оживљава, ноздрве се шире. Чини му се да је ваздух мање тежак, и да боље дише.

Један ружичаст и слаб зрак зимњег сунца вуче се по опустошеној земљи, и док се он диви овоме заласку који за њега значи светлост зоре, ево где снег, који се истопио од топлоте под његовом испруженом руком, пропушта један зелени врх: малу стабљику житне травке.

О чудо живота! Рањеник осећа да се поново рађа. Ослоњајући се са својим двема рукама на земљу отаџбине, он покушава да се усправи. Издалека, три гаврана вребају га, готови да одлазе; и кад га угледају на ногама, како још дрхћући тражи око себе своје напуштено оружје, они се заједно подижу, и враћају се северу који је већ сасвим мрачан.

На небу се чује лупање крила и шклоцање кљунова. То је убрзан, узбуђен лет, у коме има страха и гњева. Рекао би човек: разбојници који су промашили метак, и који се, бежећи, туку међу собом.

САВЕСНА ГУШЧАРИЦА.

(Уз слику.)

Благо мајци њеној,
Благо оцу, браћи!
У целом је свету
Боље не мож' наћи.

Питате од кога? —
Та од наше Јеле.
Погледајте само!
Како срећу деле.

Јелица да не би
Времена губила,
Понела је књигу
И читати стала.

На глас је читала
Што у књизи пише,
Гуске се скупиле
Све ближе и ближе.

После школе корпу
На ручицу метну,
Те истера гуске
На ливаду цветну.

Гуске већ познају
Гушчарицу младу,
Не пасу далеко,
Нит' се од ње краду.

Као да су жељне
Науке и знања,
Тог бесценог блага,
Трајнога имања.

А Јелица вредно
Чита књигу своју,
А мож' јој да буде,
Јер гуске с' на броју.

Благо мајци њеној,
Благо оцу, браћи!
У целом је свету
Боље не мож' наћи.

—К.—

ОРАО И ПЧЕЛА.

(Басна И. А. Крилова. Превео: Ж. Јовичић.)

Орао угледа пчелу како се око цвета труди и мед прикупља, па ће јој охоло и с презрењем рећи: „Јаднице моја! Како ми ти изгледаш жалосна и ништавна са тим твојим радом! Вас има на хиљаде у кошници, и цело лето градите саће. Па ко ће после познати шта си ти радила и око чега си се трудила? Ја доиста не разумем шта те руководи, да цео век радиш, кад најзад мораш умрети и не ћеш оставити никаквог трага од твога рада!... Каква је грдна разлика између мене и тебе! Кад се ја извијем под облаке, свуда страх овлада: тице не смеју летети, нити се од земље подигнути; чобани не дремају код својих стада; брзе кошуте не смеју се показивати у пољима кад мене угледају под облацима". На то ће вредна пчела одговорити орлу: „Теби хвала и част! Нека Бог продужи своју милост над тобом. А ја, која сам се родила на свет ради опште користи, и не тражим никакве славе за свој труд, већ се тешим тиме, што гледећи на наше саће, уверена сам, да у њему — камар капља — и мога меда има".

Срећни су они људи, који заузимају висока места и који се за опште благо и срећу свога народа труде. Њима је утеха та, што цео свет види и цени њихова дела. Но онај је још већег поштовања достојан, који се и дању и ноћу труди невиђен и незнан и не тражи ни част ни славе, већ се теши том мишљу, да се и он за опште добро труди.

Добродушна лисица.

Натегне ловац пушку, и на место убије дрозда. Но с тиме се несрећа не сврши — ловац остави без материне неге троје тичади, која се тек беху излегла. Трпећи глад, узаман су јадни тичићи пиштали и своју мајку цвркутањем дозивали. Ту негде, близу оног гнезда, ручаше на једном камену лисица, и осталим тицама говораше: Кога срце да не заболи — гледајући како се без матере муче ови сирочићи? Немојте, миле моје, оставити јадне без помоћи, већ свака — која зрнце, која сламчицу у гнездо донесите, и од смрти сирочиће избавите, јер ништа светије нема од племенитих дела. Кукавице, теби и онако опада перје; не ће рђаво бити, ако допустиш, да се од тебе још мало перја очупа, и њиме гнездо тичићима застре. — Ти, шево, у место тога што ћеш под облаке летети и тамо се у ваздуху превртати и цвркутати, боље би урадила да по ливадама и пољима хране набавиш и кукавне сирочиће захраниш. А ти, орлице, твоја су дечица већ поодрасла, па се и сама могу за храну састара-

ти, — ти би добро учинила, кад би с твога гњезда слетела и у место матере јадне тичиће загрејала, а дечицу своју нека сам Бог причува. Ти, ласто, наловила би мушица и сиротне тичиће понудила. А ти, славују, док тихи ветрић њихово гњезданце љуљушка, отпевај јасним твојим гласом једну песмицу, и успавај сиротну дечицу. Вашом добротом и нежношћу, би висте обилато оно надокнадили, што су осиротели тичићи у својој мајци изгубили. Послушајте мене: докажимо свету, да и у шумама има племенитих срдаца, и да . . . .” У тај мах, јадни тичићи — измучени глађу — сви троје, падоше пред лију доле. А шта је радила Кума-лија? Све троје појела, а своју поуку није ни довршила.

—

Читаоче, немој се чудити! Ко је заиста добар, он се никако не ће многим речима разметати, — тај ће ћутећи добро чинити. Чија уста много о добру говоре, у нужди га мало творе.

———

СЛАВУЈ И ЉУБИЧИЦА.

У лугу је славуј птица
Своје дивне песме вио,
Мирис нежних љубичица
Уздизао и славио.

Слушале су љубичице
Славујеве дивне хвале,
Сагнуле су стидно лице
Па још лепше мирисале.

Забележио: **В. Р. С.**

———

Народне пословице.

Из збирке Мијата Стојановића.

Ако је и колиба, наша је.

Вели се, кад ко чију ствар или посао лошим назива, и туђе хвали; или кад забавља својем и презире га, а туђе узвишује и слави. Туђе се може признавати и поштовати, али своје ваља љубити и старати се да постаје све боље.

———

Ако срећу не сретне, не стиже је никада.

Каже се, кад човеку дође до руке лепа згода и прилика, а он је пропусти неупотребљену, њом се не користи, већ чека да му опет дође руке, или гони за њом у потеру као за бегунцем, кога је тешко стићи.

———

Што је с врагом стечено, враг и однесе. Како дошло, тако отишло.

Што се стече неправедним, кривим начином, варајући и харајући, здруге глобећи и отимајући, у ономе нема благослова, оно у злу и пролази.

Вилама се коњи не седлају.

Вели се, кад когод кога напада с очију злим начином, а не ће ле-

пим, којим се боље успева и намера постизава, или кад ко вређа, а могло би се проћи без увреде и свађе.

Југ је јачи од севера, ал' у своје време.

Реч речена и дело учињено у право време имају велик утицај. Нема горе, него кад се мора рећи: касно је, доцкан је, сад већ то не може. Свака ствар има своје време, и кад оно прође, сва јој сила пролази.

Голубов гласник.

Пут српског престолонасљедника Александра. — Краљевић Александер после крвавих битака у којима је лично суделовао и својим јунаштвом задивио цео свет, сада путује по страним земљама. Пре кратког времена био је у Русији, где су га са министром председником врло лепо дочекали. Угостили их као своје најближе сроднике и одликовали их највећим орденима. Говори се да ће из тога путовања изродити се и женидба српског престолонасљедника.

Липа од 700 година. У Немачкој има у једном месту липа, која је стара 700 година. Још пре 500 година подметнули су јој гране да се не поломе, са 67 стубова, а данас лежи на 112 стубова: 94 каменита и 18 дрвених. Дебло тога дрвета има у просеку 4 метера и како је шупље, у њему је читава соба. Због те шупљине дрво сад једва животари.

Јавна захвала. На молбу потписане власти из седнице јој од 13/26. августа о. год. број 1014/546. из 1913., да славна Матица Српска изволи како сада, тако и у будуће поклонити и одаслати овоподручним школским књижницама књиге, које јој стоје на расположењу за бесплатно распоклањање сиромашним општинама, славни Управни Одбор Матице Српске заиста је се лепо и сјајно одазвао, пославши 18. децембра 1913. год. у плаћеним пакетима свега 1798 књига за школске књиге у 35 овоподручних сиромашних општина.

Племенито дело ово, које само себе а и врлога дародавца најлепше хвали, а које ће бити од врло великога маха на просвећивање нашега маленога дела народнога у Будимској епархији, дубоко ће урезати у своја срца наши народни нараштаји у обдареним општинама, па када стану црпети поуке и прибављати многа нова знања и искуства из тих књига захвално ће се сећати нашег врснога просветишта Матице Српске, која их ни у даљини не губи из вида и која их је тако лепо обдарила.

За то лепо и племетино дело ова власт изрекла је у седници од доле означеног днна и под горњим бројем записнички захвалност славној Матици Српској, с тим, да се о том исвезти и славна Матица и то дописом непосредно, а уједно да се славној Матици изрече захвалност и у јавним гласилима нашим, што ова власт овим и чини, молећи у име обдарених општина, тако и од ове власти.

Из седнице другог одсека епархијске конзисторије будимске, држане у Будимпешти 10/23. XII. 1913. год.

ГЕОРГИЈЕ, с. р.,
епископ будимски.

Богатство Америке. Сједињене Америчке Државе имају сада готовог новца једну милијарду девет милијона долара готовог државног новца. Томе треба додати још неискованог злата и сребра у вредности од 190 милијона долара. То је највећа сума коју је икада могао један народ да има. — Место на коме треба да се држи тај новац задаје америчким државницима велике бриге, нарочито у данима политичке кризе. — Тако, на пример, кад је пре неког времена било изгледа да ће се доћи до рата са Јапанцима, Американци су се били ужасно поплашити од каквог јапанског препада, јер би у том случају прво страдао Сан Франциско где је у том моменту било 276 милијома долара готовог новца. А само кад се помисли да је све то могло пасти у руке Јапанцима! — Од те помисли дрхтало се у Америци, и зато је тај новац на врат нанос пренесен у Денвер. Пренос тог новца коштао је 276.000 долара, дакле од сваког милијона по хиљаду долара! — За чување свег тог силног новца који Сједињене Државе данас имају, употребљују се, наравно, велике мере предострожности. Кућа у којој се налази тај новац има јединствени облик: она личи на огроман камени сандук, који је подигнут на јаким каменим стубовима, тако да се једним погледом може видети кад се ко приближује ма са које стране. — „Камени сандук" има 22 оделења у којима се, у првих 11, налази по 30 милијона долара у злату, у других 11, по 30 милијона долара у сребру. Ливница новаца у филаделфији има 307 милијона долара скованог новца, 75 милијона нескованог.

Пошто је овај број Голуба брзо изишао иза 9. и 10. то нисмо могли донети решење од поменутог броја.

Последњи бројеви Голуба из год. 1913. излазили су доста неуредно. Узрок је био што смо морали лист на страну штампати.

Од сад ће лист излазити на време. За неколико дана изаће 1. и 2. број за 1914. годину, а за месец дана и 3. и 4. бр., тако да ће 5. број изићи на своје време.

Молимо наше сараднике да нам своје разноврсне радове што пре пошаљу да би довољно били снабдевени потребним разноврсним материјалом.

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА 1859 SOMBOR

Позив на претплату.

За који дан ступиће дечји гласоноша „Голуб" у 36-ту годину свог постанка и опстанка. Покренут је у оно доба, кад није било ниједнога српског листа ове врсте. Још у почетку свога изложења ставио је себи у задатак: да прикупља умне производе свога рода, па том потребом душевном храном у првом реду да залаже младеж српску, а по могућству настојавао да буде мио и рад гост и у оним домовима, у којим младежи нема.

У колико је ту задаћу „Голуб" испуњавао, то ће најбоље знати и моћи пресудити његови читаоци и сарадници, који су његов живот тачно пратили и „Голуба" у лету му потпомагали било овојим радовима, било претплатама.

Благодарећи овима и могао је „Голуб" излетати и полетити широм целог Српства пуних 35 година.

Прикупили смо врло добар материјал, који ћемо доносити у „Голубу" са јасним одабраним илустрацијама. На свршетку године ће сваки претплатник добити на дар бесплатно једну лепу забавну књижицу.

Молимо своје досадашње претплатнике као и све остале пријатеље српске књиге и српске младежи, да нас у скупљању претплатника потпомогну како би „Голуб" и на даље могао излазити и својим одабраним материјалом васпитати милу нам српску младеж. Ово треба да учинимо тим пре, што је сад претплата мања (само 2 К. годишње). Г. г. учитељи и учитељице би учинили велику услугу српској младежи, када би у својим школама скупиле барем неколико претплатника. Пријатељи српске младежи, којима материјално стање дозвољава, учинили би велику задужбину, када би коју српску школу или којег доброг српског ђака на „Голуб" претплнтити.

Поново молимо свакога, коме на срцу лежи васпитање нашег подмлатка, да се око скупљања претплате за лист „Голуб" заузме

Издаваће га као и досад родољубива **књижарница Мил. Каракашевића у Сомбору,** којој се и претплата шаље. Ко скупи 10 претплатника добиће и од сад један примерак бесплатно.

У нади, да ће те нам што више претплатника скупити и о томе нас што пре известити, остајемо

с'поштовањем

у име уредништва

Коста. Стојачић,
уредник „Голуба."

„Голуб" излази сваког 15. Цена му је за Аустро-Угарску, Босну, и Херцеговину на целу годину **2** круне. За Србију и Црну Гору **4** динара. За Турске покрајине, Бугарску и Русију **3** круне. Претплата се шаље: Књижарници Мил. Каракашевића у Сомбор А за Србију књижарници Вел. Валожића, М- Стајића, Геце Кона и С. Б. Цвијановића у Београд.

— Рукописи се шаљу у плаћеним писмима на уредништво, и не враћају се. —

Власник: ЈОВАН БЛАГОЈЕВИЋ. Уредник: КОСТА СТОЈАЧИЋ.
Издаје: Књижарница МИЛ. КАРАКАШЕВИЋА.

ШТАМПАРИЈА ГИГЕ ЈОВАНОВИЋА, У ТУРСКОМ-БЕЧЕЈУ.

ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА 1859 SOMBOR